

קובץ גליונות

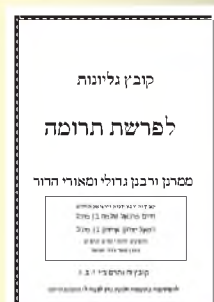
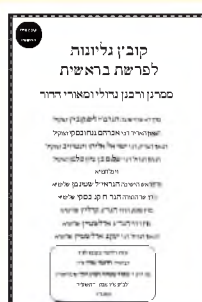
פרשת פינחס

ממרנץ ורבנן גדולי ומאורי הדור

קובץ

ה-500

הקובץ המיוחד לרגל הקובץ ה-500 יופץ לקראת ימי בין הזמנים בפרשת דברים

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

שהשמה במעונם

ברכת מזל טוב לידידנו
הר"ר **רפאל אלטמן** שליט"א

לרגל שמחת **הכנס בנו** הבה"ח **יונתן נ"י**
בעול תורה ומצוות

בברכה מרבה
מערכת "קובץ גליונות"

שהשמה במעונם

ברכת מזל טוב לידידנו החשוב הרה"ג
ר' **אהרן הירש** שליט"א מרבני ישיבת סלבודקה
לרגל שמחת **נישואי הבת** בשעט"מ
נכד לרבנו מרן ראש הישיבה **הגרמ"ה הירש**
שליט"א

בברכה מרבה
מערכת "קובץ גליונות"

זמני השבת

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	7:04	8:19	8:56
בני ברק	7:20	8:22	8:53
קריית ספר	7:13	8:20	8:55
בית שמש	7:03	8:20	8:55
אופקים	7:12	8:20	8:54
חיפה	7:14	8:23	8:55

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על השארק!
03-900-9944

בשורה לשומרי השבת באדה"ק ע"י חברת "אנרגיה כשרה לשבת"

מערכת אנרגיה להשמל כשר בשבתות וחגים במיוחד לשיבות,
מוסדות, ובתי כנסת גדולים. המערכת נטענת בימות החול ע"י
מערכת סולארית או מרשת החשמל, ובמהלך השבת פועל ללא
חיבור כלל לדשת החשמל. זכנ פאנלים סולארים.
מאושר ע"י משמרת השבת.
להזמנות וברורים: 050-4112271

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:
יש לבחור בלחצן קופות נוספות.
חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262
ע"ש קובץ גליונות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

בס"ד, עלון מספר 35 > ענייני חינוך > תמוז תשפ"ד

פנינים וניצוצי אור המתחדשים ובאים מפיו ומשולחנו של רשכבה"ג מרן שר התורה רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל

שיח אמונה

בפצותי שיח

דבר המערכת

נמצאים אנו בימי תמוז, סמוך ונראה לבין המצרים, שיהפך עלינו מאבל ליום טוב. והנה ענין הכאת הנערים, נרמז רק פעם אחת, דוקא בהלכות של ימים אלו (סי' תקנ"א, סעי' י"ה, ועי' יו"ד סי' רמ"ה סעי' י', וסי' רמ"ו סעי' י"א) שאז צריך למעט בהכאה משום שאלו ימים שרוחות רעות שולטות בהן, אמנם ענייני החינוך תמיד הזמן גרמן, וראינו לנכון לעסוק בעת הזו, בענייני חינוך במשנת הרב, על שלל המדורים הקבועים בגליון זה, בתוספת מרובה על העיקר, וחלק מן הדברים הרואים אור לראשונה בס"ד.

והנה בעת קשה זו, אשר מלחמה גשמית, ומאידיך גם רוחנית מתרגשת עלינו בכל יום, חובת החינוך ויושגנתם לבניך גוברת ביתר שאת - הצורך להחדיר בילדינו, ובעיקר ע"י שנחזיר זאת בנו עצמינו - שהתורה היא מקור חיותנו, וכל כלי יוצר עלייך לא יצלה, ורק עמידתנו האיתנה אל מול הרשעים הרוצים לעקור את הדת ובני התורה בראשם, היא זו שתנצח, וכבר כתב מרן בעל קה"י זצוק"ל במכתב: 'ולהכחיש את השמאלים אין לנו כי אין לנו שום עמק בהם והשתיקה והבלי התחשבות עם דבריהם זהו מצדנו ההכחשה הגדולה לכל דבריהם' (קריינא דאגירתא, מהדו"ת, ח"א, מכתב קמ"ט), רק המשך העיסוק בתורתנו הקדושה בתוספת מרובה על העיקר, היא תראה קבל עם ועולם, ותמלא פיהם של הרשעים מים.

ונסיים בדברי קדשו של הרב זצוק"ל, בפרשת חוקת שקראנו זה עתה, שהקשה על חטאו של משה רבינו ע"ה במי מריבה, שהרי הכתוב אומר שהחטא היה 'יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל', והשאלה זועקת, מה חיסרון יש ב'קידוש ה', אם סלע מוציא מים ע"י הכאה ולא ע"י דיבור, וכי סלע המוציא מים ע"י הכאה אין בו קידוש ה', והרב מיישב באופן נפלא, ושופך אור על יסוד מוסד שצריך להיות נטוע בתוכנו, וזה לשונו הטהור: 'ונראה לבאר עפ"ד הילקוט (רמז תשס"ג) ודברתם אל הסלע שנה עליו פרק אחד והוא מוציא מים מן הסלע, וקידוש השם זה שלומדי תורה לא יחסר להם כלום וכי כל הבריאה משועבדת להם, זה נחסר ע"י ההכאה'.

והמבואר מן הדברים, שהקב"ה ציוה לדבר דברי תורה אל הסלע, ובכך כולם יראו כי לומדי תורה לא חסר להם כלום, והשפע מגיע על ידי לימודם, וכי אפילו סלע דומם, משועבד הוא, יחד עם כל הבריאה, להבל פיהם של לומדי התורה, וקידוש ה' זה נחסר לעולמים, ונזכה בקרוב ל'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך', אמן.

המערכת

מיוחד: הדרכות מיוחדות בענייני חינוך מהרב זצוק"ל | רשימות תלמידים | עמוד 4

מכתב הוראה מהרב זצוק"ל: למנוע קנאה בין האחים | גזי הדעת | עמוד 9

מעשה רב: מכתב מרן ה'קהילות יעקב' למלמד של נכדו | תגיד ליעקב | עמוד 5

הוראה: האם לבייש תלמיד שמפרע ולהורידו כתה לכמה ימים | שיח יצחק | עמוד 8

תורת שיח

ליקושים מתורת הרב זצוק"ל בענייני חינוך

ת"ת דחמט שלמה בחנינה אצל הרב זצוק"ל

חינוך הקטנים והנשים, הוא ע"מ לקבל פרס

למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו. ופרש"י, כך הוא מצוה לבניו שמו דרך ה' כדי שיביא ה' על אברהם וגו'. נשאלתי, הא תנן באבות (פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס, וא"כ איך חינוך אברהם את בניו וביתו לשמור דרך ה' בכדי שיביא להם את אשר דבר עליו.

ונראה דבניו הכונה לקטנים וביתו היינו הנשים, וכבר כתב הרמב"ם בפ"י מהלכות תשובה ה"ה לפיכך כשמלמדין את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר עד שתראה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה מגלים להם רז זה מעט מעט ומרגילין אותן לענין זה בנחת עד שישגוהו וידעוהו ויעבדוהו מאהבה עכ"ל. ונראה שמקורו של הרמב"ם הוא מכאן שבאופן זה חינוך אותם אברהם אבינו.

טעמא דקרא, פר' לך

מי שאינו שואל את אביו, ואין לו מחנך, הרי הוא כיתום

יתומים היינו ואין אב. כפל הלשון י"ל דמצינו יתומה בחיי האב והיינו שיצאה מרשות אביו, ודוגמתו מי שאינו שואל מאביו ואינו שומע לו הוא כמו יתום שאין לו מחנך מאחר שאין מקבל דבריו, אבל הוא בחיי האב שיכולת בידו לחזור לו, והנה כ"ז שביהמ"ק ה' קיים וה' השכינה שרוי ואורים ותומים ונבואה אז אף אלו שלא שמעו לקול הנביאים נחשבים כיתומים

המשך בעמוד 7

שיחת התלמידים

מעשי רב, שביבים, פנינים ועובדות, שנמסרו לעלון 'שיח אמונה' על ידי מקורבו של הרב זצוק"ל,

הרה"ג רבי אברהם רובינשטיין שליט"א מזכיר מועצת"ת

עוד לפני נישואי, כשהוצע לי השידוך עם רעייתי שתחיל, השמות שלה ושל חמותי, היו כמעט שווים, וגיסני ניגש למרן בעל קה"י, כאשר הציג את השאלה, השיב: 'מ'דארף פרייגען א'רב' (צריך לשאול רב), גיסי שאל אם אפשר לשאול את הרב, ומרן השיב בחיוב,

הרה"ג רבי אברהם רובינשטיין שליט"א בחתימתו אצל הרב זצוק"ל

נועדנו לשיחה עם נאמנו של הרב זיע"א עשרות בשנים - מי שכונה בפיו 'המלך' - והעלינו על הכתב עובדות ושביבים, ונגוהות אור.

כמובן שאיני ראוי לדבר על הרב, וכל מה שאומר ואדבר הוא מעט מן המעט, אלא שבמשך השנים זכיתי לקבל מהרב הרבה הוראות, כאשר היינו מבקשים את עצתו בכל דבר ודבר, הן בעניינים אישיים והן בעניינים ציבוריים, והרבה דברים יש בהם תועלת להעלותם ע"ג הכתב.

מרן בעל קה"י שלח לשאול את פי הרב

תחילת כניסתי להרב היה, לפני כ-35 שנה, בכולל חזו"א בו למדתי עם בנו של הרב, הגר"ש שליט"א, ושם התפתח הקשר, כאשר הייתי ניגש להרב לשאול על כל צעד ושעל כאברך צעיר,

המשך בעמוד 2

שיחת התלמידים

סגירת הרחוב המחבר לרמת גן - כהוראת מרן בעל קה"י

אחד הנושאים הבודעים שהיו אז, היתה סגירתו של רח' יהודה הנשיא (לנדא), משרד התחבורה הכין תקציב מיוחד לרמזורים, שינווטו את התנועה, מכיוון רחוב חזו"א ליהודה הנשיא, לתוככי רמת גן, וכן משם פנימה אל תוך רח' חזו"א, קבוצת אברכים עוררו, שעוד בחיי מרן בעל קה"י, עמד על כך, שבני ברק לא תהיה מחוברת לרמת גן ע"י רחוב זה, מפאת חילולי שבת וכד', ואף מרן הקה"י חתם את שמו על כך, משראה זאת הרב, ממש נכנס בעובי הקורה, והורה לראש העיר דאז שאין לעשות שום שינוי, הרחוב חייב להישאר חסום, כאשר גבר הלחץ ממשרד התחבורה, ביקש ממני ראש העיר דאז להיכנס להרב ולהסביר את נחיצות הענין, ראשית פתחו בפניי את המפות עם אדריכלים ומהנדסי תנועה למיניהם, והציעו, אולי יעשו רמזור אחד שנכנס מרח' יהודה הנשיא, רק לכיוון בית העלמין (ימינה), ובכך ממילא לא ירצו לקצר דרך שם, שהרי אין בכך ריוח - הדרך לרח' נחמיה תישאר חסומה, הגעתי להרב, והרב השיב: 'לא טוב',

לאחמ"כ הציעו אולי יעשו רק לכיוון רח' ר"ע, העיקר שלא יוכלו לחצות דרך רח' נחמיה, אך הרב עמד על שלו: 'לא טוב', כל הוראה כזו היתה מלווה בקוצר רוח מבחינת הרבה תושבים, וכל שבוע מחדש היו מוצבים מחסומים, ונודחים ע"י התושבים, לאחמ"כ נכנסו נציגים חדשים לעירייה, אשר מסיבות שלהם העדיפו שלא לפתוח את הרחוב, והציעו הצעות שונות כיצד לפתור את הענין, ובפועל חזרתי להרב ואמרתי לו שקרה כאן ממש מופת, פתאום מסיבות אחרות, הרחוב נחסם לחלוטין, וגם הפניות ממשרד התחבורה הפסיקו לבוא, רצון יראוי יעשה.

ישיבות או שבת?

אחד השאלות כבידות המשקל בעירנו - עיר התורה, היתה שאלת התאגיד 'מי ברק', במשך שנים, היתה בעירייה מחלוקת המים, כאשר העירייה מתפעלת את מערך המים בעצמה, הדבר לא היה רווחי לתושבים משום שהעירייה לוקחת את הרווחים להוצאות העירייה, וממילא התשתיות לא מבוססות היטב, ומשכך הציעו כי בני ברק תפעיל את 'מי ברק' כגוף חיצוני שהוא גובה את הכספים, והוא אחראי לכל תשתיות המים בעיר, הרווח הנוסף בכך היה - ש'מי ברק' התחייבו על מים כשרים לשבת בכל העיר, רצונו של הרב מזה שנים, אלא שבליבי עלה ספק - עד היום קיבלו הישיבות ובתי הכנסת בעיר, את המים בחינם משום שהעירייה תיפעלה, והדבר היה בסמכותה, ואילו כאשר הדבר יעבור לתאגיד חיצוני, יפסידו על ידי זה, ויצטרכו לשלם טבין ותקילין, השאלה היתה ברורה: שבת או ישיבות? פניתי להרב, והוא השיב בפסקנות: לא לעשות תאגיד, הדבר גרם לפיצוץ גדול, והישיבה עם מנהלת המחוז דאז התבטלה מספר שעות לפני שהיתה אמורה להתקיים, היו שפקפקו בהוראה זו, והציגו שוב להרב את השאלה, ונימקו זאת, שהרי השבת עדיפה, אך הרב חזר על ההוראה הזו, בפועל, רצונו של הרב התקיים, וגם לאחר שב"ב הפעילה את 'מי ברק' עדיין זוכו הישיבות ומוסדות התורה בהסדר מסויים, כך שאין להסיק מכך שאכן ישיבות עדיפות משבת, משום שבמקרה הנוכחי שניהם התקיימו גם יחד, ברוח קדשו של הרב.

הרב אמר שזה בסדר ללא חשש, וכך הוה.

בדרך אגב, משפחת מו"ח שיח' הרב אלפא שליט"א היו בקשרי ידידות משפחתית עם הרב, בהיותם בני דודים, הרב היה נכד של הגרש"י קרליץ שצוק"ל, ומו"ח שליט"א הוא נינו, וכאן ראוי להביא מה ששמעתי מהרב, שכאשר נולד מו"ח שליט"א, בברית המילה שלו, ישב הגר"ח עוזר צצוק"ל כסנדק, הרב היה אז כבן ארבע שנים, מרן בעל קה"י, לקח את בנו - הרב, עד לילולא, לברית, בכדי שיזכה לראות את ר' חיים עוזר.

אסור לעשות מהיום הזה 'יום המיוחס'

באותם שנים עסקתי בפעילות קירוב תחת ארגון 'תודעה' לעשות שיעורי תורה ברחבי הארץ, ולקרב רחוקים, וגם אז התעוררו שאלות, שהוצרכתי לשאול את הרב, אחת מהם, היתה הכרעה משמעותית בתולדות הארגון, היה זה השנה הראשונה בה נפתח הארגון, ואמרתי להרב, כי רוצים לעשות 'בר בי רב דחד יומא' ביום העצמאות, בכל הארץ כולה, לשאלתי, אם לפעול עבור זה, השיב הרב בשלילה, ונימוקו עמו, שאסור לעשות מהיום הזה יום המיוחס [כמובן שכל דבר לפי עניינו, ולא כל העיתים שוים, ובפרט בזה], שכבר אין מה לחגוג עצמאות... במצבה העגום של המדינה, כך שקצת תורה לא תזיק, אבל בארגון, התבטלה התוכנית הזו לדורות, עקב הוראה זו.

הרב הביא מפה ובדן... נהריה היא בודאי א"י - אפשר לנסוע...

היו פעמים אז שהתליתי לבריתות בצפון הארץ, היה זה בבית שאן, הפעילים של אותו מקום חפצו מאוד שהרב יבוא למקום ויהיה מכך חיזוק, והיו מארגנים בריתות, בכדי שהרב יהיה סנדק, שהרי כידוע היה נוסע לכל הארץ בשביל כך, באחת הנסיעות ביקשו שיבוא גם לעיר נהריה, הרב ביקש ממני להביא לו מפת א"י, ומשבדק שיעיר זו היא בודאי בתוך א"י, הסכים לנסוע, בפועל הברית שם לא התקיימה, וגם הנסיעה התבטלה, אך זכינו לראות בעינינו, כי גם כאשר עסוקים בקיום מצוה נדירה של סנדקאות, ראוי לעמוד על כל פרט, בכדי שח"ו לא לעזוב את גבולות הארץ, הרב היה כל כולו ד' אמות של הלכה ממש.

הרב כמורה דרך בענייני עיר התורה - בני ברק

חלק בלתי נפרד, מהשו"ת שהיה עם הרב, היה כמובן בענייני עיר התורה - בני ברק, כבר בהיותי חבר עירייה, שאלות היו תדיר, ותמיד מצאתי בהרב אוזן קשבת לספקותי, ותשובות חדות וברורות שיצאו מפיו הק' היו נר לרגלי, ובעצם לרגלי העיר כולה.

על אף שמתפקידי הייתי עסוק הרבה בענייני כולל 'נחלת משה' המונה מאות אברכים כ"י, תמיד כשהייתי מגיע, היה דוקא מתעניין בענייני העיר, כך לפעמים היה מספר כיצד ביקש מרן החזו"א מר"י גרנשטנקורן שיעשה מים כשרים לשבת, וכדומה, מבחינתו היה חשוב כי ענייני העיר יהיו בקדושה ובטהרה, והרי לא בכדי התגורר מרן החזו"א בעיר זו...

כס"ד חודש סבת תדשיט פניה"ק ב"כ ת"ז

לכבוד ר"י ור"י... ואל כל נציגי הצבור החרדי הי"ו פניה"ק ב"ב

שלום וברכה.

היות ונודע לנו שיש אצל עיריית ב"ב, תכנית לכנות כביש אשר יחבר את רחוב נחמיה עם רחוב יהודה הנשיא (דרך פרדס כרמון) ואשר התכנית הנ"ל תהפוך את רחוב נחמיה למעבר ראשי, לתושבי ר"ג הרוצים להגיע לפ"ת, וכביש גהה. (וכן הפוך). וזה יסכן את חיינו וחיילינו, וגם יהרוס את צביון החרדי באזור כולו וכן, וגם חילול השבת.

לכן אנו פונים אליכם "מראש", שאנו מתנגדים לכל התכנית הנ"ל לחבר את רחוב הנ"ל ואנו בטלים את כל התכנית הנ"ל...

תושבי האזור והסביבה

על מכתב הנ"ל מתנוסס חתימת מרן ז"ל,

יחד עם חתימות רבים מתושבי האזור.

מכתב מרן הקה"י זע"א על החיבור של הרחוב לרמת גן

בשמחת נישואי בתו

עם בנו של ר' אלישיב

היתה כי אדרבה יש למנות רב גם מטעמינו, עשינו זאת באחדות מליאה מכל הצדדים, וללא מחלוקת מיותרת.

שאלה מעניינת שהעלתי בפני הרב, היתה בענין ישיבת 'בית מתתיהו' השוכנת היכן שהיתה ישיבת 'בית יוסף' לשעבר, ורצונם היה לקבל הקצאה למשכן קבע, הרב הורה שישארו במקום הקיים, בגלל קדושת המקום בו לימד אביו מרן בעל קה"י.

שישים ריבוא'

הרב היה שמח לראות כיצד העיר מתרחבת בבני תורה כל העת, ופעם בעידנא דחדותא, שאלתיו, כי ישנם אנשים המתלוננים על צפיפות וחסרון בתשתיות ציבוריות, כמה אנשים עוד יתגוררו בבני ברק, הרי מתרבים כ"כ הרבה לאין שיעור, בלע"ר, הרב השיב: 'שישים ריבוא', עיר התורה פרוחה ותמשיך לפרוח עוד!

דבר מעניין שמת לי, כי בכל מיני כינוסים שהוזמנתי אליהם בתוקף תפקידי בעירייה, כאשר הייתי מ"מ או סגן, הרב הורה למעט בהשתתפות בהם, אך בזמנים שמלאתי תפקיד ראש עיר, הורה להשתתף, גם בכינוסים מרוחקים, ואף כאלו שלא היה בהם ריח של תורה, ממה שהבנתי, הסיבה לכך היתה, בכדי שייראו גם ראש עיר חרדי, וגם ציבור קדוש זה יזכה לייצוג הולם ובכבוד.

טרם שנכנסתי לתפקיד ראש העיר, הגיע פעם נשיא המדינה שמעון פרס, בעיריני בני ברק, הורה לי הרב להשתמט מלהיות בעיר באותו הזמן, ולא להסתובב עמו יחד, וכך עשיתי.

בענין בניינים רבי קומות, דעתו הידועה היתה, כי יש להימנע מזה מפני חילול שבת, וכך השיב לי במענה לשאלתי בכתב: 'חלילה לאשר זה כי זה יביא לחילול שבת ר"ל' וחתם את שמו.

כולל 'נחלת משה'

גם בענייני הכולל 'נחלת משה' היה הרב מעורה, ומסייע תדיר, ואף היה מגיע מפעם לפעם בסיורי מסכת, גם את הבנין החדש 'היכל יצחק' עוד הספיק ליצוק את אבן הפינה, וה'דינר' הראשון שנערך בביתו בהסכמתו ובהשתתפותו, היה עבור כולל 'נחלת משה', כך היה הרב דואג לאברכים עמלי תורה, השוקדים בנופת צוף אמריה.

פעם שאלתי את פיו, בענין ארנונה, שכידוע עושים הנחה לאברכים כאן בעירנו, וכך הורה לי בעבר לעשות, ושאלתי שהרי בגמ' (בב"ב ח' א', ובש"ע י"ד סי' רמ"ג סעי' ב') נאמר, שרק משכר שמירה הם פטורים, אבל צרכי העיר חייבים, הרב היה נחוש ואמר, שאברכים פטורים מהכל, וצריך לעשות הנחה תמיד ללא יוצא מן הכלל, יחד עם זאת דעתו היתה שלא לשקר בנתונים, ו'מדבר שקר תרחק'.

גם רעיינו של הרב - הרבנית ע"ה - היתה שותפה לנעשה בעירינו, ופעמים רבות היתה מבקשת עבור תושבי העיר, ואנשים שהכירה, בכדי שיעזרו להם בעירייה, בעניינים שונים (ראה מסגרת), טוב ליבה הרחימאי לא פסק מלהיטיב עם כל מי שביקש.

חכימא דיהודאי

אחד מן התפקידים ששימשתי בהם שליחותו של הרב, הוא בחינוך העצמאי, וגם שם נהגתי להעלות בפניו שאלות שהתעוררו מעת לעת, היה זה באחד מבתי הספר כאן בב"ב של ציבור יותר פתוח, משפחות פתוחות, והיה להם עומס גדול בכיתות, היו שסברו כי החינוך העצמאי אינו אחראי לאותו

ואכן בקדנציה האחרונה קידמנו עוד ועוד את ענין המים של שבת, ובעידודו של בנו של הרב זצ"ל, הגר"ש שליט"א, ובפאתי העיר, על יד הבריכה העירונית, עשינו תוכנית של מאגר ענק, שיוכל לספק מים כשרים, גם בשבת ושני ימי ראש השנה שיחולו בסמיכות, ורצונו הטהור של הרב מתקיים.

גשמי ברכה בעיר, בתוככי הקיץ הבני ברק... - י"ש מקוה שצריכה להתמלאות...

בכל ענייני הקדושה של העיר היה הרב שותף, בכדי שהכל יהיה בטוהרה, כך היה לאחר פסח תשע"ג ביקשתי ברכה מהרב עבור המקוה החדש בשיכון ג' [רח' בארין], שצריך מי גשמים לאוצר. והרב בירך ואכן במשך כמה ימים נעשה קר וירדו גשמים, שלא בעונתן בכלל. נכדו של הרב הגר"ג הוניגסברג שליט"א, אמר זאת להרב, שמספרים שהרב בירך על גשמים עבור המקוה, אמר לו הרב: 'תברר אם כבר נתמלא האוצר במי גשמים - כבר יכול לבא הקיץ' בררתי שעדיין חסרים מי גשמים, הרב בירך שיושלם המי גשמים וכך הוה שהמשיכו הגשמים לרדת, ושוב אחר כמה ימים ירדו גשמים, ואמר הרב: 'הגשמים יורדים כי יש מקוה שצריכה להתמלאות', וכך חזר הדבר, ובע"ש 'אחרי מות קדושים' אמרו להרב בשמי כי חסר עוד מאה וחמישים ליטר, ואמר 'אם ירצה ה', ואכן בשבת ירדו גשמים רבים מאד שלא זכור כדבר הזה בתאריך י' אייר!

'מ'ואש פשור ווער'ן פון איים' (נתפטר ממנו)

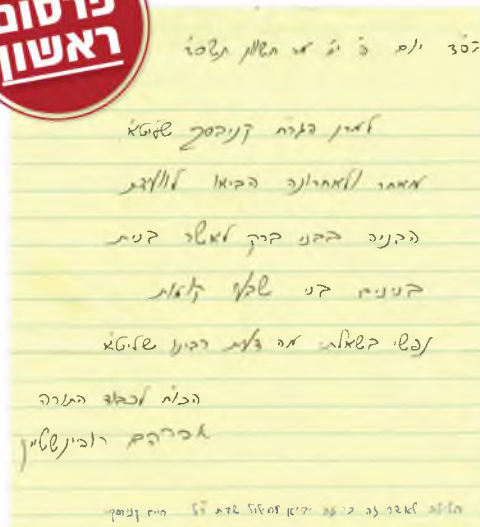
כאשר נכנסתי לראשונה בתפקידי כראש העיר בני ברק, היה בית ספר שהיה שייך לציבור שאינו חרדי, וכבר קיבלו שם מכתב מהעירייה, שאם לא יהיה מספר מסויים של ילדים באותו מוסד, שמתגוררים בבני ברק, יתחייבו לפנות את המקום לאלתר, המצוקה בחוסר כיתות לציבור בני התורה היתה קשה מנשוא [ב"ה בקדנציה האחרונה קיבלנו כסף ללמעלה מ-800 כיתות, ומתוכם נבנו כבר מאות כיתות כ"י], ומשראיתי שאכן מעט ילדים מאותו מוסד מתגוררים בבני ברק, ביקשתי מהם לפנות את המקום למען תושבי העיר, אלא שעדיין היו חסרים קראוונים נוספים לתלמידות, קבעתי פגישה עם מאן דהוא במשרד החינוך שהיה אחראי על כך, הלה היה קשור מאוד עם אותו ציבור שפונה מבית הספר, ומשנכנסתי למשרדו, חירף וגידף, ואמר שלא יעזור לנו כלל אחרי מה שעשינו, יצאתי מן המקום בבושת פנים, כאשר עוד הוסיפו לי בסביבתי כי במו ידי הזקתי לקשרי אגף החינוך בעירייה עם האחראים במשרד החינוך במעשיי, ונכנסתי להרב עוד באותו יום ושחתי לו את אשר נעשה, הרב הגיב בקצרה: 'מ'ואש פטור ווער'ן פון איים' (נתפטר ממנו), ממש למחרת - לא פחות ולא יותר - שר הפנים ביקש באופן מפתיע שאותו פקיד יעבור למשרד אחד, וכך הוה, הלה עזב את משרד החינוך, ומיני אז, כל פעם שהיו אנשים בתפקיד זה שניסו להציק, באורח פלא עזבו את התפקיד במהירות, צדיק גוזר והקב"ה מקיים!

הבריכה העירונית

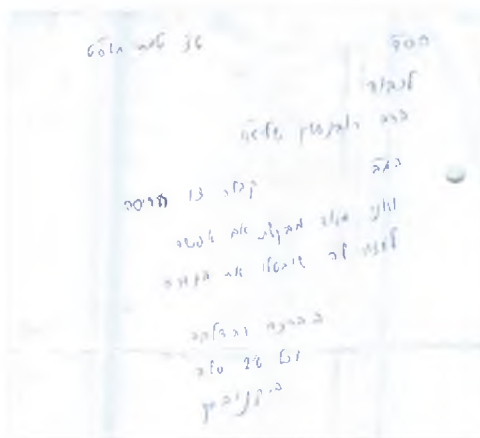
עוד בעת שהייתי ראש עיר זמני כמ"מ, שאלתי את הרב אודות בניית בריכה עירונית עבור תושבי העיר, והרב אישר זאת, בכדי לקבל את הסכמת כולם, פניתי לקבל אישור ממרן הגר"ש וואזנר צוק"ל ששמח על כך, בקדנציה האחרונה, זכינו לפתוח אותה עבור תושבי העיר בברכתו של הרב.

רבנות וישיבות בבני ברק

גם בענין רבנות העיר כאשר נפטר רב העיר הגרמ"ל לנדא צוק"ל שאלתי את פי הרב, כיצד לנהוג ואם למנות רב מטעם הליטאים, הרב השיב שיש לברר מה היתה דעתו של מרן הגר"מ שך צוק"ל בזה, ולאחר שביררנו שדעתו

מכתב הרב בטאלה על בניינים רבי קומות

מכתב הרבנית

לקודם שתי הלחם אמר לפניו יהודא בר נחמי' (להלן הגי' ר' יהודא ומשמע שהי' תנא) לא אם אמרת קודם לעומר שכן לא הותר מכללו אצל הדייט תאמר קודם לשתי הלחם שהותר מכללו אצל הדייט שתק ר"ט צהבו פניו של ר' יהודא בן נחמי' א"ל ר"ע יהודא צהבו פניך שהשבת את זקן תמהני אם תאריך ימים אר"י בר' אלעאי פרס הפסח הי' כשעליתי לעצרת שאלתי אחריו יהודא בן נחמי' היכן הוא ואמרו לי נפטר והלך לו והנה מלשון הגמ' משמע שר"ט כלל לא הקפיד עליו בזה אדרבה מסתמא שמח שפשט לו קושייתו ורק ר"ע הרגיש בו ששמח מזה וקללו שלא יאריך ימים ויש לתמוה מאי כולי האי שמגיע לו מיתה בשביל זה וכל ישראל יפסידו ת"ח כזה הי' לו להוכיחו ולהזהירו שלא יעשה כן וי"ל דאדרבה בשביל שהי' תנא ואדם גדול ובודאי יהי' ממנהיגי הדור ואלפי תלמידים ילמדו אצלו וכיון שהרגיש בו מדה רעה זו שמתכבד בקלון רבותיו ומדות קשה לעקור חשש שהמדה הזאת תעבור לאלפי תלמידיו ויהי' בזה תקלה לדורות ולכן יותר נוח שימות ולא יעביר מדות רעות לתלמידיו וכנ"ל בדברי מרן ז"ל.

ארחות ישר, ערך חנוך

מן המפסידים היותר עיקריים היות מלמד לרבים בלתי שלם במדותיו המחנך הבלתי שלם הפסדותיו כפולים כו' וכאשר מייסר את תלמידו בביטוי גס וזעקת רוגז על העול אשר עשה מתערב כאן רע וטוב אם יש כאן תועלת תוכחה והחניך מתעורר על חטאו וגומר בלבו שלא לשנות חטא זה יש כאן ענין רע שהחניך מתרגל בגסות ובקפדנות המקבל מרבו שרואהו משתמש במכונות אלו בשעת תוכחתו וגדול שימושה יותר מלימודה והתלמיד מחקה תמיד את רבותיו ועל הרוב גם התוכחה לקויה כשמתלווה עמה ממדות הלא טובות וכאשר יתמיד החניך לעמוד לפני מחנך בלתי שלם יתמיד לנחול מדות הרעות מן המחנך כו'.

אמונה ובטחון פ"ד סי' ט"ו

וכתב ע"ז הרב זצוק"ל: 'וכבר אמרו (יר' מו"ק פ"ב ה"ב) 'לפין מקלקלתא ומתקנתא לא ילפין' (בנ"א לומדין מדברים הרעים ולא מדברים הטובים) ויש להביא רא' לדברי מרן ממ"ש במנחות ס"ח ב' יתיב ר"ט וקא קשיא לי מה בין קודם לעומר

רשימות תלמידים

עניני חינוך

- סיפר הרב שפעם אחת החפ"א נתן לו דבר שלא נתן לאף אחד, "מכה". המעשה היה שהייתי עמו בצפת, ביחד עם אמי, אבא לא נסע, ולכן החפ"א הריש אחריות עלי. והשתובבתי ופרקתי שם אבנים. ונתן לי מכה. ואמר לי שפה פעם ראשונה שנתן. אחר חמש דקות ישבתי על רצלי. אמר לאמי תראי ילדים צדיקים מקבלים מכה וכבר אחר חמש דקות יושב על רצלי [החסידיים עושים ענין כדול ממכה מהרבי].
- והוסיף הרב שמעצם המכה לא כל כך נבהל [הייתי רציף לקבל מאבא מכות הרבה פעמים], כך הדבר שקטנים עושים שטויות צריך לחנכם, אם אחיות קבלו מכות. כשצריכים, צריך לתת. אני נפטר שהיה פעם שהתפללנו ואמר תחנון, ולא היה מקום לשבת, וישבתי על הרצפה כדי לעשות נפילת אפים, אבא נתן לי מכה ואמר לא צריך להיות משונה.
- אמר הרב: יש ילדים שמתנהגים כמו מבזרים ממש, ויש שבציף עשרים עוז מתנהגים כמו ילדים. לפעמים כה לא טוב שהיציב מתבזר מידי מוקדם, ילד הוא ילד וצריך להשתולל. השבוע היה כאן אחד ואמר שיש לו בעיה, הבן שלו ביציף עשר והוא נראה כמו ביציף עשרים, שמן וסבון וסבון והוא מתבייש בזה ולא רצה שימשיך ככה, הוא בא לשאול אם יוכל לקחת תרופות בשיציף שיפסיק לעצור ולצחוק, אמרתי לו אני לא רואה שום חיסרון ביציף שנראה מבזר, ועצני לקחת תרופות אני חושב שאין בזה בעיה.
- ילד אחד עמד ליד הרב בתפלת מנחה, ונענע ראשו לצדיקים במשך תפלתו, לאחר התפלה קרא לו הרב ואמר לו כשמענע הראש קדימה ואחור כה נקרא שאומר כן, וכשמענע הראש לצדיקים כה נקרא שאומר לא, האם אתה רוצה לומר להקב"ה כן או לומר לא.
- אח"כ שאל אותו בנו החר"ש שליט"א שמת"ב כתוב שפה דרך שחל וסאווה, אמר לו הרב: 'את כה היציף לא היה מבינ'.
- אחד שמרצה להורים בעניני חינוך אמר לו הרב תציף להורים דברים פשוטים, שסם ביחס לילדים יש 'בין אדם לחבירו' ושאין מחילה על כה, ואין שום היתר לבכות או להעליב ילד, וההרשעה שכביכול ילד שלו מותר לפסוע בו, אינה נכונה, וכה דברים פשוטים שאין צריך אפילו לומר כאת, והוסיף הרב שכמו שאדם שהולך להוכיח את חבירו, כמה מהסס קודם אם יאמר ואיך יאמר, כך צריך להרשים כלפי ילדו, אין דבר כזה שמותר הכל אצל ילד שלו מותר לו לפסוע בו ולהעליבו סתם כך.
- ונשאל הרב דא"כ לא שבקת חיי לכל בריה שכל הורה יחשוש כלל מלהעיר לבניו שמא יפסע או יעליב במקום שאסור, וענה הרב שבשמים יש הרבה רחמים על מי שיועז שיש כאן ענין של בין אדם לחבירו ומסתדל בזה, ועיקר הקפידא הוא על מי שעובר בזה בשאט נפש, אך מי שסם על לבו אין הקב"ה בא בטרותו עם בריותיו, ועוד הוסיף שצריך התשובה על בין אדם לחבירו כה ההתפייסות שמתפייסים אחד עם השני, וא"כ ביציפים שהיחסים שלהם עם ההורים הם יחסים טובים ורחמים אין צריך לבקש מחילה על כל דבר שפסעו ביציף.
- סיפר נכדו של הרב החר"י כהן שליט"א: פעם נכנסתי להרב בעת שאכל מלוח מלכה, ורק הוא והרבנית ישבו ואכלו, וסיפרתי להרב ששמעתי שאחד בא לאביו מרן בעל הקה"י ותינה בפניו שבני אינו שומע בקולו. ושאל אותו מרן: 'אתה מתפלל עליו? אני מתפלל על חיים שלי כבר חמשים שנה!' ושאלתי אם הסיפור אמת. והשיב הרב: 'אם הסיפור אמת אינני יודע, אבל ודאי הוא יכול להיות'! לאחמ"כ הביא דברי המדרש שהובא בארחות יוסף [א"ה]. ראה לעיל מדור אורחותינו למדני' והוסיף הרב ואמר: 'לדעתי, בדורינו עיקר מצות חינוך הוא בתפלה...' והרבנית ע"ה אמרה: 'בטח, אני כל תפלה מתפללת על כל הבנים ועל כל הנכדים, ואם עליך אני מתפללת...'.

הקב"ה. ולכל מילה יש חשיבות. על כן אין גם ענין להכריחו לשוב ולהתפלל, כי ידי חובת 'חינוך' יוצא גם בשיחה זו...

שם

כל המשברים נובעים בכך שנותנים לילדים יותר מדי

הורה רבינו, שאין לספר לילדים סיפורים דימוניים, כי אם סיפורי אמת בלבד, אלא אם כן מודיעים להם שהסיפור איננו אמת... 'אין לדחוק על הילד ללמוד משניות בעל פה', השיב כשנשאל על ילד שלומד ב'חידר' שבו עושים מבצע בזה, 'העיקר זה ההבנה, והגדולים לא טרחו ללמוד בעל פה! כשנשאל כיצד ללמד את פרשת יוסף ואחיו לתשב"ר, השיב, שיש להשריש בהם שהיתה זו מחלוקת בהלכה ממש. יוסף הצדיק סבר שהצדק עמו, והאחרים סברו שהצדק לפי סברתם הם. רבינו הזהיר מאוד מהפגנת רבות ויותר לכל משאלות הילדים ולמילוי כל חפצם. 'כל המשברים נובעים בכך שנותנים לילדים יותר מדי', אמר.

והוסיף רבינו, כי פעם היו החיים בצמצום גדול, וילד קיבל ממתק רק פעם בשבוע לכבוד שבת, וכאשר האבא בחן את ידיעותיו, וידע, קיבל ממתק על זה. צעצועים כמעט ולא היו, והילדים ידעו שהכל בא בקושי, הם היו מחוסנים נפשית מפני משברים, היום הילד יודע שכל מה שמוציא מפיו הוא מקבל תיכף ואפ"ל מה שלא מבקש נותנים לו, כי ההורים מרחמים עליו, למה לילדי השכנים יש וליילדי לא?, וכשהילד גדל אומרים לו כל הזמן שהוא בעל כשרון ומוצלח, ושהוא הכי טוב מכולם, וכשנכנס לשיבה ורואה שהחברים מבינים יותר ממנו, והם כותבים חדו"ת והוא לא יודע מה לכתוב, הוא תיכף נופל במשבר, כי אינו רגיל להתמודד בחייו עם כלום, ובהתמודדות הראשונה עם עצמו, כשהוא מגלה שלא הכל הולך בחיים כרצונו ובקלות, הוא נכנס לדכאון ורח"ל סופו מי ישרנו. לכן אסור לפנק את הילדים בשום אופן. וחושך שבטו שונא בנו.

הילדים שואבים יראת שמים ממקום התפילה בימים נוראים

אברך אחד ניגש לרבינו ושאל: האם לקנות לבני בן הארבע וחצי, מקום בשיבה לתפילת הימים הנוראים? והשיב לו: בוודאי, הרי כל היראת שמים שיש לנו, זה ממה שהילד רואה בכיות ותקיעת שופר בבית הכנסת, וזה משאיר רושם עז לכל החיים. וכאשר נאמר לו, שבישיבה אין מספיק מקומות עבור הילדים, צידד רבינו שההורים יתפללו במגן של בעלי בתים, ובלבד שיהיה לילד מקום מסודר!!! וכשש"ץ אחד בשיבה, בימים הנוראים, רצה להפסיק מלעבור לפני העמוד, והיה חשש שקבוצת בחורים תעזוב עקב כך מלהתפלל בשיבה, ניסה רבינו לשדל את הש"ץ שלא יעזוב, ונימק זאת: כל היראת שמים שיש לבחורים כל השנה זהו מהתפילות שמתפללים בשיבה בימים הנוראים, ואם יתפללו באיזה ביהכ"ס מי יודע מה יצא מזה...

שם

תחליף למשחק הקלפים...

בין כתביו של רבינו נמצא דף, בו כתב בכת"י שמות של ראשונים ואחרונים עם רשימת ארבעה ספרים שחיברו - כולם באו בצורת מלבנים. היתה זו רשימה שכתבה בשביל בניו הקטנים, כתחליף למשחק הקלפים...

שם

איך להתנהג עם ילד שוב

אשה שבורה באה לפני מו"ר (שליט"א) זצוק"ל והתאוננה על בנה בגיל י"ג שנה שהוא שובב ואינו רוצה ללמוד והמלמד מבזה אותו בנימוק שמתכוון לטובת הילד כי אם יראה לו פנים שוחקות הילד יפריע ויתחצץ, התרגז מאד מו"ר על הנהגת המלמד ואמר כי שובר ע"י כך לגמרי את הילד ואמר לאמו שתוציאו מיד המלמד הזה ותכניסו למלמד אחר ותדבר עם המלמד השני שיקרבו.

וסיפר מו"ר שפעם שאלו את מרן החזו"א זצוק"ל איך להתנהג עם ילד שובב שאינו רוצה ללמוד אם בתקיפות וקפדנות או בטובות, וענה מרן שלילד דרוש איזה אדם שיקרבו והילד ירגיש בזה וידע שיש לו ידיד שדורש טובתו ואדם זה ישפיע עליו בטובות, והוסיף מו"ר שאפשר שאין זה כלל לכל הילדים.

ארחות רבינו, מהדו"ח, ח"א, עניני חינוך

ספורי צדיקים

שאלו את מו"ר (שליט"א) זצוק"ל אם מותר לספר לילדים ספורי צדיקים כדי לחנכם בדרך הצדיקים אף שהספורים אינם אמיתיים ואמר מו"ר שאסור ורק ספורים אמיתיים מותר לספר להם.

שם

מכנסים ארוכות לילדים

מרן החזו"א זצוק"ל הקפיד מאד שילדים (וזכרים) גם קטנים ילבשו מכנסים ארוכות והי' מורה כן למשפחתו ולמקורביו, כמדומה שטעמו משום שהם לומדים ואומרים ברכות ודברי קדושה וצריך שלא יגעו ברגלים כי טבע הילד למשמש בידיו ולנגוע ברגליו.

שם

העיקר תלוי ביראת שמים של המלמד

שאל השואל את רבינו זצוק"ל בעניני חינוך - והפסיק רבנו לפתע ואמר: - 'אני יודע דבר אחד: צריך יראת שמים. יותר מכל הדיבורים מועילה היראת שמים של המלמד. אם התלמידים רואים ושומעים את הרב שמברך בכוונה - אז גם הם עושים כן. ואם --- ועשה תנועת ביטול בידו הקדושה...

פניני רבינו הקדו"ה, ח"א, עמ' קכ"ה

שאלתי את רבינו מאיזה גיל צריך להתחיל לחנך את הקטנים, והשיב: תינוק כבר צריך לחנך, כשעושים משהו לא טוב צריך להכותו אבל ח"ו לא עם כעס, כי אם כועסים ומכים מחנכים את

הילד רק למידת הכעס ושום טוב לא יוצא מזה, אבל להכות צריך, וצריך להכניס לילד לראש שיש עולם הזה ועולם הבא ויש שכר ועונש גהינם וגן עדן, וצריך להרבות בזה ולהתמיד בזה עד שיכנס לו עמוק בראש ובלב, כי כשהילד גדל והיצר הרע מתחיל לבעור בו להחטיאו, הוא צריך כוחות עצומים לגבור עליו, וכשמושרש בלבו המושג של שכר ועונש וכו' זה יכול קצת לעזור לו להתגבר על היצר הרע.

תולדות יעקב, פט"ז

ידי חובת 'חינוך' יוצא גם בשיחה כזו

נשאל על ילד כבן חמש וחצי, הממחר מדי לסיים את תפילתו ואת ברכת המזון, וכנראה מדלג בהם קטעים, האם להקפיד עליו? והשיב, שאם יעירו על כך לילד, הדבר ימריד אותו והוא יחוש שלוחצים אותו. אין זה רצוי, וגם אינו מועיל... ויש לדבר עמו באופן כללי על מעלת התפילה, ושמדברים עם

יחושך שבשו שונא בנו'

הנה יש אנשים בזמננו שחושבים שאסור לנגע בילדים, רק צריך שיבינו מעצמם כל דבר, ולא להכריחם, וכל שכן לא להכותם, ונותנים להם כל מה שרוצים. ואין זו דרך הנכונה על פי התורה, ואף שנקון שאין להרבות להכות רק לעתים רחוקות, שאם לא כן מאבד בזה את כל ההשפעה של המכות, אבל לא שלא ליסרם כלל. וכבר אמרו בירושלמי (חלה פ"א ה"א): אמר רבי סימון, אליו נשיא דאמרו: לא גיעול בגיין לכנישתא, אין חמי לה מילך – מילך הוא [אלו הנשים שאומרות: לא נכריח בגינו להפס לבית המדרש, אם הוא ראוי ללמוד – ילך מעצמו ללמוד] – לא עבדן טבאות [אין עושין טוב], אלא 'ויסרו למשפט – אלקיו יורנו' [אם תיסרו ותכריחו בכח לתורה, אז הקב"ה ילמדנו וידע ללמוד]. וכתוב (משלי י"ג) "חושף שבטו שונא בנו, ואהבו שחרו מוסר". פרש רש"י: חושף שבטו – סופו ששונא את בנו, שיצארו יוצא לתרבות רעה. ובמדרש (משלי שם): וכי יש לך אדם שהוא שונא בנו? אלא מתוך שאינו מוכיחו על דברי חכמה ועל דרך ארץ – נקרא שונא, שכל מי שמוכיח את בנו על החכמה ועל דרך ארץ הוא נקרא אהבו, שנאמר "ואהבו שחרו מוסר". ובשמות רבה פרשה א': "חושף שבטו שונא בנו" – ללמדך שכל המונע בנו מן המדות, סוף בא לתרבות רעה ושונאהו, שכן מצינו בישמעאל שהיו לו געגועים על אברהם אבינו [שהיה מתפנק] ולא רדהו, ויצא לתרבות רעה ושנאהו, והוציאו מביתו ריקם בו, מה היה סופו כשגדשו? ישב בפרשת דרכים והיה מלסטם את הבריות, שנאמר "והוא יהיה פרא אדם". כיוצא בו [ויצא בו] יצחק את עשו, לפיכך יצא לתרבות רעה על אשר לא רדהו, כמו ששינונו: חמש עברות עבר בו, ועוד שתאב מיתת אביו ובקש להרג את אחיו בו. כיוצא בו דוד, שלא יסר לאבשלום בנו ולא רדהו – יצא לתרבות רעה ובקש להרג את אביו, ושכב עם פילגשיו, וגרם לו לילך יחף, ונפלו מישאל פמה אלפים וכמה רבבות בו. וכיוצא בו עשה דוד באדוניה שלא רדהו ביסורין ולא גער בו, ולפיכך יצא לתרבות רעה בו. וכל המיסר את בנו – מוסיף הבן אהבה על אביו והוא מכבדו, שנאמר "יסר בנך ויניחך וגו', ואומר "יסר בנך כי יש תקוה"; ומוסיף עליו אהבה, שנאמר "ואהבו שחרו מוסר" בו. אתה מוצא שאברהם יסר את יצחק בנו ולמדו תורה והדריכו בדרכיו בו. תדע לך שכן שלשים ושבע היה כשעקדו אביו, וכתוב "ואברהם זקן בא בימים", ועקדו וכפתו כשהו ולא נמנע. לפיכך [ניתן אברהם את כל אשר לו ליצחק] בו. כיוצא בזה היה יצחק משחר מוסר ליעקב, שלמדו יצחק תורה ויסרו בבית תלמודו בו, לפיכך זכה לברכה וירש את הארץ בו. ואף יעקב אבינו יסר את בנו ורדה אותם ולמדם דרכיו, שלא היה בהן פסלת בו, שפלים צדיקים כיוצא בו היו. הרי "ואהבו שחרו מוסר", עד כאן במדרש. וכתוב (משלי י"ט): "יסר בנך כי יש תקוה, ואל המיתו אל תשא נפשך" [אל תכהו יותר מדי שיכול למות על ידי זה]. ובמדרש (משלי שם): התורה נקנית במ"ח דברים בו, ומיסר בנו לתלמוד תורה, ואז יש לו תקוה ואחרית, שנאמר "יסר בנך כי יש תקוה" וגו', ואמר רבי שמעאל: יסרוהו בדברי תורה כדי שתצליחו מדינה של גיהנם לעתיד לבא. וכתוב (שם כ"א): "אגלת קשורה בלב גער, שבט מוסר ירחיקנה ממנו". ובמדרש (שם): אמר רבי זבידא: שבט של תורה מסיירה ממנו. אם זכה אדם לשבט מוסר – הרי טוב, ואם לאו – הרי מלקות בית דין. הוא דאמר מתלא: לחכימא – ברמיזא, לשטיא – בכורמיזא [באגרוף]. אם זכה אדם, הרי שבט של תורה, ואם לאו – הרי שבט מלקות. וכתוב (שם) "חנף לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנו". [פרש הרלב"ג: על פי הדרך אשר מנהגו וטבעו ללכת בה לחשבו והשגתו, והינו שאין לדרש מהילד וללחץ עליו יותר מיכולתו]. ובמדרש שם: רבי אליעזר אומר: אם חנכת בנך עד שהוא נער בדברי תורתנו – הוא מתגדל בהם והולך, שנאמר "גם כי יזקין לא יסור ממנו". ורבי יהושע אומר: כהדא תורתא [עגלה] דלא ילפא רדיא ומתקשיא עלה בסופה [שלא למדוה לחרש ובסוף קשה לה], וכהדא עוברתא דכרמא [ענף של גפן] דאין לית את פפיו יתה עד דהיא רטיבא, ונדקשיא אי את יכול לה [אם אין אתה כופפה כשהיא לחה, אחר כך כשמתקשה אין אתה יכול לה]. וכתוב (שם כ"א) "אל תמנע מנער מוסר, כי תקנו בשבט לא ימות, אתה בשבט תקנו ונפשו משאול תציל"; (שם כ"ט) "שבט ותוכחת יתן חכמה, ונער משלח מביש אמו", עין רש"י. ושם (ל"א) "דברי למואל מלך משא אשר יסרתו אמו, מה ברי ומה בר בטני" וגו', ואמרו בגמרא (סנהדרין ע"ב): מלמד

תפילה עבור חינוך הילדים

ובתנא דבי אליהו רבה פרק י"ג: מעשה באדם אחד שהיה עומד הוא ובנו בבית הכנסת, וכל העם היו עונים אמן והללוהו אחר העובר לפני התבה, ובנו עונה דברים של תפלות, ולא אמר לו אביו שום דבר. ואמרו לו הבריות שימחה בבנו, ואמר להם: מה אעשה לו? תינוק הוא, ישחק. שוב למחר עשה כן. כל אותן ימי החג ענה בנו דברים של תפלות ולא אמר לו אביו שום דבר. לא יתה אותה שנה ולא שניה ולא שלישית עד שמתו אשתו ובניו וכן בנו, ויצאו לו חמש עשרה נפשות בתוך ביתו, ולא נשתיר לו אלא שני בנים, אחד חגר וסמא ואחד שוטה ורשע. שוב מעשה באדם אחד שהיה מתחרט בעצמו שלא קרא ולא שנה. פעם אחת הייתי עומד אני והוא בבית הכנסת, כיון שהגיע שליח צבור לקדשת השם – הגביה אותו בן אדם את קולו וענה אחריו בקול רם קדשת השם, ואמר: קדוש קדוש קדוש כו'. אמרתי לו: בני, מה ראית שהגביהת את קולך עד מאד? ואמר לי: לא די שלא קריתי ולא שנית, אלא עכשו שנתן לי רשות – אגביה את קולי ותנוח עלי נפשי. אמרו: לא יתה אותה שנה ולא שניה ולא שלישית עד שעלה אותו האיש מבבל לארץ ישראל. עמדו ועשאוהו ממנה מבית קיסר ומנוהו על כל הברייות של ארץ ישראל, ונתנו לו מקום ובנה לו בית וישב בה כל ימי חייו, והניח לבניו ולבניו בניו ממנו הרבה עד סוף כל הדורות וכו'.

חלק גדול מהחנך, הוא הנהגת ההורים בבית

והנה חלק גדול מהחנך הוא הנהגת ההורים בבית. וכתבו הספרים שזהו שאמרו (סנהדרין ע"א א'): אם אין אמו שנה לאביו בקול – אינו נעשה בן סוחר וגורוה, שזה רמז שאם אביו ואמו אין משתתין בדבריהם, וזה אומר ימין וזה אומר שמאל, והבן רואה המוריות – אז אין מגיע לו מיתה כשהוא בן סוחר ומורה, כי לא הוא אשם בזה, רק הוריו. וכן כל כי האי גונא. ובדרך כלל בית שזהירין שם במצות וההורים מפתחים מאד מעברה וממכשול, והאב שוקד על התורה בהתמדה – זה משפיע ממילא על הילדים, כי רב הגנים דרכם לחקות את האבות, ועל פי רב יוצאים בגנים טובים מבית כזה. אבל אם אינו כן, אין הבן אשם כל כך כי הוא רואה מהוריו.

שלא להכניס בלב הבנים גאווה, גם בשביל לזרזם ללמוד

והורים שמכניסין בלב בניהם שהם בעלי פשרון ומציגים, והם מהכי טובים ומצליחים, אף על גב שזה נכון, ואף על גב שפונתם לטובה כדי לזרזם ללמוד, אף על פי כן – יצא שכרם בהפסדם, כי מכניסין בלבם גאווה ומדות רעות, וגורמין שמתנכלים לחבריהם ופונעין בהן, וסופו שיהיו שנואין מכלם. והנערים האלו כשנכנסין אחר כך לישיבה, ושם יש הרבה טובים מהם ואין מסתכלין עליהם כמו שהיו רגילין – נכנסין למשבר, כידוע, ומהם מפסיקין ללמוד, ומהם נכנסין לשגעון וכו', כידוע כל זה, ואחר כך יש מהם צרות צרורות. ומהם כשרבם מעיר להו דבר, באין לביתם ומספרין שרבה פגע בהן שלא כהוגן, וכשאין להורים שכל – אומרים להם שזה נכון ושרבה העליבם שלא כראוי. ואפלו אם הוא נכון, אסור לומר כן לנער, שזה מוריד ממנו כל הערך לרבו, ואין מקבל ממנו מה שאומר, וזה מביא לכל מיני דברים רעים, והוא מעשים בכל יום. ואם יש להורים שכל – יזהרו מאד בדבריהם.

מלחך בלשונו עפר' – על חינוך הילדים

והשם יתברך יתן סיעתא דשמיא שיוכלו לחנך הילדים כראוי, וזה תלוי הרבה בבקשת רחמים של האב והאם כל חייהם על הבנים. ואמרו (בתנא דבי אליהו רבה פרק י"ח): מעשה בכהן אחד שהיה ירא שמים, וכל מעשיו הטובים שהיה עושה היה עושה בסתר. והיה לו עשרה בנים מאשה אחת, ששה זכרים וארבע

לשוננו. ותפלת ההורים מתקבלת ביותר, כמו שכתוב בספורנו (בראשית ל"ב א') מפני שהיא בלב שלם, עין שם.

לימוד מוסר עם הילדים

ואאמור זללה"ה היה מיעץ ללמד עם ילדים מגיל שבע מוסר, אפלו חמש דקות בכל יום, כדי שידעו שהעולם אינו הפקר, ואדם אין חי לעולם, ויש גן עדן וגיהנם בו. ויש ללמד אתם בספר קל שגם ילדים יבינו, כגון ארחות צדיקים וכהאי גוונא, ובמשך הזמן ידבק בהם יראת שמים ויראו תועלת. וכשיהיה בהן יראת שמים, יהיה הפל טוב בעזרת ה' יתברך.

נקבות. ובכל יום ויום היה מתפלל ומשתטח ומבקש רחמים ומלחך בלשונו עפר, כדי שלא יבא אחד מהן לידי עברה ולידי דבר מכוער. ואמרו: לא יצתה אותה שנה ולא שנית ולא שלישית עד שבא עזרא, והעלה הקב"ה על ידו את ישראל מבבל, ואותו הכהן עמיהם. ולא נכנס הכהן ההוא לעולמו עד שראה כהנים גדולים ופרחי הפהנה מבניו ומבני בניו, עד חמשים שנה, ואחר כך נכנס אותו הכהן לבית עולמו. עליו הפתוב אומר "בטח בה" ועשה טוב, שכן ארץ ורעה אמונה". וכתב במשנה ברורה (סימן קכ"ב סק"ח): ראוי ונכון לכל אדם להתפלל בכל יום ביחוד שלא ימוש התורה מפיו ומזרעו וזרעו זרעו, ושיהיה כל יוצאי חלציו עובדי ה' באמת, ושלא ימצא חס ושלום פסול בזרעו, עד כאן

המשך מעמוד 1

תורת שיח

ככה עשית למצוא לו עילה שאינו עושה כראוי כדי שיהא רגיל בתוכחה.

טעמא דקרא, מלכים א' ו'

בחינוך הנערים יש ליזהר כמו זריקת חץ

כחצים ביד גבור כן בני הנעורים. צ"ב הדמיון. ויל"פ ע"פ הרמב"ם פ"ג מרוצח ה"ב שהזורק אבן בקרוב ביותר או ברחוק ביותר אין כחה חזק אלא א"כ זורקה במידה בינונית לא רחוק מדאי ולא קרוב מדאי וה"נ בחינוך בני הנעורים יש ליזהר מאד שלא לקרב מדאי ולא לרחק מדאי כמ"ש בסוטה מ"ז א' יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת ואשרי אדם שימלא את אשפתו מהם לתנכם במדה הראוי'.

טעמא דקרא, תהלים, קכ"ז ד'

בחיי האב שהיכולת בידם לשאול ולחזור ולשמוע, אבל אחר החורבן שבטלו כל אלו נקרא כאילו יתומים היינו ואין אב שאין למי לשאול (וכמדומה שכעין זה ראיתי בס' אהל יעקב).

טעמא דקרא, איכה

אף אם הילד עושה כשורה, יש למצוא עילה להוכיחו, כדי שיהא רגיל בתוכחה

ולא עצבו אביו מימיו לאמר מדוע ככה עשית. ובשמות רבה רפ"א אמרו שלכן יצא לרעה ומה שבאמת לא הוכיחו דוד נראה שהתנהג כראוי ולא ה' לו על מה להוכיחו אך במכות ח' א' אמרו אע"ג דגמיר מצוה למימחיי שנא' יסר בנך וגו' וזהו ולא עצבו וגו' שה' לו להעציבו אע"ג שעושה כשורה ולומר לו מדוע

המשך מעמוד 3

שיחת התלמידים

לחקלאי ששמר שמיטה.

הרב עזב אותנו לאנחות, אך דעתו הצרופה, ועמידתו האיתנה - בכל הקשור להעמדת הדת על תילה, בדרכו של מורו ורבו, מייסד עירינו, מרן החזו"א זללה"ה - עדיין שמורה בליבינו, עצותיו וברכותיו בכל מיני זמנים ופרשות

ציבור, וביקשו שיפתחו להם כיתות בבתי הספר שלהם, ואילו היו שסברו כי אדרבה תפקידו של החינוך העצמאי שלא להפקיר גם בנות אלו, עליתי אל הרב יחד עם מנכ"ל חינוך העצמאי, ושאלתינו בפינו, הרב השיב נחרצות כי החינוך העצמאי צריך לקבלם, היו שניסו לומר שהרי המשפחות פתוחות, ויכולים לקלקל חלילה, אך הרב היה בשלו, והיה סבור שאדרבה החברה

הטובה תשפיע עליהם לטובה, ואין בכך כל חשש, היה זה מפליא לראות, כי הרב ברוחב שכלו ודעת התורה שהיתה לו, פעמים שמחליט לרחק, כאשר הדבר נוגע לקדשי ישראל, שבת וכד', אך מאידך נוהג בימין מקרבת, חכימא דיהודאי!

'קרן השביעית'

גם בתפקידי כחבר בהנהלת 'קרן השביעית' בשליחותו של הרב, נסעתי פעמים רבות בשליחותו בכדי לשכנע חקלאים שישמרו שמיטה, כי הדבר היה בנפשו, פעם ביקשתי שיכתוב הקדשה על ספר דרך אמונה, עבור חקלאים שישמרו שמיטה, היה זה מיועד עבור חקלאים, שלאחד מהם היה מטעים שלמים, בכמות גדולה, ומיד שהגענו אליו, והגשנו לו את הספר חתום בכתי"ק של הרב, התרגש מאוד, והבטיח לשמור שמיטה, פעם אף באתי לפניו עם פירות משדה של חקלאי, הרב אמר: 'אפשר להביא מזה ביכורים' כל מחשבתו היתה רק בתורה, ובכך גם פירגן

בתחנת אבן הפינה לבנין 'היכל יצחק'

יחד עם אחד מתומכי כולל 'נחלת משה'

עם רמזנים משדות שמרי שביעית

יחד עם הגר"י מנדלזון רבה של קוממיות. בענייני שביעית

דרכים, עדיין מלוים איתנו, יהי רצון ונוצה ללכת בדרכו, וזכותו תגן עלינו, ועל כל ישראל, אמן.

מדברי גאב"ד רמת אלחנן מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שליבן מפי גיסו הרב זצ"ל

האם לבייש תלמיד שמפריע ולהורידו כתה לכמה ימים

שאלה. ילד שהפריע בכיתה האם ראוי לענשו ולהורידו לכתה נמוכה בו לומד אחיו?

תשובה. במסכת בבא מציעא (דף פה ע"א) מבואר שחכמי ישראל השתמשו במדת הכבוד למטרות חינוך וכך מסופר שם איקלע רבי לאתריה דר' אלעזר בן ר' שמעון אמר יש לו בן לאותו צדיק אמרו לו יש לו בן אחייה ואסמכיה ברבי, ופירש"י שיהיו קוראים אותו רבי כדי שיתקנא וישים לבו על תלמוד תורה, ומבואר שם בגמרא שנעשה גברא רבא לא פחות מאביו - ר' אלעזר בן ר' שמעון בר יוחאי, ויש לנו ללמוד מכאן להשתמש במדת

הכבוד כדי לדרבן את צעירי התלמידים שיתקנא וישימו לבם לתלמוד תורה ולא להיפך.

ושמעתי מוגיסי הגר"ח קניבסקי (שליט"א) [זצוק"ל] שבלמדו בת"ת, היה המלמד מושיב את התלמידים לפי ערך חכמתם, השנון והמתמיד ביותר ישב ראשונה, ומשנהו בשניה וכך הלאה, וכמו שנאמר בב"ב (ק"כ) 'בישיבה הלך אחר החכמה', ויהי היום, ואחד התלמידים המצוינים התרשל בתלמודו, והושיבו הרב באחרונה, הילד הרגיש מבוש מאד, ור"ל התפקר ויצא לתרבות רעה.

ע"פ חשוקי חמד ב"ק פ"ו ו' ובכ"ד

ניתן להאזין לשאלות אקטואליות קצרות מתורת גאב"ד רמת אלחנן שליט"א שליבן מפי גיסו הרב זצ"ל, בקו 04-3760582

תחת אחד השיחים

מעת לעת היה הרב עומד על טיב לימודיהם של נכדיו, ובוחן אותם על הנלמד, הרב השקיע רבות ונתן דקות ארוכות מזמנו, למען נכדיו ונכדותיו, וכשנשאל פעם מדוע מקדיש זמן רב כל כך לחלוקת דמי חנוכה, השיב בלשונו: 'כדי לקרב את המשפחה'.

ארע שהרב למד עם נכדו כמה פסוקים, והסביר שעושה זאת, בכדי לקיים מאמר הגמ' (קידושין ל"א) 'אמר ריב"ל כל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך וסמך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב'.

לפנינו מכתב ששלח הרב לרבו של נכדו, בו הוא כותב כי בחן את נכדו, ומודה לרב המגדל עדרים לתורה, ומברכו מקרב לב כהכרת הטוב.

וז"ל הרב זצוק"ל:

בעזה"י מוצש"ק יתרו התשס"א שנת השמיטה

לכבוד רבו של נכדי מר י"י קניבסקי נ"י, הרב הגאון ר' אלחנן גרייאווער

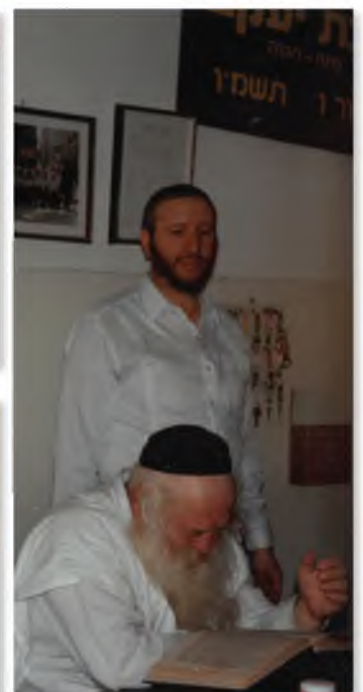
כרסום ראשון

כרסום ראשון
לכבוד רבו של נכדי מר י"י קניבסקי נ"י, הרב הגאון ר' אלחנן גרייאווער
בעזה"י מוצש"ק יתרו התשס"א שנת השמיטה
לכבוד רבו של נכדי מר י"י קניבסקי נ"י, הרב הגאון ר' אלחנן גרייאווער

שליט"א, הנה בחנתי את נכדי שיחי' על כמה דפים שלמד וידע לענות יפה מאד וניכר רוב עמלו של כת"ר שליט"א עם התלמידים, השי"ת יזכהו להגדיל תורה ולהאדירה ולהעמיד תלמידים רבים ת"ח גדולים ויזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות כברכת ידיו חיים קניבסקי

הרב עם נער בר מצוה

הרב בחן בת"ח 'ברכת יעקב' בס"ח לפני שנים רבות. קרדיט: מועדון 'דברי שיח'

אסור לאבא לומר לילדיו ללמוד מאח אחר, כי בכך גורם קנאה ושנאה

יהודי פנה אל הרב בשאלה: הוא עוסק בלימוד עם בחורים, במוסד מיוחד המיועד לכאלו שלא הצליחו ללמוד בישיבה רגילה, מטפלים בבחורים באופן מיוחד, כעת - הוא מספר - הביאו לי בחור אחד, אשר נמצא במשבר ועצבות נוראה ל"ע, וכאשר ניסיתי לדבר על לבו כמה פעמים ראיתי כי הראש שלו טוב, והוא בחור נורמלי, וכל המצב שאליו הוא נכנס, הוא בגלל סיבה אחת, והיא - שאחיו הצעיר ממנו, הוא עילוי מצויין, מתמיד ות"ח, ותמיד אביו צועק עליו: 'למה אין אתה כמו אחיך הצעיר - מה יהיה ממך...', והדבר הזה גרם לו למשבר ל"ע, כאשר ניסיתי ליצור קשר עם אביו, ולדבר עמו, ראיתי שאין עם מי לדבר, ודרכו לא תשתנה, ואבקש מהדר"ג עצה לבחור הזה.

ז"ו לאביו לאמר ק' עילוי עילוי
י' עילוי עילוי עילוי

הרב השיב בכת"ק:

אין לאביו לומר כן שגורם שנאה וקנאה ע' שבת י' ב'.

[וכונת הרב למה שאמרו שם: 'ואמר רבא בר מחסיה אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים'].

במשנתו

במשנתו של הרב זצ"ל בענייני חינוך

על אביו כמו בק"ש ובמזוזה הנ"ל ובפ"ו מחמץ ה"י קטן שיכול לאלל פת מחנכין אותו במצות ומאכילין אותו כזית מצה ובפ"א ממגילה ה"א ומחנכין את הקטנים לקרותה ובפ"ד מתפילין ה"ג קטן שיועד לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין כדי לחנכו במצות ובפ"ב מחגיגה ה"ג כל קטן שיכול לאחוז כו' אביו חייב להעלותו ולהראות בו כדי לחנכו במצות שנא' יראה כל זכורך ובפ"ג מאכל ה"ב קטן שבא להטמא כו' אביו צריך לחנכו בקדושה (וע"ש פ"ח ה"ד וברד"ב) ובפ"ז ממאכל ה"א הכ"ז קטן שאכל א' ממאכלות אסורות או עשה מלאכה בשבת מצוה על אביו לגעור בו ולהפרישו כדי לחנכו בקדושה שנא' חנוך לגער ע"פ דרכו ובפ"ב מק"פ ה"ד ושוחטין על הקטנים שיהיו מכלל בני החבורה (ושם אפשר דהוי דאורייתא משום שה לבית אבות וע"ש פ"ה ה"ז) ובפ"א מת"ת ה"א וקטנים פטורים מת"ת אבל קטן אביו חייב ללמדו תורה שנא' ולמדתם כו' (ואפשר ג"כ שהוא דאורייתא) ובפ"ב משביתת עשור ה"י קטן בן ט' כו' מחנכין אותו לשעות כו' בן י"א כו' ומשלים מד"ס כדי לחנכו במצות ובפ"ב משבועות ה"ז קטנים שנשבעו כו' כופין אותן לעמוד בדבריהם כדי לחנכן כו' צריך להזהר בקטנים הרבה כו' וזה הדבר כמו חובה על אבותיהן ועל מלמדי תינוקות ובפ"א מגנבה ה"י ראוי לב"ד להכות את הקטנים כפי כח הקטן על הגנבה כדי שלא יהיו רגילין בה (וע"ש ה"ח) ובפ"א משופר ה"ז התינוקות כו' ומוותר לגדול להתעסק עמהן כדי ללמדן ביו"ט בין קטן שהגיע לחינוך בין קטן שלא הגיע לחינוך כו' (וע"ש ה"א) ובפ"א מנחלות ה"י האפוסטופין עושין לקטנים לולב וסוכה וציצית ושופר ס"ת ותפילין ומזוזות ומגילה כללו של דבר כל מ"ע שיש להם קצבה בין שהוא מד"ת בין שהוא מד"ס עושין להם אע"פ שאינן חייבין במצוה מכל אלו המצות אלא כדי לחנכן (וע"ש פ"ב משבת ה"ז ופכ"ד ה"א ובמ"מ שם ובפ"א משקלים ה"ז ובפ"א מתענית ה"ח ובפ"ח מגזלה ה"י ובפ"ד מחובל ה"י ובפ"ה מברכות ה"א ובכ"ד) ולפי זה צריך לישב מתני' דברכות הואיל ומיירי בדין חינוך למה פטרם מק"ש ומתפילין והרי הרמב"ם חייבם בחינוך בק"ש ותפילין ושמא בהני אין חיוב דרבנן רק על האב ולא על הקטן כלל וכן משמע קצת לשון הרמב"ם גבי ק"ש שכתב ומלמדין כו' ולא כתב ומחנכין כמו בכל הני וגם תפילין נמי אביו לוקח לו תפילין ואולי מפני סברת רש"י שאין מצוי שיקום בשעת ק"ש ולהזהר בתפילין כל היום לא הטילו חיוב על הקטן אלא על אמו וצ"ע [מיהו לשון הברייתא כאן חייב בתפילין משמע הקטן וכן בספרי זוטא ס"פ שלח] גם צריך ליישב כל לשונות הרמב"ם הנ"ל למה באחרים הזכיר שהקטן חייב ובאחר' הזכיר על אביו וצ"ע בכ"ז.

מסכת תפילין, פ"א, ס' ד', ביאור תפלה של ראש ד"ה קטן

בגדר דין חינוך בשיטת הרמב"ם -

אם החיוב דרבנן הוא על האבא או על הבן

א"ה. הרב מנה את כל המקומות בהם דיבר הרמב"ם בדיני קטן, ולתועלת הדברים - הדגשנו את הציונים לרמב"ם שכתב הרב.

כל קטן שהוא יודע כו'. רש"י מפרש בברכות כ' א' דהא דתנן קטנים פטורין מן התפילין מיירי אפ"ל הגיע לחינוך והתוס' הקשו מסוכה מ"ב דתני קטן שיועד לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין ות"ל הרשב"א דהכא מיירי בסתם קטן אבל בידוע שיועד לשמור תפילין חייב ובאמת לשון רש"י מדויק כן שכתב בברכות דסתם קטן אינו יודע לשמור גופו שלא יפית בהן (וע"ל לקמן בד"ה לשמור עוד תירוצים לשיטת רש"י ז"ל) והמאירי כתב ונ"ל לפרש שהן פטורין מן הדין אבל מ"מ מתורת חינוך אדם חייב לחנכן וכו' ומה שאמר וחייבין במזוזה ותפלה וברכת המזון לא על הקטנים הוא חוזר לומר כן אלא על נשים ועבדים כו' ומפני זה נ"ל שכתבו גדולי המחברים (רמב"ם פ"ד מק"ש הל' א') שמלמדים את הקטנים לקרותה בעונתה ולברך לפני' ולאחר' כדי לחנכן במצות כו' ועיקר הדברים דקטנים דמתני' שיגר לישן הוא שאף בהגיע לחינוך חייבין הרי אין החיוב אלא על אביהם אלא אגב נשים ועבדים נקט קטנים עכ"ל ולכאורה צ"ע לפירושו בדעת הרמב"ם ז"ל א"כ מנ"ל להרמב"ם שכתב בפ"ה ממזוזה ה"י ומחנכין את הקטנים לעשות מזוזה לבתיהם ומשמע דמפרש כן למתני' דחייבין במזוזה וא"כ מיירי מתני' בחינוך ואמאי תנן פטורין מק"ש ותפילין [ואולי מגיטין נ"ב א' למדה או ממכילתא בא דקתני מזוזה שונהגת בקטנים].

ועוד שנראה מדבריו דס"ל כדעת רש"י בברכות מ"ח והרמב"ן (מובא בר"ן ספ"ב דמגילה) דחיוב חינוך דרבנן אינו על הקטנים כלל אלא על אביהם אבל מדברי הרמב"ם ז"ל נראה לכאורה שגם על הקטנים יש חיוב מדרבנן וכדעת התוס' בברכות והר"ן במגילה שם שהרי כתב בפ"ה מברכות ה"א הקטנים חייבין בבהמ"ז מד"ס כדי לחנכן במצות ובפ"ג מציצית ה"ט ומד"ס שכל קטן שיועד להתעסק חייב בציצית כדי לחנכו במצות ובפ"ו מסוכה ה"א קטן שא"צ לאמו כו' חייב בסוכה מד"ס כדי לחנכו במצות ובפ"ז מלולב ה"ט קטן היודע לנענע חייב בלולב מד"ס כדי לחנכו במצות מכל הני משמע שיש על הקטן חיוב מדרבנן (ובדברי הכ"מ יש בזה סתירות כמ"ש בשד"ח מערכת ח' כלל ס') מיהו גם לדעת התוס' יש ג"כ חיוב על אביו מד"ס לחנכו מלבד החיוב של הקטן כמו שהוכיח אאמור"ר שליט"א בקה"ח ח"י סי' ב' ולכן כתב הרמב"ם בכמה מקומות שהחיוב

מהנעשה והמתחדש בעניני דינא

יום בשורה ללומדי התורה ועמליה לרגל הופעת משנה תורה להרמב"ם במהדורה חדשה באותיות מאירות עינים ובסדר חדש, עם מקורות וצינונים קרית מלך מהרב זצוק"ל, המופיעים על הדף בהם מקורות וצינונים לדברי הרמב"ם שלא הובאו בשאר נושאי כליו של הרמב"ם. כידוע על המקורות שכתב הרב זצוק"ל בספרו 'קרית מלך' כבר כתב אביו מרן הקהילות יעקב זצוק"ל בפתיחה לספר וז"ל, "מקורות אמתיים ונפלאים לפסקי הרמב"ם ז"ל במקומות אשר רבותינו נ"כ הניחו חלק", עכ"ל. כמו כן, נוספו לראשונה במהדורה זו גליונות קהילות יעקב ממרן הקה"י זצוק"ל,

לחיים לרגל הוצאת הרמב"ם עם ציוני 'קרית מלך' וגליונות קהילות יעקב

וכפי שהועתקו מגליון הרמב"ם שלו. הרמב"ם החדש יצא לאור בהוצאת מכון 'שיח אמונה', וניתן להשיגו בחנויות הספרים המובחרות.

בשמחה של מצוה, ובהתאם ללוח ההספק השנתי של לומדי 'שיח התורה', מתקיימים בימים אלו כחיזוק לקראת סוף זמן קיץ, התחלות חדשות המהוות הזדמנות להתחדשות ושעת הכושר להצטרף לגיונו של מלך להמוני עמלי התורה השוקדים להשיב טובה להרב זצוק"ל בלימוד וחזיון ע"י המפעל הגדול 'שיח התורה' שהוקם לעילוי נשמתו הטהורה על ידי מכון 'שיח אמונה', בסדרי לימוד בכמה דרכים, לפי שבעם ורצונם של הלומדים. לתועלת רבים המבקשים להצטרף לרבבות הלומדים, מעדכנים ב'שיח התורה', את ההספק העדכני ואת ההתחלות החדשות במסלולים המרכזיים של המפעל שהוקדם לע"נ הרב זצוק"ל.

בימים אלו עוסקים בלימוד מסכת ראש השנה במסלול 'בדרכי' של מרן זיע"א, ללימוד 8 דף בכל יום, הנלמד ע"י לגיונו של מלך בני העלייה. ניתן להצטרף לסדרי הלימוד והמבחנים היומיים.

במקביל, בסדר על פי ההספק בשיעור הירושלמי לע"נ הרב זצוק"ל הנמסר מידי יום בביהמ"ד לדרמן ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א - התחילו בימים אלו בלימוד מסכת ביצה. השיעור נמסר מידי יום לאחר תפילת מנחה בשעה 13:15 בבית המדרש לדרמן, ומתקיים בהספק של עמוד בכל יום (במהדורות רפוס וילנא). ניתן לשמוע את השיעורים במערכת 'קול הלשון' ובמספר ישיר 03-321-2004.

להשתתפות בסדרי ומבחי 'שיח התורה' ניתן להרשם בשלמסר של מכון 'שיח אמונה' 03-308-5000 בשלוחת 'שיח התורה' שלוחה 2, וכן בעמדות 'נדרים פלוס' בחיפוש 'שיח התורה'. לקבלת סדרי הלימוד ולקבלת פרטים נוספים ניתן לפנות למכון 'שיח אמונה' בדוא"ל se3077700@gmail.com.

רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל מעיין בספר 'דעת נוטה' בשמחת אחד מצאצאיו

שמחה של מצוה לרגל הופעת המהדורה החדשה מה'דעת נוטה' על חומש במדבר מתוך רבבות תשובות הרב זצוק"ל. כהמשך לספרי 'דעת נוטה' שיצאו לאור בחיי חיותו של הרב זצוק"ל, הופיע בתקופה האחרונה ע"י מכון 'שיח אמונה' מהדורה חדשה של 'דעת נוטה' על חומש במדבר, אלפי עמודים מתשובות הרב זצוק"ל, עם מקורות וביאורים שנערכו

על ידי רבני 'דעת נוטה' שזכו לקבל את הדרכות מרן זצוק"ל במלאכת הקודש.

המלאכה הכבירה בהוצאת הספר לאור עולם, הגיעה לאחר עמל ויגיעה של שנים ארוכות על ידי רבני 'דעת נוטה' שע"י מכון 'שיח אמונה' הפועל להדרת ספרי הרב זצוק"ל, וכעת זכו להופעת המהדורה החדשה בספר מבואר בהופעת הכרך החדש עם מאות עמודים. ניתן להשיג את הספר בבית הרב זצוק"ל, בחנויות הספרים המובחרות, או בפניה למכון שיח אמונה 03-3077700.

מה נהדר

מראות הוד משולחנו של הרב זצוק"ל בימים אלו

בחורי ישיבות מהעיר לייקוד שבני גרזי הגיעו לבית הרב זצ"ל לשמיעת דברי הדרכה וחיזוק

תלמידי ת"ת 'עוללים' מנתניה הגיעו למבחן בבית הרב זצ"ל על פרק אלו מציעות, ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

בחורים המתחזקים ומתקריבים במדרשיית 'לב לאחים' מהעיר טבריה, הגיעו לביקור חיזוק בבית הרב זצ"ל, שמעו דברי חיזוק והתברכו מפי בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

מתחזקים המתחזקים ומתקריבים מהמדרשיה בקרית אונו הגיעו לבית הרב זצ"ל לסיום מסכת ולשמע דברי חיזוק

לאור המחסור והביקוש בתקופה האחרונה
הופיעה הדפסה חדשה,

וניתן להשיג שוב את ספרו של הרב זיע"א

'שיח השדה'

ניתן להשיג בבית הרב זצוק"ל
ובחנויות הספרים המובחרות

שיעורי הירושלמי לע"נ מרן זצוק"ל

כשאיפתו נמסרים לטובת נשמת רבינו מרן זצוק"ל
ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

מידי יום לאחר תפילת מנחה בזמנה בבית שני
בבית המדרש לדרמן

בימים אלו החלו בשיעור בלימוד מסכת ביצה
בהספק של דף ירושלמי בכל יום

ניתן גם לשמוע את השיעורים במערכת 'קול הלשון'

ובמספר ישיר 073-321-2004

ב ק ש ה ח ש ו ב ה

לזיכוי הרבים

לקראת הוצאת ספר העובדות
לע"נ הרב זצוק"ל

נודה בזאת לכל מי שיש תחת ידו

עובדות, הנהגות, מכתבים

וכל חומר שיש בו כדי לימוד וחיזוק מהרב זצוק"ל,

שיואיל בשובו להעבירו למכוננו בכתובת

se3077700@gmail.com

טלמסר לשמיעת שיעורי הירושלמי
מהגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א
ולסדרי ומבחני 'שיח התורה'
03-308-5000
או בעמדות 'נדרים פלוס'

טל: **03-30-777-00**
פקס: **072-2606425**
פרסי הבנק: פאג"י, סניף 188,
מ"ח 409-715781 ע"ש 'שיח אמונה'

להערות והארות, ולקבלת העלון בדוא"ל: se3077700@gmail.com

מכון

'שיח אמונה'

להאדרת ספרי מרן רשכבה"ג
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

חמישים שנה אחרי שהיה ספון בביתו
של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

הופיע
מחדש

קונטרס

הזכרונות

רשימתי לזכרון דברים ששמעתי מפי
מרן החזון איש זצ"ל ומה שהעידו
אנשים נאמנים משמו

קונטרס הזכרונות בכתב ידו של רבנו מרן רבי חיים קניבסקי זצוק"ל

ספר נדיר והיסטורי שבו עדות ראיה ושמיעה
מכוררת ונאמנה מהנהגותיו בקודש של
מרנא החזו"א זיע"א, בכל חלקי השו"ע,
ממה שראה שמע ורשם אחיינו מרן רבי
חיים קניבסקי זצוק"ל

בתוספת באורים וברורים הוראות ועדויות
ממרן הגר"ח ק שנאמרו במהלך השנים

מכון להאדרת ספרי רשכבה"ג
מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

ניתן להשיג בבית מרן זצוק"ל ובחנויות הספרים המובחרות

גיליון מס' 570 פרשת פינחס
תשפ"ד שנה שנים עשרה

לע"נ
הגאון רבי **אברהם דוד**
ב"ר חיים שלמה **רונטל** זצ"ל
רב שכונת שערי חסד
נלב"ע כ"א תמוז תשנ"ט
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרח רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות – בין המצרים

וכשצריך ללכת מחמת רפואה יכול ללכת וכן נהג מרח החזו"א ליסע לים לצורך בריאותו (שם ועי' ארחות רבינו ח"ב עמוד ק"ס ששמע מהחזו"א שמן הדין יכול לרחוץ לרפואה גם בתשעת הימים רק שנמנע מקפני חילול ה' שיאמרו שמזלזל באבלות על החורבן), ומה שי"א דתלוי אם התחיל כבר ללכת לפני י"ז בתמוז כתב רבינו זצ"ל דאין לזה טעם וריח והוא טעות גדול, (הערות לס' קרא עלי מועד פ"ב ס"ח).

ברכת שהחיינו בבין המצרים

אין מברכין שהחיינו בימות החול בבין המצרים, ואין לצאת בשומע כעונה מאחר, כגון שיש מי שמברך שהחיינו של ברית מילה או פדה"ב, (מועדי הגר"ח ח"א ס' ג'). ואמר לי רבינו זצ"ל דאף בעל ברית עצמו לא יפטור שאר דברים בשהחיינו (תורת שיעורי עמח שי"ב), אבל אם מברך על מין אחד שלא ימצא אח"כ מסתבר שיכול לכלול כבר גם מין אחר (שיח התורה ח"ג ס' תקנ"א), ומסתבר דבכל ספק שרי להרהר ברכת שהחיינו (מועדי הגר"ח ח"א ס' ש"ד), גם על פרי שירקב אם לא יאכל לא יברך שהחיינו (שם ס' ש"ה), ואם טעה וברך על פרי חדש יברך שהחיינו (שם ס' ש"ד, שיח התורה שם). אם נולדה לו בת בין המצרים מברך שהחיינו (שם ס' ש"ב) בלבוש בגד לשבת אין לברך שהחיינו עד שיקבל שבת ולא סגי שלוש לכבוד שבת או שהגיע זמן תוספת שבת, (גליון מים חיים תמוז תשפ"ג ולקט שאלות המצוות ח"ד ס' כ"ג), ויכול ללבוש קודם שבת (שמענו כן ראינו ח"ב פ"ט ס' ח'), ובשם הקה"י מובא להקל מחצות דכל שלוש לכבוד שבת מותר (ארחות רבינו ח"ב עמוד קס"ח).

הדפסת ספר

כתב רבינו זצ"ל, לכאורה אפשר להדפיס ספר בבין המצרים, אבל לא יביאו לביתו, וצ"ע. (שם ס' ש"ט), וכן מובא במנהגי אביו מרח הקה"י זצ"ל, שהקפיד שספריו החדשים לא יגיעו לביתו בימי בין המצרים, (תולדות יעקב עמוד רכ"ג ועמוד ש"ח ובס' אלא ד"א של הלכה פנ"ב ס"ד מובא שהחמיר רק בתשעת הימים), ואם כבר קיבל הספר יברך שהחיינו אם שמח (מועדי הגר"ח ח"ב ס' ש"ע"ט).

חספות סמוך לבין המצרים

השיב רבינו זצ"ל, דמותר לגלח שערותיו מעט לפני י"ז בתמוז אף שנמצא שע"י זה לא ירגיש בכלל שאסור לגלח בג' שבועות וביטל מעליו את הצער שקבעו חז"ל, כיון שלא אסור רק בג' השבועות, (שאלת רב ח"א פל"ג ס"ב), ושאלו שי"א דהמסתפר קודם י"ז בתמוז דזה נראה מגונה שמסתפרים לכבוד בין המצרים, ואמר רבינו מסתפרים לכבוד לקיים ההלכה שאח"כ אסור להסתפר (מנחת תודה פכ"ג עמוד רכ"ח).

חלאקה

כתב רבינו זצ"ל בתשובה, אסור לעשות חלאקה בבין המצרים, (מועדי הגר"ח ח"א ס' שכ"א), ואמר לי שהמנהג למעשה לאחר עד אחר ט"ב. ואמר רבינו זצ"ל, דאין לעשות תספורת לקטן שהגיע לגיל שלש כי רק לצורך התירו לספר תינוק וכאן אי"ז נקרא צורך כיון שיכול לספרו אחר ת"ב, (תורת המועדים ס' תקנ"א ס"ט).

באיסור תספורת

אמר רבינו זצ"ל דגם שיער הגבות והריסים בכלל איסור תספורת (תורת המועדים ס' תקנ"א ס"ד), והעיד רבינו זצ"ל בשם החזו"א דמי שיש לו בלויות מותר לספר בספיה"ע וי"א גם בימים אלו, (כ"כ רבנו בשמו בקונטרס הזכרונות ס' כ"ד ס"ה לגבי ימי הספירה ובתורת המועדים שם ס"ז דה"ח כאן, ועי' בס' זכור לדוד ח"ב עמוד קל"ז שהעיד ר' דוד פרנקל זצ"ל שכאשר הגיעו לארץ ישראל פליטים עם בלויות שלח אותם מרח החזו"א זצ"ל להסתפר אפילו בשלושת השבועות שבין י"ז תמוז לתשעה באב, ואולי שם ה"ז כיוצא מבית האסורים דשרי אף במועד).

במנהג בני ספרד

בני ספרד נוהגים להסתפר עד שבוע שחל בו, ואמר חמי מרח הגר"ש אלישיב זצ"ל דאף כשלומדים בישיבה אשכנזית רשאים לנהוג כן ואין בזה לא תתגודדו, (תורת המועדים שם ס"ב אות א). ולכן אשכנז אסור להסתפר בימים אלו גם בן ספרד שמותר לו להסתפר, דבכלל הקבלה של בני אשכנז הוא שלא לספר שום אדם, (שם ס"ב).

תספורת ובגד חדש לצורך שידוך

אמר רבינו זצ"ל דאין להקל בתספורת לצורך פגישה לשידוך (שם ס"ז אות ב), וכתב בשם מרח החזו"א זצ"ל שהתיר ללבוש בגדי שבת לבחור לצורך שידוך, וכמדומה שהתיר לעשות בגד חדש לצורך התנאים שהיה בין המצרים (ואולי שהחיינו עשה בשבת) עכ"ל, (קרא עלי מועד פ"ד הערה י"ג).

בגד חדש בשבת

כתב רבינו זצ"ל בקונטרס הזכרונות (ס' כ"ז אות ב) בשם מרח החזו"א זצ"ל שהעידו שהתיר ללבוש בשבת בבין המצרים בגד חדש, ועי' משנ"ב (ס' תקנ"א סקמ"ה) ושונה הלכות (ס"ו) שיכול גם לברך שהחיינו בשבת [אחר שקבל שבת].

מתנה לבר מצוה

כתב רבינו זצ"ל שהמנהג להקל ליתן מתנה לבר מצוה בבין המצרים (מועדי הגר"ח ח"א ס' ש"ט), ואמר רבינו דמשמע דכל האיסור בתשעת הימים הוא רק כשמסיח דעת מהאבילות אבל כל שיש צורך כגון לבר מצוה או מלמד יש להתיר (תורת המועדים ס' תקנ"א סכ"ח), ובט"ב עצמו אסור ליתן משום דה"ז כשאיילת שלום (משנ"ב ס' תקנ"ד סמ"א) ומשמע דבתשעת הימים שרי (פתחי חיים ח"א עניני המועדים ס' ל"ז), וכתב רבינו, בתשעת הימים צ"ע אם שרי דממעטין במ"מ ויש עיצה שימסור לו ויאמר שלא יקנה עד אחר ט"ב, דכיון דיכול לחזור בו וע"פ דין אינו כלום לא אסור חז"ל ופשוט, (הערות לס' קרא עלי מועד פ"ד סכ"ה). ולענין מי שהזמין מקרר לפני י"ז תמוז והגיע לביתו בתשעת הימים השיב רבינו, נכון שלא יזכה בו ולא ישתמש בו עד אחר ט"ב, (גם אני אודך תשובות רבינו ח"א ס' קט"ו). וכתב רבינו זצ"ל דאין ראוי לקנות בגד חדש בבין המצרים בגלל שאין צריך אז להמתין בתור ואף שלא ישתמש בזה עד אחר ת"ב (שם ס' קט"ז).

ללכת לים ובריכה

כתב רבינו זצ"ל בקונטרס הזכרונות (ס' כ"ז אות ד), מרח החזו"א איש זצ"ל נסע גם בבין המצרים לים בשביל רפואה, אבל מרח"ח מנחם אב ואילך לא נסע, ואביו מרח הקה"י זצ"ל אמר דאף דמן הדין מותר מ"מ מונע ילדיו ליסע משום דאיתרע מזלו באלו הימים (ארחות רבנו ח"ב עמוד קכ"ט ותולדות יעקב עמוד ש"ח), ואמר רבינו דגם בבריכה יש לזהר (תורת המועדים ס' תקנ"א ס"ג אות ב),

מדור זה נכתב לעילוי נשמת

אבי מורי הרב **ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסברג** זצ"ל
ואמי מורתי מרת **רבקה** בת רבי **פסח יעקב אגל** זצ"ל תנצב"ה

עורך: **יצחק גולדשטון**

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✉ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 **שלוחה 1586**

קהילות 073-2757000 **שלוחה 4310**

שנים קדמוניות על גדולי הדורות

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שנים קדמוניות - לשבועות הבאים בעזה"

הג"ר דוב (בערל) רוטשטיין זצ"ל (כ"ח אייר תשס"ג) | הגה"צ רבי נחמן לייכטנאו ממתפללי בית הכנסת 'לדרמן'
הג"ר עקיבא טננבוים זצ"ל (נלב"ע ערב ט"ב) | בת רבינו הרבנית הצדקנית מרת חנה שטיינמן ע"ה (ג) (י"ג אלול תשע"ד)
נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להג"ל

הגאון רבי ישראל מאיר יוטקובסקי זצ"ל (י"ח תמוז תשס"ו)

כסף' על עניני ריבית. כאשר עמדו על הפרק עניני ציבור לא היסס רבי ישראל מאיר לעמוד בראש ואף לשלם על כך מחיר אישי. כמה אופייני הוא מה שניגש אל רבינו פעם בשאלה: מה הפירוש במילות התפילה שמשבחים את הקב"ה שהוא 'משפיל גאים ומגביה שפלים', לכאורה, בשלמא 'משפיל גאים' זהו עונש למי שהוא גאה, אבל מדוע לשפלים מגיע עונש שהקב"ה מגביה אותם, והלא אינם חפצים בכך?---

והשיבו רבינו: הקב"ה מראה לאדם שהוא אינו בעל הבית להחליט אפילו על עצמו!...

הוא כבר נהיה דרשן....

בטרם הגיעו לגיל שבעים נחלה רבי ישראל מאיר את חוליו האחרון, ורבינו חרד ודאג לשלומם. כשהיה פוגש בבני המשפחה התעניין במצבו, ואף הגיע לביקור חולים מיוחד כשהיה בבית חולים.

מסופר, כי מספר ימים קודם לכן הבחין רבינו במודעה קטנה בלוח המודעות בעיר המבשרת כי "בבית הכנסת פלוני ידרוש השבת הגאון רבי אליעזר יוטקובסקי", רבינו שמר את הדברים בליבו, וכשהגיע לביקור חולים ביקש לשמח את ידיו ואמר לו בחיך רחב, ראיתי ברחוב כי בןך נעשה כבר דרשן גדול...

רבי אליעזר יוטקובסקי שליט"א מתברך מפי רבינו בתקופתו האחרונה

היה זה בשנת תשנ"ה. רבינו זכה לקיים את המצוה הנדירה 'ראשית הגז', אך טרם קיום המצוה הוא ביקש לוודא כמה פרטים, ואחד הדברים שרצה, שהכהן שיקבל את הצמר ישתמש בו אכן לעשיית בגד ולא סתם יקח צמר ויזרוק אחר כך לאשפה.

וזכור אותו האיש לטוב, רבי אליעזר הלוי ליברמן שליט"א, שטרם סביב קיום המצוה, ובמשך תקופה בירר איזה סוג כבש ניתן להשתמש בצמר שלו ולעשות חוטי ציצית וכשמצא את הכבש המתאים, זיכה את רבינו בקיום המצוה. והכהן שזכה לקבל מרבינו את הצמר היה רבי יצחק ב"ר שלמה כהן ז"ל.

וסוכם עם הכהן, שאחרי כן רבי שאול יוטקובסקי שמתעסק עם עשיית ציציות, ורבינו סמך עליו מאוד, יקנה ממנו את הצמר וידאג לייצר ממנו חוטי ציצית. ואכן כך בסוף היה.

רבי שאול נטל את הצמר, ודאג לנקות ולסרוק ולטוות את הצמר למצות ציצית, ולעשות את שאר הפעולות עד שבסופו של דבר נעשה מהם חוטי ציצית מהודרים, שגם רבינו השתמש בהם לאחר מכן.

בתמונה משנת תשנ"ה, המתפרסמת כאן לראשונה, נראה הסל עם גיזת הצמר על השולחן, ורבי ישראל מאיר מראה לרבינו חתיכת צמר מלובנת ונקיה לפני הטוויה.

באותה פגישה, הוא דן עם רבינו האם במעלת 'הניפוץ לשמה' צריך שגם הכיבוס עצמו יהיה לשמה, או מספיק שרק הסריקה, ורבינו השיב שאין צריך שגם הכיבוס יהיה לשמה [וכן מובא בספר דעת נוטה, ציצית, עמוד קס"ד תשובה ש"ט].

נציין כי רבי ישראל מאיר ז"ל בעצמו קיבל הוראה מהסטייפלר שלא לעשות 'ניפוץ לשמה', הוא נימק את דבריו בכך שהרי מסתמא הקונים יהיו בני תורה, שאין להם הרבה כסף, ולא רצה להכביד עליהם בהוצאות.

ולכן ימכור חוטי ציצית שרק הטוויה והקשרים יהיו לשמה. בצמר זה עסק דווקא בנו רבי שאול שליט"א

מימין לשמאל עומדים סביב לרבינו: רבי יהושע צביון, רבי ישראל מאיר יוטקובסקי ז"ל, הכהן - רבי יצחק כהן, רבי ישעי' אפשטיין, רבי שלמה קרליבך

"אגוט'א פריינד"

הקשר הראשוני של רבינו עם רבי ישראל מאיר יוטקובסקי זצ"ל, יליד מושבת 'פרדס חנה' ובהמשך תלמיד ישיבות כנסת חזקיהו, מיר וסלבודקא, היה כבר בצעירותו. כאשר ר"מ למד בישיבת סלבודקא הלך לשמוע שיעורים שמסר מרן הסטייפלר זי"ע בישיבת 'בית יוסף', שם גם זכה ממנו לחיבה יתירה, ובהמשך כשלמד חברותא עם גיסו של רבינו הגאון רבי שאול ברזם, ובשנים הבאות כשלמד בכולל 'חזון איש'.

בשנת תש"כ, לערך, בהיותו אברך כבן עשרים ושלוש זכה רבי ישראל מאיר ללמוד חברותא עם רבינו במשך כשנתיים, יום אחרי יום, במהלכה הצליחו השניים להתחיל ולגמור פעמיים את לימוד הש"ס מתחילתו ועד סופו. וגם בשנים הבאות כאשר כבר לא למדו יחדיו, היו משוחחים בדברי תורה. לא פעם היו נראים שניהם משוחחים בדברי תורה ממושכות בחצר בית הכנסת לדרמן.

היו לפעמים משוחחים יחדיו בלימוד, וגם בשנים המאוחרות יותר כאשר לא הזדמן להם להיפגש הרבה ולא היה קשר תורני ביניהם, אך בכל פעם שנפגשו הראה לו רבינו אותות חיבה.

לא לחינם, התבטא רבינו בערוב ימיו בערגה רבה בפני הבן רבי שאול יוטקובסקי "דיינע טאטא ס'איז גיווען אגוט'א פריינד" (האבא שלך היה ידיד טוב שלי).

ובגליון 'דברי שיח' פרשת פנחס תשפ"ד תשע"ו, גליון 183 כתבנו דברי זכרון על האי גברא, ועתה נבוא בפנים חדשות להאיר מעט על הקשר בינו לבין רבינו זכרם לברכה.

אין להם בעולמם אלא ד' אמות של תורה בלבד

מימין לשמאל: רבי גדלי' נדל, רבינו, ורבי ישראל מאיר יוטקובסקי (נראה מגבו) שקועים בעומקה של הלכה (פוטו זר')

מעכשיו היא כבר לא לבד

על תקופת הלימוד בחברותא, סח בפנינו בנו שליט"א: היה זה תקופה קצרה לאחר נישואיו של רבי ישראל מאיר, בשנת תש"כ, כשעוד התגורר ברחוב יהושע בבני ברק, הוא החל ללמוד בכולל אברכים 'חזון איש', וביקש לקבוע עם רבינו חברותא יומית ללימוד הש"ס.

רבינו כידוע נהג ללמוד עמו מידי יום את סדר הלימוד הקבוע שלו בש"ס, מוקדם בבוקר לפני כל סדרי הלימוד הרגילים, כאשר בדרך כלל הוא מתחיל את הלימוד טרם עלות השחר ומסיים אותו לפני או מיד אחרי תפילת שחרית עם הנץ החמה. רבינו נענה לו ברצון, אך אמר לו: מכיון שאתה נישאת לא מכבר, לא מתאים שתעזוב את הבית בשעות כה מוקדמות, ותשאיר את הכלה הצעירה לבד בבית. אבוא אני אליך...

וכך צעד רבינו מידי בוקר, בחושך ובאפילה ברחובות השוממים מהבית הגדול ברחוב רשב"ם ועד לקצה העיר, סמוך לבנין עיריית בני ברק, כדי ללמוד עם רבי ישראל מאיר.

והיה היום, ורבי ישראל מאיר זכה בהולדת בנו בכורו רבי אריה שליט"א, והגיע לספר על כך לחברותא - רבינו. והנה אך שמע רבינו את הדברים, נענה באומרו: מהיום אני כבר פטור מלבוא עד אליך, תוכל כבר אתה לבוא לביתי, ונמשיך את הלימוד. ומיהר לבאר "עד עכשיו שלא נולדו הילדים לא היה מתאים שתעזוב את הבית, אבל כעת שהיא (רעייתך הרבנית שתבלטו"א) כבר לא לבד, בוא לביתי להמשיך את הלימוד". וכך היה. (מבנו רבי שאול יוטקובסקי שליט"א).

שם לנולדה בפרשת אחרי מות

פעם אחת בשבת פרשת אחרי מות אמר רבינו:

לפני הרבה שנים ניגש אלי רבי ישראל מאיר בשבת כזו, וסיפר שנוולד לו בת, ושאל איזה שם אני מציע לקרוא. השבתי לו 'ציפורה' כי זה קשור לפרשה... שהרי בהפטרת השבוע קוראים בהפטרה 'הלא כבני כושיים אתם לי' ובחז"ל כתוב (מועד קטן ט"ו) שכושי הוא כינוי על ציפורה, ואמנם הפסוק בהפטרה לא הולך על זה, אבל בגמרא עצמה שם מצוי בהמשך שאמרו כיצא דבר אתה אומר הלא כבני כושיים אתם וכו' מה כושי משונה בעורו עי"ש, ואם כן זה כבר נחשב שייך לפרשה... ובחדש ניסן תשס"ג, אמר רבינו למקורבו רבי אליהו מן שליט"א, הנה השבוע קיבלתי הזמנה מרבי ישראל לחתונת בתו ושמה ציפורה, וסיפר לו הסיפור הנ"ל, וסיים, כנראה שכך אכן עשה ועכשיו הוא משיא אותה כעת...

מגביה שפלים

כל ימיו הלך רבי ישראל מאיר בשולי דרכים, כאשר הוא מצניע את גאונותו וגדלותו הרבה בעמקות התורה. מקצת מחידושי הדפוס בספרו 'ילקוט מחיר

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

671

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • פינחס תשפ"ד

והדרך לחיזוק האמונה היא לימוד המוסר. ויש כאלה שהמוסר משעמם להם, כי נדמה להם שהמוסר אומר דברים כנגדם ופוגע בהם, ושונאים את המוסר, אבל כתוב בתהלים (נ, טז-יז) ולרשע אמר אלוקים וגוי ואתה שונאת מוסר, היינו שמי ששונא מוסר זה הרשע, והעצה היא שילמד מוסר, ואז יחזור בתשובה, וגם יהיה לו אהבת הבריות, כמו שכתוב ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה (ירושלמי נדרים ט, ד), שכל התורה כולה תלויה בזה, ובלי זה התורה לא שווה כלום.

וזהו הענין שצריכים במיוחד בבין המצרים, לתקן את חטא החורבן על ידי מידות טובות, לדון לכף זכות, ועקירת השנאת חנם על ידי חיזוק האמונה ועסק בספרי מוסר, וגם תורה, להיות דבוק בתורה, וככל שאדם יותר דבוק בתורה הוא יותר מתקדש! יותר קדושה! וכל מחשבה של דברי תורה ושל מצוות וכן של תפילה בכוונה שזו עבודה קשה מאד, כל מחשבה טובה שאדם חושב במשך כל היום, כל רגע של מחשבה טובה, זה מקדש אותו ומגרש את טומאת המידות הרעות.

וזהו העצה היחידה: לא להקפיד על שום אדם, ולדון את כל אחד לכף זכות, שזו היא זכות של מידות טובות, ולסלק את כל הקפידות על ידי חיזוק האמונה ועסק בספרי מוסר, ובזה יתקן חטא החורבן ונוכה כולנו לגאולה שלמה ולשמחת עולם, ונוכה לקבל כל מה שאנו צריכים לטוב לנו בעולם הזה ובעולם הבא.

תרעומת? אינני יודע מה זה!

סח רבינו: מעשה באחד ממקורבי מרן החזון איש זצ"ל ששאל אותו פעם, האם יש למרן איזה קפיידא ותרעומת עליו, שאכפת לו משהו ומקפיד עליו, וענה החזון איש "איך ווייס ניש וואס איז דאס פאר איבול", ובתרגום מאידיש: אינני יודע מה היא תרעומת, אינני יודע מה זה! ובאמת מצינו בגמרא (ב"מ מט, א, ועוד) "אין לו עליו אלא תרעומת", ומבואר כי לפעמים שייך שתהיה תרעומת, אך החזון איש העיד בעצמו שאינו יודע תרעומת מה היא.

וזה נבע מתוך אהבת הבריות הגדולה שהייתה לו, וכמו שבטבע האדם אין לו תרעומת על הילד שלו, כי אהבת האב לבן גדולה כל כך שלא שייך קפיידא ותרעומת, כך היה אצל החזון איש כלפי כל אחד ואחד, מתוך אהבת ישראל הגדולה שהייתה לו, ואהבת לרעך כמוך בלי שום הבדל, עד שלא שייך תרעומת על שום אדם.

ואם הוא אמר כך, זה באמת היה כך ממש, שלא ידע כלל מה היא תרעומת. ושמעתי שבפעם אחרת הוא התבטא ואמר "אין מיין קראם איז דאס ניש דא", כלומר: בתנות שלי זה לא נמצא... קפיידא ותרעומת לא היו בנמצא אצלו, והיו נגד הטבע שלו!

והנה בשיחה לפני ג' שנים אמר רבינו:

מצינו במשנה (ב"מ עה, ב) השויכר את האומנין והטעון זה את זה יש להם תרעומת, והיינו שייכול להיות שאדם יתרעם ויהיה אכפת לו על השני למה הוא התנהג כך, ויש היתר של תרעומת, ומותר לו שתהיה לו תרעומת על השני. ואינני יודע מה הביאור בזה, שהרי הכל בידי שמים, ומדוע שתהיה תרעומת, ומהו ההיתר לזה, הרי כל מה שקרה וכל הקושי שלו הוא בידי שמים, ומה שייך תרעומת, אינני יודע ביאור בזה... (א"ה). וראה מה שהובא בזה בספר אור ישראל קונטרס נתיבות אור עמוד נ"ח בשם הגרי"ס זצ"ל).

בתקופת 'בין המצרים' היה רבינו מרבה לעורר לתיקון המידות שהם סיבת החורבן, וניצל כל הזדמנות לדבר ולחזק להרבות מידות טובות שייביאו לקירוב הגאולה, ונביא כאן דברים שאמרו בשמחת הבר-מצוה לנינו שהתקיימה בימי בין המצרים, תמוז תשע"ה.

הנה עכשיו ימי בין המצרים שהם הזמן שהיה החורבן, והרמב"ם בהלכות תעניות (ה, א) ביאר מה הענין שתיקנו תעניות זכר לחורבן, שיש ארבע תעניות מדברי קבלה: עשרה בטבת, שבעה עשר בתמוז, תשעה באב, וצום גדליה, וכולם זכר לחורבן, שבעשרה בטבת התחיל המצור על ירושלים, ובשבעה עשר בתמוז הובקעה העיר, ובתשעה באב חרב בית המקדש, ובצום גדליה נהרג גדליה בן אחיקם ואבדה שארית הפליטה שנשארה בירושלים לאחר החורבן.

וביאר הרמב"ם כי הטעם לכל התעניות האלו הוא כדי שאנחנו נזכור את החורבן, וממילא נזכור גם את החטאים שגרמו לזה ונעשה תשובה עליהם, כי כשזוכרים את החורבן חושבים מה הסיבה, שיש חטאים שגרמו לזה, והחטאים האלו נמשכים, כמו שאמרו (ירושלמי יומא פ"א דף ה' ע"א) כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו, והיינו כי כל מה שהחורבן נמשך זה מפני שהחטא נמשך, ואם היו מתקנים את החטא כבר היה נפסק החורבן, ולכן נתקנו הצומות, להזכיר לנו את החורבן והחטאים, שגם אנו ממשיכים באותם החטאים ולכן נמשך החורבן, ומהו נתעורר לתשובה ולתיקון החטאים.

ומה הם החטאים? מפורש בגמרא (יומא ט, ב) שמקדש שני חרב מחמת שנאת חנם וחוסר אהבת הבריות, ומובא בגמרא שם שהם היו עוסקים בתורה ובמצוות ובגמילות חסדים, ואף על פי כן היה אצלם שנאת חנם, כי יתכן שאדם עושה חסדים רק מפני שהוא רוצה עולם הבא, מתוך אהבת עצמו ולא מאהבת הבריות, ולכן גם כשעוסקים בתורה ובמצוות ובגמילות חסדים זה לא סיבה מוכרחת שלא יהיה שנאת חנם, ועדיין יכול להיות שנאת חנם.

שנאת חנם וקפיידא – נגד האמונה

ומה היא שנאת חנם? כשיש לאדם קפיידא על מישהו שעשה לו משהו, והוא יכול לדונו לכף זכות, אבל הוא לא רוצה לדון לכף זכות, אלא חושב שהוא רשע ושונא אותו, וזהו שנאת חנם. ולכאורה אם באמת הלה עשה לו צרות, למה זה 'חנם'?

התשובה היא כי זה נגד האמונה, שהרי כל צער הוא בהשגחה מן השמים, ואין צער שלא מן השמים, וגם אם מישהו מצער אותו יש לזה סיבה בהשגחה, וצריך לדעת מה הסיבה מדוע פסקו בבית דין של מעלה שיהיה לו צער, וצריך למצוא את החטא שגרם לזה ולחזור בתשובה כדי שלא יימשך הצער, ואם לא חוזרים בתשובה ח"ו יכול להיות יותר גרוע, כמו שכתוב ואם תלכו עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי.

לכן בכל צער שיש לאדם, צריך לחפש מהו החטא ולחזור בתשובה, ואם במקום לחזור בתשובה על החטא שגרם את הצער הוא מקפיד על האדם המצער, זה נגד האמונה, כי הצער נגזר מן השמים, ואם האדם ההוא לא היה מצער אותו, היו מצערים אותו מן השמים בדרך אחרת, על ידי איזה בעל חי או אדם אחר, ובין כך היה הצער, כי זה מגיע לו מחמת החטאים, ומה יש לכעוס על המצער, הרי צריך לכעוס רק על עצמו! למה עשה חטא כזה שגרם שמגיע לו צער.

נמצא שחיסרון אמונה הוא הגורם לשנאת הבריות, ואף אם נדמה שיש סיבה לשנאה, זה טעות ושנאת חנם, וזהו חטא החורבן, חסרון אמונה שגורם חסרון מידות טובות, והתיקון לזה הוא באהבת הבריות, וכיצד עושים זאת? הרי זה נגד הטבע ויש סיבות טבעיות שגורמות שנאה, העצה היא אמונה! שהכל בידי שמים!

ולכן אם חיים עם אמונה אין סיבה לשנוא את המצער, ורק צריך להכיר לו טובה, שעשה לו טובה בזה שצער אותו, כי הצער הזה לטובתו, והוא עשה לו טובה, ועל מה הקפידא, לא רק שאין סיבה להקפיד, אלא הפוך, זו סיבה להכרת הטוב. ואמנם זה נגד הטבע שאדם יחשוב וירגיש כך, וזה קשה מאד, אבל כך האמת, ומי שהוא בעל שכל עם התבוננות יוכל להבין את זה, כשיתבונן עם האמונה, וזה תלוי בדרגת האמונה, מה דרגת האמונה של המצטער, ואם הוא מאמין באמונה שלמה במה שהגמרא אומרת אזי צריכה להיות הכרת הטוב למצער.

וכעין זה כתב בחובות הלבבות (שער הכניעה פ"ז) שאם אחד מדבר לשון הרע על השני, אזי הזכויות של המספר עוברות לשני שדיברו עליו, וכתב שם כי מן הראוי שהשני ישלח מתנה למי שסיפר עליו, כי הרי הוא עשה לו טובה בזה, שזיכה אותו בכל הזכויות שלו, שעברו אליו, ואמנם זה נגד הטבע, אבל אם חיים עם אמונה זה אחרת.

ובדרך הטבע מי שחברו מצער אותו הוא מחפש איך להחזיר לו צער ולצער אותו בחזרה, אבל על פי האמונה כמו שאמרנו, ראשית אין לזה סיבה, כי הכל מן השמים ולא מחמת המצער, ולכן אין סיבה להחזיר צער, וזה דבר שאינו קשה, והוא רק בשב ואל תעשה, שלא לצער. אבל בנוסף צריך גם הכרת הטוב, מפני שהצער היה לטובתו, וזהו כבר דבר יותר קשה, להכיר טובה למי שצער אותו.

להתפלל לטובת מי שצער אותו

והרי הטובה שקיבל ממנו היא טובה רוחנית, כי הצער שצער אותו מכפר על עוונותיו במקום גיהנום, וצריך גם כן להחזיר לו טובה רוחנית להצילו מהגיהנום, ומה העצה? לבקש רחמים ולהתפלל עליו שיחזור בתשובה! שלא יהיו לו חטאים, כי הרי יש לו מידה רעה שמצער אחרים, ויתפלל ויבקש רחמים עליו שיתחרט על מעשיו ויחזור בתשובה.

אהבה – כי גם המצער נקרא 'רעך'

ויש בזה עוד ענין, שהרי יש מצות עשה ואהבת לרעך כמוך, וכי מי שמצער כבר אינו רעך! הלא גם אם הוא מצער, עדיין המצטער חייב באהבת הבריות כלפיו, ואינו נפטר מה! ועל מה שצער אותו, יחשוב ויבין שזה מן השמים, וממילא יאהב אותו. וזה נגד הטבע אבל כך הדיוק, ומי שמתנהג כך כפי ההלכה אזי אמנם זה קשה אבל הוא מאושר, וזה נותן חיים מאושרים, שאינו כועס ואינו מקפיד על שום אדם, ואין בלבו קפידא כלל, כי הרי הכל מן השמים והכל לטובתו, וממילא הוא שמח בחלקו, ושמח גם בקשיים, כי גם הקשיים הם לטובה, ועל ידי זה החיים מאושרים.

וכאמור זה נגד הטבע, להוציא את הקפידא מהלב, שאפילו בלב לא יקפיד על מי שצער אותו, אלא להיפך, ואהבת לרעך כמוך, וזה קשה מאד, אבל כך האמת וכך צריך להיות, ועל ידי התבוננות מגיעים לזה.

לדון את המצער לכף זכות

ונוסף לכל האמור צריך גם לדון לכף זכות, ומי שהשני מצער אותו, צריך לדון את המצער לכף זכות, שהוא עושה כן מפני שזהו טבעו, והוא כאנוס ומוכרח שאין לו ברירה, כי זהו טבעו, שיצרו מכריחו וטבעו מחייבו לזה, ואין לו כוח להתגבר נגד הטבע, שהטבע מכריח אותו לצער, ואינו אשם בזה, כך צריכים לדון לכף זכות.

ואמנם הוא מסכן, כי סוף סוף יש לו חטא בזה שמצער אחרים, ולכן מצד ואהבת לרעך כמוך צריכים לבקש עליו רחמים שיחזור בתשובה, ומבקשים השיבו לתורתך בלשון רבים, על כל כלל ישראל, השיבו! לא רק אני, אלא השיבו, על כל מי שצריך לחזור בתשובה שיחזור בתשובה, ותפילה על רוחניות של אחרים מועילה, כמו שאמר רבי ישראל סלנטר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, אך זה תלוי האם התפילה היא באמת בכל הלב, וזהו גם כן מדרגה שאינה פשוטה.

ולמעשה העצה היחידה היא רק לימוד ספרי המוסר, ובישיבות יש סדר קבוע לזה, ולא כולם יודעים שאין זו 'מידת חסידות' אלא זה דבר חיוני מאד, מפני שיש צר הרע, וצריכים תבלין כנגדו, וספרי המוסר הם התבלין כמו שכתב במשנה ברורה סימן א'. וגם בעלי משפחה יכולים בכל יום איזה קביעות ללימוד המוסר, וידוע שבעלי משפחה שהתחילו ללמוד בכל יום כמה דקות ספרי מוסר, זה השפיע על הבית שהשתנה מאד, ומרגישים אשריך בעולם הזה. כך המציאות. יהי רצון שמן השמים יתנו לנו סיעתא דשמיא שנוכה כולנו לאשריך בעולם הזה!

היה אדם שרדף אותי בחינם והיו לי רגשי כעס כלפיו והתקשיתי למחול, כי הוא ניסה להזיק לי בלי שעשיתי לו כלום. באחד הימים עברתי ברחוב ראב"ד והחלטתי לעלות לרבינו לספר על ההרגשה שלי. נכנסתי לחדרו של רבינו וסיפרתי את כל הסיפור עם האדם שהתנהג שלא כשורה, ועל עגמת הנפש המרובה שיש לי.

והרים רבינו את עיניו הקדושות, ואמר לי בהאי לישנא: למה לך לכעוס? אתה צריך להיות שמח! כי כל סבל וייסורים שאדם עובר בעולם הזה מנכה לו מהעונש והייסורים בעולם הבא, אם אדם היה יודע מזה היה שמח ורוקד ומבקש את זה, ואין לך מה להקפיד עליו, להיפך, אתה צריך להודות לו... (ועיין משנ"ב סימן רכ"ב סק"ד)

יצאתי ממפתן הבית רגוע לחלוטין, והבנתי על מה צריך לכעוס ועל מה לא, כל הכעס עבר כלא היה, ואף קיבלתי הרגשה טובה מכך!

ונביא כאן שיחה נפלאה שהרחיב רבינו לבאר ענין זה:

תיקון חטא החורבן אצל כלל הציבור

הנה בית שני חרב מפני שנאת חינם, ועדיין החורבן נמשך, מפני שהחטא נמשך, ואף אם שוגגים ולא מזידים, מכל מקום החטא נמשך.

ולכאורה הרי בזמן החורבן היו תנאים כמו רבן יוחנן בן זכאי ועוד, וכי אצלם היה שנאת חינם? וגם בדורות שאחר כך, היו אמוראים, הרבה אמוראים, בארץ ישראל ובבבל, ואחר כך רבנן סבוראי, ואחריהם תקופת הגאונים, רבינו חננאל, ורב סעדיה גאון, וכל הגאונים, הרבה גאונים, ואחר כך הראשונים, רש"י ובעלי התוספות, ושאר ראשונים ואחרונים, גדולי וצדיקי כל הדורות, וכי אצלם היה שנאת חינם?

והתשובה לזה, כי אמנם נכון שהם לא חטאו בשנאת חינם, אבל הם רק חלק מהציבור, ואינם רוב הציבור, וכנראה לא מספיק מה שיש רק מעט מהציבור, אלא צריכים שיהיו יותר, ואיני יודע מהו השיעור וכמה המספר שנצרך לזה, אבל על כל פנים המספר של אלו שהם שלמים באהבת הבריות עדיין אינו מספיק, ורוב הציבור עדיין אינם במדרגה הזו, ונכשלים בשנאת חינם, ולא חוזרים בתשובה כי לא מרגישים את החטא בזה.

לאהוב את מי שמצער אותי, הייתכן?

ולכן באמת אם כבר מדברים שיחות מוסר בפני הציבור, כדאי לדבר על אהבת הבריות, שלא תהיה שנאת חינם! אבל צריכים לדעת איך להסביר את זה, כי זה נגד הטבע, ובדרך כלל נדמה שיש סיבה לשנאה, כשהשני פוגע בי ומצער אותי, והמצטער חושב בלבו, הלא הוא מצער אותי וגורם לי קשיים, וכיצד יתכן שאני אוהב אותו.

אך כפי שכבר דיברנו בעבר, אם חיים עם אמונה זה לא קשה, ויכול להיות שאחד מצער אותי, ואף על פי כן אני אוהב אותו! 'ואהבת לרעך כמוך' בלי שנאה! אם חיים עם אמונה זו לא בעיה.

אין קפידא – כי הצער מן השמים

ומדוע? מפני שהרי אמרו בגמרא (ברכות לג, ב) הכל בידי שמים, וגם אמרו (שם ס, ב) כל דעביד רחמנא לטב עביד, והיינו שכל מה שקורה לאדם הוא מן השמים, ולטובתו, ואף אם אינו רואה שזו טובה, האמת היא שזו טובה עבורו. ואם כן אם אדם אחר מצער אותו, הרי הצער נגזר מן השמים כי הכל בידי שמים, וגם אם האדם ההוא לא היה מצער אותו, היה הצער בא עליו ממקום אחר, ובין כך היה מצטער, כי מן השמים נגזר עליו כן, ומדוע זה נגזר? לטובתו! כי כל דעביד רחמנא לטב עביד!

אם כן מן השמים גזרו שיצטער, והצער הוא לטובתו. ונמצא שיש כאן שני עניינים, הא' שהצער אינו בגלל האדם המצער, כי הצער בין כך היה, ואלמלא הוא, היה מישוהו אחר מצער אותו, ולכן אין סיבה לשנוא אותו, ואמנם המצער יש לו בעיה שהוא בעל מידות רעות, אבל הצער בין כך מגיע למצטער, כי מן השמים רוצים שיצטער, והצער נגזר עליו מן השמים, וממילא לא שייך קפידא על המצער, כי הצער היה מגיע גם בלעדיו.

והדבר השני הוא שכל דעביד רחמנא לטב עביד, ואם כן מלבד עצם הדבר שהצער הוא מן השמים ולא מחמת האדם המצער, הרי זה גם לטובתו של המצטער, ויש לו טובה בזה שהוא מצטער! ונמצא שהמצער שצער אותו עשה לו טובה בזה, ומה שייך להקפיד עליו, אדרבה צריך הכרת הטוב, מפני שקיבל ממנו טובה בזה. כך האמונה וכך מפורש בגמרא.

פשר דבר | בעניני הפרשה

קנאין פוגעין בו בנכרי הבא על בת ישראל ובמומר

כ"ה י"א בקנאו את קנאית בתום וגו'

במושג בסנהדרין פ"א ב' כל הובעל ארמית קנאין פוגעין בו בהגות מורדכי ביבמות פרק החולץ כתב, מצאתי תשובה מרבינו אברהם הגדול, על יבמה שנפלה לפני מומר, שכמו אינה צריכה אפילו חליצה, כי הרי זה יבמה במקום ערוה דקנאין פוגעין בו. דגם הנבעלת לארמאית קנאין פוגעין בו. עכ"ד.

ואמור רבינו שליט"א דיש כאן בדברי רבינו אברהם הגדול שלשה חידושים:

- א. שדין קנאים פוגעין בו אינו רק בישראל ונכרית אלא גם בנכרי הבא על בת ישראל (ואין אומרים קרקע עולם היא או שיש בה קולא לענין כי ס"ד).
- ב. שדין קנאין פוגעין בו הוא גם במומרת או במומר (ולולא דבריו הוא היתר גמור).
- ג. שהוא נחשב ערוה לפטור מיובם (אף שיובם יכול להעשות בצנעא).

ויש לעיין אם גם מומר ומומרת נהרגים ע"י קנאים עם ישראל כנכרי, ואם יש בהם הניחה שחידש הרמב"ם (פ"ב נאסיו"ב) מושם תקלה וקולן כשוכב עם בהמה שנא' ואת הבהמה תהרוגו מושם תקלה וקולן, דלכא' יש לחלק בזה שאף אם לענין אסור עשאו כנכרים, הרי אסור להורגם. ואם נאמר שגם בהם יש מיתה זו צ"ע מה היה הדין אם ישבו בתשובה. וכעין זה דנו בנכרית שנתגיירה שיבטל דין המיתה של תקלה שנתחדש ברמב"ם. וצ"ע.

אם בגוי יש היתר להרוג את הרודף

מבואר בגמ' בסנהדרין פ"ב א' דאילו נהפך זמרי והרגו לפנחס לא ה' נהרג עליו מושם רודף. שאלו אם הוא הדין אם היתה נהפכת זמרי והורגת את פנחס דלא היתה נהרגת עליו.

אמור רבינו שליט"א, לכא' גם אצלה כך הוא, אבל צריך לשאול את השאלה קודם כשאלה כללית האם יש דין רודף בעכו"ם. והמקום לדון בזה כי הגמ' למדה היתר פיקוח נפש מהיתר הריגת הבא במחותרת, וענין פיקוח נפש ליתא בנכרי, הדברים עתיקים.

אם זמרי יכל לשלוח שליח להרוג את פנחס

שאלו האם יכול היה זמרי לשלוח אדם אחר להרוג את פנחס.

אמר, דאי היה השליח נהרג, וכאשר הוא לשנאי שיש שליח לדבר עבירה ברציחה לחייב את השולח (כמבואר בקידושין כ"ג א'), או באופן שלהלכה יש שליח לדבר עבירה כגון בשליח שוגג וכו' (לדעות הראשו' דבשוגג יש שליח לדבר עבירה), אף שהמושלח אחראי מ"מ ודאי גם השליח חייב (כמ"ש התור"ד קידושין מ"ב ב' וגם רש"י שחלק עליו בתחילת הסוגיא לא שמענו ברציחה שפטר). ואף כאן, גם כשיש למשלח היתר מדין רודף, יש כאן מנעשה מצד השליח ולשליח אין היתר בזה (א"ה כמובן שכל דברי רבינו שליט"א אינם אלא ברודף כזה שרק הנרדף מותר להרוג, אך בסתם רודף שכל אחד מישראל יכול להרוג את הרודף פשיטא שהנרדף יכול לשלוח שליח, שהרי אף אם לא היה שולח שליח, היה מותר בהריגת הרודף).

דחיית שבת בקרבנות תמיד ובקרבנות המועדים

כ"ח ב' את קרבני לחמי וגו' תשמדו להקריב לי במועד

בגמ' ביומא מ"ו א' מבואר שקרבן תמיד דוחה את השבת ממועדו ויש מהאחרונים שסברו (יעו"ב ביאור הגר"א י"ד רס"ו ס"ד סק"ה ובשג"א ס"ב נ"ט, ועיני' עוד משי"כ בזה בתשו' אבני נזר או"ח סי' תנ"ד) שבקרבן תמיד הקבוע ביום זה הוא גדר הותרה אבל בקרבנות רגלים ורו"ח שחלו באקראי בשבת, הוא גדר דחוי.

ואמור רבינו שליט"א דקשה ע"ז טובא מהגמ' פסחים ס"ו א' שאמור להם הלל לבני בתירא והלא הרבה יותר מנאמנים פסחים יש לנו בשנה שדוחים את השבת והמונה לקרבנות תמיד, ולפי דברי האחרונים מה הדימוי בין קרבנות תמיד לקרבנות רגלים, הא קרבן תמיד הוא הותרה, ואין שייך ללמוד על קרבנות רגלים שהם דחויים.

אם עז כשר לקרבן תמיד

כ"ח ג' כבשים בני שנה תמימים שנים ליום וגו'

רבינו שליט"א הראה בשטמ"ק כריתות ד' א' (או ט"ו) בשם הרא"ש, שכתב על דברי הגמ' שם מה לכשב ועז שכן נתרבו אצל פסח, דה"ה דה"ו למיזכר שכן נתרבו אצל תמיד, ומשנעו שקרבן תמיד

1 לדעת הרמב"ם בדעתו [שורש ג'] אולם הרמב"ן נקט דהב"ה מודה שאין למנות מצוות זמניות.

קרב נעז, והדברים תמוהים שהרי אין קרבן תמיד אלא מכבש, ואמור שרבים פלפלו בזה וכו', אך הדברים ברורים שנפלה טעות סופר בדברי השטמ"ק והיה כתוב שכן נתרבו אצל יחיד (ולא אצל תמיד), והמכוון לחטאת חלב או עולה ויורד של יחיד שמביא כשבה או שעירה. [והרי כך באמות ראוי לגמורא לשאל, שמצטו ששור אינו בא בחטאת יחיד]. ושאלו שהרי לשון הגמ' היא כשב ועז, ולדברי רבינו שליט"א מתאים יותר שיהיה כשבה או שעירה. ואמור רבינו שליט"א דאין בזה נפ"מ שהכל תלוי במין, אם הוא מין הכבשים והעזים ולא בזכר ונקבה.

בענין יתרו שפיטם עגלים לע"ז.

[כ"ה י"א] פינחס בן-אלעזר בן-אהרן חבון הטיב את-המית' מעל בני ישראל קנאו את-קנאית בתום וגו' ולא-כילתי את-בני ישראל קנאית:

ברש"י פירש לפי שהיו השבטים מביאים אותם, הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט מן ישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן:

ויש להאיר טובא במה חישבו חז"ל מזהו גרעון יתרו, "פיטם עגלים לעבודה זרה", והרי עיקר מזהו יתרו הוא כהן מדין, שהוא הקרבת העגלים לע"ז, ולא את הכנתם להקרבה שהוא פטום העגלים.

אלא דמקור חז"ל לענין זה, הוא מהמקרא, [שמות ו' כ"ה] ואלעזר בן-אהרן לקחלו מִבְּנֹת פוּטִיָּאל לוֹ לְאִשָּׁה, וְתָלַד לוֹ אֶת-פִּינְחָס, וגו'. ע"כ. ופוטאל דקרא חשבו חז"ל על שם יוסף וע"ש יתרו, ולענין יתרו חשוב שם זה מוחמת שפיטם עגלים לע"ז, ולזה השם מיוחס יתרו, ולזה כתיב בקרא שהתייחס פנחס, והוא מקור חז"ל להך דרשא שהשבטים ייחסו את פנחס אחר פטום העגלים של יתרו, שהרי בקרא גופא שייחס את פנחס חשב ליתרו בשם פוטאל שענינו פטום העגלים לע"ז.

אך גוף המקרא צ"ב במה נחשב יתרו בשם פטום העגלים לע"ז, שהוא ענין טפל בעבודת כהן און לע"ז, והרי עיקר עבודת כהן און הוא הקרבת עגלים לע"ז, וצ"ע.

וביאר בזה מו"ר הגר"ל שליט"א, שהנה עיקר עבודת יתרו הוא כהן און, ובזה צ"ב האין טורח בעצמו בפטום העגלים, הרי לפי מנעמדו אינו ראוי להתעסק בזה, אלא עסק זה הוא מוחמת תכונתו שיצא מגדרו לעבוד ע"ז, עד כדי להתעסק בפטום העגלים לע"ז.

ובזה א"ש ביזוי השבטים, שאמרו שמוחמת שפנחס נכד ליתרו שהוא חם בטבעו, להכי הרג את זמרי, ואינו מחמת רוב קנאותו להשי"ת, ובזה ייחסו הכתוב לאהרן שאוהב שלום הוא, ומתוך טבע שלום והשקט הוא הראוי לדון את ההריגה בקנאות. (חצר הכהנים)

בצווי מלחמת מדין.

(יז) צוור את המדענים והכיתם אותם:

אמור מו"ר הגר"ל שליט"א שצו זה לצורר המדענים אינו חשוב כמצוה לשעה, ואינו ראוי להימנות עם שאר מצוות הזמניות, לפי שיטת הבה"ג. שכמה מצוות זמניות, דהכא א"ז מצוה לשעה אלא צווי ע"פ נביא, ודינו כשאר צווים ע"פ נביא, והעובר עליהם חייב כדן מצוה ביד"ש.

ירושת בת בב"ג.

(ד) למה יגרע שם-אבינו מתוך משפחתו פי אין לו בן תנה לנו אֶתְּהָ פתוּה אֶחָי אֲבִינוּ:

והנה יל"ד בדין ירושת נכרי אי בן ובת שוים או לא, ורש"י יבמות ס"ב א' כתב דבן ובת שוים, והרמב"ם פליג בזה, ולרש"י יל"ד במה ס"ד דלדבני ישראל ליכא ירושת בת ומה גרע מבי"ג, [ואולי רק ירושת א"י ס"ל דליכא בבית דירושא חדשה היא]

והגר"ל הקשה על רש"י מאיב דמבואר דהנחיל לבנותיו מנכסיו, והא איוב לחד מ"ד הוי ב"ג, ובמה בנותיו לא יירשו מצד הדין, ולמה בעי להנחלה. וצ"ע. (חצר הכהנים)

פני משה כחמה פני יהושע כלבנה

[כ"ז ב'] ונתתם מהוודף עליו למען ישמעו פלי-עדת בני ישראל:

ופרש"י מהודף - ולא כל הודף, נמצינו למדין פני משה כחמה, פני יהושע כלבנה. וב"ע א' אמור כבלשון הזה, זקנים שבאותו הדור אמרו: פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה.

וביאר בזה מו"ר הגר"ל שליט"א במה זקנים שבאותו הדור אמרו דבר זה, ולא כלל ישראל, ור"ל דר"ל שמושה גם בגיל של יהושע ג"כ היה כפני חמה, ואילו צעירים שבאותו הדור, יכולו לחשוב שמושה בזקנותו חשוב כפני חמה, אבל בצעירותו היה כפני לבנה, וע"ז הזקנים ידעו לומר שא"י"ז הדבר, אלא פני משה כחמה באותו גיל שיהושע היה פני לבנה, וכן כתוב בטעמא דקרא למורן הגר"ח ק"צ ל. (חצר הכהנים)

דבר המעשה

סיפר לי ת"ח יקר מאוד שהשתתף בהלוויה של יהודי זקן מופלג שהיה גר ליד ישיבת סלבודקא ולא זכה לזש"ק ובהלוויה השתתף ראש הישיבה הגאון הגדול ר"ד לנדו שליט"א ואמר לאותו ת"ח שלנפטר יש מעלה שהוא מהדור הקודם. ושאלו הת"ח מה המעלה שבזה וענה לו הגר"ל שמכיון שהוא מהדור הקודם ולא היה ילדים הוא לא הוצרך לרדת לרמת הדור הזה וממילא הוא נשאר ברמה של הדור הקודם. (הגר"ד הלל שליט"א – שערי דבר ח"ב עמ' 16)

רבינו שליט"א למד אצל מרן הגר"ש זצ"ל ומחשיב את עצמו כתלמיד מובהק. ונביא כמה דברים שסיפר אודותיו.

ראש הישיבה של הדור

שח רבינו: הוא היה ראש הישיבה בה"א הידיעה, עד היום הוא ראש הישיבה, כל האחרים בנויים עליו וחוזרים על דבריו הוא זה שבנה את עולם התורה הפוניבז'אי וכולם תלמידיו הוא בנה את דור ראשי הישיבות בארץ ישראל אם היה נשאר העולם היה נראה אחרת.

רבי שמואל היה מקסים לבבות בשיעורים שלו היה פיתוח כשרון עצום, צורת המסירה והחיות שלו פתחו לנו את העיניים נתן לנו את החשק בלימוד נמשכנו אחריו מאוד ואת השיעורים שלו שמעתי בכל הרמ"ח בשקיקה גדולה מאד עד היום אני חי אותו כל הזמן בכל לימוד שאני לומד יש חלק עצום מרבי שמואל. כשנפטר קרעתי קריעה אחריו. מסתמא הרבה יסודות בדברי תורה שלא שמעתי ממנו קיבלתי מדרכו. הרבה פעמים אני אומר דברים שמעולם לא שמעתי ממנו, ואחר כך אומרים לי שהוא אמר את זה הוא גידל אותנו. היה לומד מוסר בהתלהבות וכשכתבתי מאמר על הרב דסלר בספר הזיכרון כתבתי על האנשים הגדולים שהיינו במחיצתם והתכוונתי במיוחד לרבי שמואל. (מפי תלמידו הרה"ג ר' משה מאיר ליבנה שליט"א ס' ראש הישיבה עמ' 40)

יש לציין שלפי עדותו של אחד הנוכחים כשבישרו לרבי דוב שרבינו נפטר עשה קריעה' כדיני הקריעה של תלמיד על רבו המובהק ראה יור"ד סי' רמ"ב סעי' כ"ח. (שם)

מה חידש היום

סיפר תלמיד ישיבת סלבודקא רבי נחום צבי נבנצ'ה שהיה מגיע בקביעות לשמוע את השיעורים הכלליים של רבינו. ובערב כשהיה מגיע ללמוד עם ראש הישיבה רבי דוב לנדו היה נשאל כסדר מה חידש היום רבי שמואל.

על כוחו של רבי שמואל בהלכה

שח רבי רבי שמואל היה שליט בתורה הקדושה עם גישה מיוחדת וניתוח מיוחד ומלבד היותו ראש ישיבה שעסק בסוגיות ישיבתיות היתה לו גם גישה מיוחדת בהלכה עם מקוריות והסתכלות בריאה ואם היה כותב תשובות בהלכה היה עולה על כולם. וכשהחזון איש הושיב בית דין מיוחד לדון בעניין בשר מסוים כאשר הרבנות הראשית רצתה לכופ את דעתה, בחר ברבי שמואל כאחד הדיינים. והחזון איש אמר שמאוד נהנה מגישתו ודרך ניתוחו ועיונו של רבי שמואל. (מפי תלמידו הרה"ג ר' משה מאיר ליבנה שליט"א ס' ראש הישיבה עמ' 549)

ראש לראשי הישיבות

בתוך שיחה אמר רבינו: אני ראיתי את הר"מים שלי בישיבה, מרן הגאון רבי שמואל זצוק"ל, מרן הגאון רבי דוד זצוק"ל, הם היו מונחים כל היום בלימוד. הם גם אמרו שיעורים, אבל במהותם היו מונחים בלימוד. [על רבי שמואל אני אמרתי הגדרה פעם, שמעתי שהיא גם התפרסמה - 'ראש לראשי הישיבות'. עליו גם היה ידוע שהיה בקי בשאר חלקי התורה].

קבוצת בחורים מהמחזורים הראשונים ליד בנין הישיבה בהקמתו

הבחורים הנראים מימין לשמאל, **שורה ראשונה**: ניסני בויס, ? , משה שפירא. ? . דבקי, חיים פוברסקי, דוב ויין. יצחק דזמיטובסקי, שלום פוברסקי, ? , ? .

שורה שניה, יוסף דיסקין, **דוב לנדו**, אנגל ברג (?), ? , ברוך דוב פוברסקי, יצחק גרודנינסקי שלמה ברמן. ברוך יצחק לוין, נחמיה קלויזנר. ? . אלכסנדר דינקל, יהודה בן שלום, ישראל בן שלמה, עזריאל בר, אורי קלרמן, נפתלי נבנצל, יוסף מרכוס.

שורה שלישית ? . חיים מובשוביץ, יחיאל צוקרוב (?), יודל בויאר, משה קלברי [אלון].. דוב שניויס, אהרן לוי צנר. שבת רובל, אברהם דוד כץ, שלמה דניאל (?), יוסף ישראלזון (?).

[התמונה והפיענוח באדיבות מערכת הספר ראש הישיבה]

מכירת הזהב

ממזן ראש לראשי הישיבות רבינו הגרב"ד פוברסקי שליט"א

בד בבד | על התורה

המסירה ליהושע

ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל. [כו, כ]

הנה תנן במשנה משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וכו', ויש לדקדק שלא נאמר תיבת ומסרה אלא אצל יהושע, ואפשר כי הרי אמרו חז"ל במדרש תנחומא בפ' פינחס עה"כ ונתת מהודך עליו כמערה מכלי אל כלי, ואמנם משה רבנו מסר את כל תורתו ליהושע וכו' יהושע התלמיד המובהק לקבל מנשה את כל תורתו, והוא לשון משה קבל תורה מסיני ומסרה כולה ליהושע, ולדורות כבר לא נתקיים ענין זה כ"כ, ואף שהיתה מסירת התורה אבל סגולה זו של מסירה כמערה מכלי אל כלי כבר לא נתקיים, ושבו כבר היה צריך עמל ויגיעה כדי לחדש ולהשלים הדברים כפי הקבלה מרבותיהם, ולהלן אמנם תנן גם ונביאים מסרה לאנשי כנסת הגדולה ויתכן שגם בהם נתקיים הענין וצ"ע.

שלמות באהבת ד'

לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום. [כה, יב]

יש שפירשו שזכה לשלום עבור שהשיב חמה מישראל והוא משים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. ונראה לבאר עוד בזה שזכה לשלום עבור מידת הקנאות, כי קנאות יסודה היא שלימות באהבת ד' וכמו שמוצינו לשון קנאה בבעל שנקא לאשתו שאין במעשה הקינוי חלק הבא משנאה, אלא אדרבה מגודל דבקות בעל באשתו אינו סובל אפילו סטיה קלה, כך פנחס אהב ד' באמת היה, ודבוק בקונו ונעשה חד עמו עד שלא יכל לסבול כל סטיה שהיא מעליו, ובעל ארמית נתבאר שהוא מאביזריהו דעבודה זרה שהוא עזיבת הקב"ה והליכה אחרי אלהים אחרים רח"ל, ופנחס שהיה קנאי אמיתי והיה שלם באהבת ד' זכה מכח מעשהו למידה זו של שלום.

משולחן מרבים

הספד בחלוית רבי אברהם צבי שמואלביץ זצ"ל – במסע

חלוייה יום ד יא תמוז תשפ"ד

ראה ה' והביטה למי עוללת כה, איכה יועם זהב ישנא הכתם הטוב, כלו בדמעות עיני חמורמו נועי, אני רוצה להגיד לכם את מי אנחנו מספידים, כבר שמענו הספדים, אבל צריך לומר.

תמיד כשהייתי בירושלים נמקם התפילה ה' בישיבת מיר, את ישיבת מיר ראיתי מייד אחרי הגלות שלה, ששה מליון יהודים נהרגו בשואה, איזה ישיבה ניצלה, רק ישיבת מיר, ובאמריקה דודי רבי ליב מאלין זכרנו לברכה בנה ישיבת בית התלמוד, וכשבאתי בפעם הראשונה לישיבה שם, הרגשתי רוח אחרת, הרגשתי שאני נמצא במיר, ראיתי את התפלה, ראיתי את הפסוקי דזמרה, ראיתי את החזרת הש"ץ, זה לא יאומן, זה ה' משהו אחר, זה ה' הישיבה כמו שהיא היתה במיר.

מה ה' בישיבת מיר, בישיבת מיר היו הראשי ישיבות ה' ראש ישיבה אחד שהוא ה' הבן של רבי אלי' ברוך קנאי וקראו לו רבי אברהם צבי, כשנולד לי בן אבא שלי אמר לי תקרא את השם שלו על רבי אברהם צבי, זה ה' גם שמו של הנפטר, אבא שלי ה' במיר והוא ידע מה זה ישיבת מיר.

כשנפטר המשגיח הסבא רבי יוחם זצ"ל והוא שכב בחדר על הארץ נכנסו הבנים ונכנסה הסבתא מרת רבקה ע"ה, והיא אמרה לילדים שלה תדעו שאבא שלכם לא ה' בן אדם הוא ה' מלאך, כך הם סיפרו, ואני רוצה להגיד לכם שאני מביין את מה שהיא אמרה.

וגם בישיבת מיר כאן בירושלים הרגישו משהו אחר, אני מזכיר את הישיבה כאן מהשנים הראשונות שלה בירושלים כשהיא היתה תחת הנהגתו של הראש ישיבה רבי לייזר יודל זצ"ל.

ישיבה כשהיא בצורתה כראוי היא גן עדן, כשנבנה בית המקדש כתוב בשיר השירים באתי לגני אחותי כלה, הקב"ה אמר הייתי כבר פעם בגן עדן כאן בעולם הזה, בגן עדן שבו ה' אדם הראשון, אדם הראשון ה' מלאך, שהרי מלאכים הם שהיו צולים לו בשר ומוחגים לו יין, המלאכים שנמשו אותו, כי ה' מלאך מעולה חשוב יותר, למלאכים יש שמות, מיכאל גבריאל וכו', ולאדם הראשון קראו אדם כי התפקיד שלו הוא מלאך עם גוף מן האדמה, על כל פנים בית המקדש נקרא גן עדן, ואחרי שנחרב בית המקדש הישיבות הם התחליף של בית המקדש, ועל הישיבה כאן ידענו שזה מקום של קדש קדשים, בקדש

הקדשים ה' אור, כשהכתן גדול ה' נכנס פעם בשנה ביום הכפורים בזמן בית ראשון כשהארוץ ה' עדיין, ה' אור כי כשיש תורה התורה מאירה.

כתוב באיכה [ד,א] איכה יועם זהב ישנא הכתם הטוב, מה הפירוש, זהב הוא המתכת היקרה מכולם, יש כמה מיני מתכות זהב כסף נחושת וכו', הזהב הוא הכי יקר.

הנפטר רבי אברהם צבי זכר צדיק לברכה נולד בקדש הקדשים הוא נולד במקום הזה, שבו היו המירער ראש ישיבה, ורבי חיים, אחר כך ה' רבי נחום פרצוביץ זכר צדיק לברכה, ובמקום הזה הוא נולד, והוא כבר ה' זהב, אבל מה כתוב איכה יועם זהב ישנא הכתם הטוב, זהב זה מתכת יקרה מאוד, אבל כשעושים ממנו תכשיט זה יקר עשרת מונים, או אברהם צבי זכר צדיק לברכה, הייתי גם בברית שלח, ה' אז עוצר והברית היתה בבית חולים, אבל הכרתי אותו אחר כך הלאה וגדל וגדל אחרי זה גם נעשינו מחוותנים, ומה הוא עשה מהזהב שלו, הוא עשה מהזהב שלו תכשיטים, איכה יועם זהב ישנא הכתם הטוב, כתם הטוב זה זהב שעשו ממנו תכשיטים, והוא זכה בכל ימי חייו להשתמש עם הזהב שהוא ה', הוא נולד וכבר ה' קדוש, והוא הפך את זה לתכשיטים, וכך הוא בנה גם את המשפחה, המשפחה שלו גדלה על פיו כי זה לא ה' סתם זהב, רבי אברהם צבי זכר צדיק לברכה ה' תכשיט שעשוי מזהב, ועכשיו אנחנו מתאבלים ומספידים אותו, ואני אומר כלו בדמעות עיני חמורמו נועי, כבר אין לי כח, בבוקר עוד התפללנו, לא ידעתי שבצוהרם כבר נדע שתפילתנו לא נתקבלה בשמים, כתוב שחם תפילתי, הקב"ה סגר

מזהב תכשיטים יקרים, וכך גידל את משפחתו כולם קדושים יקרים מאוד. אברהם צבי היקר שלי לך בשלום ותנוח בשלום על משכבך, וזכה לביאת משיח צדקנו במהרה, ובלע המות לנצח ומוחא ה' אלקים דמעה מעל כל פנים אמן ואמן.

בענן נסגרו התפילות, סכיתה בענן לך מעבור תפלה, ועכשיו אנו באנו כבר להספיד אותו.

צריכים לקצר השקיעה מתקרב, אמרתי את מה שיש בלבי איך תמיד הרגשתי עליו שיש כאן זהב משהו מיוחד, שעבד והשיב את עצמו ועשה

כבוד מרבים

מרן הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל ראש ישיבת פונביז נלב"ע כז תמוז תשל"ט

התורה הגדול ביותר ואף הגדירה בתואר הנדיר החשוב של "ראש לראשי הישיבות". ידועה גם הגדרתו של מרן הרב מברסקי זצ"ל כי רבי שמואל הוא "ראש הישיבה של הדור בה"א הידיעה", ואנו מנעינינים לשמוע מראש הישיבה את הסברו במה התייחד רבנו ומה הביא להערצה זו שהיתה בפי כולם?

ראש הישיבה שליט"א: אני רוצה לומר שלעניות דעתי מה שייחד את הגאון רבי שמואל זצ"ל יותר מכולם הוא כח ההסברה אשר נחן בה מן השמים במתנה מיוחדת, וממש היה "חד בדרא" בכח הסברתו, זכה שהתקיים בו "הוצק חן בשפתותיו" בדרגה הגבוהה ביותר. שומעי לקחו של רבי שמואל זצ"ל יכולים להעיד שרבי שמואל היה משמש להם כאבוקת אור עבור עסקם בתורה, כשנתקלו בקושי הנורא להבין דבר לאמיתו בסוגיה הכרוכה באי הבנה, הרי שבבואם לפניו ובהציעם לו את קושי הנושא אשר לפניו, בהסברתו הנפלאה היה זורע ושוף אור על הסוגיה ומפזר ערפילי החושך בו היו שרויים מבקשי האמת, והנפש העמלה היתה מתענגת על הבהירות. עונג זה היה ניכר מייד בפניהם של הנהנים לאורו. ועל זה ניתן להמליץ איך מי יתן לנו תמורתו, האם יש תמורה לאוצר כלי חמדה כמותו? בהסברתו הנפלאה. ברוב עמל העמיד תלמידים לאלפים שזוכים בעצמם להלך בחושך ולראות אור גדול, שלא רק שהאיר את שכתם אלא שלימדם כיצד להאיר את החשיכה להם ולאחרים והם נפוצו על פני כל הארץ ומהם גדלה תורה והאדירה בדור האחרת.

הגר"ב פוברסקי והגר"ש רוזובסקי

"תורת אמת היתה בפיהו, בבהירות וצלילות דעתו דיבורו והסברתו בכל חלקי התורה, אשר כל ענין שנתבאר על זו, היה נוצץ כאור החמה לעיני אלפי

תלמידיו, והוא אשר היה בבחינת "עני העדה", לעדת תלמידים המורובים, אשר צמאים היו וכמוהם היו לשמוע כל הגה קל היוצא מפי שפתו, אשר היו בבחינת "שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר". יגעים היינו לרדת לסוף דעתו על הגה קל שלא הוציא, משום מה לא הוציא; שהרי אף זאת נתחכנו על ידו, לא רק מה צריך לומר, אלא אף מה שאין צריך לומר, ואסור לאומרו, דמיון תורת אמת היתה בפיהו, הרי מתוך דבריו למדנו שגאת השקר. ומעלה מיוחדת נדירה היתה אצלו, שהיה יכול להסביר ולברר את האמת בכח ההסברה שהיה בפיו, בבחינת תורת אמת היתה "בפיהו". אכן, ידענו אף ידענו היטב, שעל אף כישרונותיו הנדירים היה מייגע עצמו הרבה יגיעות על כל תיבה ותיבה שהוציא לפניו, שהרי ידוע איך היה מוסר נפשו על שיעוריו, שיהיו בתכלית האמת.

"נמס לבנו ותתמוגג נפשנו, כאשר חנו נזכרים במורנו הגדול, ומורגשים אנו איך שמואל פטירתו ירד הדור כולו בהבנת התורה וכמו שהמליצו עליו 'מושמת רבי שמואל בטלו בעלי הסברת התורה בעומק הבנתו'. שהרי כל ענין שלמדו ועסק בו היה מתבאר ומתבאר באור הבהיר לעומקו ולרחבו. וכל זאת היה מעביר ומוסר לאלפי תלמידיו שומעי לקחו עשרות בשנים, בהסברה נפלאה. וכבר אמר מרן הגר"ח מברסקי זצ"ל, דחסרון הסברה הוא חסרון בהבנה, ומי שהוא בעל הסברה לאחרים - בידוע שהבנתו בהירה. זאת היתה הייחודיות של רבי שמואל שהיה הבעל הבנה הגדול בדורו ולכן זכה גם להיות הבעל ההסברה הגדול בדורו.

"בכלל ניתן לומר כי 'שיעור' של ר' שמואל היה הרבה יותר משיעור בהבנת סוגיה בגמרא, הוא ידע לפרוט על נימי נשמתה של הסוגיה, אצלו לא רק שמעו את הקולות, אצלו ראו אותם וחשו אותם. אצלו קמה הסוגיה וגם ניצבה בכל חיותה, שיעור שלו לא היה רק לימוד הנלמד, כי גם לימוד הלימוד עצמו, אצלו למדו תלמידיו מה פירוש 'לחיות בתורה'. כל שיעור שלו היה חוויה עזה של שמחת הבנת התורה, של געש, של התלהבות הפורצת מתוך תוככי הנפש - וסוחפת וכובשת, ומטלטלת בסערה. כל שיעור שלו היה חג נופעים ומעורר.

"היטיב להגדירו רב גדול בתורה, מן הוותיקים והמקורבים שבין תלמידיו, מי שליווה אותו מצעדיו הראשונים בארץ: רבי שמואל היה 'ראש ישיבה'

רבינו שליט"א הוא מגדולי תלמידי מרן הגר"ש זצ"ל ומנהיגי תורתו לרבים, ונרחיב ביריעה על דברים שסיפר רבנו שליט"א אודותיו. [חלקו בראיון לעיתון המבשר]

'הרבי הראשון שלי'

בפתח השיחה מספר לנו ראש הישיבה שליט"א כי 'רבי שמואל היה הרבי הראשון שלו בהבנת התורה לעומקה. "נכנסתי ללימוד בישיבת פוניבז' בחורף שנת תש"ה בשנה השניה ליסוד הישיבה על ידי מרן הרב מפוניבז' זצ"ל, קודם לכן למדתי כשנה בישיבת חברון בירושלים, וזאת מחמת חששה של אמי ע"ה לבריאותי, היות ואז בקושי התחלו לבנות את ישיבת פוניבז' והגה היכן שלמדו אז, עדיין לא היה בנוי היטב וממש היה קשה ללמוד שם כשזוחלים רבים כחולדות וכו' היו נכנסים לביהמ"ד ולא היה נעים כ"כ להיות שם, לכן נסעתי לירושלים ללימוד בישיבת 'חברון; ורק לאחר שנה נכנסתי ללימוד בפוניבז', בבואי לישיבה קיבלתי ממורי ורבי רבי שמואל דמות של 'אסקפריה המאירה' בלימוד והבנת התורה, כל קטע - שטיקל' בגמ' הוארה באור יקרות שאין בדומה לה, בהבנה שורשית למדנית אמיתית בדברי הגמרא.

תורת אמת בפיו

"כשלמדתי בישיבת חברון היה אאמור"ר זצ"ל שולח לי מכתבי הדרכה בלימוד. באחת ההזדרכות כותב לי אאמור"ר: 'השתדל בני יקירי, לחפש את האמת לחפש חברים שרוצים רק את האמת. לא חברים שמחפשים 'א גוט ווארט' או הקנטות, כי אז מתעקם השכל ומתרגלים לומר את ההיפך. שמח אני שהנך לומר בהתמדה

ותתחבר רק עם מתמידים וגם בעלי שכל ישרים הרוצים רק את האמת."

ואכן בשיעוריו של מורי ורבי רבי שמואל חשתי שאני מקיים את צויו של אאמור"ר זצ"ל, שהרי כל חידושי היו רק מה שחשב ובירר שהיה אמת לאמיתה של תורה, חיפוש האמת בהבנת התורה היתה אצלו באופן מדהים ביותר, אם ראה פעם שחידוש וסברה מסיימת אינם מספיק אמת לאמיתה של תורה, היה מסוגל לגנוח את כל השיעור עליו עמל זמן רב לילות כימים ללא הרף, משום שהאמת היתה אצלו מעל הכל!

רבי שמואל היה מסוגל לשמוע סברא מפי הקטן שבתלמידים, והתייחס אליה כאילו יצאה מפי הגבורה, והוא היה זה אשר יכול היה לחזור בו ברבים מסברא שאמר ברבים ולהודות על האמת, כאשר נכח לראות שאין האמת איתו, ואף אם עוררו על כך הקטן שבחבורה. ולא היה משוחד כלל מחידושי העצמיים, הוא היה משתוקק תמיד לשמוע ולקבל ביקורת על דבריו, ואף לאחר שהעמיד תלמידים לאלפים, תלמידים מובהקים ביניהם גדולי ראשי הישיבות, וחידושי תורתו היו נאמרים בין בני הישיבות בעולם כולו - היה מקטין עצמו בפני קטן התלמידים, והיה מתרועע כחבר וידיד ממש עם צעיר התלמידים.

האמת שבו הרקיעה שחקים, ולא פעם ביטל שיעור כללי דקות מספר לפני אמירתו, מכיון שטען שהדברים עדיין אינה ברורים דיים. ופעם שאלו אחד מתלמידיו, מה הפירוש, הרי הראש ישיבה כבר אמר את השיעור במסכת זו בכמה הזדמנויות ולמה עתה לא ימסור את השיעור? נענה רבינו ואמר לו, שעתה לאחר שלמדו שוב את הסוגיה מצא שהדברים אינם ברורים לו כל כך. אותו תלמיד אמר לרבי שמואל שגיד לפחות את הדברים שכן ברורים לו, הביט בו רבי שמואל ואמר "וכי אפשר לומר שיעור אם אינו ברור כשנולה חדשה". ועליו ניתן להמליץ את הכתוב "כי תורת אמת היתה בפיהו" ללא שום גזמא ומליצה!

יחיד בדורו בכח ההסברה

במהלך השיחה אנו שואלים את ראש הישיבה שליט"א, על פשר ייחודיותו של רבי שמואל עד שכל גדולי התלמידי חכמים והלמודנים שבדורו כינוהו כמורביץ

בדמותם וצלמם של ראשי הישיבות הגדולים של הדורות הקודמים. ראש ישיבה שהקנה לתלמידיו לא רק את ידיעת התורה, בעונות ובהיקף, הוא לימד לא רק את ארץ ללמוד, אלא גם איך לחוש בשעת הלימוד.

"הוא לימד כיצד להרגיש את חדות לימוד התורה מתוך הבנה חודרת והתפעמות של חידוש, הוא גידל וחינך לא רק לומדי תורה, אלא גם מוריצי תורה, הוא העמיד את ראשי הישיבה הגדולים של הדור הבא. והוא האציל עליהם גם ממוחו וגם מהרד נשמות.

"הוא הוכר כראש הישיבה המיוחד בדור, מורבו הגדול בגרודנא, רבי שמעון שקופ זצ"ל קיבל את דרך הלימוד וההוראה הייחודית שלו. ראש הישיבה הגדול, שהעמיד אלפים רבים של תלמידים גדולים, מצא בו מנוסח יורש בדור הבא. והוא, אכן, שיקף את דמות דיוקנו של רבו, ענק ראשי הישיבות בדור האחרון. הגיונו החותר, החד והבהיר, לא זע פשרות. הוא לא השלים עם הבנה "קרובה" או "בערך". הוא תבע הבנה מושלמת. וכך היה בכל דבר ועניין שעסק בו.

"רגיל אני תמיד לומר על מה שכתוב בנושגה באבות "המשה תלמידים היו לו לרבי יוחנן בן זכאי", וקשה הרי בזמן שבישיבתו ביבנה היו לו אלפי תלמידים, ומדוע מוזכר רק חמשה תלמידים? אלא הפשט הוא שמכל האלפים שלמדו בישיבה של ריב"ז רק חמשה נחשבו לתלמידים אמיתיים ולא כולם זכו לכך. כדבר הזה ניתן להמליץ על רבי שמואל שלמד בישיבת גרזנא במחיצת רבו הגדול רבי שמעון שקופ זצ"ל שם למדו מאות תלמידים אך הוא היה 'התלמיד' המובהק של גרודנא, וכידוע שרבי שמעון התבטא פעם ואמר כי כדאי היה לו להקים את ישיבת גרודנא ולו שיצמח מהישיבה תלמיד כרבי שמואל. ובאמת ראינו את זה בעינינו, להסביר את רבי שמעון רק הוא ידע, הוא היה מנתח את הדברים בצורה אחרת, כשנסתכלים ב'שערי יושר' הדברים עמוקים וקשים קצת ללמוד אבל אחרי השיעור של רבי שמואל כשהיינו רואים את הדברים בפנים ב'שערי יושר' היינו אומרים זהו הפשט! הוא פתח לנו את דברי הגאון רבי שמעון היינו שומעים אצלו דברים שלא כתובים

הבהירות שהיתה לרבינו רבי שמואל לא היה כזה דבר בשום מקום בעולם הוא היה הראש ישיבה של הדור בדורו לא היה מי שישווה לו, מי ששמוע אצלו שיעורים כבר לא היה שייך שישמע שיעורים במקום אחר, שנתיים שמעתי ממנו שיעורים לא החסרתי אפילו פעם אחת, אני זוכר שפעם חליתי היה לי חום גבוה למעלה משלושים ותשע מעלות אבי מורי נכנס לבקרני ראה את מצבי, ולמרות שתמיד שלח אותי ללמוד עוד ועוד מרבי שמואל, ביקש ממני שלא אלך לשיעור, אמרתי לו: זה לא יתכן לא ללכת לשיעור, כשראה שאני מתכוון לצאת לשיעור הלך לרבי שמואל וביקש ממנו שיאסור עלי להגיע לשיעור ושניהם באו יחד לשכנע אותי, שאלתי אז את אבי מורי איך אתה הייתי נוהג במקרה כזה, והוא השיב לי ההנהגה שלי זה משהו אחר, אמרתי לו אם כן גם אני הולך לשיעור והלכתי... להפסיד שיעור של רבי שמואל זה לא היה שייך! זה אפילו לא היה נסיון בשבילי כל שיעור הייתי יוצא בן אדם חדש היינו חחרים על השיעור שעתים ראשונות אחר הצהריים.

כבוד והדר פנימי

"רצוני לומר עוד דבר שהתמיד בו רבי שמואל, הוא היותו מנתנה כל ימיו כאדם נכבד וכבן מלך ממש, התואר של "נכבדות" הלם אותו כל חייו, וכמו שאיתא "אין כבוד אלא תורה" אין הכוונה חלילה על כבוד חיצוני אלא על כבוד פנימי ואמיתי. המהר"ל אומר שמי שמכבד את התורה אך אינו מכבד תלמידיו חכמים הרי שחסר לו בקיום התורה. זו פירושו של הט"ז על הגנ"ל על מה חרבה הארץ מפני שלא בירכו בתורה תחילה, והט"ז מפרש משום שלא החשיבו את התורה דיים ולכן סברו שאין צריכים לברך עליה.

"הנכבדות" שבו יצר מצב שלא נמצא רב על בגדו כלל, כי הוא הרגיש בו את הזיו אקונו של מלך ולכן ידע כי עליו להתנהג כבן מלכים בהדר וברוממות אשר נובע בעצם מההדר הפנימי שבו.

בגמרא בשבת איתא- "תנו רבנן 'הרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה' תנה לו כמו שנתנה לך בטהרה אף אתה בטהרה. משל למלך בשר ודם שחלק בגדי מלכות לעבדיו פקחין שבהן קיפולם והניחום בקופסא, טפשים שבהן הלכו ועשו בהן מלאכה, לימים ביקש המלך את כליו, פקחין שבהן החזירום לו כשהן מגוהצין, טפשים שבהן החזירום לו כשהן מלוכלכין, שמו המלך

לקראת פקחין וכעס לקראת טפשים, על פקחין אמר ינתנו כלי לאוצר והם ילכו לבתיהם לשלום, ועל טפשים אמר כלי ינתנו לכובס והן יתחבשו בבית האסורים. אף הקב"ה על גופן של צדיקים אומר יבא שלום ינחו על משכבותם ועל נשמתן הוא אומר והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים על גופן של רשעים הוא אומר אין שלום אמר ה' לרשעים ועל נשמתן הוא אומר ואת נפש איוב יקלענה בתוך כף הקלע".

ואכן כך התנהג ר' שמואל כל ימיו, שדאג להחזיר את גופו ובגדיו ליצור כשהן נקיים מכל רבב וכפי שאמרנו שהוא הרגיש שהוא בן מלך לכן נזהר להתנהג כראוי לבן מלך.

"הנכבדות" שבו גרמה לו לכבד בצורה מופלאה כל יצור אלוהי, וכמו שאמר חז"ל איזהו מוכבד המוכבד את הבריות. הוא היה כל כך מוכבד את תלמידיו, ומסביר להם פנים שוחקות, ואף לכל שכניו ועוברי אורח היה נוקדים ב'שלום' חם ולבבי כראוי ליצורי עליון. ראש הישיבה נוספר לנו בחיך כי כשהיה מדבר עמו היה רבי שמואל קורא לו בלשון "אתם" ולא "אתה", כי כך היתה דרכו לכבד כל יצור אנוש בכל מאוואו, כל זה נבע מהנפש האצילית והנקייה שהיתה בו.

"אם נגענו עד עכשיו על גזל למדנותו והבנתו בתורה, הרי שניתן לומר שרבי שמואל היה לא פחות מוכר בלימוד המוסר. זכורני את רבי שמואל בעת ה"סדר מוסר" בישיבה, איך שהיה לומד ומשתתף בשפתיים דולקות ובהסתערות הנפש, כבחור צעיר המשתוקק לקרבת אלוהים ית"ש ועד היום חקוקים היטב בעצמותי לימוד המוסר של ר' שמואל שהיה מעמיד נורא הוד, שהשפיע על כל הנמצאים בקרבתו.

נחולות אשדוד בדרך למעמד הנחת אבן הפינה לישיבת גרודנא עם מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל ומרן הרב מפוניב' זצ"ל

אהבת התורה בימי חוליו

"אני נזכר בשנים הראשונות ליסוד הישיבה, כשהגיע כמה פעמים מרן הגר"א קוטלר זצ"ל למוסר שיעורים בישיבה, רבי אהרן ברוב חריפותו ותקיפותו, כמעט לא התייחס לשאלות שהקשו לו במהלך שיעורו, אך שונה היה כשרבי שמואל היה מקשה הרי שרבי אהרן היה מתייחס בכבוד רב לשאלותיו והערותיו, בידע כי רבי שמואל הוא אחד מהלומדים הגדולים שבדור.

"גם על התמדתו בתורה ניתן לשוחח ללא שיעור, איך שהיה הוגה בתורה ומוכין את השיעורים עד לשעות המאוחרות של הלילה, אני נזכר בתקופות שהיה מגיע בשבת אחרי צ"צ לביהכ"ס פא"י הסמוך לביתו, שם היה יושב שעות על גבי שעות ולומד בנעימה ובמתיקות שאין בדומה לה ללא הפסק כלל, אכן זה היה ממש תענוג לראות אילן גדול זה הוגה בתורה כבחור צעיר ממש.

"את גודל אהבתו לתורה שבערה בקרבו ראו אצלו במיוחד בשנות חוליו האחרונות כשהיה מיוסר בייסורים קשים ביותר, אך בשום פנים ואופן לא נחלש מלימוד התורה, ואדרבה כל מי שנכנס אצלו לבקר ניד היה משוחח עמו בלימוד בהפסידו שזה אשר מחזיק אותו בעת ייסוריו בבחינת "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעיני". ופעם שאלו אותו איך מסוגל להתרכז בלימוד בעת שתוקפים אותו הייסורים, ואז ענה, אדרבה, כי דווקא בעת שהייסורין מתגברים הוא נושקע עצמו בלימוד וכך הוא מסיח דעתו מייסוריו. בתקופת מחלתו כמעט שלא יתר מלומד שיעורים בישיבה, אף שהשיעורים היו כרוכים במסירות נפש. השינוי היחיד שראו עליו בשיעורים בתקופת מחלתו, שהיה יושב על כסא בעת מסירת השיעור וכוס מים צמודה לו, ומדי פעם הוא היה שותה לבריאות גופו המיוסר.

ראש הישיבה שליט"א מסיים את דבריו: "עלינו להתחזק וללמוד מדרכיו לטעום מוטעמה הטוב של התורה כפי שהוא הראה לנו, וע"כ כך נהיה שקועים בתורה יומם ולילה אשר היא חיינו ואורן ימינו, וכשנרגש את מתיקות התורה לא נצטרך לשוחח בדברים בטלים ובדברים של מה בכך, וכך נוכל לעלות בתורה וביד"ש כפי אשר הוא הודריך כל ימיו".

הערצתו של הרב מבריסק זצ"ל

"אכן מה שהזכרת מוקדם על הערצתו של ה'בריסק רב', הרי ידוע שלר' שמואל היתה קביעות להגיע כל יום ישיב לביתו של הרב זצ"ל בתקופות שהיה גר בירושלים, וכידוע התענוג הגדול והקודר רוח שהיה גורם לרב זצ"ל בשיחותיו התורניות עמו, לפעמים התמושכה שיחתו בלימוד לשעות ארוכות. הרב התבטא עליו בהפלגות נדירות, שלא כהרגלו, ואף אמר פעם לאחד מובני

ביתו, כי כשעלה לארץ היה ממש בצער ושבור שלא מצא עם מי שיוכל לשוחח בלימוד כלבבו, אך אחרי שהתחיל לשוחח עם רבי שמואל בלימוד נרגע כי ראה שיש עדיין בדורנו עם מי לשוחח בלימוד. פעם אף התבטא עליו כי רבי שמואל הוא "אייזענע קאף", ביטוי נדיר ולא שגרתי אצל הרב. גם ידוע כשהציעו לרבי שמואל בשנותיו הראשונות בישיבה, לכהן ברבנות ירושלים ולהיות חבר בבית דין העליון, ורבי שמואל הסתפק מאוד בדבר, וכששמעו התלמידים על כך התחננו אליו בדמעות שליש לבל יעזוב את הישיבה, כי אין יוכלו ללמוד בישיבה ללא שיעוריו הבהירים, ואז ארגנו הבהורים משלחת לרב מבריסק במטרה שישכנעו לבל יעזוב ראש הישיבה את הישיבה כי בנפשו הדבר. אז התבטא הרב מבריסק כי לדעתו רבי שמואל הוא לא רק 'ראש ישיבה' אלא 'ראש הישיבה בה"א הידיעה', כלומר שהוא הראש ישיבה של הדור כולו. עד כדי כך העריץ הרב זצ"ל את רבי שמואל, ומי שידוע כמה שהרב זצ"ל היה שוקל בפלס את מילותיו ולא הוציא מילה והגדרה מיותרת מפיו ללא מחשבה, אך כששוחחו מכת התורה של רבי שמואל היה הרב יוצא מגדרו ושח בהתפעלות רבה אודותיו.

"בכלל ניתן לומר על רבי שמואל שמואל שהוא הכיר את הרב מבריסק ושוחח עמו בלימוד הרי שהתחיל לשלב בלימודו ובשיעוריו גם את דרכו המיוחדת של הרב מבריסק בלימוד.

מרן הרב מפוניבז' זצ"ל, רבינו שליט"א, מרן הגר"ש רוזנבוסקי זצ"ל, מרן הגרא"מ שך זצ"ל

את גודל ההיקף שלו, הייתי רואה, הייתי נמצא עמו בשעה שהוא למד סוגיא, תלמידים יקרים כולם צריכים לדעת אין זוכים להגיע לכזו מדרגה, כשלומדים קטע גמורא אז הדרך היא שלומדים ומבינים פשט בנקודה הזאת, ואילו נקודה שלא ברורה דיה אנו אומרים לעצמינו את זה נראה אחר כך, וזה נותר לא כל כך ברור, ומניחים את זה, אבל רבינו זכרנו לברכה כשהוא היה מברר את הסוגיא זה היה עם כל הפרטים, הוא לא הניח שום דבר, גם דבר שכעת נראה שהוא לא כל כך נוגע, אבל אחר כך רואים שכל נקודה כל שלב ושלב בסוגיא הוא נצרך, הוא היה מוקף מכל הצדדים ולא הניח שום פרט וכל דבר כל נקודה קטנה אין נקודות קטנות, כשהיו מוגיעים אליו היתה הסוגיא על בוריה, עם כזו בהירות עם כל ההיקף, והתקיים אצלו מזה שהדברי תורה מבקשים שיהיה מתעסק עמוהם כל צרכם, וכשמתעסק בתורה כל צרכם אז הדברי תורה באים ונקשרים אליו, תורה היא חכמת אלקים צריכים לדעת שאי אפשר לבד להבין תורה, אף אחד אינו יכול להבין מעצמו תורה, זה חכמת ה', צריכים לזכות כדי להבין, אי אפשר לעשות את עם הכוחות הפרטיים, צריכים להתעסק בהם כל צרכם ואז הדברי תורה עצמם מצהילים ומזהירים לו פנים, ובזה מתקיים והמשכילים יזהירו, זה היה רבינו זכר צדיק לברכה....

וצריכים לדעת אחי היקרים אסור לנו להתייאש, הגרוע ביותר זהו יאוש, ודאי קיבלנו מכה לקחו מאיתנו את החיים, אבל את הכחות יש לכל בן תורה את הכחות שלו, היה לנו רבי' ואפשר

להתעלות קיבלנו ממנו את היסודות, אם נלך בדרכיו ונלמד ממנו איך ללמוד, ביגיעת התורה ולא לבטל את הזמן שלא יראו הסדרים ברפיון, גיואלד... אם כך נעשה כך באה התורה לכלל ישראל.

אנו נמצאים כעת בתוך ימי האבל על חורבן בית המקדש שיבינה במהרה בימינו, ובשנה זו נוסף לנו עוד כזה חורבן גדול יחד עם חורבן בית המקדש נצרך את זה, כי אין להוסיף עוד מועד שבר ותבערה, כל החורבנות יודעים שהם באים מחורבן בית המקדש, ובימים אלו צריכים כולם להתבונן בזה, לא להניח את זה, זה בידינו.

צריכים לחדש את הישיבה לא רק לעשות סתם חיזוק זה לא כל כך פשוט, צריך להיות מהפכה, התעוררות, שיגיע לנו לב חדש, כל אחד מהתלמידים שיחשוב שהוא רוצה את זה, ובדאי כל אחד מהתלמידים רוצה זאת למסור את נפשו בשביל רבינו, אפשר להחיות את רבינו, ממש להחיות אותו, לעשות שלא יהיה הצדיק אבד ואין איש שם על לב, אם מהפסירה הזאת של רבינו הגדול תהיה מהפכה, אבל מהפכה ממש, לא לשחק ולא להניח לזה, כל אחד יחשוב בעצמו במה ואיך להתחזק, ולחשוב יותר מזה, ואם חושבים יותר אולי יצא מזה משהו, לעשות מהפכה להעמיד את הישיבה, הישיבה עמדה על הכתפיים שלו, הוא בנה אותה וכעת שהוא הסתלק זהו תקופה חדשה לשיבת פוניבז', ברוך ה' מצד אחד הקב"ה מורחם עלינו, וישיבת פוניבז' עומדת, אבל צריכים כחות כדי להמשיך את זה, קרה כזה זעזוע גדול, הקב"ה יתן כחות לכולם שיתחזקו ושהישיבה תפרח הלאה, וכל אחד מאיתנו יכניס את כל כוחותיו עם התמדה גדולה ויגיעת התורה גדולה וללמוד כל צרכו, ובזה נעשה שלא יהיה צדיק אבד, ובדאי שרבינו בעולם הבא נמצא איתנו הוא אהב אותנו כבניו ממש, זה ידענו כל היום, אפילו בימינו האחרונים כולם ראו אפילו שכבר היה משובב בייסורים, אין שהוא אוהב, אם היה נכנס אליו אחד מתלמידיו איזה קרבה היה, הווארט האחרון ששמעתי ממש ביום ראשון בלילה, זה היה ממש זכיה מן השמים, הווארט האחרון ששמעתי ממנו היה ללמוד פשט בהעניקה.

בואו נתחזק כולנו יחד כל אחד בכל כוחו, והקב"ה יעזור לנו שזכה ללמוד את דרכיו ולחזק את עצמנו בתורה ויראת שמים, ולגרום לו נחת רוח, ובדאי הוא יהיה מליץ יושר, על משפחתו הגדולה, ועל כל התלמידים, וכל כלל ישראל, וזכה במהרה שיחזור עם בנין בית המקדש במהרה בימינו אמן.

קשר אישי עם הגר"ש

מספר ראש הישיבה שליט"א "אני באופן אישי היה לי קשר מיוחד במינו עם רבי שמואל, היו תקופות ארוכות שהיינו משוחחים בטלפון אחד עם השני טרם מסירת השיעור, אני הייתי נוהג לשאול אותו בראשית דרכי כר"מ בישיבה כל מיני שאלות בסוגיה, והוא היה מואיר לי בהבנת הסוגיה בצורה נפלאה. לא אחת היה קורה שהוא היה מתקשר אלי טלפונית כשהוא שואל לדעתי בסוגיה, ובמיוחד בסדר קרשים שידע שלמדתי זאת בעין, וממש לא הביט על זה שהנני צעיר ממנו ותחשב לתלמידו. תקופות רבות היינו מטיילים יחדיו טרם מסירת השיעור ברחבת הישיבה וכך היינו מלבנים את הסוגיות בטוב טעם.

הספר רבינו

בשבעת ימי האבלות על פטירת מרן רבי שמואל זצ"ל התקיים עצרת מספר בהיכל כולל פוניבז' ע"י רבינו ראש הישיבה שליט"א ליקטנו מעט מדבריו כפי שנערכו על ידי רבני מוכן 'דברי מלכים' ובאדיבותם.

אספקלריא המאירה - דברי תורה מצהילים ומזהירים

להם פניהם

רבינו היה כל אחד יודע את זה, אם רוצים לומר הגדרה, הוא היה אספקלריא המואירה, חז"ל אומרים חילוקים בנבואה בין נבואת משה רבנו ע"ה לנבואת שאר הנביאים, בבחינה של אספקלריא המואירה, בתורה גם יש מדרגות, כזה אור היה לנו כזו בהירות, כזה אור וכזו בהירות בכל נקודה מכל צד שיהיה בכל סוגיא זה ממש מדהים ולהשתונם מזהירות גדולה, אין מוגיעים לזה מזהיך באה כזו בהירות אין זוכים לאספקלריא המואירה, כשאור התורה נכנס פנימה ללב, נדלק הנר ומשפיע החוצה וכולם רואים, כל הצרה היא שיש חושך, כשיש במחשכים חושבינו, נמצאים בבלבול בחושך, אבל כשהאור של התורה נכנס פנימה ללב הכל מואר.

...כשהיינו רואים את רבינו זכרנו לברכה כשהיה לומד סוגיא, ראיתי בעצמי כמה פעמים הוא ניסה.... גם בסוגיות שלמדתי אותם כפי כחי וכפי יכולתי וידעתי שהוא אחוז גם כן בסוגיא הזו, והייתי הולך לדבר איתו, הייתי רואה

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת פנחס תשפ"ד (39)

כבודם של בני קרח

ולא הזכיר כלל את קורח, ואפי' שהי' עיקר המחלוקת וכמו שאמר התנא 'מחלוקת קורח וכל עדתו'?

וי"ל בזה עפ"י דברי המשנה בב"מ דנ"ח ב' כשם שאונאה במקח וממכר כך אונאה בדברים וכו' אם הוא בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך שנא' וגר לא תונה ולא תלחצנו'. ובברייתא שם למדו זאת מהפס' לא תנונו איש את עמיתו (ויקרא כה), כלומר שאי"ז נוגע רק לגר אלא איסור כללי הנוגע לכל א' מישראל, שאסור להזכיר לו את חטאי אבותיו, וכ"ה ברמב"ם פ"ד מהל' מכירה שהביא דין זה וכתב שמקור הדין הוא מ'לא תנונו איש את עמיתו'. ומעתה נראה שמשום כן נמנע הכתוב להזכיר את חטא קורח לדורות, כיון שבני קורח נשארו חיים וקיימים, משא"כ דתן ואבירם שירדו לשאול ביחד עם כל בניהם ולא השאירו אחריהם צאצאים שיצטערו מפרסום חטאיהם, וזו כוונת הכתוב 'ובני קורח לא מתו', ללמדנו את החובה לדאוג לכבוד כל איש מישראל אף אם אבותיו היו חוטאים, ואת החובה להמנע מלהזכיר את חטאיהם.

ויש בנותן טעם להביא כאן מה ששמעתי מכבוד ידיד הגדול הגה"צ ר' שלמה לעסינ' שייח'י, שפ"א כינס מרן הגר"א קוטלר זצ"ל אסיפה למחות כנגד א' שדיבר דברים אשר לא כדת על מרן הגר"י ז"ל מבריסק זצ"ל, אך למרות שבאותה אסיפה נשא הגר"א קוטלר דברים חוצבים להבות אש על הפגיעה בכבוד הרב מבריסק, מ"מ לא הזכיר כלל את שמו של אותו א' שכנגדו עשה את כל האסיפה, והסביר רבי אהרן זצ"ל שלאותו אדם יש נכדים הלומדים בישיבות ואסור להכאיב להם עד כדי כך. בינו זאת.

וב"ה שמצאתי ד"ז מפורש בפירש"י לתהלים (קפ"ט קו) עה"פ 'תפתח ארץ ותבלע דתן ותכס על עדת אבירם': נראה שחלק כבוד לבני קרח מלהזכיר אביהם, תלה הקלקלה בדתן ואבירם עכ"ל. והנה ודאי שאי"ז דין כללי, ובמקום הצורך נזכרים גם חטאים פרטיים כיון שהתועלת היוצאת מכך גוברת על הצער הנגרם לצאצאי החוטא, אך לגבי בני קורח יש חובה מיוחדת לשמור על כבודם, וד"ז למד רש"י מלשון הכתוב, שמיד לאחר שהזכיר הכתוב את בליעת קורח באדמה מדגישה התורה 'ובני קורח לא מתו', וכיון שהתורה הקדישה פסוק מיוחד כדי לשמור על כבודם וללמד לדורות שהם חזרו בתשובה, יש ללמוד דין מיוחד הנוגע לבני קורח, שיש לשמור על כבודם, ולכן גם דוד המלך הזכיר בתהלים רק את דתן ואבירם הוזכרו ולא את קורח.

ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא דתן ואבירם קריאי העדה אשר היו על משה ועל אהרן בעדת קרח בהצתם על ה'. ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת קרח כמות העדה כאכל האש את המשימים ומאיתים איש ויהיו לנס. ובני קרח לא מתו (כ"ו ט – י"א)

מה שנכתב כאן שבני קורח לא מתו ואף שאי"ז שייך למשפחות ראובן, כדי לומר שרק בני קורח לא מתו אבל בניהם של דתן ואבירם נבלעו עמם ולא נשאר להם יורש, ומ"מ עדיין צריך ביאור למה לא פירשה התורה ד"ז שבני קורח לא מתו לעיל פר' קורח במקום שנתפרש כל המעשה.

ובס' אוה"ח הרגיש מקודם שדקדקה התורה שלא להזכיר להדיא כאן את חטאו של קורח, וכ' כי לא בא הכתוב כאן אלא לומר שהן הנה היו סיבה לכל מעשה קרח וכו' ואפשר שגם את קרח הם החטיאוהו, והגם שאמר הכתוב 'ויקח קרח' שנראה שמעצמו עשה, אפשר שהי' למה שקדם לו מהם, ולעולם הם היו אותו וכו', וזה לך האות כי האיש משה לא הי' משתדל לרצות אלא להם, דכתיב וישלח משה לקרא לדתן וגו' וכתוב וילך משה אל דתן וגו' שהרגיש שבהם הדבר תלוי, מעתה נפשות כל המתים תלויים בב' הרשעים ההם, ויש בזה לימוד זכות על קרח ועל המאיתים וחמשים איש עכ"ל.

ועוד כ' בס' אוה"ח הק': הודיע הכתוב ענין זה כאן ולא במקום עיקר המעשה וכו' כי כאן בא אלקים לקבוע העוון בדתן ואבירם ולהקל מעל קרח, לזה גמר אומר 'ובני קורח לא מתו', הכוונה שזה יגיד זכות אביהם שלא שטפם חובו בדרך ששטף חובם של דתן ואבירם כל בניהם, להיותם עיקר המחלוקת עכ"ל, ומשמע מדבריו שאם הי' כתוב לעיל שבני קורח לא מתו הי' זה חסרון בביאור חובו של קורח, ולכן אין צורך לכתוב ד"ז שם, אבל כאן בא הכתוב לומר לנו האמת שעיקר העוון הא' ע"י דתן ואבירם, ולכן הוצרך להבחין לנו החילוק שבני דתן ואבירם מתו ולא בניו של קורח.

ולכא"ו ד"ז כתוב להדיא בתורה, וידעתם היום וגו' ואת אותותיו וגו' ואשר עשה לחיל מצרים וגו' ואשר עשה לכם במדבר וגו' ואשר עשה לדתן ולאבירם בני אליאב בן ראובן אשר פצתה הארץ את פיה ותבלעם ואת בניהם (ובתרגום: "ית אינש בתיחון") ואת אהליהם ואת כל היקום אשר ברגליהם (פרש"י: זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו) בקרב כל ישראל" (דברים יא). ובאמת כבר תמה הרמב"ן שם (פס' ו') על לשון הכתוב, מדוע נכתב רק שמם של דתן ואבירם

אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים

-- מתוך דברים שנשא רבינו הגדול מרן שליט"א בתקופת הבחירות בארה"ב. חשון תש"פ --

יש עכשיו בחירות בארצות הברית, והנשיא שהיה עד עכשיו, היה טוב ליהודים, והרבה מאחינו דואגים שמא יפול בבחירות. צריך לעזור ולהזכיר את מה שהיה רבנו הגדול מרן ראש הישיבה זצ"ל רגיל לומר, שאע"פ שאמריקה היא מלכות של חסד, וארץ ישראל בלי אמריקה אינה יכולה להתקיים לכאורה, וצריכים להתפלל על זה.

אבל יהודי צריך לדעת, שאנו נמצאים כעת בגלות, וכלל ישראל עבר את כל הגלויות בס"ד רק על ידי לימוד התורה. התורה הק' זה מה שהחזיק את כלל ישראל כל הדורות, בלי נשק ובלי מדינה. ואין לנו לבטוח באמריקה, אמריקה עושה רק מה שטוב בשבילה, היום כך ומחר אחרת, הכל נתון לפוליטיקה. אנחנו צריכים לזכור ולדעת שאין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים והקב"ה ירחם עלינו.

לא ימיש מתוך האהל

שם טוב בעולם'. ועוד במד"ר (כא, יד) ביארו חז"ל מה נכלל ב'לא ימיש מתוך האהל': א"ל הקב"ה וכו' בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה, יהושע הרבה שרתך והרבה חלק לך כבוד, והוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך, הוא היה מסדר את הספסלים והוא פורס את המחצלאות, הואיל והוא שרתך בכל כחו כדאי הוא שישמש את ישראל, שאינו מאבד שכרו ע"כ.

ומכ"ז מבואר שה' ליהושע שתי מעלות נפרדות יותר מחבריו: א' – שה' משרת משה ושימשו, ב' – שה' משכים ומעריב בבית הועד של משה ומסדר את הספסלים עבור הלומדים. ונראה דבאמת היו לו ב' תפקידים, א' – לישא את משה העם במקומו של משה לאחר פטירתו. ב' – להיות מקבל התורה ממושה ולמסור אותה לישראל, וכל א' משני תפקידים אלו נבע ממעלה אחרת של יהושע. מכח שרותו את משה זכה לירש את מקומו ולשמש את כלל ישראל, אך כדי למסור את התורה לישראל צריך הי' להיות 'ממית עצמו מנעוריו באהלי החכמה', וזאת ע"י שהשכים והעריב בישיבתו של משה וסידר שם את הספסלים.

מובן איפוא, שבפרשת פנחס, ששם מדובר בירושת מקומו של משה בהנהגת בני ישראל, שם נאמר שצריך יהושע 'ליטול שכר שימשו', כי 'גדולה שמושה יותר מלמודה' (ברכות ז:). אמנם במס' אבות מדובר על סדר קבלת התורה, ושם מבואר מדוע זכה יהושע להיות אבי המסורה של התורה, שהרי גם פנחס אלעזר וכלב למדו את כל התורה ממושה, ולמה זכה יהושע להיות מוסר התורה? ע"ז פירש רש"י שליהושע היתה מעלה נוספת שלא היתה באחרים, 'שהי' ממית עצמו מנעוריו באהלי החכמה וקנה שם טוב בעולם'.

יפקד ה' אלקי הרוחת לכל בשר איש על העדה (כ"ז, ט"ז) וברש"י כיון ששמע משה שאמר לו המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו, אמר הגיע שעה שאתבע צרכי שיירשו בני את גדולתי. א"ל הקב"ה לא כך עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו שלא מש מתוך האהל, וזהו שאמר שלמה (משלי כו, יח) 'נוצר תאנה יאכל פריה' ע"כ.

מקור דברי רש"י הוא בתנחומא (פנחס יא): א"ל הקב"ה למשה 'נוצר תאנה יאכל פריה', בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה, יהושע שישמשך כדאי הוא שישמש את ישראל ע"כ. ומפשטות הלשון 'יהושע שישמשך' מושמע שמטעם זה זכה להיות מנהיג ישראל, וכן מושמע מלשון רש"י 'כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו שלא מש מתוך האהל'. וכן משמעות הפס' (שמות לג): 'ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל', כלומר שהטעם שלא יצא יהושע מהאהל הוא משום תפקידו כמשרת של משה.

אמנם בפרש"י ריש מסכת אבות על דברי התנא 'משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע': ולמה נאמר 'ומסרה ליהושע' ולא לאלעזר ולפנחס ולא לשבעים זקנים המתנבאים במחנה? שלא רצה למסרה אלא למי שהיה ממית עצמו מנעוריו באהלי החכמה וקנה שם טוב בעולם, וזה יהושע שנא' 'יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל', ואעפ"י שכתוב על פנחס 'תורת אמת היתה בפיהו' ע"כ. והנה לא הזכיר שם כלל שיהושע שימש את משה, אלא שהמית עצמו מנעוריו באהלי החכמה, ואפ"י כשהביא שם רש"י את הפס' 'ומשרתו יהושע בן נון וגו' השמיט את התיבה 'ומשרתו', ומשמע שלא זו היתה הסיבה לכך שקיבל את התורה, אלא רק משום ש'היה ממית עצמו מנעוריו באהלי החכמה וקנה

איש אשר רוח בו

לעולם בגוף שאינו בעל מדות טובות, לא שילמוד התורה ואחר כך יקח לו המצוות, כי אי אפשר". זו היא ההכנה שצריך האדם לעשות לתורה – ע"י שמסגל לעצמו מידות טובות. כיון שללא מידות טובות יאבד את חכמתו, וכמו שאמרו חז"ל (פסחים סו:): שכל הכועס או מתייחר חכמתו מסתלקת. אך אם האדם קונה לעצמו מידות טובות, על ידי זה יהיה האדם 'מוכן לקבל אור פני מלך חיים', וזהו אורה של תורה.

ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו (כ"ז, י"ח)

ובספורנו: איש אשר רוח בו – מוכן לקבל אור פני מלך חיים, כענין ובלב כל חכם לב נתתי חכמה עכ"ל.

ויש להבין, מה היא אותה הכנה שעל ידה יהי האדם 'מוכן לקבל אור פני מלך חיים'? תשובה לכך מצוי בדברי רבינו יונה באבות (פ"ג, מ"ז): 'אם אין דרך ארץ אין תורה – ר"ל שצריך תחילה לתקן את עצמו במדות, ובזה תשכון התורה עליו, שאיננה שוכנת

מעמד 'לחיים' לרגל הו"ל של הספר "גיעת ערב"

מעמד לחיים מיוחד נערך במעונו של רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א, לרגל ההוצאה לאור של הספר "גיעת ערב", משיעוריו של רשכבה"ג רבינו הקדוש מרן בעל האבי עזרי זיע"א, על מסכת בבא קמא. בהשתתפות גדולי תלמידיו של רבינו הגדול מרן זיע"א, הגאונים הגדולים רבי איתמר גרבוז שליט"א ראש ישיבת "אורחות תורה", רבי אברהם ישעיהו אדלר שליט"א ראש ישיבת "בית דוד" ורבי בן ציון ברגמן שליט"א רא"כ רשב"י ונכדו הגדול של מרן זיע"א יחד עם המו"ל הגאון רבי מאיר הרשקוביץ שליט"א מרבני כולל פוניבז'.

רבינו מרן שליט"א שח במעלתו של הספר, שנכתב ונערך כצורת אמירת הדברים בשעתם. עוד הוסיף כי הרבצת התורה לתלמידים של **רבינו הגדול זיע"א** הייתה מתוך מסירות נפש כפשוטו, כפי שהוא עצמו העיד על כך בצוואתו הק': "כי גם אני מסרתי את נפשי להצלחתכם בלימוד". וכי רבה זכותם של המתעסקים בהוצאת תורתו לאור עולם למען יעמדו ימים רבים ושפתותיו דובבות בקבר. **רבינו מרן שליט"א** האציל מברכותיו לראש הישיבות שליט"א שיזכו להאריך ימים על ממלכתם, בהרבצת תורה ויראה לתלמידים, להגדיל תורה ולהאדירה, לתפארת עולם התורה.

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת פנחס תשפ"ד

הוראת שעה

השראת השכינה - לפי מעשיו של האדם

לימוד הלכה מביא ל'בכל דרכיך דעה'

מתוך דברי רבינו שליט"א בכינוס 'דרשו'
קיץ תשפ"ד

יש מעלה גדולה בלימוד הלכות, חוץ מעצם הדבר שיועד איך לקיים, שעל ידי כך הוא חי כל הזמן עם הקדוש ברוך הוא.

ונבאר הדברים. כתוב בשערי תשובה (שער ג אות כז), וזה לשונו: מן האזהרות התלויות בלב 'השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך' (דברים ח יא). ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (מנחות צט ב), כל מקום שנאמר 'השמר פן' ו'אל' הרי זה לא תעשה. הוזהרנו בזה לזכור את השם יתברך בכל עת. וחייב האדם להשתדל לקנות לנפשו תמיד ההנהגות המחויבות מן הזכירה, כמו היראה, והצניעות, וקישוט המחשבות, וטכסים המידות, כי זרע הקודש ישיגו כל הנהגה נאווה והמעטירה בעליה מזכירת השם יתברך, כמו שנאמר (ישעיה מה כה) 'בה' יצדקו ויתהללו כל זרע ישראל', עכ"ל.

וכעין זה כתב רבינו יונה גם בפירושו למשלי (ג י) על המקרא 'בכל דרכיך דעה': 'בתחילת כל מעשה תשיב אל ליבך אם יש דרך עוון אשר חטא במעשה ההוא, ואל תעשנו עד שיתברר לך כי הוא רצוי לפני הש"ת, ואז יצלח בידך וישר אורחותיך'.

מתבאר מדבריו שאדם מחויב לחיות כל הזמן עם הרבש"ע, ולא לשכוח אותו אפילו לרגע אחד, דהיינו שכל הזמן יהיה על סף מחשבתו. והנה דבר זה קשה מאד לעשותו, אבל יש עצה גדולה לזה. מי שחי עם ההלכה, ממילא בכל דבר שהוא עושה במשך היום הוא מחשב אם זה מתאים עם ההלכה או לא, ונמצא שבאופן אוטומטי המחשבות שלו פונות אל הקב"ה.

אדם שאינו בקי בהלכה, אף אם הוא יודע פחות או יותר את ההלכה ונוהג על פיה 'בערך', אין לו את ה'היכי תמצוי' לקיים 'בכל דרכיך דעה', וכן לקיים 'השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך'. וזו עוד נקודה חשובה בחיזוק לימוד ההלכה, שחוץ מעצם חשיבות ידיעת ההלכה וקיומה, זה גם משפיע חיזוק כללי על כל היראת שמים של האדם, וזוכה על ידי זה להגיע למדרגות של 'בכל דרכיך דעה', ו'השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך'.

וכן הוא להיפך לצד הטוב, כמו שכתוב בתנא דבי אליהו (רבה פ"ז) 'וכיון שקיבלו ישראל מלכות שמים בשמוחה, ואמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, מיד אמר הקדוש ברוך הוא למושה, דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה'. ויש לפרש השייכות בין נעשה ונשמע להקמת המשכן, שבאמירת 'נעשה ונשמע' מונח שלימוד תורה הוא תכלית בפני עצמו, שגם לאחר שנעשה הכל כמו שצריך, עדיין 'נשמע', מפני שלימוד התורה אינו רק 'הכשר' לקיום המצוות, אלא הוא תכלית בפני עצמו, שעל ידי זה מתקרבים לקב"ה. וכיון שאמרו ישראל 'נעשה ונשמע', ורצו בלימוד התורה כדי להתקרב לקב"ה, זכו להשראת השכינה, שאמר להם הקב"ה 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' - בתוך כל אחד ואחד.

והנה כתוב בירושלמי (יומא פ"א ה"א), 'כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאילו הוא החרביו'. וכיון שכך הרי שהעבודה המוטלת עלינו בימים אלו היא עבודה שמביאה לבנין בית המקדש.

ואף אחד לא יכול לפטור את עצמו בטענה: מה אני לבדי יכול כבר לעשות לקירוב הגאולה, שהרי כבר כתב במסילת ישרים (פ"ט): הנה ודאי צריך שיצטער תמיד צער ממש על הגלות ועל החורבן, מצד מה שזה גורם מיעוט כביכול לכבודו ית', ויתאוו לגאולה, לפי שבה יהיה עילוי לכבוד השם יתברך. והוא מה שכתב התנא דבי אליהו 'כל חכם מישראל שיש בו דברי תורה לאמיתו, ומתאנה על כבודו של הקדוש ברוך הוא כו', כל ימיו, ומתאוו ומיצר לכבוד ירושלים ולכבוד בית המקדש ולישועה שתצמח בקרוב ולכינוס גלויות, זוכה לרוח הקודש בדבריו'. ועוד כתב המסילת ישרים שם: ויתפלל תמיד על גאולת בני ישראל, והשבת כבוד שמים לעילוי. ואם יאמר אדם, 'מי אני ומה אני ספון שאתפלל על הגלות ועל ירושלים, המפני תפלתי יכנסו הגלויות ותצמח הישועה?' תשובתו בצדו, כאותה ששינוי 'לפיכך נברא אדם יחיד, כדי שכל אחד יאמר בשבילי נברא העולם', וכבר נחת רוח הוא לפניו יתברך שיהיו בניו מבקשים ומתפללים על זאת, ואף שלא תעשה בקשתם, מפני שלא הגיע הזמן, או מאיזה טעם שיהיה, הנה הם עשו את שלהם, והקב"ה שמח בזה. עכ"ל. והביאור הוא כמו שנתבאר, שכשעם ישראל מראים שהם רוצים לזכות להשראת השכינה, על ידי זה הקב"ה משרה את שכניתו עליהם. אם כן נמצא שכאשר ישראל מצטערים על החורבן ועל סילוק השכינה, בזה גופא הם מחזירים את השכינה לישראל ומביאים את הגאולה. ואשרי מי שזוכה להגיע לזה.

הקב"ה יעזור שנזכה להרבות כבוד שמים, ולהראות את כמיהתנו לזכות להשראת השכינה, הן ע"י חיזוק בלימוד התורה, והן בהרגשת הצער על החרבן, ועי"ז נזכה לגאולה, וגם ניצל מכל הצרות והסכנות, אמן.

כתוב בפרשה על בנות צלפחד (במדבר כז ה), 'ויקרב משה את משפטן לפני ה''. ואומרים על כך חז"ל במדרש (במדב"ר פינחס כא יב), שהקב"ה הסתיר דין זה ממושה רבינו, כעונש על כך שאמר (דברים יז) 'הדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי ושמועתי'. ואמר לו הקדוש ברוך הוא: ולא אמרת הדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי ושמועתי, והרי הדין שאין אתה יודע הנשים דנין אותו.

ומביא המדרש דוגמא נוספת לצדיק שנתגאה בדבר מצוה ונענש על כך, מדוד המלך, שאמר (תהלים קיט נד) 'אמירות היו לי חוקיך', דהיינו שדברי תורה קלים ורגילים אצלו כזמירות. אמר לו הקדוש ברוך הוא, 'חיך, שסופך לטעות בדבר שהתינוקות קורין'. שכן כשהעלה את הארון למקומו טעה דוד המלך ונתנו על העגלה, ולא כפי הציווי של 'כתף יסאו', ותלה הארון את עצמו באויר, ונשמטו הפרות מתחתיו, ורצה עוזא להחזיק את הארון שלא יפול, ומיד נפל ומת.

וכעין זה מצינו במסכת פסחים (סו:), שנתעלמה הלכה מבני בתירא, אם פסח דוחה את השבת או לא. וקראו להלל הזקן, והביא להם כמה ראיות שהוא דוחה את השבת, ומיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם, והיה דורש כל היום כולו בהלכות הפסח. והוכיח הלל את בני בתירא, שמאחר ולא שמשו את גדולי הדור שמעיה ואבטליון זה גרם להם להפסיד את הנשיאות. ולאחר מכן שאלוהו שאלה, לגבי אדם ששכח ולא הביא סכין מערב שבת מהו, ואמר להם 'הלכה זו שמעתי ושכחתי'. ואמר על כך רב יהודה אמר רב (שם ע"ב), 'כל המתיירה, אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו'.

ורואים ששלושה מגדולי ישראל שהיו גדולים ביותר במידת הענוה, שכן על משה נאמר (במדבר יג א) 'והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה', ובדוד כתוב בתהלים (כב ז), 'ואנכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם', וכן על הלל כתוב בשבת (ז:) 'לעולם יהא אדם ענוותן כהלל', ואף על פי כן, כשהיה להם איזה פגם דק מן הדק של גאווה נסתלקה מהם התורה. וצריך ביאור טעם הדבר.

והנה ידוע מה שכתב בנפש החיים, שהתורה היא השפעה עליונה שהקב"ה משפיע על ישראל, שעל ידה הם זוכים להתקרב אליו יתברך. ומאידך גיסא, מי שמתגאה מוסלק את השכינה מישראל, כמבואר במסכת סוטה (ה:), 'אמר רב חסדא ואיתימא מר עוקבא, כל אדם שיש בו גסות הרוח, אמר הקדוש ברוך הוא אין אני והוא יכולין לדור בעולם'. וא"כ יש לומר שזו 'מידה כנגד מידה', שמאחר ואדם שמתגאה מוסלק את השכינה, לפיכך העונש על כך הוא שהשכינה מסתלקת ממנו, וממילא הוא שוכח את התורה.

בגדר זכות המוריש בירושתו

דעת הרמב"ם, שיש כלל בדיני ממונות של התורה, שאם יש דין שהוא לטובת אדם מסוים, ואותו אדם מוחל על טובתו, לא חל בזה דין התורה. ולשיטתו, כאשר מקדש אדם אשה על מנת שאינו חייב בשאר כסות ועונה, והאשה מוחלת על טובתה, לא חלו על האיש חיובים אלו בשעת הקידושין. אמנם דעת הרשב"א היא שאין אדם יכול לשנות את דין התורה בשום ענין, אלא שהוא מתנה עם האשה שהיא תמחול לו על חיובים אלו. ונמצא לשיטתו, שבשעה שמקדשה על מנת שאין לה שאר כסות ועונה חלים עליו חיובים אלו, אלא שהאשה מוחלת לו עליהם.

ונמצא, שהכל מודים שאין כח ביד המקדש להחיל חלות הסותרת לדיני התורה, אלא מחמת הסכמת המתקדשת, ואם כן גם לגבי ירושה פשוט שהדין כן, וממילא צריך ביאור, כיצד סברה הגמרא מתחילה שלדעת רבי יהודה יועיל תנאי בירושה.

ובהכרח צריך לומר, שסברה הגמרא שיש כאן הסכמה של הירושלמי לתנאי המוריש, ולפיכך הדין נותן שיועיל התנאי [או מפני שלא יחול לגביו דין ירושה, כדעת הרמב"ם, או מפני שזה נחשב מחילה, כדעת הרשב"א]. ודחתה הגמרא, שמאחר והירושלמי אינו יודע משינוי הירושה, ואפילו אם יודע אין לו הנאה מזה, בודאי אינו מתרצה למחול, ולפיכך מודה רבי יהודה שאין המוריש יכול לשנות את דיני הירושה. ונמצא לפי זה שלא היה נידון בגמרא כלל שיהיה כח למוריש לשנות את דיני הירושה, אלא כל הנידון היה רק מצד הירושלמי.

חילוק בין 'תנאי המוריש' ל'תנאי הירושלמי'

ונראה עוד להוסיף בזה, שמה שהיה פשוט לגמרא שאין כח למוריש להתנות, אין צריך בזה לדין 'מתנה' על מה שכתוב בתורה, אלא אף בלי זה סברה הגמרא שבדין ירושה של התורה נתגלה שאין למוריש כח לקבוע את דין הנכסים לאחר מותו.

ולפי זה יש לבאר את דברי המשנה 'לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה' באופן אחר, שאין כוונת הגמרא לדין הרגיל של 'מתנה' על מה שכתוב בתורה תנאו בטל, אלא כוונתה לבאר הטעם מדוע אין למוריש כח לקבוע מה יהיה בנכסיו לאחר מותו, שמאחר וקבעה התורה סדר ירושה אין לו זכות ממונית לשנות זאת. ואין זה דומה לנידון הגמרא אליבא דרבי יהודה, אם

ואל בני ישראל תדבר לאמר איש כי ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו... והיתה לבני ישראל לחקת משפט כאשר צוה ד' את משה (כוז, ת,יא).

כתב הרמב"ם בהלכות נחלות (פ"ו ה"א): אין אדם יכול להוריש למי שאינו ראוי ליורשו, ולא לעקור הירושה מן הירושלמי, אף על פי שזה ממון הוא. לפי שנאמר בפרשת נחלות 'והיתה לבני ישראל לחקת משפט'. לומר שחוקה זו לא תשתנה, ואין התנאי מועיל בה.

מבואר מדבריו, שלומדים מהפסוק 'לחקת משפט' שאע"פ שאדם הוא הבעלים על ממונו מכל מקום אינו יכול להוריש למי שאינו ראוי ליורשו. כלומר, שהחוקה להרמב"ם מדוע אין אדם יכול להוריש את נכסיו כפי רצונו. ולפיכך ביאר שיש כאן 'גזירת הכתוב' של 'חקת משפט' שמפקיעה ממנו את כח הממון לענין הירושה.

קושיא על הרמב"ם מסוגיא דב"ב

אלא שיש לתמוה על כך מסוגיא דבבא בתרא (קכו), ששנינו במשנה שם 'האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים, איש פלוני בני לא יירש עם אחיו, לא אמר כלום, שהתנה על מה שכתוב בתורה'. ודנה הגמרא שם, שלכאורה דין המשנה הוא כשיטת רבי מאיר, הסובר ש'האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה, הרי זו מקודשת ותנאו בטל'. מאחר והוא 'מתנה' על מה שכתוב בתורה, ושלא כשיטת רבי יהודה, הסובר ש'בדבר שבממון תנאו קיים'. וביארה הגמרא, שאף לרבי יהודה אין התנאי מועיל אלא מפני שהאשה מוחלת על זכויותיה, אבל לגבי ירושה אין הבן מוחל דאף אם שותק אין זו מחילה.

ומבואר מדברי הגמרא, שהטעם שאין אדם יכול לשנות את דיני הירושה הוא מפני ש'מתנה' על מה שכתוב בתורה, ואף רבי יהודה מודה שאין מועיל תנאי בדבר שבממון אלא כשיש מחילה עמו, ובירושה אין מחילה, ולכאורה הוא שלא כדברי הרמב"ם, שכתב שהטעם שאין יכול לשנות את הירושה הוא מגזירת הכתוב 'לחקת משפט'.

וכדי לבאר את שיטת הרמב"ם בזה יש להקדים, הדנה הובאו לעיל דברי הגמרא, שהטעם שלרבי יהודה מועיל תנאי ב'על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה', הוא משום מחילת האשה. ונחלקו הראשונים בביאור הענין.

משנת הישיבה

'הו מתונים בדין' - גם כשאתם דנים את חבריכם

עוד שם (כב טו) 'דן דין עני ואביון אז טוב, הלא היא הדעת אותי נאם ה'.

מבואר מדברי רבינו יונה, שהדרך להתחבר ל'דעת' של ה' היא על ידי ידיעת הדין, שהיא המביאה לקשר כביכול עם הקב"ה בעצמו, כיון שהוא יתב"ש כולו משפט ואמת, ולכן אם מתחברים לדין זוכים להתחבר כביכול לקב"ה בכבודו ובעצמו.

וזה נוגע גם אלינו, לא רק לבעלי הוראה ודין, שכן כל אחד מאיתנו דן 'דינים', הוא דן ופוסק על אנשים, זה רשע וזה טוב, זה קמצן וזה בעל גאווה, מניחים כל מיני 'הנחות' על מהותם של אנשים, וגם על זה נאמר 'הו מתונים בדין'. צריך לחשוב טוב!

שמעתי פעם ממו"ר הג"ר אהרן קוטלר זצ"ל, שצריך לדון את השני בעומק גדול, כמו שכתוב (אבות פ"ב מ"ד) 'אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו'. וביאר בזה, ש'עד שתגיע למקומו' אינו רק המצב שלו, אם הוא עשיר או עני, בריא או חולה, אלא הרבה יותר עמוק, איך הוא לפי התכונות שלו מרגיש את המצב שלו. וזהו 'הו מתונים בדין', לחשוב בעומק ולראות מאין באו דברים אלו לאדם זה, כמה צרות ומאורעות עברו עליו שגרמו לו להתנהג כפי שהוא מתנהג, ועל ידי כך יראו הרבה פעמים שאפשר לסלוח גם לאדם שמתנהג שלא כראוי, כי לפי המצב שהוא מגיע ממנו אפשר להבין אותו.

כתוב במשנה באבות (פ"א מ"א) 'הם אמרו שלשה דברים. הו מתונים בדין, העמידו תלמידים הרבה, ועשו סייג לתורה'. ומפרש רש"י שם 'הם אמרו שלשה דברים - שהתורה מתקיימת עליהם'. וכעין זה כתב הרע"ב 'הרבה דברים אמרו, אלא שלשה דברים הללו אמרו שיש בהם קיום התורה'.

'הו מתונים בדין'. בפשטות מדובר על דיינים, וכמו שכותב רבינו יונה שם, 'למורים הוראות וכו' ולפוסקין את הדין, אמרו לבל יסמכו במחשבה ראשונה, אך בהמתנה גדולה ובעיון הדק, לבל יטעו בשיקול הדעת'. ומוסיף רבינו יונה, שמאחר והטעות מצויה בכל אדם, נמצא שאדם הממהר להורות נקרא 'פושע', ואף שחשב להורות כהלכה אינו נקרא 'שוגג' אלא 'קרוי למזיד', מאחר ולא נתן אל ליבו שגם החכם הגדול ביותר יכול לטעות, אם אינו מתון בדין.

עוד כתב, שלפיכך נקט התנא 'בדין', דהיינו בדיני ממונות, אף שצריך להיות מתונים גם ב'הוראה' של איסור והיתר, כדי להזהיר על הדינים יותר משאר הוראות, מפני שהם עיקר גדול בידיעת הבורא. וכמו שנאמר בירמיה (ט כג) 'כי אם בזאת יתהלל המתהלל, השכל וידוע אותי, כי אני ה' עשה חסד משפט וצדקה בארץ, כי באלה חפצתי נאם ה''. דהיינו שהדרך 'לדעת את ה' היא על ידי עשיית דין ומשפט. ונאמר

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת פנחס תשפ"ד

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

• ווי העמודים וחשוקיהם • שאלה משולחני של מרן שליט"א

הנחת דף סוכריה הנמוח על הלשון, לגבי ברכה תענית ושבת

שאלה. לאחרונה ייצרו מוצר המיועד לאנשים הסובלים מריח רע מהפה, המוצר עם הכשר טוב כמובן, והוא עשוי כמו דף קטן שמניחים אותו על הלשון, ובתוך כמה שניות הדף נימוח ונמס על הלשון ללא בליעה, ומשאר ריח טוב כפה לכמה שעות ארוכות, כמו"כ זה משמיד את הבקטריות הגורמות לריח רע כפה [שם המוצר: listerine strips].

ונסתפקו כמה ספיקות הלכתיות: האם אדם שמניח את הדף-סוכריה הנ"ל בלשון צריך לברך קודם 'שהכל', כי הרי יש לזה טעם טוב והוא בולע את הרוק עם הטעם, או דלמא מאחר ואינו אוכל את זה א"צ ברכה. כמו"כ מה הדין לגבי תענית, שאנשים סובלים מאד מריח רע בפה, האם מותר להניח הדף הנ"ל על הלשון. כמו"כ האם זה נחשב מאכל או תרופה, ונפק"מ אם מותר להשתמש בזה בשב"ק, או שמא זה נכלל בגזירת חז"ל שלא להשתמש בתרופות בשבת. כמו"כ אם מותר להשתמש בזה בשבת, האם מותר גם קודם קידוש או הבדלה, או שמא לא.

תשובה. נראה שאינו טעון ברכה, כיון שאינו מניח לצורך האכילה. אבל אם הוא נהנה מזה, וגם רוצה לבלוע את הטעם, עדיף לברך שהכל על דבר אחר. ואין איסור להניחו בתענית, כי אין זה אכילה. ומותר להשתמש בזה בשבת קודש כי אין זה נראה תרופה. וגם מותר להניחו קודם קידוש והבדלה, כי הגדר של דף זה הוא הנאה ולא אכילה, ובשבת אסור לאכול קודם קידוש.

מקורות ונימוקים

לגבי ברכה – נאמר במסכת ברכות (דף יד ע"א) "מטעמת אינה טעונה ברכה, והשרוי בתענית טועם ואין בכך כלום". ונחלקו הראשונים בביאור דברי הגמרא, דעת רש"י והרי"ף והרמב"ם שהכוונה גם כשבוילע, כיון שאין כוונתו לאכול אלא לטעום את התבשיל, אין צריך ברכה. ודעת רבינו חננאל, שאם בולע צריך ברכה, וכוונת הגמרא כאשר טועם ופולט, כיון שאין לו הנאת מעיו אין צריך ברכה.

ובשולחן ערוך (או"ח סימן רי ס"ב) הביא ב' הדעות, וכתב, הטועם את התבשיל אינו צריך לברך עד רביעית, ואפילו אם הוא בולעו. וי"א שאם הוא בולעו טעון ברכה, ולא פטרו את הטועם אלא כשחוזר ופולט. וכתב הרמ"א וספק ברכות להקל. וביאר במשנה ברורה (ס"ק יט) שכוונתו שאפילו אם הוא בולע לא יברך, כיון שאין כוונתו לאכילה. ולכתחילה טוב ליהדר שהרוצה לבלוע שיתכוין ליהנות ממנו בתורת אכילה ויברך עליו.

וכתב בחיי אדם (כלל מט ט"ד) שגם לשיטות שהלועס ופולט אינו מברך, היינו שאין כוונתו לאכילה, אבל המוצץ איזה דבר ובוילע הטעם וכוונתו ליהנות, צריך לברך [וכן כתב במשנ"ב (סימן קסז ס"ק לה)].

נמצא שהבולע ופולט ואין כוונתו לאכילה, לכו"ע אין צריך לברך, גם כשכוונתו ליהנות מהטעם, אבל אם כוונתו לבלוע את הטעם, כגון המוצץ קני סוכר, כזה צריך לכו"ע לברך.

לאור זאת המניח חומר על לשונו כדי לנטרל ריח רע, אין צריך לברך על זה. ואם מסתפק בכוונתו, שאולי באמת גם נהנה מהטעם ורוצה לבלוע, שאז נכנס לספק ברכה, מן הראוי לאכול קודם איזה דבר שברכתו שהכל, ואז יניחו בפיו.

לגבי תענית – כתב בשו"ע (או"ח סימן תקסז ס"א) השרוי בתענית יכול לטעום כדי רביעית, ובלבד שיפלוט. וכתב במשנה ברורה (ס"ק א) ואפשר דאפילו כוונתו להנאת עצמו שרי כיון שאינו בולע.

וביותר מזה, כתב הט"ז (י"ד סימן צח ס"ב) שכל דין זה של טעימה, היינו כשטועם בחיך, אבל טעימה על הלשון אין בו חשש איסור לטעום כשיש לו ספק אם המאכל אסור, וגבי תענית מכאור פשוט כזה דאין איסור בטעימה בלשון לחוד, דלא הוזכר שם אלא לענין טעימה ליקח לתוך פיו, וכזה יש חילוק בין תענית לשאר איסורים.

לאור זאת מותר להניחו בתענית, כיון שאין כוונתו לבלוע את הטעם אלא לרענן את הפה, ובפרט שזה מונח רק על לשונו, ואינו נכנס לתוך החיך, וכמובן שכל זה בתענית דרבנן, ולא ביום כיפור.

לגבי הנחתו בפיו בשבת – כתב בשו"ע (או"ח סימן שכח ס"ו) ואין לועסין מצטייני... לרפואה, ואם משום ריח הפה, מותר. והקשה רע"א, שבתוס' בשבת (דף סד ע"ב ד"ה וכלבד) כתבו בשם הר"ר פורת שלכן אסור ליתן פלפל וגרגר מלח בשבת, כיון שמעביד ריח הפה, הרי זה רפואה שאסורה משום שחיקת סממנים.

ויענין באגלי טל (מלאכת טוחן ס"ק מו) שאם אין מעביר את הריח רק לפי שעה, אלא שזה מרפא את הדבר שמביא הריח אסור. וכל מה שהתירו הוא רק באופן שרק דוחה את הריח. וכשו"ת חשב האפור (ח"ב סימן נט) נשאל לגבי הנחת אבקה על הרגל כדי למנוע ריח של ידעה, אם מותר בשבת, או שגם זה נאסר כמו פלפל וגרגר, ויעו"ש שהיה לו כזה מו"מ עם גאב"ד טשעביץ זי"ע.

ובענינו, לכאורה לפי הצהרת החברה, זה לא רק נתן ריח טוב כפה, אלא גם הורג את הבקטריות הגורמות לריח הרע, ולכאורה צריך להיות אסור בשבת. אלא שיתכן שאין זה נקרא ריפוי, אלא שבמחקרים של היום, הדיחה של הריח הרע היא על ידי הריגת הבקטריות, אבל לאחר זמן שוב צריך לקחת את זה, ואין זה נקרא רפואה, ומותר לקחתו בשבת, ובפרט שזה נראה כמו מאכל, וגם כריאים שרוצים לרענן את הפה לוקחים זאת.

לגבי הנחתו קודם קידוש – נראה שהאיסור הוא דווקא לאכול קודם קידוש והבדלה, אבל דף זה אינו בגדר אכילה כלל, אלא בגדר הנאה, ואין איסור ליהנות קודם הקידוש והבדלה ממאכל, ולכן מותר להניח סוכריה זו בפיו קודם קידוש והבדלה.

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם וגו' (במדבר כה, יא). הנה גם שמעון ולוי בני יעקב קינאו על מעשה שכס ומסרו נפשם על כך, והדבר פלא שהם נזופו על ידי אביהם, ואילו פנחס שגם קינא על מעשה זמרי קיבל שכר עצום. ונראה לבאר, שמידת הקנאות דורשת שיקול דעת מדוקדק מאד ויש לבחון הפעולה מכל היבטיה, לפי הזמן ותנאי המקום, וצריך גם לדעת את כל דיני התורה הקשורים למעשה שעליו הוא מקנא, ורק ת"ח היודע ובקי יכול להיות קנא. ולכן פשוט שקודם שבא אדם לקנאות, יש לו להתייעץ עם גדולי הדור. והנה יעקב היה גדול הדור, והיה לו סיבה שלא לעשות כמעשי בניו, וכמו שאמר (בראשית לד, ל) 'עכרתם אותי להבאישינו ביושב הארץ', יעו"ש בספורנו שמשמע מדבריו דכיון שהבטיחו לשכם שלאחר שיימולו יהיו לעם אחד, היה אסור להם להפר את ההבטחה, ולכן יש תביעה על שמעון ולוי שלא התייעצו עם יעקב אביהם. אבל פנחס הרי התייעץ עם משה רבינו, וכמבואר ברש"י שאמר לו למשה 'מקובלני ממך הבעול ארמית קנאים פוגעים בו, מיד ויקח רומח בידו', ולכן קיבל שכר על מעשה קנאותו. ומה יש לנו ללמוד להתאבק בעפר רגלי הצדיקים וגדולי הדור, ולשמוע אך ורק לדעת תורתם.

ציוור את המדינים וגו' (שם, כה יז). הנה אחז"ל במדרש (במדב"ר פכ"א), שנצטוו ישראל לשנוא את מדיין שנאה מוחלטת, ולהשחית את עצה ולסתום מעיניה, והגם שצווה ה' כי תקרב על עיר וכו' לא תשית את עצה וגו', זו אומה קלה ובוזיה, ונצטוונו להשחית את עצה וכו'. ובאור"ח הק' תמה מה נקמה היא זו למדין, ואדרבה אם היו לוקחים את שללם לכאורה זה יותר נקמה. וביאר, שכל מי שטועם טעם חטא קשה להפרידו מן החטא, וכיון שבנ"י טעמו עריכת הזנות, ורצה ה' לרפאותם לכן אמר להם לשנוא את המחטיאים ולתעב כל הטוב הבא מהם ולאבד כל עץ נחמד וכו', ועי"ז תתרחק מהם תאוות העבירה. ומבואר מדבריו שכאשר אדם נכשל בחטא ולא נמלט ממנו לגמרי, העצה היא להשחית את הדבר ואז יגרם לו שנאה על אותו דבר, וכזה תהיה לו סגולה לחפון בחיים, ויתכפר לו מה שעשה. ועי"ז השבנו לגבי אחד שחטא וקנה מכשיר טמא רח"ל וחזר בתשובה, והסתפק האם לשבור ולנתון את המכשיר, או שמא יש בזה כל תשחית ועדיף למכור אותו לגוי. והשבנו שבדוידא מצוה גדולה להשחיתו, ואין כאן כל תשחית, כי על ידי שישחיתו יגרם לו שנאה באותו דבר וכמ"ש האור"ח, ויקיים בזה שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא.

לישוב משפחת משפחת הישועי וגו' (שם כו, כד). בדעת זקנים לבעה"ת (בראשית ל, יח) כתבו דיששכר יש בו שני שינין, אך אות ש' אחת אינה נקראת, וביארו שם במהלך השני בטעם הדבר: 'לפי שניתנה ליוב בנו, כדכתיב ובני יששכר וכו'... אמר יששכר אין יוב שם הגון, אוסיף לו אות אחת משמי, ויקרא שמו ישוב, והיינו דכתיב בסדר פנחס לישוב', ע"כ. ולכאורה יפלא מדוע היה צריך יששכר להוריד את השני השני משמו, וכי אין אפשרות להוסיף שני לבנו מבלי לגרוע משמו. ומבואר כאן שהרעיון העומד מאחרי נתינת האות משמו, הוא שהשם של האדם מורה על נפשו, מידותיו ותכונותיו. וממילא יששכר ביקש להגן על בנו מפני אותו שם 'יוב' שאינו שם הגון, ולכן רצה להקטין את שמו, ובכך להקטין את עצמו ואת נפשו, עבור מטרה זו.

בשבע שעבר הגיעו למעונו של רבינו, אביה וקרובי משפחתה של הנערה נעמה (בת איילת) לוי, המוחזקת בשבי החמאס משמחת תורה, רבינו חזקם ועודם במשך דקות ארוכות, כאשר בתחילת דבריו אמר שוב ושוב בכאב לב: 'אני לא יודע מה להגיד לכם, אין לי מושג איך אפשר להחזיק מעמד כך, אין לי מילים להגיד, הצער שלכם הוא איום ונורא...', לאחר מכן נתן רבינו סכום כסף נכבד בעודו מדגיש שיתנוהו לצדקה לילדים אומללים ועוזבים דווקא... האב הופתע לשמוע את הדברים, וסיפר כי לפני שבתו נחטפה, התנדבה במשך שנה לסייע לילדים אומללים, ואולי בזכות זו הקב"ה שומר עליה, והם קיבלו ממנה אות חיים לפני תקופה מסוימת. לאחר מכן אמר רבינו עם הנוכחים כמה פרקי תהילים בבכי ובדמעות שליש, פסוק בפסוק, כשלסיום ביקש מאבי הנערה ואמר: 'בקשה אחת יש לי, שאם הקב"ה יעזור וירחם אלינו, תבוא לבשר לנו שהיא נשארה בחיים והיא באה הביתה...' [ניתן להאזין להקלטה המרגשת, בקו שיח יצחק, שלוחה 4 ולאחר מכן 2].

רבינו הצטרף לקריאת גדולי הרבנים בעיר בני ברק על האיסור להציב אנטנות סלולריות המספקות קליטה סלולרית, בגגות בניינים בתוככי השכונות [למרות הרווח הכספי הגדול המגיע בעקבות כך לכל מיני מוסדות], מאחר והדבר גורם לסכנות בריאותיות רבות לכל אלו הדרים בסביבת האנטנות עקב הקרינה הגדולה, כידוע ומפורסם מתוצאות מחקרים רבים. וכמתואר במכתבו המפורט של הגר"א שווארץ שליט"א, רבה של קרית הרצוג, עליו הצטרפו הגר"י סילמן, הגר"מ בן שמעון, הגר"ש רוזנברג, והגר"א דינר שליט"א, וגם הגר"ש קליין שליט"א שכתב מכתב מפורט בנפרד. רבינו הצטרף לדברים, וכתב בכת"ק: 'אני מצטרף לדברי הרבנים גדולי ישראל הנ"ל, שדבריהם אמת וצדק' [והראה רבינו מה שהרחיב בזה בחשוקי חמד (ב"ב כו, א), שם הסיק שגם אם באמת האנטנה לא מזיקה, אך כיון שאנשים מפחדים ממנה, הפחד גופא מזיק וכמו שהוכיח שם, ולכן יכולים התושבים לדרוש מדיירי הבניין להסיר את האנטנה].

בשיעורו השבועי של רבינו השתתף הרה"ג ר' אהרן פרץ שליט"א, רב הקהילה החרדית בעיר 'מלייה' שבספרד, רבינו קידם את פניו בתחילת השיעור במאור פנים, ואמר: 'יש פה רב מספרד, הרב אהרן פרץ, ספרד בשבילנו זה מקום מאד חשוב, מדוע? כי הרמב"ם הגיע מספרד. אנו מברכים את הרב עם כולם יחד, ברוכים הבאים בשם ה'. ותמסרו שם לאחים שלנו בספרד, שלא ישכחו, הם תלמידי הרמב"ם... שיזכו לכל טוב סלה'. לאחר השיעור ניגש הרב פרץ להתברר באופן אישי מרבינו, לקראת מועמדותו לרבנות כלל הקהילות בספרד, יחד עם בנו חתן הבר מצוה, רבינו חיזק את ידי שיצליח בכל אשר יפנה ויעשה למען התורה הקדושה בספרד.

ברכת מזל טוב מעומקא דליבא לתלמידו הוותיק של רבינו, ספרא רבא, הרה"ג רבי משה מיכאל צורן שליט"א, לרגל השמחה השרויה במעונו בעת נישואי נכדתו, בת לבנו הרב אליעזר מנחם צורן שליט"א, עם החתן הרב שמעון מורגנבסר נ"ו. יתן ה' ויזכה לראות רוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח כל הימים, וימשיך לזכות את הרבים מתורתו ויראתו של רבינו בכל העולם כולו, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, וימלא ה' כל משאלות לבו לטובה.

אחורה נא חידה

איך יתכן שצריך לכתוב בנט, ראשי תיבות או נקודות?

(התשובה לחידה, א"ה בשבוע הבא, החידה באדיבות ידידי הרב ארז חזני שליט"א)

תשובה לחידה משבוע שעבר: איך יתכן שיש לאדם תפילין של יד ותפילין של ראש, וחייב להניח תחילה תפילין של יד ואח"כ תפילין של ראש, ואיך יתכן שיצטרך לחלוץ קודם תפילין של יד ורק אח"כ תפילין של ראש??

תשובה. מי שאין ברשותו אלא תפילין של ראש של רש"י, ותפילין של יד של רבינו תם, הדין הוא שמניח תחילה את התפילין של ראש (של רש"י), ואחר כך את התפילין של יד (של ר"ת). וכן בנוגע לחליצת התפילין, יקדים תחילה לחלוץ את התפילין של יד (של רש"י), ורק לאחר מכן יחלוץ את התפילין של ראש (של ר"ת), כמבואר במשנה ברורה (סימן לד ס"ק) בשם השו"ת יעקב, יע"ש.

בבא בתרא דף ל"ב

עבד איניש דובין דיניה

האם ת"ח בעל השפעה חייב לפעול למנוע ועד בית לא מתאים

שאלה. בניין משותף שער כה ניהלו אותו הדיירים בתורנות, בפעם הקודמת התלוננו הדיירים על אחת המשפחות שבשעה שניהלו את הועד, קדמו את ענייניהם הפרטיים, ולא פעלו לטובת כלל הדיירים, כעת המשפחה הזו רוצה לנהל שנית את הועד, ורוב הדיירים מתנגדים לכך. באותו בנין גר אדם תלמיד חכם בעל השפעה על כל אחד מהשכנים, והדיירים מבקשים ממנו שיפעיל את השפעתו כדי למנוע אותם מלנהל את ועד הבית, אותו אדם בעל השפעה, סירב לבקשה, ואמר שאינו רוצה לפגוע בשום אדם.

תשובה. לכאורה השכנים צודקים, וכמבואר במועד קטן (דף ו ע"א) 'צורבא מרבנן דאיכא כמתא, כל מיילי דמתא עליה רמיא'. ואם כן מוטל עליו לדאוג שהכל התנהג כשורה, אולם יתכן ששם מיירי כאשר לא יצטרך להסתכסך עם משפחה, אבל כאשר זה יכול לגרום לסכסוך אינו חייב להתעסק בכך.

ואפשר להביא ראיה שאינו חייב, ע"פ דברי הגמרא במסכת ב"ב (דף ל ע"ב) שם נאמר ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא, אמר ליה מפלגיא זבינתה ואכלתיה שני חזקה, אמר ליה [המערער למחזיק] פלגיא גולגא הוא, אמר ליה [המחזיק למערער] והא את לי סהדי דאתית באורתא ואמרת לי זבנה ניהלי, אמר ליה [המערער למחזיק] אמינא איזבון דינאי [ופרשב"ם: אמרתי בלבי טוב לי לקנות בדמים מועטים קרקע הראוי לי, מלא לטרוח ולבא בדן], אמר רבא עבד איניש דובין דיניה.

ופירש הרשב"ם: אדם תם שאינו רוצה להתקוטט אפילו על שלו, עשוי הוא להוציא מעותיו ליטול את שלו בלא דין ומחלוקת, עכ"ל. ובפירוש ר"ח כתוב: אמינא למזבן דינאי לקנות המריבות כלומר אף על פי שהוא שלי איני מוציאה מידו ללא מריבות ודינים, אקנה אותם הדינים והמריבות באלו המעות אף על פי שיעקר הארץ שלי.

ונראה שגם בענינו כך, הת"ח בעל ההשפעה יכול לטעון: טוב לי שהם יהיו ועד הבית, אף על פי שהם מקדמים את ענייניהם הפרטיים, מאשר להתקוטט ולריב עמם, וכשם שאני לעצמי רשאי לנהוג כך לוותר ולא להתקוטט, כך איני חייב לעשות כשבילכם מה שאני לא עושה לעצמי.

ויעוין במסכת יבמות (דף קא ע"ב) ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים... לקראו לו זקני עירו, ודברו אליו, מלמד שמי שאין לו עצה ההוגנת לו, שאם היה הוא ילד והיא זקנה, הוא זקן והיא ילדה, אומרים לו מה לך אצל ילדה, מה לך אצל זקנה, כלך אצל שכמותך, ואל תכניס קטטה לתוך ביתך... הרי שהתורה הקדושה מוותרת על מצוה יקרה זו של יבום כדי שלא לגרום לקטטה, כל שכן שיש לוותר על דברי ממון ולא להכניס קטטה לבית.

ושמעתי ממו"ר מרן הגר"י אברמסקי זצ"ל בסיום על מסכת יבמות, ששאל מה פירוש מרבים שלום בעולם הרי תלמידי חכמים יושבים בבתי מדרש ולומדים וכי הם הולכים מבית אל בית לעשות שלום בית או להשלים בין אדם לחברו.

וביאר ש"מרבם שלום בעולם" אין הכוונה שהם מתעסקים בהשכנת שלום בפועל, אלא הפשט הוא שתלמיד חכם בעצם המציאות שלו הוא מרבה שלום כי תלמיד חכם הוא תמיד מלא סיפוק ושמחה, הוא מאושר מהדף גמרא שלמד יותר מהמיליארדים של הגבירים, ממילא הוא מתהלך תמיד עם אושר וסיפוק ושמחה, וזה נתן מצב רוח לאחרים אם הוא מלא שמחה וסיפוק אז כל הסביבה שלו ככה, וממילא יורד כל הטרונות וכל הקפידות וכל הסכסוכים, זה הפשט תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם תלמידי חכמים שיש להם הנאה ויש להם סיפוק מהלימוד המצב הזה מרבה שלום, איפה שהוא נפגש איפה שהוא נמצא תמיד מחייך לזה ונותן גישמאק לזה, ממילא במחיצתו לא שייך סכסוכים, לא שייך טרונות, לא שייך קפידות, זה מציאות של מרבה שלום בעולם.

וכן בענינו הת"ח מרבה שלום על ידי שיאיר פנים לכולם וישמח את כולם בשמחת התורה, וזה יביא שלום לעולם, אמנם יתכן שהועד הקודם מתנהג בשחיתות, גדול כח התלמיד חכם ליישר הדורים, ולהשפיע על מושחתים שיהפכו לישרים.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום ממרן רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד, בקו 'שיח יצחק', 072-380-9348 או 04-376-0582, מדי ערש"ק יעודכן בקו האם ישנה מרן שליט"א בשבת הקרובה ברמת אלחנן

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממרן שליט"א, ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון הנ"ל, או בכרטיס מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

דרכי יושר

מתורת מרן הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א

משנת יושר

האם יש מצוות קירוב רחוקים ביהודי שנשא גייה

השבו עלה למעונו של רבינו רב הקהילה היהודית בספרד הגר"א פרץ להתייעצות במספר שאלות שעלו על שולחנו בתקופה האחרונה.

אחת השאלות שהעלה היתה שאלה שהפנו אליו לאחרונה מספר רבנים מקומיים בספרד, שסיפרו כי המציאות במקומותיהם בהם גרים היהודים והגויים בשכונות ובקרבה זה לזה מביאה למקרים רבים של נישואי תערובת רח"ל, אך במקרים רבים מדובר על יהודים מאמינים שהמציאות היא שניתן להשפיע עליהם לקיים חלק מהמצוות, והשאלה האם יש מצוות קירוב רחוקים במקרה כזה.

והשיב על כך רבינו שודאי שהדבר החשוב ביותר הוא להשפיע על אותם יהודים לעזוב את נשותיהם, אך במקרה שזה לא ניתן הרי שאם אפשר לגרום להם לקיים לכל הפחות חלק מהמצוות כגון שבת כשרות וכדומה, הרי שיש להשתדל לעשות זאת כיון שסו"ס מדובר ביהודים והם מחויבים בכך.

עוד הוסיף הרב פרץ שלפעמים הדברים מגיעים עד למצב שיהודים שנשאו גויות לנשים מבקשים מהרב המקומי שיקבע מזוזה בביתם, ועולה השאלה האם ניתן לברך על קביעת מזוזה בבית כזה כיון שלפי חוקי המדינה הנכסים של בני הזוג שייכים לשניהם באופן שווה ולכאורה נראה שהבעלות על בית זה היא בשותפות עם גוי.

ועל כך אמר רבינו שכדי לענות על שאלה זו צריך להיות בקיאים גם בחושן משפט (דיני בעלות) ולא רק ביורה דעה.

בסיום הביקור הזכיר הרב פרץ כי הוא נכדו של הגאון רבי אליעזר בן דוד זצ"ל שהיה בידידות עם רבינו שנים רבות ובפרט בתקופה בה עמד בראשות הכולל שהקים בשלומי, וסיפר כי סבו היה מספר לנכדיו פעמים רבות על הנהגותיו של רבינו וכן עובדות והנהגות ממרן החזו"א ששמע מפיו.

תורת יושר

פנחס הוא אליהו

בענין דינו של אליהו הנביא אם הוא כמלאך או כאדם, אם הוא חי או מת, והיכן הוא נמצא, ואם מזהר באיסורים, כתב רבינו ליקוט של דינים הללו מכל השם (מובא באמרי יושר עירובין מ"ג א):

אליהו חי כדאמר מו"ק כ"ו א' ונמצא בארץ כדאמר סוכה ה' א' (ועיין כל בו בסופו במעשה דריב"ל דאליהו בג"ע, ואפשר בג"ע שלמטה), ונזהר באיסורין כדאמר בתחומין עירובין מ"ג א' ובטומאה ק"ד ב' (וצריך לעיין קצת דמשמע דלפעמים עולה מכריז שם ע"י כתובות ע"ז וע"י ב"מ פ"ה ב'), ואילו היה ברקיע היה שרי לירד בשבת דברקיע אינו קנוי שבייתה כמ"ש תוס' עירובין מ"ה ב' (וע"י רשב"א שם) וכשבא לאויר אינו קונה אפי' אי יש תחומין לכאורה דנייד (ע"י ברכות ד' ב'), כדאמר בעבים וכמ"ש רשב"א בספינה מ"ג א' וע"י בבה"ל סימן ת"ד ד"ה ממקום, ומקשה בגמ' מ"ג א' דבא מסורא לפומבדיתא ואי אין תחומין אפי' אם נאמר דאסור לרדת י"ל דלא ירד למטה מ' ואם ירד אין לו אלא ד' אמות כמ"ש מהרש"ל אם לא דהיה שם בביה"ש למעלה מ' ממילא יש לו אלפים לכשיבוא בעיר השנייה אם ירד, ומ"ש מהרש"ל להסתפק אם יכול לחזור א"י למה יהיה אסור, ואם שרי גם לירד גם שם יהיה מותר לירד.

והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהונת עולם

בגמ' בקידושין ס"ו ב' ילפי' מהכא שחלל שעבד עבודתו כשרה דזרעו משמע בין זרע כשר בין זרע פסול, ויש עוד דרשות אחרות בגמ' לדין זה, והנה יש נידון בראשונים לגבי חלל שנודע אם ג"כ עבודתו כשרה או רק קודם שנודע, וכ' רבינו דמהך דרשה דוהיתה לו ולזרעו וגו' משמע שלעולם כשר וכן למאן דיליף מופעל ידיו תרצה וכן למאן דיליף מובאת אל הכהן, וגם לישנא דגמ' משמע פשטא לעולם.

ובד' הרמב"ם בזה הנה בפ"ו מביאת מקדש ה"י כ' שאפי' הקריב אחר שנודע כשר בדיעבד, ובפ"י מהל' תרומות ה"ב כ' שכהן שאכל תרומה ונודע לו שהוא חלל אינו משלם חומש, ולא כ' להדיא שגם לאחר שנודע, ולכא' גם באכילת תרומה י"ל דאף אחרי שנודע אינו משלם חומש כמו לענין עבודה, אך הכס"מ שם כ' שרחמנא אכשריה בדיעבד קודם שנודע, וצ"ע דלכא' לפי ד' הרמב"ם מביאת מקדש דכשרה העבודה גם אחרי שנודע י"ל דגם בתרומה כן, וע"י בביאוריה"ל בדרך אמונה סוף הל' תרומות בשם הירושלמי.

והנה במכות י"א יש מחלו' לגבי כ"ג שנודע שהוא חלל אם בטלה כהונה או מתה כהונה, ונ"מ לרוצח אם יגלה לעיר מקלט, והרמב"ם בפ"ז מרוצח ה"ב פסק שבטלה כהונה, וכ' הכס"מ שם שהמקור של הרמב"ם שבטלה כהונה הוא מהפסוק של ברך ה' חילו, והיינו מה שהביא הרמב"ם פסוק זה בביאת מקדש שם, וא"כ חז"י שס"ל שגם לאחר שנודע כשר בדיעבד.

(ועיין עוד באמרי יושר קידושין ס"ו ומכות י"א).

הגאון ר' יוסף דינקלס זצ"ל

סיפר רבינו על היכרותו עם הגאון ר' יוסף זצ"ל, שכאשר הגיע לגור בב"ב בסמיכות למרן החזון איש קבע תפילותיו במנין שהיה בביתו של החזון"א, וגם רבינו היה מתפלל שם, והחזון"א מאוד העריך את ר' יוסף.

וסיפר רבינו ש ב פ ו ר י ם החזון"א שלח לר"י משלוח מנות ע"י ר' פנחס קלמן ז"ל.

וסיפר רבינו

שבשנת השמיטה היה עץ דקל בחצר של החזון איש במקום הכניסה מהרחוב לבית הכנסת שבביתו וזה הפריע למתפללים להיכנס, והורה החזון"א שמותר לקצוץ חלק מהעץ, ור' יוסף התווכח עמו וטען לו שאסור עפ"י התוס' בבא בתרא, וסיפר רבינו שהיה נוכח בשעת הויכוח עד שלחזון"א כבר לא היה כח ופנה ללכת לחדרו, וכשיצא מהחדר הסתובב שוב לר' יוסף ואמר לו "כך אני מורה ובא", וסיפר רבינו שכשהחזון"א נכנס לחדרו הוא נפנה לעיין במה שכתב בספרו בענין זה, (והוסיף רבינו שמאז ובמשך כל שנת השמיטה הפסיק ר' יוסף להתפלל שם).

הגאון ר' יוסף חיבר ספרים "דעת יוסף" על זרעים וטהרות, ורבינו מתאר את זה שהוא כותב כמו תוס', "ונראה לר'י", ועוד הרבה לשונות.

סיפר הגאון ר' שלמה אדלשטיין זצ"ל שהיה בנו חורגו של ר' יוסף, שבשבת שהחזון"א נפטר הלך עם ר' יוסף לתפילת הנץ אצל החזון"א וראו מרחוק את האור דולק והבינו שקרה משהו וכשהתקרבו ראו את רבינו שרוי בצער נורא ומיד הבינו שהחזון"א נפטר.

חיזוק ללימוד המשניות והתרחקות ממכשירים המפריעים ללימוד

חשיבות לימוד המשניות בפרט בשנות הילדות

זכיתם ואתם לומדים משניות מידי יום, החשיבות של לימוד המשניות היא שכאשר לומדים משניות מקבלים ידיעות מברכות ועד עוקצין וכך מקבלים את כל הידע שיש בתורה שבע"פ, ובמשך הזמן תלמדו מסכתות שלמות עם ביאור המשניות, לימוד המשניות זה עיקר הלימוד בתורה שבע"פ, וזה דבר חשוב מאוד בפרט בשנות הילדות, ומי שיכול גם לדעת משניות בע"פ זה עוד יותר טוב.

חז"ל אומרים שכל המשים דברי תורה על ליבו מבטלים ממנו הרהורי עבודה זרה הרהורי שטות הרהורי זנות וכו', וכל מי שאינו משים דברי תורה על ליבו נותנים עליו את ההרהורים הללו.

הדבר העיקרי שצריך לדעת הוא שבעולם יש רק תורה ואין שום דבר אחר, הקב"ה התורה וישראל חד הם, זה הכל דבר אחד, הקב"ה גם לומד תורה בכל יום, והתורה שהוא לומד היא התורה שלנו, כמו שהגמרא אומרת אביתר בני כך הוא אומר וכו', וחוזר אפילו על מה שאנחנו לומדים שהרי כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני.

גם המכשירים הכשרים גורמים נזק

לכן צריכים לדעת שלא להידבק לשום דבר מלבד לתורה לתוספות ולמשניות, ומה שיש היום שהתחדש דברים שלא היו בזמני ובזמנים קודמים, זה מזיק לתורה ולכל העניינים.

וצריך לדעת שאסור להחזיק נגן, ואסור להחזיק שום מכשיר של שמיעת שירים וכל הדברים הללו, ואסור לגעת בהם בשום אופן משום שזה נקרא שאינו משים דברי תורה על ליבו ונותנים שיחשוב בשטויות כל היום ולא יזכה לעולם הבא, ואסור להשתמש בכל המכשירים שיש היום וגם המכשירים הכשרים הם אסורים לגמרי.

כדי לקיים את מצוות התורה ולא להיכשל בעבירות צריך ללמוד הרבה משנ"ב ושו"ע ורק כך לא יכשלו בעוונות, ובנוסף לזה יש שני דברים עיקריים שאתם צריכים לדעת אותם ולהזהר בהם שזה ביטול תורה- שלא יהיו הפסקות בזמן של הלימוד, ב. להיזהר בדיבור- שלא לדבר מה שלא צריך לדבר.

וע"י הזהירות בדברים הללו תזכו לגדול לתלמידי חכמים ולגדולי תורה.

הדברים נאמרו באירוע מיוחד בבית הכנסת 'זיו יהודה' למאות ילדי קרית הרצוג במסגרת שיעור המשניות המתקיים במקום

שיעור מרח הגאון רבי אשר ייים שליט"א

ירושלמי רבנות ושררה

ובניו בקרב ישראל מלמד שהמלכות ירושה, והוא הדין לכל שררה שבקרב ישראל שהזוכה לה זוכה לעצמו ולזרעו. עכ"ל.

הרי שכתב דברים ברורים דכל שררה ומינוי בישראל זוכה אדם לזרעו אחריו.

וגם לענין שליח ציבור כתב הרמ"א (או"ח סי' נ"ג סעיף כ"ה):
"שליח ציבור שהזקין ורוצה למנות בנו לסייעו לפרקים, אף על פי שאין קול בנו ערב כקולו, אם ממלא מקום אביו בשאר דברים בנו קודם לכל אדם, ואין הצבור יכול למחות בו". עכ"ל.

והמגן אברהם (שם ס"ק ל"ג) כתב:

"וכ"ה בספרי שכל המנויין בניהם קודמין, ורשד"ם (ביו"ד סי' פ"א) כתב דבחכם הממונה להרביץ תורה או לדין, לא אמרינן כן. ובספר עשרה מאמרות דכל המנויין שהם כתר תורה אין בניהם קודמין, רק מהלל הנשיא ואילך נהגו שבניהם קודמין".

הרי שחילקו בין שאר מינויים ושררות לרבנות, ומשום שאין התורה ירושה, והמגן אברהם הסכים לדבריהם.

ובדברי החתם סופר יש לכאורה סתירות בין תשובותיו, ולענ"ד יש לייחס משקל מיוחד לדברי החתם סופר בהלכה זו, דהלא הוא הגבר אשר החזיר עטרת הרבנות ליושנה, והעלה את קרן התורה וכבוד הרבנות עד לרום המעלה.

בשו"ת (או"ח סי' י"ב) כתב עיקר כשיטת הרשד"ם והרמ"ע מפאנו דאין ירושה ברבנות, והוכיח כן אף מהמדרש לגבי משה רבינו כנ"ל, והסיק למעשה: "היוצא לנו מזה לנדון שלפנינו, דאם אין רוב הציבור מסכימים עליו להיות להם לרב ותופס ישיבה, אין לו להשתרר עליהם מטעם נחלת אבותיו כלל". ע"ש.

אך בתשובה אחרת (שם סימן י"ג) נראה לכאורה שחזר ונטה לדברי הרמ"א, דלאחר שהזכיר את מה שפסק שאין ירושה ברבנות דכתר תורה מונחת בקרן זוית כל הרוצה ליטול יבא ויטול, חזר וכתב: "ואמנם היום חזרתי ועיינתי בזה לקיים דברי הרמ"א סי' רמ"ה, דודאי נשיא התורה בזמן חז"ל היה כעין מינוי קדושה לבד לא שירות, וזה איננו בירושלמי, אך עכשיו הוא כמשועבד לקהל לעשות צרכיהם בשכר, ולא גרע מש"ץ, ואטו מפני שהוא גם כן שר בתורה מגרע גרע, הרי קמן דמהלל ואילך אף על פי שהיה נשיא תורה, מכל מקום כיון דפתיך בהו גם כן זכר למלכות בית דוד ירשו בניהם, ה"נ דכותיה, וב"ה שזכיתי להפך בזכותיה דתלמידי חכמים ובניהם אחריהם". ולכאורה יש כאן חזרה מפסקו הקודם [אלא שלהלכה פסק שם כיון שהנדון היה להיות רב המדינה כולה במדינת מעהרין לא יחני ליה ירושה, דרב המדינה צריך להיות גדול מכל רבני הכרך כולה ע"ש].

ועוד כתב בזה החתם סופר בשו"ת (חשן משפט סי' כ"א), בנדון רב אחד שקם וזכה ברבנות במקום אבותיו ורב אחר השיג גבולו, וכתב החתם סופר בתוך דבריו: "ולא אכניס עצמי עתה בפלפל זה אם הבן יורש כבוד אבותיו בגדולת התורה והרבנות, דזה היינו צריכים אם בתחלת המינוי היה הרב רוצה לזכות מטעם ירושת אבותיו, אבל אחר שכבר זכה וכתורה עשו אנשי הקהלה וקבלוהו עליהם ונוהג רבנות שלו במישור זה כמה שנים, אין יבוא זה וידחהו מגבולו, אפילו יהיה רק מלמד או אומנות אחר וזה נכנס בגבולו שלו נקרא רשע יורד לאומנות חבירו". עכ"ל.

יפקד ה' אלקי הרוחות איש על העדה אשר יצא לפניו ואשר יבא לפניהם. (כ"ז ט"ז).

"וידבר משה אל ה' לאמר יפקד ה' אלקי הרוחות, מה ראה לבקש הדבר הזה אחר סדר נחלות, אלא כיון שירשו בנות צלפחד אביהן אמר משה הרי השעה שאתבע בה צרכי, אם הבנות יורשות בדין הוא שירשו בני את כבודי. אמר לו הקב"ה 'נוצר תאנה יאכל פריה' (משלי כז), בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה, יהושע הרבה שרתך והרבה חלק לך כבוד והוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך, הוא היה מסדר את הספסלים והוא פורס את המחצלות, הואיל והוא שרתך בכל כוחו כדאי הוא שישמש את ישראל שאינו מאבד שכרו, 'קח לך את יהושע בן נון' לקיים מה שנאמר נוצר תאנה יאכל פריה" (מדרש רבה פנחס כ"א י"ד).

הנה נחלקו הפוסקים והאחרונים אם יש ירושה ברבנות, והחתם סופר בשו"ת (או"ח סי' י"ב) כתב דהראיה הגדולה מכולן הוא ממדרש זה, וז"ל: "וכעת אני רואה ראיה אחרונה גדולה מכולן, והוא דאיתא במדרש פרשת פנחס על פסוק יפקוד אלקי הרוחות וכו' שהיה משה סבור שבניו יורשים מקומו ונוטלים שררתו וכו', אמר לו הקב"ה לא כמו שאתה סבור וכו' הרבה שרתך יהושע והרבה חלק לך כבוד והוא פורס את המחצלות וכו' נוצר תאנה יאכל פריה וכו' עכ"ל מדרש יע"ש, והנה משה רבנו ע"ה בעצמו אמר 'אשר יצא לפניו ואשר יבוא לפניו', ואשר יכול לעמוד נגד רוח כל אחד ואחד כמבואר במדרש, ואילו לא היה יודע בבניו כל אלו המדות לא היה מבקש להם גדולה שהיה סותר את עצמו בתפלתו, אלא על כרחך היו הבנים ראויים לכך, והקב"ה לא אמר שיהושע יותר מגון לכך אלא שסידר הספסלים ואת המחצלות, וקשה הא כתיב 'תחתיו מבניו', אלא על כרחך בכתר תורה לא נאמר זה, וזה ראיה ברורה לפע"ד".

וכיון שסוגיא זו רחבה ועמוקה והאחרונים נחלקו בה בדעותיהם, אשנה פרק זה.

א. מחלוקת האחרונים בירושלמי ברבנות

כתב הרמ"א (יו"ד סי' רמ"ה סעיף כ"ב):

"מי שהוזק לרב בעיר, אפילו החזיק בעצמו באיזה שררה, אין להורידו מגדולתו אף על פי שבא לשם גדול ממנו. אפילו בנו ובן בנו לעולם קודמים לאחרים כל זמן שממלאים מקום אבותיהם ביראה והם חכמים קצת, ובמקום שיש מנהג לקבל רב לזמן קצוב, או שמנהג לבחור במי שירצו, הרשות בידם". עכ"ל.

ומקור דברי הרמ"א הוא הרמב"ם, שכתב בהלכות מלכים (פ"א ה"ז):

"ולא המלכות בלבד אלא כל השררות וכל המנויין שבישראל ירושה לבנו ולבן בנו עד עולם, והוא שיהיה הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה. היה ממלא ביראה אף על פי שאינו ממלא בחכמה, מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו". עכ"ל.

וכן כתב בהלכות כלי המקדש (פ"ד הלכה כ'):

"כשימות המלך או כהן גדול או אחד משאר הממונים מעמידין תחתיו בנו או הראוי לירשו, וכל הקודם לנחלה קודם לשררות המת, והוא שיהיה ממלא מקומו בחכמה או ביראה ואף על פי שאינו כמותו בחכמה, שנאמר במלך הוא

וז דין מיוחד הוא בבו ולא משום ירושה, כך נלענ"ד.
ובדרכנו מובן עוד דהלא זה פשוט דבדין ירושה כל היורשים זוכין בשוה
בנחלת האב, אבל בירושת הרבנות אין זכות האב מתחלקת בין בניו, אלא
אחד מבניו קם תחת אביו, דירושה זו אינה דומה כלל לירושת ממון וזה ברור
לענ"ד (והארכתי בזה להלכה במק"א).
ובשו"ת מהרש"ם (ח"ד סי' קמ"ג) דן בהניח האב שני בנים והבן הגדול קם
ברבנות במקום אביו, ושוב עזב את משרתו מחמת קטטה, ואמר שהוא מוותר
על זכותו לטובת אחיו הקטן **אך רק לו ולא לזרעו**, ושוב נפטר האב הגדול וזמן
מה אחריו גם אחיו הקטן הלך לעולמו, ושניהם הניחו בנים הראויים לאותה
אצטלא, ופסק המהרש"ם דבנו של הקטן הוא שזוכה ברבנות כיון שהגדול
איבד חזקתו ע"ש. אך בשו"ת דברי חיים (ח"א י"ד סי' נ"ג) כתב ברב שמת
וחתנו מלך תחתיו ושוב נסתלק לבית עולמו, דבנו הקטן זכאי ברבנות ולא
איבד זכותו משום שמלך חתנו בינתיים ע"ש.

ג. ירושת שררה במקום מחלוקת

ובשו"ת אבני נזר (י"ד סי' ש"ב אות א') כתב לחדש דכשיש מחלוקת בעיר
בענין רבנות הירוש בטלה הירוש להגמרי, שהרי מבואר בהוריות (י"א ע"ב)
ובכריתות (ה' ע"ב) "אין מושחין מלך בן מלך, ואם תאמר מפני מה משחו
את שלמה, מפני מחלוקת אדוניו", ופירש רש"י בכריתות "בזמן שלום
בישראל היה המלכות ירושה ולא בעי משיחה, אבל כי איכא מחלוקת לאו
ירושא היא ובעי משיחה מתחילה" ע"ש.

וזה חידוש עצום, וגם ממנו מוכח מה שכתבתי לעיל אות ב' דאין כאן ירושה
ממש אלא דין מסוים במלכות ושררה שבו קם תחת אביו, ובוזה ניתנה הלכה
דכשיש מחלוקת אין הבן קם תחת אביו.

אך מדברי הרמב"ם (הלכות כלי המקדש פ"א ה"א) מוכח דאין הירושא בטלה
כלל על ידי המחלוקת, אלא שהיו מושחין את בן המלך כדי להשקיט את
המריבה, וז"ל הרמב"ם:

"אין מושחין את בן המלך אלא על גבי מעיין, ואין מושחין מלך בן מלך
שהמלכות ירושה למלך לעולם שנאמר 'הוא ובניו בקרב ישראל', ואם היתה
שם מחלוקת מושחין אותו **כדי לסלק המחלוקת ולהודיע שזה הוא המלך
לבדו**".

הרי שדעת הרמב"ם דאין משיחה זו עצם ההמלכה, אלא כל עניינה לסלק
המחלוקת, ולשיטתו פשוט דאין המחלוקת מקפחת זכות הירוש ברבנות.
ועיין בחקרי לב (או"ח ח"א סי' י"ט) שגם הוא עמד על המחלוקת שבין רש"י
והרמב"ם, ונקט עיקר כדברי הרמב"ם, דאין נוציא את הרבנות מחזקת הבן
נגד שיטת הרמב"ם, דהלא ספק תורה לחומרא. ועוד דאפשר דרק במלך גזרה
תורה שהמלכות צריכה להיות מקובלת על העם, ולא בשאר מינויים ע"ש.

ולענ"ד נראה טפי דלא שייך בזה הא דספק תורה לחומרא, דלא במילי
דאיסורא עסקינן אלא בזכויות שהם כעין זכויות ממון, ומסתבר טפי לענ"ד
לומר דהקהל נחשב כמוחזק והבן הוי כמוציא, ומספק אינו יכול לתבוע את
הרבנות מן הקהל. וגם מה שכתב לחלק בין מלכות לשאר מינויים, לענ"ד
מסתבר טפי לומר דזון מינה ומינה ודיו לבא מן הדין להיות כדון, דהלא אין
ממנים פרנס על הציבור אלא אם כן נמלכין בצבור, וגם ברבנות יש חשיבות
מרובה שהרב יהיה מרוצה על הקהל, כך נלענ"ד.

וראיתי בגינת ורדים (י"ד כלל ג' סי' ה') שכתב דבספק ירושת רבנות אזלינן
לחומרא דהוי ספיקא דאורייתא, אך בשו"ת זרע אמת (או"ח סי' ט') חלק עליו
וכתב דהקהילה נחשבת כמוחזק, והבן הרוצה לנחול חזקת אביו הוי כמוציא
ועליו הראיה, ושמתתי מאוד שכוונתי בזה לדעת גדולים.

והנה אף שהאבני נזר חסיק שם באריכות גדולה דאף במקום שיש מחלוקת
לא פקעה זכותו של היורש, מכל מקום בנו הגדול בעל שם משמואל כתב
שם (אות כ"ב) שמשקנא זו היא מהדורא קמא של אביו, אבל אחר זמן אמר
לו אביו בעל פה דאין הבן קם במקום אביו אלא אם כן הוא נתמך על ידי רוב
מנין או על ידי רוב בנין של בני העיר, אבל אם אין לו לא רוב מנין ולא רוב בנין
אינו זוכה בנחלת אבותיו. וכתב שכך פסקו הגאון ר' יהושע מקוטנא והגאון
ר' חיים אלעזר וקס מקאליש במחלוקת שהיתה בעיר לויביטש, ואביו האבני
נזר הודה להקב"ה שחנן להם דעת להוציא דין אמת לאמתה של תורה ע"ש
[אך מה שכתב שם שהושיבו בית דין שישבו בה גאונים הנ"ל, תמוה לכאורה
דהגר"י מקוטנא היה חותנו של הגאון מקאליש ופסולין הם לישב ביהד בדין,
ואולי קיבלו עליהם פסולין].

הרי לן דאף לאלה שנקטו דיש ירושה ברבנות מצינו הגבלות ותנאים שונים,
ואין דין ירושה זו ככל ירושת ממון וז"ב.

ומדבריו אלה משמע שהוא כמסופק בהלכה זו, ושתי תשובות אלה נכתבו
בשנות תקפ"ד ותק"צ לאחר התשובה שבס"י"ב שנכתבה בשנת תק"פ.

ולענ"ד היה נראה לכאורה דעיקר דעת החתם סופר הוא המבואר בס"י
י"ב, שם כתב דברים נחרצים וברורים כשיטת המגן אברהם הנ"ל דאין ירושה
ברבנות, ואין שום הכרח בתשובות הנוספות שחזר בו, דבחושו משפט לא
נכנס כלל לעובי הקורה בזה. וגם בס"י"ג אף שחידש סברא חדשה דכאשר
הרב משועבד לשרת את הציבור והוא מקבל את משכורתו מן הקהלה הוי
כשאר שירות ויש בו ירושה, לא החליט בזה דבר ברור, ומשמע מדבריו שבא
"**להפך בזכות תלמידי חכמים ובניהם**" כמו שכתב שם, ומשום כך לכאורה אין
ספק מוציא מידי ודאי.

אך ראיתי בדברי בנו הגדול במכתב סופר (י"ד סי' כ"ג) שכתב דהחתם סופר
חזר בו ובסוף ימיו הנהיג ברחבי מדינת הונגריה שינהגו ירושה ברבנות, ע"ש.

ב. בסוגים שונים של מינויים ושררה

ותלמידו הגדול בשו"ת מהר"ם שיק (י"ד סי' רכ"ה) כתב שהחתם סופר בס"י
י"ג חזר בו קצת, ומדעתיה דנפשיה כתב דקשה לדחות דברי הרמב"ם והרמ"א
שנקטו דבכל המינויים יש ירושה ורבנות בכלל, אלא שהמהר"ם שיק חידש
בזה שני חידושים גדולים בהלכה:

א. אף לפי השיטות שאין ירושה ברבנות, אין זה אלא כשיש אחר הראוי
יותר לרבנות וגדול מן הבן בתורה וביראה, אבל בשווין במעלת התורה שלהם
לכולי עלמא צריך להקדים את הבן, ואף במקום שאותו אחר יש בו מעלות
אחרות כגון בניו ובכח ובדבור פה וכיוצא בזה.

ב. אף להסוברים שיש דין ירושה ברבנות, מכל מקום צריך גם את הסכמת
הציבור, שהרי אמרו בברכות (נ"ה ע"א) "אין ממנין פרנס על הציבור אלא אם
כן נמלכין בצבור", הרי דצריך גם הסכמת הציבור, אלא שעל הציבור רובצת
החובה להמליך את בנו תחתיו. ואף שלכאורה יש כאן סתירה, דהרי אם יש
בזה ירושה, הרי זכה בזה בנו ממילא, ואין יחיה ביד הציבור לקפח נחלתו
וזכותו, ופירש המהר"ם שיק שהמלכות והשררה הם זכות העוברת בירושה
רק אם העם רוצים בו, אבל אם אין הציבור רוצה בו ממילא אין הרבנות ברכה
אלא קללה, ואינו זכות אלא חובה, וממילא אין בזה ירושה.

אך בשו"ת מהרש"ם (ח"ד סימן קמ"ג) כתב, דאפילו אם רוב הציבור מתנגד אין
הבן מפסיד זכותו, והמליך בזה את דברי המשנה בפאה (פ"ד מ"א) "אפילו צ"ט
אומרים לחלוק ואחד אומר לבו, שומעין לו מפני שאומר כהלכה".

ונראה בזה לענ"ד, דאף לפי השיטות דיש ירושה ברבנות שאני ירושה זו
מירושת ממון ופרשת נחלות, דברבנות לא אמרינן דבמקום שאין בן יורש
האב, ואם אין אב יירש האב וכך הלאה בסדר נחלות, ובשלמא בבית, הלא אין
הבת ראויה לרבנות ושררה, אך למה לא יירשו הבאים אחרי הבן בסדר נחלות.
אמנם באמת נחלקו קמאי בדין זה, וראה לחלן שהארבנו בזה.

ועוד יש להוכיח דירושת שררה אינה כירושת ממון, דכבר כתבו הפוסקים
דאם הרב זקן ותש כוחו זכותו להמליך בנו תחתיו או לצדו מכח הלכה זו,
וכך מבואר מדברי הרמ"א (או"ח סי' נ"ג) לגבי חזן שזכאי הוא להעמיד בנו
לסייעו בתפלתו, וכבר מצינו כן בשו"ת התשב"ץ (ח"ד טור א' סימן א' ו' ד"ד) דרב
או ש"ץ יכול למנות בנו תחתיו בחייו, ומבואר מדבריו דלמד זאת מ"הוא ובניו
בקרב ישראל". הרי שדין אחד וגדר אחד הוא עם ירושת שררה. ועיין בחקרי
לב (או"ח ח"א סימן כ') ובשו"ת מנחת שי (סי' צ"ב) דרב שמנחו בעיר אחרת זכותו
למנות בנו תחתיו במשרה שהוא עוזב, למדנו מכל זה שבשררה יש ירושה
מחיים, והרי בירושת ממון פשיטא שאין שום דין ירושה מחיים.

אלא על כרחך דאין כאן דין ירושה ממש, אלא הלכה מיוחדת בדיני שררה
בישראל דבן קם תחת אביו למלאות מקומו, והלכה זו אין מקורה בפרשת
נחלות אלא מפרשת המלך (דברים י"ז כ') "למען יאריך ימים על ממלכתו הוא
ובניו בקרב ישראל", ואמרו בספרי שם "הוא ובניו, שאם הוא מת בנו עומד
תחתיו, ואין לי אלא זה מנין לכל פרנסי ישראל שבניהם עומדים תחתיהם
תלמוד לומר הוא ובניו בקרב ישראל, כל שהם בקרב ישראל בנו עומד תחתיו".
ועוד מצינו הלכה זו לגבי כהן גדול בתורת כהנים, על הפסוק "ואשר ימלא
את ידו לכהן תחת אביו" (ויקרא ט"ז ל"ב), וכתב בתו"כ "מלמד שהבן קודם לכל
אדם". ונראה דצריך קרא למלך ולכהן גדול, דמסברא יש מקום לחלק לכאן
ולכאן, דמלך כל ענינו שררה ושלטון ודמאי טפי לירושת ממון, וכהן גדול אין
בו שלטון ושררה, אלא עבודה שיש בה מעמד של כבוד ורוממות, והוא אמינא
שרק בו יש דין ירושה, ומשום כך צריך קרא בתרווייהו, אך מכל מקום אין כאן
דין ירושה ממש אלא הלכה דברא כרעא דאבוח.

וכבר מצינו גדר מיוחד בבן שקם תחת אביו ליעוד ולשדה אחוזה, וגם הלכה

שני עדים נאמנים דכל סדר נחלות נוחתת גם בשררה. ואפשר דשאני בזה ירושת הכהונה ושררה שבמקדש מירושת רבנות, דשררה וכהונה שבמקדש דמתחלה ניתנה למשפחת הכהנים, ושאני מדין ירושת הרבנות שלא נתנה למשפחה וי"ל כנ"ל דאין לך בו אלא חידושו שירש הבן את אביו, ועדיין צ"ע בזה.

ונראה טפי דבאמת יש בזה דעות חלוקות בדברי חז"ל, ולחלכה נראה ברור דאף אם יש ירושה ברבנות אין זה אלא בבן ולא בשאר הקרובים, דאם לא כן לעולם לא תוכל קהילה כלשהי להמליך רב גדול בתורה כרצון יראי ה' וחושבי שמו, דאין לך אדם מישראל שאין לו יורשים.

ה. תקנה שיהיה הבן קם תחת אביו

עוד חידוש מצינו בזה בדברי מהר"ט אלגאזי בשמחת יו"ט (שם), דאף אם מן התורה אין ירושה ברבנות, מכל מקום תיקנו חכמים שיהיה הבן קם תחת אביו. וכן כתבו המג"א (סי' נ"ג סק"ג) ובשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' ס"ט) בשם הרמ"ע מפאנו בעשרה מאמרות (מאמר חקור דין ח"ב פרק י"ט), דמה שנחגו מימות הלל הנשיא ואילך שיהיה בן קם תחת אביו לנשיאות תקנה היא לדורות לנהוג שררה ברבנות. והדברים חידוש, ובדברי המגן אברהם שם מבואר, אלא שכך נהגו, עי"ש. וספר עשרה מאמרות אינה תח"י לעמוד על דבריו, ועוד חזון למועד.

ושב ראיתי בשו"ת גינת ורדים (יו"ד כלל ג' סי' ז' - ח') מה שנחלקו בסוגיא זו דירושת רבנות בעל הגינת ורדים ואחד מחכמי דורו הגר"צ אריפול, והגר"צ הביא מעשה שהיה בעיר צפת שנפטר הרב אברהם שלם והניח בן קטן, והקהל נמנו וגמרו להמליך את הגר"מ אלשיך שהיה מגדולי הדור והיה כבר בן ששים שנה, ומנעם הגר"ש אלקבץ והמתין עד שיגיע בנו הקטן של הרב אברהם שלם לבר מצוה והמליכוהו תחת אביו, והוא מעשה פלא לענ"ד.

ו. הערה בראיית החתם סופר

ואחרון חביב, בראיית החתם סופר מדברי המדרש דמשה רבינו ביקש שבנו ירד אחריו לכבוד והקב"ה המליך את יהושע בן נון, הרי דאין ירושה ברבנות, במהר"ם שיק וכן באבני נזר (שם אות מ"א) דחו דבריו, דשאני התם דבנו של משה לא עסק בתורה כמבואר במדרש שם, ומאידך היה יהושע תלמידו הגדול ותלמידים נקראו בנים עי"ש.

וכנראה שהחתם סופר נקט לדבר פשוט דודאי בניו של משה רבינו עסקו בתורה כראוי, אלא שלא שימשו אותו כיהושע בן נון, וממילא איכא למשמע מיניה, ודו"ק בכ"ז.

ויתיישב בזה מה שתמה המהר"ק (שורש קס"א) במה שנקטו הראשונים דאין ירושה בטובת הנאה כיון שאין בה ממש, ותמה המהר"ק הלא מצינו ירושה בשררה, וכתב דצריך לחלק בין זה לזה וסתם ולא פירש, ולענ"ד צריך לומר כנ"ל דבאמת אין דין ירושה בשררה, אלא דין מסוים הוא דהבן קם תחת אביו, ודו"ק בזה.

ד. חתן ברבנות חותנו ושאר סדר נחלות בירושה זו

ובענין השאלה אם גם חתן זוכה ברבנות חותנו נחלקו האחרונים. הגאון ר' שאול בן הגר"ר העשיל בתשובה שנדפסה בסוף שו"ת הרמ"א כתב, דבמקום שאין בן, יורש החתן את הרבנות, דעומד הוא במקום הבת היורשת במקום שאין בן. ויש רבים מן האחרונים שהניחו לפי דבריו דגם יורשים אחרים ישנם בכלל ירושת השררה, ועיין בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' ע') דבן הבת יורש לפני החתן דעומד הוא במקום אמו, וזה חידוש. ויותר נראה דהחתן עומד במקום אשתו ממש דאשתו כגופו, ולמה ירש הנכד כשאמו קיימת והיא היורשת וזוכה לבעלה.

ומהר"ט אלגאזי (שו"ת שמחת יו"ט סי' ו') כתב דבן הבת קודם לאח, ומשמע מדבריו דנקט דגם אח יורש שררה מאחיו, וכן כתב להדיא בשו"ת דברי חיים (ח"א יו"ד סי' נ"ג). ולכא' כך מפורש גם בדברי הרמב"ם בהלכות כלי המקדש (פ"ד הלכה כ') שהובאו לעיל, שהרי כתב: "כשימות המלך או כהן גדול או אחד משאר הממונים מעמידין תחתיו בנו או הראוי ליורשו, וכל הקודם לנחלה קודם לשררות המת ... והוא הדין לכל שררה שבקרב ישראל שהזוכה לה זוכה לעצמו ולזרעו". וכן דייקו מדברי הדברי חיים (שם) והאבני נזר (יו"ד סי' ש"ב אות נ"ח).

ויש מי שחולק על כל ההנחה שחתן יורש רבנות, עיין שו"ת עבודת הגרשוני (סי' מ"ט), ועיין באבני נזר שם שהאריך להוכיח שכבר נחלקו הראשונים בנידון זה. ולענ"ד עיקר כדבריו, דאין לנו בזה אלא מה שמצינו בדברי חז"ל והרמב"ם דבן קם תחת אביו, ומשמע דוקא בן ולא חתן ולא נכד ובדאי לא אח ושאר יורשים, חידוש הוא שחידשה תורה ואין לך בו אלא חידושו.

אמנם שוב ראיתי שיש מקור בדברי חז"ל אף לשיטת האחרונים דכל סדר נחלות נוהג אף בירושת השררה, דהנה שנינו בתוספתא (שקלים פ"ב ט"ו) לגבי מינוי אמורלים שבמקדש "מי שיש לו בן בן קודם, אח אח קודם, כל הקודם בנחלה קודם בשררות", ועי"ע תורת כהנים (שמיני א' א') "וימת נדב ואביהוא לפני ה' בהקריבם אש זרה לפני ה' ובנים לא היו להם, שאילו היה להם בנים היו קודמין לאלעזר ולאיתמר, שכל הקודם בנחלה הוא קודם בכבוד", הרי לן

• דברי אגדה •

וזאת תורת הקנאות

כעצם השמים לטוהר, אם יש בלבו שמץ כעס ורוגז לא ניתנה לו רשות לפגוע בנפש זולתו, ורק כאשר קנאותו כל כולה על מדת הרחמים עומדת רשאי הוא לקנא קנאת ה' צבאות, וזה שכתב רש"י בסנהדרין (פ"א ע"ב) "קנאים בני אדם הכשרין המתקנאין קנאתו של מקום". פנחס בבואו לקנא קנאת ה' כונה כפולה יש בלבו, לא רק קנאת ה' הבערת בנפשו אלא גם משיב חמה הוא וכוונתו לכפר על בני ישראל "ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי".

הדברים, הלא המה ברורים בדברי אדוננו הר"ן בחידושי שם:

"וירא פנחס בן אלעזר, מה ראה אמר רב ראה מעשה וזכר הלכה, אמר לו אחי אבי אבא, לא כך לימדתי ברדתך מהר סיני, הבעל את כותית קנאין פוגעין בו, אמר לו קריינא דאיגרתא איהו ליהו פרוונקא" (שם פ"ב ע"א). "יש שואלין, היאך אמר משה כך לפנחס שילך ויהרוג, והא אמרינן שאם בא לימלך אין מורין לו, והתשובה שמשה לא הורה לו ופנחס לא נמלך בו, אלא שהוא הזכיר שמועתו בפני משה והוא השיב לו אם לעשות בו דין לא אמרת כלום, ואם לקנא בו עד שאתה אומר לאחרים אמור לעצמך, שאין לך ראוי ממך" (ר"ן שם).

לא לידע דין ומשפט בא פנחס וניגש אל משה, כי אם לברר ולחקור בלשכת הגזית אצל מי שנשלמו בו מעלות המידות כולם, האמנם ראוי הוא לבוא במשפט ולנקום נקמת ה', מבקש פנחס חותם אמת כי אכן קנאתו קנאת אמת, ומשהשיבו משה כי ראוי הוא, או אז טיהר בסילודין

"פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי, לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום, והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונה עולם תחת אשר קנא לאלקיו וכפר על בני ישראל" (כ"ה י"א - י"ג).

"אמר רבי שמעון בן לקיש פנחס הוא אליהו, א"ל הקב"ה אתה נתת שלום בין ישראל ובניי בעולם הזה אף לעתיד לבוא אתה הוא שענית ליתן שלום ביני לבין בני שנאמר (מלאכי ג') 'הנה אנוכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום ד' וגו' והשיב לב אבות על בנים.' ר' אלעזר אומר הסב הקב"ה שמו של פנחס בשמו של אליהו ז"ל מתושבי גלעד מלמד שעשה תשובת ישראל בהר גלעד שנאמר 'הנני נותן לו את בריתי' בריתי היתה איתו החיים והשלום' ונתן לו חיי העולם הזה וחיי העולם הבא ונתן לו שכר טוב והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונה עולם" (ילקוט שמעוני פר' פנחס רמז תשע"א).

הנה אמרו חז"ל "ויעמוד פנחס ויפלל אמר רבי אלעזר ויתפלל לא נאמר אלא ויפלל, מלמד כביכול שעשה פלילות עם קונו, ביקשו מלאכי השרת לדחפו, אמר להן: הניחו לו, קנאי בן קנאי הוא, משיב חימה בן משיב חימה הוא" (סנהדרין פ"ב ע"ב).

וצריך ביאור למה ביקשו מלאכי השרת לדחפו, וכי לא ידעו הלכה זו דהבעל ארמית קנאים פוגעים בו. ונראה ביאור הדברים, דבאמת לא ניתנה רשות לקנאי לקנא קנאת ה' אלא א"כ זכה וטהורה היא כונתו

במעטה קנאה, ויקרב אל הקבה...

ויעמוד פנחס ויפלל, שיהא זה המעש ראוי ויעלה לרצון, מתוך תום וטוהר, בלתי לה' לבדו.

מלאכי השרת אינם בוחנים כליות ולב, חששו הם שפנחס בעל חימה הוא, עד שהעיד עליו יודע תעלומות אמנם קנאי בן קנאי הוא, אבל גם משיב חימה בן משיב חימה, ובלב מלא רחמים בא לקנא קנאת ה' צבאות.

מעתה נבין אל נכון מאמרם בבא בתרא ק"ט ע"ב וכעין זה במדרש רבה (במדבר רבה כ"א ב'):

"את מוצא בשעה שנדקר זמרי עמדו השבטים עליו ואמרו ראיתם בן פוטיאל זה שפיטס אבי אמו עגלים לעבודת כוכבים הרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ליחסו, פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, לכך אמר הנני נותן לו את בריתי שלום".

והדברים תמוהים על פניהם וכי דברי הבל ורעות רוח דיברו השבטים, אבות אכלו בוסר ושיני בנים תכהנה, וכי מה ענין פנחס הקנאי אצל אבי אמו שפיטס עגלים לעבדו?"

אלא שטענו השבטים על פנחס ופקפקו בטוהר קנאתו, והלא אבי אמו פיטס עגלים לעבדו? וכבר אמרו חז"ל (שבת ק"ה ע"ב) שהשובר כלים בחמתו כאילו עובד עבדו, וכן אמרו בזוהר (בראשית כ"ז ע"ב) "כל הכועס כאילו עובד עבדו" הרי שהכעס והעבדו כרוכים יחד מן השמים, וכנראה שפנחס ירש תכונת הכעס והחימה מאבי אמו שהיה מקריב עגלים לעבודה זרה ולא מתוך רחמים וחמלה קנא פנחס קנאת ה' אלא מתוך חימה ורוגז.

לפיכך בא הכתוב ליחסו אחר אהרן, העיד עליו יודע תעלומות הבוחן לבבות, שאכן דבקו בו תכונות אבי זקינו, אבל לא זה שפיטס עגלים, אלא זה האוהב שלום ורודף שלום, האוהב את הבריות ומקרבן לתורה, בא הכתוב ויחסו אחר אהרן. באלו המידות קנא לשם אלקיו והרג נשיא בעמיו. לא קנא פנחס אלא במדת השלום, ובדין הוא שיטול שכרו.

"בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי, לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום" אמר רבי שמעון בן לקיש פנחס הוא אליהו, א"ל הקב"ה אתה נתת שלום בין ישראל ובניני בעולם הזה אף לעתיד לבוא אתה הוא שעתידי ליתן שלום ביני לבין בני שנאמר (מלאכי ג') 'הנה אנוכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' וגו' והשיב לב אבות על בנים" (ילקוט ש"ר רמז תשע"א).

ונראה לפי דרכנו בביאור מאמר סתום. הנה שנינו בברכות (כ" ע"א): "א"ל רב פפא לאביי מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא ומאי שנא אנן דלא אתרחיש לן ניסא אי משום תנויי בשני דרב יהודה כולי תנויי בניזקין הוה ואנן קא מתנינן שיתא סדרי וכי הוי מטי רב יהודה בעוקצין האשה שכובשת ירק בקדרה ואמרי לה זיתים שכבשן בטרפיהן טהורים אמר הויות דרב ושמואל קחזינן הכא ואנן קא מתנינן בעוקצין תליסר מתיבתא ואילו רב יהודה כי הוה שליף חד מסאנא אתי מטר ואנן קא מצערינן נפשין ומצוח קא צוחינן ולית דמשגח בן אמר ליה קמאי הו קא מסרי נפשיהו אקדושת השם אנן לא מסרינן נפשין אקדושת השם כי הא דרב אדא בר אהבה חזייה לההיא כותית דהוה לבישא כרבלתא בשוקא סבר דבת ישראל היא קם קרעיה מינה אגלאי מילתא דכותית היא שיימוה בארבע מאה זוזא א"ל מה שמך אמרה ליה מתון אמר לה מתון מתון ארבע מאה זוזי שויא".

ולכאורה יפלא מה ענין במה ששאל ר' אדא כותית זו לשמה ומה ענין יש בתשלום נזקיה והלא לא באו אלא להעלות על נס את מסירות נפשו להעמיד את הדת על תילה, כאשר קרע כרבליה בשוקא.

ונראה לדרכנו דכל עוד לא נדע תכונות נפשו של ר' אדא ב"א, לא נוכל להעמידו למופת של מסי"נ שמא קנאותו נובעת ממדת הדין והכעס, אך אחרי שראינו הנהגתו כאשר נודע לו שפגע באשה נכריה לשווא, ושאל לשמה, פייסה בדברים, ושילם לה בשופי לפניו משוה"ה, הרי ששורש נשמתו במדת הרחמים, וגם קנאותו כולה רחמים וחמלה, הוא הוא מן הראשונים דמסרי נפשיהו על קדושת ה'.

עתה נשכיל בביאור מאמרם, מה שצפנו בדברי חידותם:

"כשחלה רבי יוסי בן קיסמא הלך רבי חנינא בן תרדיון לבקרו, אמר לו: חנינא אחי! אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכוה, שהחריבה

את ביתו ושרפה את היכלו והרגה את חסידיו ואבדה את טוביו ועדין היא קיימת, ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהילות ברבים וספר תורה מונח לך בחיקך אמר לו מן השמים ירחמו! אמר לו אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו? תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר תורה באש! אמר לו רבי מה אני לחיי עולם הבא? אמר לו כלום מעשה בא לידך? אמר לו מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתי לעניים אמר לו: "אם כן מחלקך יהא חלקי ומגורלך יהא גורלי" (ע"ז י"ח ע"א).

ולכאורה יפלא הלא רבי חנינא שם נפשו בכפו ומסר נפשו להרביץ תורה בישראל וכי לא די בזה כדי להביאו לחיי העולם הבא ומה תוסיף זכות הצדקה של מעות פורים לזכות העצומה של "אפילו נוטל את נפשו" למען כבוד שמו יתברך.

אלא שתמה רבי יוסי ב"ק בקנאותו של רבי חנינא, שמא קנאות יתירה היא זו שתולדתה בתכונת החימה שאינה מתחשבת בחיי הזולת וא"כ שמץ פסול יש בה, אך משנוכח לדעת תכונות נפשו הרחומה והחנונה של רבי חנינא שביטל סעודת פורים שלו ושל ביתו וחילק את כל אשר לו לעניים, מתוך אהבה וחמלה שאין להם קץ, שוב מבהיקה גם קנאותו באור יקרות של "לשם שמים". אם כן מחלקך יהא חלקי ומגורלך יהא גורלי. קנאות שכזו, תוך מסירות נפש עד קצה, זו קנאת אמת...

ב

"וזה שזכה פנחס ונתנה כהונה לו ולזרעו, הן כזו היא מהותה של כהונה, הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו אך גם שלוחי דידן הם" (עיין תוס' יקדושין כ"ג ע"ב).

צא ולמד מה שמצינו ב' פנים אלו במשפט הכהונה:

"אם עד שלא נגמר דינו (של רוצח נפש בשגגה) מת כהן גדול ומינו אחר תחתיו ולאחר מכן נגמר דינו חוזר במיתתו של שני, מנה"מ וכו' מאי הוה ליה למעבד? היה לו לבקש רחמים שיגמר דינו לזכות ולא ביקש" (מכות י"א ע"א).

הכהן ליבו בצרת אחיו לחלצם ממיצר, ולהעתיר בעדם לחיים.

ומאיך אמרו:

"ערב יום הכפורים שחרית מעמידין אותו (את הכה"ג) בשער מזרח ומעבירין לפניו פרים אלים וכבשים כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה. תנא אף השעירים, ותנא דידן מאי טעמא לא תנא שעירים כיון דעל חטא קאתו חלשא דעתיה, אי הכי פר נמי על חטא הוא דאתי, פר כיון דעליו ועל אחיו הכהנים הוא דאתי באחיו הכהנים אם איכא איניש דאית ביה מילתא מידע ידע ליה ומהדר ליה בתשובה" (יבמות י"ח ע"א).

הכהן הגדול ליבו בצער השכינה, לכפר ולטהר את העם, שלא ימצא בהם עובר עבירה שלא שב בתשובה, לטהר ולקדש את ישראל בקדושה של מעלה.

אכן "שלוחא דרחמנא" ו"שלוחא דידן", זהו שזכה פנחס לברית כהונת עולם, יען כי הוכיח פנחס בקנאותו כי שלוחא דרחמנא ושושבינא דמלכא הוא, אך בד בבד גם שושבינא דמטרונינא ושלוחא דידן ובקנאו את קנאתי הסיר את חרון אף ה' וקנאתו בעוברי עבירה, ובמעשהו הביא שלום לעמו והצילם מכליה ח"ו.

"פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי, לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום".

תא שמע, מהותה של קנאה, ועומק שכרה...

"אמר רבי שמעון בן לקיש פנחס הוא אליהו, א"ל הקב"ה אתה נתת שלום בין ישראל ובניני בעולם הזה אף לעתיד לבא אתה הוא שעתידי ליתן שלום ביני לבין בני שנאמר 'הנה אנוכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' וגו' והשיב לב אבות על בנים" (ילקוט ש"ס).

פנחס הוא אליהו, עודנו עומד ומשמש, כשלוחא דרחמנא ושלוחא דידן.

מערכי תורה

פנחס

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

שאו את ראש כל עדת בני ישראל

כתוב (כ"ו, א') 'ויהי אחרי המגפה ויאמר ה' אל משה וגו', שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו'. הנה יש הפסק פרשה באמצע הפסוק, וצריך לבאר למה הפסיק הפרשה באמצע הפסוק, ואם ראוי המקרא ליחלק, למה לא נתחלקו לשני פסוקים. ונראה לבאר בזה, דהנה ברש"י כתב שתי טעמים למה נמנו, משל לרועה שנכנסו זאבים לתוך עדרו והרגו בהן, והוא מונה אותן לידע מנין הנותרות, דבר אחר, שכשיצאו ממצרים ונמסרו למשה, נמסרו לו במנין, עכשיו שקרב למות ולהחזיר צאנו מחזירים במנין. והנה לפי הטעם הראשון שהמנין הוא משום המגיפה, כמו הרועה המונה את צאנו, א"כ תחילת הפסוק ד'ויהי אחרי המגיפה' הוא נתינת טעם להמשך הפסוק, לציווי על המנין, וא"כ הוא דבר אחד וענין אחד, וצריך ליכתב בפסוק אחד, אכן לפי הטעם השני, דמשום שנמסרו לו במנין, מחזירין במנין, אין זה שייך למגפה, וא"כ תחילת הפסוק אינו שייך להציווי על המנין. ונמצא דמחד הוא הקדמה להמשך הפסוק, ומאידך הוא ענין בפ"ע. ולפי זה יש לבאר דלכן הוא נכתב בפסוק אחד, ומ"מ הפסיק הפרשה באמצע, דמה שנכתב בפסוק אחד, הוא משום דלפי הטעם הראשון, הוא דבר אחד עם המנין, ומה שהפסיק בפרשה באמצע, הוא משום דלפי הטעם השני, המנין הוא ענין בפ"ע שאינו שייך למגפה.

ירושת הבת

בדין ירושת הבת במקום שאין בן כתוב (כ"ז, ז' ח') 'והעברת את נחלת אביהן להן וגו', ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו, ופירש רש"י והעברת, לשון עברה, ד"א, על שם שהבת מעברת נחלה משבט לשבט וכו', בכולן הוא אומר ונתתם, ובבת הוא אומר והעברתם. ועוד יש לפרש בטעם השינוי, דבכולן הוא אומר 'ונתתם', ובבת הוא אומר 'והעברתם', דשאני ירושת כל היורשים אחר הבן, מירושת הבת במקום שאין בן, דשאר יורשים, הרי קורבתם יותר רחוקה מהבן, אבל בבת קורבתה להאב היא כמו קורבת הבן, ורק דיש דין קדימה של בן על הבת, [מטעם דבמקום אביו קאי, או מטעם אחר], אבל בקורבתם שוים הבן והבת. לפי זה יש לבאר דבכל הירושות נתחדש ונאמר בזה נתינה חדשה, ולכן כתבה תורה 'ונתתם', שזהו נתינה אחרת מהנתינה שהיה אצל הבן, אבל בבת, דירושתה במקום שאין בן, אינו מכח קורבה ושאריות אחרת מהקורבה והשאריות של הבן, א"כ אין זה נתינה חדשה, אלא רק העברת הירושה להבת, שהיא באותה קורבה של בן, לכן כתוב 'והעברתם', שאין זה אלא העברה, ולא נתינה חדשה.

איש אשר רוח בו - שידוע להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד

כתוב (כ"ז, ט) שמשה רבנו אמר לפני הקב"ה 'יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה', וכתב רש"י, אלקי הרוחות למה נאמר, אמר לפניו, רבש"ע גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד, ואינן דומין זה לזה, מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו. והנה להלך בפסוק י"ח כתוב, ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וגו', וכתב רש"י, כאשר שאלת, שיוכל להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד. והיינו דבזה שנצטוו למנות את יהושע שהוא איש אשר רוח בו נאמר לו גם שנתקבלה תפלתו שיהא מהלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד. והנה בתרגום מפרש איש אשר רוח בו, 'גבר די רוח נבואה ביה'. וצריך ביאור מה השייכות שהוא איש שיש בו רוח נבואה, לענין בקשתו של משה רבנו שיהא איש על העדה שידוע להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, ואיך במה שהוא נביא מתקיים הענין שהוא מהלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד. ויש לומר, דהנה בסוף נבואת מלאכי, שהוא סיום כל ספרי הנביאים, והוא סוף הנבואה בישראל [עד שתחזור בב"א], כתוב 'זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חוקים ומשפטים', ואיתא מהגר"א לבאר בזה, שבזמן שעמדו להם נביאים לישראל, היה הנביא אומר לכל אחד ואחד את עיקר עבודתו ותפקידו בעולם, ומה הוא תיקונו המיוחד לפי שורש נשמתו, ובזה היה מתחזק, אבל כשפסקה נבואה מישראל, אז אין מי שיהא מודיע להם לישראל, מהו עיקר עבודתו של כל אחד, ממילא צריך כל אחד ואחד, להתחזק בכל ענייני התורה והמצוות כולם, וממילא בכלל זה יעשה את עבודתו המיוחדת לו. ולפי"ז פירש הגר"א שבסוף נבואת מלאכי שהוא הנביא האחרון, אמר להם מלאכי זכרו תורת משה עבדי, שמעכשיו כבר אין מי שיאמר לכל אחד עבודתו המיוחדת, ועל כן צריכים הם לזכור את כל תורת משה, ורק ע"י קיום כל התורה כולה, יגיע כל אחד לתיקון שלו. ולפי"ז יש לומר, דבקשת משה רבנו, איש שידוע להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, כוללת גם שידע מהו עיקר עבודתו ותיקונו המיוחד לו לפי שורש נשמתו, ובזה נענה שיהושע הוא איש אשר רוח נבואה ביה, וממילא יוכל להעמיד כל אחד על תיקונו המיוחד לו.

נוצר תאנה יאכל פריה

כתוב (כ"ז, ט) שמשה רבנו אמר לפני הקב"ה 'יפקד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה' וכתב רש"י, אמר, הגיע שעה שאתבע צרכי, שירשו בני את גדולתי, א"ל הקב"ה, לא כך עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו, שלא מש מתוך האהל, וזהו שאמר שלמה, נוצר תאנה

יאכל פריה. הנה נמשלה הנהגת יהושע שלא למוש מתוך האוהל, לנצירת התאנה, ונראה לבאר בזה, דהנה בנצירת התאנה יש ענין מיוחד יותר מכל פירות, שלעולם צריך לשמור על התאנה, וזה עפ"י המבואר בעירובין דף נ"ד דתאנה כל זמן שאדם ממשמש בה, מוצא בה תאנים, ופירש רש"י שאינן מתבשלין בבת אחת, אלא היום מעט ולמחר מעט, וכל שעה ראוי לאכול מהן, ומבואר דבנצירת התאנה יש ענין מיוחד, שכיון שאינה מתבשלת בבת אחת, אלא היום מעט ולמחר מעט, ובשביל לאסוף התאנים צריך לשמור עליה כל הזמן בלא הפסק, ותמיד להיות מוכן ומזומן ללקט התאנים המוכנות מיד כדי שלא יפלו מהעץ ויפסדו, וכמו דאיתא בגמ' באלו מציאות, דתאנה עם נפילה נמאסת, הרי דמיד עם נפילתה היא נמאסת, ולכן צריך תדיר לשמור עליה ולא לימנע משמירתה אפילו שעה אחת, שלא להפסיד את פירותיה.

והנה איתא בביצה דף כ"ד, אמר רב לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת, דאנא ולוי הוינן קמיה דרבי, כי אמרה להא שמעתא, באורתא אמר מותרין באכילה, בצפרא אמר מותרין לקבל, אנא דהואי בי מדרשא הדרי בי, לוי דלא הוה בי מדרשא לא הדר ביה. הרי שבתורה יש ענין מיוחד ומסויים שלא ימנע עצמו אפילו שעה אחת מבית המדרש, אלא בכל עת ובכל שעה לא להמיש מתוך האוהל, ואם מחסר שעה אחת, הרי מפסיד בזה, וכמו שהביא רב, דלוי דלא היה בבית המדרש שעה אחת, לא הדר ביה. וכן מצינו עוד בכמה מקומות בש"ס דבשעה אחת נתחדשו הלכות וזכו להם אותם שהיו בבית המדרש באותה שעה.

ולפי זה יש לומר הביאור במה שנמשלה הנהגת יהושע שלא ימיש מתוך האוהל לנצירת התאנה, דכמו דבנצירת התאנה מחמת דרך בישולה שהיא מתבשלת היום מעט ולמחר מעט, לכן מיוחדת היא בנצירתה שתמיד צריך לשומרה, ואם שעה אחת אינו נוצרה היא נפסדת ולא יאכל את פריה, כמו כן הוא בתורה, דאם מונע עצמו שעה אחת מבית המדרש, הרי הוא מפסיד בזה את אותם החידושים וההלכות שמתחדשים באותה שעה שמנע עצמו ולא היה בבית המדרש. וזהו שאמרו חז"ל, דיהושע שלא מש מתוך האוהל, הוא נהג בבית המדרש, כמנהג נוצרי התאנה, שכמו שנוצרי התאנה שומרים על התאנה תמיד, ובכך אינם מפסידים שום תאנה, כמו"כ יהושע שלא מש מתוך האוהל, לא הפסיד שום דבר הלכה, וכל התורה מסורה בידו, ורק על ידי כך שלא מש מתוך האוהל לא הפסיד, אבל מי שמונע עצמו שעה אחת מבית המדרש הרי הוא מפסיד.

ולחדיא מבואר כן בדברי הגמ' בתמורה דף ט"ז, בשעה שנפטר משה רבינו א"ל ליהושע שאל ממני כל הספקות שיש לך, א"ל רבי כלום הנחתך שעה אחת והלכתי למקום אחר, לא כך כתבת בי ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל. ומבואר דבכך שלא מש מתוך האוהל ולא הניח את משה רבנו שעה אחת, לא היה לו שום ספיקות, וכל התורה הייתה מסורה בידו, הרי דהענין שיהושע לא מש מתוך האהל, הוא בשביל זה שלא יהא מפסיד שום דבר הלכה בהעדרו, וזהו שיהושע היה נוצר התאנה.

מוסף דראש חודש לעתיד לבא

בקרבן מוסף דראש חודש כתוב (כ"ח, י"ד) 'זאת עולת חודש בחדשו וגו'. צריך ביאור למה כתוב זאת עולת חודש בחדשו, רק על עולת ראש חודש, ולא נאמר גם על חטאת דראש חודש, שיהא זה חטאת חודש בחדשו, ולמה הבדיל בזה בין העולה לחטאת. ונראה לבאר בזה, דהנה במשנה בריש שבועות תנן, דחטאת ראש חודש בא לכפר על טומאת מקדש וקדשיו. והנה לעתיד לבא הרי לא יהא טומאת מקדש וקדשיו, ועיין בתוס' זבחים דף מה ע"א, דבהלכה של איסור, לא שייך לפסוק הלכתא למשיחא, ובגליון שם הביאו מתוספות ישנים הטעם דאז יהיו כולם צדיקים. ונמצא דלעתיד לבא, לא תבא החטאת לכפר על טומאת מקדש וקדשיו, ושאי החטאת דלעתיד לבא, מהחטאת שבאה עד אז, דהשתא החטאת באה לכפר על טומאת מקדש וקדשיו, מה שלא יהיה כן לעתיד לבא. אשר לפי זה יש לומר, דלכן הכתוב אומר 'זאת עולת חודש בחדשו', רק על העולה, ולא על החטאת, דבעולה אין שום חילוקים, ולעולם היא באה באותו אופן ובאותה תורה, אבל בחטאת, יש חילוק, דלא לעולם היא באה לכפר על טומאת מקדש וקדשיו, על כן לא אמר הכתוב שחטאת זו תהיה מידי חודש בחדשו.

היכלי התורה הם נטיעה של הקב"ה ואין לאף אחד כח ושליטה כנגדם

מתוך דברי חזקוני לרגל המצב לרבני ישיבת 'תורת שלמה'

כתוב בפסוק 'כאהלים נטע ה', וברש"י כתב 'לשון מור ואהלות, נטע ה', בגן עדן'. והיינו שבגן עדן יש מיני בשמים עם ריח טוב. והנה בגמ' בברכות נדרש הפסוק 'מה נחלים מעלים את האדם מטומאה לטהרה אף אהלים מעלים את האדם מכף חובה לכף זכות', וכתב רש"י דאהלים היינו בתי מדרשות, וביאור הענין הוא על פי מה שכתב בנפש החיים דאפילו עבירות וחטאים כאלו שאפילו תשובה אינה מועלת להם, מ"מ בכח התורה הם מתכפרים. אלא דלפי"ז צריך להבין את המשך הכתוב 'נטע ה', דהרי בתי מדרשות לכאורה מתייסדים ע"י אנשים עם זכויות שרוצים להרבות תורה בישראל ולא ע"י הקב"ה. ובפשוטו הכוונה שיש להם ס"ד מיוחדת להקים מקום תורה, אמנם נראה מזה יסוד גדול שבאמת אהלי תורה הם נטיעה של הקב"ה בכבודו ובעצמו, והמקימים אינם אלא שלוחי דרחמנא לענין הנשגב הזה, וממילא הדבר פשוט וברור שאין לשום בשר ודם שליטה וכח על נטיעות של הקב"ה, וכמו שאי אפשר לעקור את הנטיעות שבגן עדן, כך אי אפשר לעקור את הנטיעות של בתי המדרשות, וכל מעשיהם ודבריהם בטלים ומבוטלים. ונראה עוד דבאמת 'אהל' של תורה ו'מור ואהלות' שהם מיני בשמים הם דבר אחד, דבישיבות ובכוללים שלומדים תורה יש ריח טוב ורחני מיוחד, דתורה היא עם ריח טוב, וכמבואר בגמ' בשבת שעל כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם כולו בשמים, ו'אהלי תורה' היינו 'אהלי בשמים', אבל אצל הרשעים יש ריח טומאה עד שאי אפשר לעמוד במחיצתם. ריח טוב זה שיש באהלי תורה שורשו בבשמים שנטע ה' בגן עדן, דתורה וגן עדן הם דבר אחד, תורה היא עץ החיים, ועץ החיים הוא בגן עדן, וכל מי שלומד תורה הוא דבוק ואחוז וקשור בעץ החיים שבגן עדן, וכמו שהיה אדם הראשון קודם החטא, שבמעמד קבלת התורה פסקה זוהמתן ונדבקו שוב בעץ החיים שבג"ע, היכלי התורה בימינו הם גן עדן כבר בעולם הזה, וזהו 'כאהלים נטע ה', גם על נטיעות שבגן עדן וגם על נטיעות של בתי מדרשות וישיבות שעוסקים בתורה ששניהם עניינם אחד.

פניי הפרשה

חנוך משפחת החנכי (כו ה)

הקב"ה מייחס שמו על ישראל דווקא כאן בכדי ליחסם

וברש"י כאן מייתי לדברי חז"ל (שהש"ר ד יב) וז"ל: " לפי שהיו האומות מבזין אותם, ואומרים מה אלו מתייחסין על שבטיהם, סבורין הם שלא שלטו המצריים באמותיהם, אם בגופם היו מושלים, קל וחומר בבנשותיהם, לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם, ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה, לומר מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם, וזהו הוא שמפורש ע"י דוד (תהילים קכב) "שבטי יה עדות לישראל" השם הזה מעיד עליהם לנשבעיהם, לפיכך כולם כתיב 'החנכי' 'הפלואי' אבל בימנה לא הוצרך לומר משפחת הימני, לפי שהשם קבוע בו יו"ד בראש וה"א בסוף , ע"כ, דהיינו מתבאר בדברי חז"ל הללו שהקב"ה בכבודו ובעצמו מכניס את שמו בתוך שמותם בכדי להעיד על ייחוסם.

ולכאורה יש לברר, אמאי לא נכתבה מעליותא זו כבר במנין דריש חומש הפקודים, ומדוע ממתין עד לכאן בכדי לשבר את ישראל על ייחוסם, ואפשר לומר דלאחר שנכשלו בבנות מואב, ומעשה דזמרי, התחזק הרינון הזה, זהב לא התחיל עכשיו יש לזה שורשים כבר במצרים רח"ל, ולכן דוקא כאן הוזקקו להדגיש את השבח של הייחוס, בכדי לאפוקי מאותם שמועות.

ברית כהנת עולם (כה יג)

כיצד הקב"ה משבח את

הדימיון של מידותיו פנחס

לאהרן הכהן

הנה אמרו חז"ל (סנהדרין פב ב מובא
ברש"י לקמן) שהיו השבטים מרננים
אחריהו, שפיטם אבי אימו עגלים לע"ז,
והרג נשיא שבט לכך בא הכתוב ויחסו
לאהרן.

ואפשר לומר דזה גם מונח בשכר של 'כהונת עולם', דהיינו לומר שהוא ההמשך של אהרן הכהן, עד כדי כך שהוא זה שישמש בכהונה במותו, וזה מוכיח שיש בו את התכונות של 'אהרן', ולא שייך לסרך ע"ז שהיתה ביתרו, ובדומה לזה מצינו במדרש כאן שאמר עליו הקב"ה 'קנאי בן קנאי', דכתיב באהרן 'ויעמד בין החיים ובין המתים ותעצר המגיפה', והיינו ג"כ לומר דפנחס הוא ממשיך את אהרן בתכונותיו, ובמידותיו, ווממילא נקי מרינון השבטים לומר שיש בו סרך של נטיה לע"ז.

שיפה,
קונסונים

פויני משיא ומתן עם רבינו

בגדר האיסור ללמד תורה בשכר

בבשרו עשבר פנה אלניו ת"ח חשוב מב"ב. ונפשו בשאלתו מאחר
ואחד ועשיר גדול מארה"ב, אשר מקיים מאמר חז"ל 'ותומכיה
מאשר' ותוך במסודות התורה והכוללים ביד נדיבה, ביקש מעמו
שיאלם בשעות הלילה עם סבו הלומד באחד מהשיטות החשובות
בבני ברק, ויתן לו על זה כסנו חודשי נכד כלכלת ביתו. וביקש
שלא יראה ירח הזה סוף איסור של 'קבלת שער' ללמד תורה.
והוא רבינו דלכאורה יש להתייר באופן ענישו קצין מלכתחילה,
והיתכאף העשיר לתת לו את הסכום שסוכם ביניהם כל חודש,
ב'תנאי' שימדם עם בנו, אבל אינו משלם לו שטר על פועלו
שלומד עם בנו, רק הוי תנאי על התחייבות דרדית שיחן לו כל
חודש.

ואמר רבינו מהא דעכ"פ מהא דלא מצאנו מקור להיתר שכוה, ללאורה נראה שיסוד האיסור ללמד בשכר הוא, שצריך להפקיד עצמו לכלל' כבדי ללמוד תורה, ומחמת שכר אין באמת נפק"מ בין נטלת 'תשום' עבור הפעולה עצמה, לבין ההתחייבות 'להשלים חודש' ע"י קנן על 'תנא', ונצטם הדבר שיערוך תנאים והגבלות, ואינו מפקיד עצמו לכלל, זהו גופא האיסור. והוסיף רבינו ששמע פעם סברא להוכיח שזהו גדר האיסור, מהא דמביאר שאם אינו מוצא ללמוד בחינם ילמד בשכר, ולכאורה יקשה מדכשל את המלמד באיסור קבלת שכר על מה שמלמד ותופר בלפע"א, אלא ע"כ, פשוט שגדר האיסור הוא, שחייב להפקיד את עצמו ללמד לכולם, וא"כ בזה שאינו רוצה

המשד בעמוד הבא

(יח)

מדוע מרומז רצו 'ניסוח' כן

שמתנסכים דווקא בחג הסוכות

וברש"י כאן מביא את דברי חז"ל (תענית ב' ע"ב סוכה ל"ד ע"א), וז"ל:
 "נאמר בשני 'וּנְסִיכֵהֶם', ונאמר בששי 'וּנְסִיכֵהָ', ונאמר בשביעי
 'כַּמְשַׁפֵּטִם', הרי מ' י' מ' ר"ת מים, מכאן רמז לנסוך המים מן התורה",
 ע"כ.

ולכאורה כל מהות הדין של 'ניסוך המים' בחג, טעון ביאור והבנה, והלא עפ"י השכל אפשר להבין את ניסוך ה'יין', מכיוון שתהליך הכנת ה'יין' דורש עבודה ויגיעה רבה, לבצור ולדרוך הענבים, לסנן את הפסולת של השמרים, ולהביא את ה'יין', לתוצרתו המוגמרת.

כמו"כ לגבי הבאת 'שמן' למנחות ג"כ עמלו ויגעו עליו, עד שהגיע למצב של 'שמן' הראוי לאכילה, או למאור, א"כ מובן איפה, מדוע נטלו את ה"יין" לנסכים, ואת ה'שמן' למנחה, שהאדם נותן לקב"ה, ומקריב לפניו את פרי עמלו ויגיעתו.

משא"כ 'מים', לא נעשה בהם, שום שינוי ושום

עמל ויגיעה, א"כ מה מבטא איפה ניסוכם
של ה'מים' מע"ג המזבח.

אלא הביאור הוא כך, הדלא כבר ידועים דברי המשנה (סוכה פ"ב מ"ט) על ירידת גשמים בלילה הראשון של חג הסוכות, ומשלו משל למה הדבר דומה, לעבד שבא למזוג כוס לרבו, ושפך לו קיתון על פניו, ומכלל 'לאו' אתה שומע 'ה', דהיינו, כשלא ירדו גשמים, הרי שהעבד שירת את רבו כראוי, ולא שפך לו רבו את המים על פניו. ולכאורה גם סברא זו טעונה ביאור, ויש להבין, איזה 'מזיגת כוס' ושירות עושה כאן לרבו, הלא כל ישיבתו בסוכה, היא לצרכי עצמו, אוכל, ושותה, וישן, ובמה איפה משרת בזה את רבו, אלא ע"כ, הביאור בזה הוא שמלכו של עולם מצווה אותנו 'צאו מדינת קבע לדירת עראי', וכל ה'תשמישים', שלכאורה נראים כגשמיים בלבד, שתעשו שם, אכילה שתייה, שינה, הלא זו עבודתי ורצוני.

ומכיוון שכן יש לומר בדרך רמז, שלוקחים את המים, שעליהם יחיה האדם, דהלא אם ילך אדם במדבר הגדול, כחום היום, ולשוננו דבקה לחיכו, וגורנו ניחר מצמא, ויגישו לפניו שולחן ערוך בכל מיני בשרים ומעדנים שבעולם, אבל דבר אחד יהיה חסר שם מים להרוות את צמאוננו, הרי שימות מצמאון, ועל כן דווקא 'מים' מנסכים אותם מע'ל המזבח, ככיכול להראות שחג זה תנייחד, שהופכים את צרכי הנשמיים של האדם אפילו. שינה.

ושתייה, לרוחניות עבודת הבו"ת, "צאו מדידת קבע לדירת עראי".

איך אפשר לומר דתפתח ליבאי באורייתא ולא לבכות כמים

שח מקורבו של רבינו הרא"ג שיח'ל, שבשבו זה התקיימה 'הכנסת ספר תורה' אצל חמיו של רבינו מרן הגר"ז שליט"א, ע"י הגר"ד אתרוג שליט"א ככולל נץ' החמה, ובא קודם ההכנס'ת לרבינו ביחד עם הנגיד בכדי לקבל את ברכתו, ואמר רבינו שבהכנס'ת יש להתחזק באמירת 'ברך' שמיה' כוונה, צכי איך אפשר לומר יאה רעווא דתפתח ליבאי באורייתא ולא להזיל דמעוה כמים.

עוד שח הרא"ג שכיודע מחמיר רבינו מאוד ללמוד תורה עם תפילין, ובשבו זה ירד רבינו לטבול במקוה, והוריד את התפילין מראשו לרגע כמימריה בכדי לטבול במקוה, ולאחמ"כ הצטער על כל ואמר איך אפשר להסיר תפילין עם ה'דיבקות' של התפילין בשביל מקוה.

לאחר שבשבו עשר הבאנו את העבודה המחזקת ממרן המשיגה הגר"ז לוינשטיין זיע"א כפי שסופרה לרבינו, קיבלנו עשרות רבות של פניות לבירור גופא דעובדא, וביניהם מבעל המעשה הר"ר דוד קצבורג שליט"א ששלח לנו את הנוסח הבא כפי שסופר ע"י מגיד המישרים מקרית גת הרב

שמעון גוטסמן שליט"א

בקשתו המיוחדת של המשיג

ביום ראשון כ"ה באייר תשפ"ד הוזמנתי לשאת שיעור חזק בית הכנסת החדש "אור יחזקאל" שברח' יחזקאל בירושלים, מאחורי בית כנסת זה עומד רצף סיפורי השגחה, אשר אי אפשר להישאר אדיש כשנחשפים אליהם. לפני השיחה נפגשתי עם ר' דוד קצבורג שיח' מהקונדיטוריה המפורסמת "קצבורג" אשר גולל בפני את מה שהתחולל ועדיין מתחולל מאחורי הפרגוד. הנה בספר חדש "עבדא דקודשא בריך הוא" שיצא לאחרונה לדמותו של מרן המשיג הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל ושם סופר שלפני שבעים שנה כשעקר מרן המשיג רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל את מגוריו מירושלים לבני ברק, בשעה שהתכונן המשיג ליציאה מירושלים הוא קרא לחתנו הגה"צ רבי ראובן גיצבורג זצ"ל והביע בפניו בקשה מיוחדת, כי יהיה ובמשך השנים מסר המשיג שיחות חזק ביתו, בהם השתתפו רבים מגדולי ישראל, ואף התקיימו שם חלק מתפילות השבת, לכן בראיון שהביט הוא שספס כל כך הרבה קדושה ימשיך וישמש בתור "בית מדרש", נענה החתן ואמר למשיג שמדובר במשאלה שהיא כמעט בגדר נס, שכן עצם השכרת הדירה הייתה קשה באותם ימים, כאשר לא רבו הקופצים לקנות, ולכן להשכיר את הדירה רק לבית מדרש היא משאלה קשה מאוד. המשיג לא התייחס וביקש מחתנו שיעשה מציוד את ההשתדלות לכך.

החתן נאמן לבקשת המשיג יצא מהבית ומיד כשפגש ביהודי הוא ניגש אליו בתמימות ושאל אותו: אולי אתה מכיר מישהו שמחפש מקום לבית מדרש? באורח פלא השיב לו היהודי שהוא חסיד יוניץ וגבאי בית הכנסת שלהם מחפשים בדיוק בימים אלה מקום גדול יותר עבור בית הכנסת! עוד באותו היום נסגר החוזה וכך שימש המקום לבית הכנסת במשך שנים רבות, תקופה מסוימת היווה המקום בית מדרש של ישיבה, ועד לפני חמש עשרה שנה היה במקום בית מדרש. אלא שאו הושכר המקום לר' דוד קצבורג לצורך פתיחת קונדיטוריה.

פרוכת ממעילו של נפוליאון

הרב קצבורג מספר שבשעתו העירו לו על כך שהוא "מוריד בקודש" והופך בית מדרש למאפייה, והוא השיב להם שלמד בעבר בעיון את ההלכות של "מעלין בקודש ו'אין מורידין' ברור לו שלאור הנסיבות שהמקום לא נבנה בתחילה לשם בית כנסת, ואף המשיג גר שם ב"מ ממפתח" - מעין שכירות, לכן בוודאי אין איסור בדבר. (ראה פסקי תשובות ס' קדו'ב.) אלא שבשעתו הוא לא ידע מצוואתו של המשיג שברצונו שימשיך להיות המקום לבית מדרש.

ומתי למד הרב קצבורג את ההלכות הללו היה זה לפני כארבעים שנה, כשעוד עסק במסחר ביודאיקה, אז הוא היה בקשר עם "מוזיאון ישראל" שפנו אליו בתור יהודי דתי העוסק ביודאיקה וביקשו ממנו לברר להם מה מותר על פי ההלכה לעשות עם פרוכת לארון קודש שנעשתה ממעילו של נפוליאון והגיעה לידי המוזיאון. מאחורי הפרוכת עומד סיפור מיוחד, כאשר הובס נפוליאון וחיפש מקום מסתור סייע בידו יהודי אחד והכניסו לביתו, בהם השתתפו רבים מגדולי ישראל, ואף התקיימו שם חלק מתפילות השבת, לכן בראיון שהביט הוא שספס לתעוררת "מעלין בקודש" של מוזיאון ישראל, ובחברת מיוחדת שהופיעה לקראת התערוכה נתבקש הרב דוד קצבורג להשתתף בהכנת החוברת. הרב קצבורג נענה לבקשת המוזיאון למד את העניין לעומק וכתב להם מאמר ארוך ומפורט הכולל הוראות והלכות הקשורות לעניין.

והנה באורח פלא אחרי שנים הוא נתקל שוב בשאלה הקשורה לאותם הלכות של "מעלין בקודש" ו'אין מורידין'. הפלא הגדול הוא שמשמים גלגלו לידי של הרב קצבורג את הגיליון "מוסף שבת קודש" כשבו התכתב על הספר החדש "עבדא דקודשא בריך הוא" לדמותו של מרן המשיג רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, כשבאותה הכתבה הוקדשה התייחסות רחבה לביתו של המשיג בירושלים, כפי שמיד נרחיב, וכאשר מצד אחד של הדף מספרים על רבי יחזקאל ובדיוק בציוד השם של הדף מספרים על הפרוכת שנעשתה ממעילו של נפוליאון! כשהראה לי הרב קצבורג את הגיליון פכתי פשוט צממורות ביד, זהו פלא פלאים, הרב קצבורג קשור גם לבית של המשיג ולא פחות גם לאותה פרוכת, כאשר אף מצוטט שם בגיליון בהרחבה מתוך המאמר שכתב בשעתו הרב קצבורג לבקשת מוזיאון ישראל!

כשסיפרתי את הסיפור בבית הכנסת "אור יחזקאל" אמרתי להם שמשמים זיכו את המשיג שהיה כל כולו אמונה ובטחון שסביב הבית שלו יתגלגל רצף סיפורי השגחה מופלאים ביותר, ובאמת בספר הג"ל מובא בשער הספר שהמשיג אמר לאחד שכאשר הוא נתקל בהשגחה פרטית יספר זאת לאחרים, כי סיפורים שכאלה מביאים חזק באמונה ובטחון, וזכות היא עבודנו לחשוף את הסיפור המופלא בתוך מעון קודשו של מרן המשיג.

בית המדרש חוזר לפעול

הסיפור עדיין לא התחיל! שכן אם חשבתי שמרן המשיג יותר על משאלתו, מתברר שגם משמים הוא פעל בכדי שהמקום ישוב ויהיה לבית מדרש. וכך בחודש אדר א' התעוררו קבוצת בוגרי הישיבות לפתוח ממין ישיבתי באזור, הם חיפשו מקום מתאים בסביבות רח' יחזקאל ובהשגחה פרטית פנו לר' דוד קצבורג בבקשה שיעזור להם לקבל אישור לערוך ממין בבית כנסת "ידבר משה" הסמוך למאפייה שלו, ואשר שיך לקרובי משפחתו, הממין אכן התקיים עם במשך כמה ימים אך כיון ששם הנוסח הוא ספר לא היה זה נוח למארגנים אשר הורגלו לנוסח אדבר משה הם שבו וביקשו את עזרתו במציאת מקום חלופי, וכיון שבדיוק באותם ימים, הפסיקו לייצר עוגות בחור הגדול של מעון המשיג אשר משמש כאמור לצרכי הקונדיטוריה, עלה רעיון לערוך שם את הממין, וכך שם המקום לפעול כבית מדרש!

ובהשגחה מופלאה התפילה הראשונה בבית המדרש "החדש - ישן" התקיימה בדיוק ביום הארצהיית של מרן המשיג - י"ח אדר א'. זאת בשעה שמארגני הממין לא ידעו שהם מתפללים במעון קודשו של המשיג, ובוודאי לא ידעו שזו הייתה בדיוק משאלתו לפני שבעים שנה, וכן הם איך לא ידעו שהיום הוא יום הארצהיית של אותו צדיק.

גדול כוח הרצון

הרב קצבורג סיפר לי את כל זה כשכולו נרגש מרצף ההשגחה המופלאה, אך אני הקטן עוד יותר התפעלתי איך הקב"ה מוציא לפועל את רצונו של הצדיק, ועד כמה גדול כוח הרצון. שכן כאמור משאלת המשיג בשעתו הייתה נדמית לחלום שכמעט ולא יכול להתגשם, אך כיון שהצדיק כל כך רצה בזה, הקב"ה רצון יראיו יעשה, ומוכה את הצדיקים שיתמלאו משאלות לבם לטובה.

ללמדך עד כמה אין להתייחס מלהשיג דברים טובים, גם אם הם נראים רחוקים מהמציאות, אם תישאף לזה ותעשה מה שביכולתך, ומעל הכל תשקיע בתפילה על כך, הקב"ה עוד יוציא את רצונך לפועל.

ושבו, ביתו של המשיג שכל כך היה מחזק באמונה ובסיפיות גבוהות, הבית עצמו מהווה הוכחה ניצחת לגודל כוחה של אמונה ושאפה, שאם תאמין בפוטנציאל שלך, הקב"ה יזכה אותך להוציא אותו מהכוח אל הפועל.

התמונה האבודה

עורכי הספר פרסמו במוסף שבת קודש (יתד נאמן פרשת פקודי) על השגחה פרטית מופלאה שהיה סביב עריכת הספר הג"ל: בשעת עריכת הספר, צולם הבית של המשיג בירושלים, על מנת לשלב את התמונה בספר סביב סיפור משאלתו של המשיג, וכן להראות היכן התגורר המשיג והשפיע בשיחותיו ועדיין בירושלים אך משמים בדיוק התמונות הללו נעלמו באופן לא מוסבר, וכך נאלצו לפני הגשת הספר לדפוס לשוב ולצלם את הבית בירושלים, והפעם הם שמו לב שלט על בית כנסת המתקיים במקום, המדובר בבית הכנסת "ידבר משה" שהוזכר לפני כן, ובטעות חשבו שהוא מתקיים בשטח דירתו של המשיג, והדבר הביא אותם לתקן בספר ולציין שלאחרונה שם המקום להיות בית מדרש. מדובר אמנם בטעות כי בית הכנסת "ידבר משה" נמצא בחלקו האחרון של הבניין וכלל לא בשטח דירתו של המשיג ואף הוא בית הכנסת עתיק, אך למעשה אכן גם בביתו של המשיג מתקיים כבר בית מדרש, הלא הוא בית הכנסת "אור יחזקאל"... וכך לפחות נרשם לדורות בספר שחזר לפעול במקום בית כנסת.

מרן המשיג כבר דאג משמים להמשך הפעלת בית המדרש, לאחר שהבעלים של הבניין סיפר לר' דוד קצבורג שהוא באמצע ההכנות לקראת שבירת הבניין הישן לטובת הקמת בניין בן שש קומות,

חוק שימור

והנה שוב באורח פלא היות והחוק העירוני קובע שלצורך שימור ההיסטוריה גם כשמחריבים בניין שלם יש צורך להשאיר חלק מהבניין המקורי, ואף יש חוק נוסף הקובע שעל בעל הפרויקט להקדיש 130 מטר לצורכי ציבור, לכן החליט בעל הבניין בהשגחה פרטית מבלי שידע שהמשיג היה ביתו של מרן המשיג להשאיר בדיוק את שטח מעונו של המשיג ולהפקיד אותו לצורכי ציבור. ר' דוד קצבורג אשר התפעל מאוד מכל רצף ההשגחה שיתף את תלמידו של רבי יחזקאל זצ"ל הלא הוא מרן המשיג רבי דן סגל שליט"א בכל חלקי הסיפור ורובי נץ' יצא בהתפעלות רבה כשבכוונתו לעורר את העסקים לעשות הכל בכדי להמשיך את רצון צדיק, ולדאוג שבס"ד המקום ימשיך לפעול כ"בית מדרש". ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שזכות מרן המשיג רבי יחזקאל זצוק"ל אשר זכיתו להיות מתלמידי תלמידו הלא הוא מרן המשיג רבי שלמה וולבה זללה"ה, זכותו תגן עלינו ועל כל בית ישראל לאמונה על הפעולה, ובאופן שהיה רק תנאי על תשלום משכורת חודשית ע"י קנין לכאורה היה היתר גמור.

ומה שהקשינו דלפ"ז יאה איסור לפנ"ע באינו מוצא ללמוד בחינם, ע"ז אמר רבינו דזה פשוט דמחויב כל אחד לעשות כל טעדיק שבעולם כדי שיוכל ללמוד, וא"כ הוא מצד עצמו מותר לו וחיוב עליו לתת כל הנו כד שיילמדו תורה, ולכן התשלום שהוא משלם אינו איסור, וכל האיסור הוא רק על זה שמקבל התשלום, והנותן אינו עובר כלל כי זה חיובו, ועליה רמיא לשלם ודו"ק. והנסיף רבינו ואמר לפי"ז דיש לחקור דאעפ"כ דביני שבר שבת, ו'שכר מועד', לא יחייב תנאי זה, שמקבל תשלום חודשי בקניין, דשם התשלום בכל אופן שהוא נותן שם מלאכה על הפעולה, והאיסור הוא לעשות את המלאכה בעבור תשלום, ולפי"ז גרד ההיתר ע"י 'הבלעה' והחילוקי דברים בזה, בבית מחובו, שנחלקו החיי אדם והבה"ל, ואכמ"ל ועוד חזון למועד בעוה"ש"ת.

הדפסת העלוך לע"נ רבני טבריא:

רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאג'א זצ"ל
רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זריהן זצ"ל
מייסד ת"ת כיבאס, הצדיק החכם רבי רפאל כיבאס זצ"ל

ארחות חיים

דרכי הצדיקים נקרא ארחות - דהיינו תורה ומצוות ומידות (ביאור הגר"א מש"ב)

בהתמדתו, ואז כשמגיעים לשידוכים - הבעל כישרון שמח לקבל שידוך שנפסל למתמיד... ואז זה אוכל לו את הלב... לפעמים המתמיד נהיה ראש ישיבה והבעל כישרון צריך לעמוד אצלו בתור... הקדוש ברוך הוא מפגיש ביניהם... תמיד יש סוף חשבון... חבל לעמוד בצד של המנוצח. עמל התורה הוא מה שמשפיע ומכריע! דברים פשוטים.

ההשפעה של המידות

והנה נראה ממה מגיע השורש של הכל?... המשנה באבות (ה, כב) אומרת, כל מי שיש בו שלשה דברים הללו הוא מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים אחרים הוא מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה, ורוח נמוכה, ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו. עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע.

מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע?... תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין העולם הבא, שנאמר "להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא". אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם, ויורדין לבאר שחת, שנאמר "ואתה אלוקים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, ואני אבטח בד".

בהמשך הדברים בעז"ה עוד נעמוד על החידוש שיש כאן, שאפילו בעולם הזה יש הבדל... אלה אכולים קנאה תאוה וכבוד, והללו נהנים ואוכלים בעולם הזה. ובעז"ה נדבר על כך בהמשך. אבל הרביה שלנו המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל היה אומר, אם נשאל היום מה ההבדל בין מי שלומד באוניברסיטה למי שלומד בישיבה?... התשובה תהיה במה הם משתווים בכלל...

אמר רבי מאיר: כל העולם מחולק לשתי ישיבות. גם באותו בית מדרש... באותו בית מדרש לפעמים אף יושבים אחד ליד השני, ולפעמים לומדים בחברותא, אבל הם בשתי ישיבות שונות לגמרי! אחד בישיבה של אברהם אבינו, והשני בישיבה של בלעם הרשע. הכל תלוי במידות!... מי שהוא בעל מידות טובות הוא בישיבה של אברהם, כל התורה הולכת עם המידות טובות. אך מי שאין לו מידות טובות - - -

שורש התורה טמון בכל אחד ואחד!

בואו נראה עד כמה ההשפעה של מידות... אני מאד אוהב את הסיפור של מרן שה"ת הגר"ח קנייבסקי זצ"ל. יש פה דבר שכאב לי... כתוב "בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים כן תחננו ותלמדנו". בשלב הזה אני מבקש בלי שום "רחמים" מהקב"ה. אח"כ שאני רוצה לבקש להבין ולהשכיל וכו' אני מקדים לכך, אבינו, אב הרחמן, המרחם, רחם עלינו!!! והשאלה היא - מה ההבדל!...

אומר הגר"ח"ק: מה שמבקשים 'בעבור אבותינו' רק על התלמדנו, ואילו להבין ולהשכיל וכו' מבקשים במידת הרחמים, כי מצינו באברהם אבינו (בר"ר ס"א) אב לא לימדו, ורב לא היה לו, ומהיכן למד את התורה? 'אלא זימן לו הקב"ה שתי כליותיו כמין שני רבנים והיו נובעות ומלמדות אותו תורה וחכמה. וזה שאנו מתפללים בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם כן תלמדנו'.

ואני תמה מאד... את הדרגות הגבוהות ביותר מבקשים ללא רחמים!... כשיש לי את השכל שלי, ואני לומד ומבין, ואני רוצה עוד - אז אני מבקש ברחמים, וכשאני רוצה שיהיה כליותי כמין שני רבנים שיהיו נובעות וילמדו אותי תורה וחכמה - לזה לא צריך רחמים... מספיק לבקש בזכות האבות.

השאלה הזאת בערה בי... עד אמש ששמעתי מהג"ר חיים פרץ ברמן שליט"א שהביא את המשך חכמה בתחילת נצבים (ל, יד) על הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו". אומר המשך חכמה, כל דבר שנצרך לעולם הוא מצוי בשפע גדול אין חסר. כמו אויר שבלעדיו אי"א להתקיים, אז הוא מצוי בשפע ובחנים, אף אחד לא משלם על האויר... לחם זה גם מאד נצרך, ואפשר להשיג היום בזול... וכל כמה שהדברים פחות נצרכים המחיר שלהם הוא יותר יקר ויותר יקר... כסף וזהב זה הכי יקר.

אמונה, תורה, זה דבר שנצרך לעולם מאד - זה פיקוח נפש. **הבריאה ברוחה שיהיה באדם - מצד עצמו - שלמות של כל התורה כולה! אדם נולד עם כוחות שהוא יודע את כל התורה כולה, והוא יודע את האמונה, ואת הכל! מה שנצרך לבריאה יש לו בכוחות.**

שני הפכים לבסוף נפגשים...

אנחנו בפרשת בלק מוצאים את התחלת הפרשה וסופה בשני הפכים מוחלטים. תחילת הפרשה מדברת על בלעם, שהוא אדם שקיבל כחות למעלה מדרך הטבע, הוא יודע דעת עליון. לא קם בישראל כמשה עוד אבל באומות העולם קם ומנו בלעם, כך אומרים חז"ל. ואת הכוחות האלו הוא בזבז לגמרי, ואף השתמש בהם לרעה.

מאיך גיסא - הפרשה מסתיימת עם פנחס. פנחס לא היו לו כוחות, אך כשהוא מסר את נפשו הוא קיבל אותם. וכמו שרש"י כותב (כה, יג) לא נתכחן פנחס עד שהרגו לזמרי, (והוא מובחים קא, ב), ואז הוא זכה "והייתה לו ולירעו אחריו ברית כהונת עולם".

אלו הם שני ההפכים. מחד גיסא יש את תחילת הפרשה עם בלעם שהוא קיבל כחות ומבזבז אותם ולא סתם מבזבז אלא משתמש בהם לרעה, ומאיך גיסא את פנחס שהוא אדם שאין לו כוחות, אך עם עמל ויגיעה ומסירות נפש - הוא מקבל כוחות.

כל החיים אנחנו נפגשים בזה. בישיבה נפגשים הרבה: יש שני סוגי בחורים, אחד בעל כישרון עם המון כוחות אך הוא סתם מבזבז אותם, וכ"ש אם הוא עושה עמלה דברים לא הכי מוצלחים... ומאיך גיסא ישנם בחורים לא הכי כשרוניים, שעם עמל ויגיעה הם מגיעים לדרגות גבוהות הגם שלא היה להם הרבה כוחות.

המעניין הוא, איך בסוף מתו בלעם וכל אנשי מדין? רש"י (לא, ו) מביא "וכלי הקודש" - זה הארון והציץ 'שהיה בלעם עמהם ומפריח מלכי מדין בכשפים והוא עצמו פורח עמהם, הראה להם (פנחס) את הציץ שהשם חקוק בו והם נופלים'...

זאת אומרת שהקב"ה הפגיש את שתי הקצוות הללו יחד... ציץ - זה הכהונה שפנחס קיבל ע"י זה שהוא מסר נפש, ועם זה הוא הוריד את בלעם שקיבל כוחות ואיבד אותם. **ובדווקא זה היה בצורה הזו, תראה מה עושה בן אדם שאין לו כוחות והוא מוסר נפש, לעומתן שקיבלת כוחות ואיבדת אותם!**

דבר דומה מצאנו ברות וערפה כלותיה של נעמי. ערפה - גם את מה שהיה לה כבר היא אבדה, ולא סתם... חז"ל אומרים שכבר באותו הלילה היא השלימה את העבירות שהיא החסירה ולכך נקרא שמה ערפה... ולעומתה - רות, מסרה נפש, והגיעה להיות אמה של מלכות.

חז"ל מספרים כשהיה מאבק בין גלית (נכדה של ערפה) לדוד (נכדה של רות) היה בזה הכרעה גורלית לישראל ופשתים. היה בשמים פסק דין! יבואו בני נשוקה ויפלו ביד בני דבוקה. דהיינו יבואו בניה של ערפה שהיא נשוקה שטא "ותשק ערפה לחמותה", ויפלו ביד בני דבוקה, בניה של רות שנאמר "ורות דבקה בה".

גם פה הקב"ה נתן את אופן ההכרעה בחיבור הזה בין שני ההפכים, בואי תראי מה קרה בסוף... את - ערפה - מאבדת את הכל, ורות היא זו שמקבלת את הכל... וזרע ערפה נופל בידי זרע רות.

כשהיינו בחורים צעירים התפרסם סיפור, שהיה פעם חברותא בישיבה והם למדו בבא מצינא, והגמרא שם מתחילה, לימא מתניתין דלא כבן ננס. אז אחד אמר לשני, נו... ואם המשנה לא כמו בן ננס - מה קרה, כל המשניות צריכות להסתדר עם בן ננס! מה הקושיא בזה?... והחבר שלו עונה לו, מה זאת אומרת, למדנו כל כך טוב את הסברא של בן ננס, הכל כל כך מובן... לבוא ולומר שהמשנה לא כמוהו, מהיכא תיתי? במה הם נחלקו?...

לימים, אותו אחד שלא עניין אותו אם המשנה תהיה כבן ננס או לא - נהיה מלצר בחתונות. יום אחד מגיע לאולם ראש ישיבה גדול עם בחורים שהולכים אחריו ביראת כבוד... המלצר מביט ממושכות ורואה שזה החברותא שלו מהישיבה... הוא לא החזיק מעמד, הוא הלך אליו (הרה"י לא הכירו) ואמר לו **אתה יודע מה ההבדל ביני לביןך, למה אתה ראש ישיבה ואני רק מלצר?... כי לך איכפת לימא מתניתין דלא כבן ננס ולי זה לא איכפת!...**

הרבה פעמים נפגשים לבסוף הקצוות הללו, ואז עושים את החשבון סוף פסוק... יש הרבה פעמים שנכנסים בחורים לישיבה בהתחלה. אחד בעל כישרון חריף והשני מתמיד גדול. וכמובן שבתחילת הדרך הבעל כישרון מקבץ, שואל ומתרחץ... אך כגודל כשרונו כך יצרו גדול הימנו, ולאט לאט הוא יורד מעמיה עמיה ואזיל, ואילו המתמיד נשאר

אבל מה הבעיה?... כתוב בפסוק (קהלת ז, כט) "אשר עשה האלוקים את האדם ישר, והמה ביקשו חשבונות רבים". החשבונות הרבים, התאוות, המידות, אלה היו בעוכרינו ומפסידים לנו את הכל. אבות העולם נקראו ישרים, בראשית זה ספרן של ישרים. באנשים ישרים יש את הכל בכוחות שלהם! וממילא כשאנו מבקשים על "תלמדנו" אנו לא צריכים לבקש במידת הרחמים, אלא בעבור אבותינו בלבד, כיון שזה נמצא בנו! זה טמון בתוכנו! אך אם יש לי עקמימות וצריך ללמד אותי לחזור לישרות - על זה צריך רחמים. אך בעיקר הבריאה - התורה נמצאת בתוך כל בן אדם! כך אומר רבי מאיר שמחה!

האדם עם מידות טובות יש לו את הכל. ולישרי לב - שמחה! אבל "והמה ביקשו חשבונות רבים" כשמאבדים את הישרות, מתחילים עם מידות לא טובות, אז מאבדים את הכל.

לקבל כוחות בלי להתגאות

רש"י (כב, ה) מביא: ואם תאמר מפני מה השרה הקדוש ברוך הוא שכינתו על גוי רשע? כדי שלא יהא פתחון פה לאומות לומר אילו היו לנו נביאים חזרנו למוטב! העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם וכו'.

ונאמר משל לסבר את האוזן בלבד: אם יבוא אחד ויגיד, אם היה לי היום את רבי יחזקאל לוינשטיין ואת רבי אליהו לופיאן זצ"ל גם אני הייתי חוזר בתשובה. אז הקב"ה אומר - בסדר, אז ניתן לך את לפיד... זה שלא ממין הטענה בכלל... אני רוצה שיהיה לי נביא שיחזיר אותי בתשובה, ואני מקבל את בלעם הרשע מרוע שלימד רק להחטיא ולפרוץ גדר!...

התירוץ הוא פשוט, ונאמר במילים של מרן שה"ת רבי חיים קניבסקי זצ"ל: נקודת הפתיחה של משה רבינו ובלעם הייתה שווה. וכשתנו לשניהם גדולה זה השתנה... אצל בלעם, הגאווה העבירה אותו על דעת... הוא קיבל גדולה ומיד הוא התגאה והוא עשה ההיפך מרצון הבורא עולם ככל יכולתו. כל המידות הרעות נתגלו בו במלא עוז... אצל אברהם אבינו זה היה בדיוק להיפך... כל כמה שהוא קיבל יותר מהקב"ה הוא הרגיש שהוא חייב להחזיר לקב"ה יותר ויותר... אז אברהם אמר "ואנכי עפר ואפר". משה רבינו אמר "ונחננו מה". משה רבינו היה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה.

הקדוש ברוך הוא אומר לאומות העולם, אתם שלא מוכנים להשתנות, אתם שנשארים בעלי מידות רעות - לא יעזור שום דבר... זה לא עניין של ראש. כל זמן שיש מידות רעות - זה תלמידיו של בלעם! כמה שתתן לו יותר, זה רק יגביר בו את הגאווה והוא יעשה יותר דברים רעים.

אברהם אבינו זה בדיוק להיפך... הוא יותר נכנע ומרגיש שהוא חייב יותר ויותר.

מרן ראש הישיבה זיע"א סיפר, ששאלו פעם את מרן החזון אי"ש זצ"ל אם הוא יודע את המעלה שלו שהוא 'חזון איש'... והחזון אי"ש אמר - כן. אם כן, העניו ושאלו - איך הוא לא נהיה בעל גאווה?... אמר החזון אי"ש, קיבלתי כוחות - מתנה מהקב"ה, וייתכן מאד שאם מישהו אחר היה מקבל את הכוחות שלי הוא היה עוד יותר טוב ממני... אם בכל זאת קיבלתי כוחות אז אני חייב עוד יותר להודות לקדוש ברוך הוא!...

למעשה זה גמרא. הגמ' אומרת אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. ויש כל מיני הסברים מה זה 'ממית'. יש גמרא ידועה במסכת תמיד (לב, א) **הרוצה לחיות ימית את עצמו**. ורש"י מפרש - ישפיל את דעתו. דהיינו ענווה. אדם בעל גאווה - החיים שלו לא חיים, הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם. פעם סיפרנו שהמשגיח רבי גדליה אייזמן זצ"ל נכנס פעם לשיבת קול תורה והתחיל לחפש... שאלוהו תלמידיו, מה המשגיח מחפש, אולי נוכל לעזור... אמר להם - אני מחפש אחד שחי בעולם הזה. ולא הבינו, כולנו חיים פה בעולם הזה... אמר המשגיח: במשנה כתוב לא ככה. 'מוציאין את האדם מן העולם'! אני מחפש מישהו שכן חי כאן בעולם שאין לו את המידות הרעות. אחד שנושם, חי, נהנה ומאושר! כשיש מידות טובות זה אחרת...

העבודה והעמל הם הדרך להצליח...

המדרש בתחילת הפרשה (פרשה כ אות א) 'וירא בלק בן צפור' - זה שאמר הכתוב "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט", לא הניח הקב"ה לאומות העולם פתחון פה לעתיד לבוא לומר שאתה רחוקתנו. מה עשה הקב"ה?... כשם שהעמיד מלכים, וחכמים, ונביאים לישראל כך העמיד לאומות העולם.

העמיד **שלמה** מלך על ישראל ועל כל הארץ, וכן עשה **לנוכדנצר**. זה בנה בית המקדש, ואמר כמה רננות ותחנונים, וזה החריבו וחרף וגידף, ואמר "אעלה על במתי עב".

נתן **לדוד** עושר - ולקח הבית לשמו (- של הקב"ה, והכין כסף וזהב לצורך בנין ביהמ"ק). נתן **להמן** עושר - ולקח אומה שלימה לטבחנה.

כל גדולה שנטלו ישראל את מוצא שנטלו האומות כיוצא בה. העמיד משה לישראל ובלעם לאומות העולם, ראה מה בין נביאי ישראל לנביאי אומות העולם; נביאי ישראל מזהירין את ישראל מן העבירות, ונביא שעמד מן הגויים העמיד פרצה לאבד את הבריות מן העולם, וכו'. ולאורך כל הזמן אנחנו רואים, שכשיש מידות רעות כמה שאתה מקבל יותר אתה רק משחית ומחבל ומקלקל.

אנחנו מבינים לבד... קרח היה עשיר גדול. הוא יכל להרוויח עם העושר כ"כ הרבה מצוות! ומה הוא עשה עם זה?... מחלוקת על משה רבינו, ואז הכל נבלע באדמה, גם יונקי שדיים. מה יצא לו מכל העושר?... הוא רק הפסיד את העולם.

במדרש כתוב (יח, טז) א"ר לוי למה חלק קרח על משה?... אמר, אני בנו של שמן, בן יצחק. שטאמר ותירושך ויצהרך, תירוש זה יין, ויצהרך זה שמן. ובכל המשקין כשתתן את השמן - הוא נמצא עליון. (השמן צף למעלה) ולא עוד אלא שכתוב "אלה שני בני היצהר העומדים על אדון כל הארץ" (זכריה ד, יד) וכי יש לשמן בנים! אלא זה אהרן דוד שנמשחו בשמן המשחה, אהרן נטל כהונה ודוד מלכות. אמר קרח: ומה אלו שנמשחו בשמן המשחה **בלבד** נטלו כהונה ומלכות, אני, שאני בנו של שמן אני נמשח ונעשה כהן ומלך! מיד נחלק על משה.

מה שמונ בזה?... שמן צף למעלה ללא עבודה או השקעה מיוחדת, אלא זו התכונה שלו. קרח היה סבור, כיון שאני בנו של שמן, ואבא שלי יותר גדול, אז מגיע לי ראשון. **אבל ברוחניות זה לא עובד... אין אבא שלי, ואין צף לבד. אם אתה עובד אתה מקבל, ואם אתה לא עובד אתה לא מקבל.**

אליצפן בן עוזיאל עבד - אז הוא קיבל, אתה לא עבדת אז לא תקבל. בדור האחרון היו שני מהפכנים יהודים. לאחד קראו הסבא מנובהרדוק, ולשני (להבדיל) קראו טרופקי. טרופקי הוא הביא חורבן ושואה לכל העולם... הוא פתח את כל הקומוניזם, עד שבסוף הוא הגיע למקסיקו וסטלין הרג אותו. ומאידך, הסבא מנובהרדוק העמיד את העולם, ואחד מתלמידיו הידועים הוא מרן הסטייפלער זצ"ל.

הקב"ה נתן כוחות לכל בן אדם. השאלה מה אתה עושה עם זה. בואו נחשוב רגע... כל אחד מאיתנו מקבל מתנות מהקדוש ברוך הוא. חיים, בריאות, שכל. מה אתה עושה עם זה?... אמנם יש יותר כישרוניים ויש פחות אבל לא זה מה שקובע בעבודת ה'. **מי שמנצל את הכוחות שהוא מקבל - הוא מגיע למעלה ראש. ומי שלא מנצל - מרן רה"י זיע"א תמיד היה אומר, שהרבה בעלי כישרון לא יצא מהם שום דבר.** מרן הסטייפלער זצ"ל אמר שעמ"י מהעילויים רק סבל. כך מובא בספרים בשמו שכששאלו אותו מה הוא מחפש לכבודתו שלו, אם הוא מחפש עילויים, ואמר שמהם כלל ישראל רק סבל, הוא מחפש מתמיד ולמדן וירא"ש ובעל מדות.

ולמה הבעלי כשרון נפלו?... כי הם נהיו בעלי גאווה. הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה, אומר רש"י - שדעתן שפלה. זה מציאות.

הצרה נועדה בשביל להתקרב לה'

וכעת נעבור לאיזה עניין קצת בהשקפה:

ראיתי בהקדמה של הספר 'כלל דריביתא' (מהגר"ש אנגלנדר שליט"א רה"י בית שמעיה) שמביא חז"ל שלעתיד לבוא העשירים יבואו אל הקדוש ברוך הוא בטענות, למה נתת לנו כסף?... אם לא היה לנו כסף לא היינו חוטאים. (אגב, היום כשלא נותנים כסף מה טענות, אומרים לקב"ה למה אתה לא נותן לי כסף... והקב"ה הרי יודע וכאילו אומר אדרבא - אני כבר מקבל את הטענות שלך לע"ל ויודע שתפול בזה, ולכן אני מראש לא נותן).

הראה לי אחי שליט"א דבר מעניין במשך חכמה בסוף פ' חוקת: כתוב בנחש הנחושת "והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחושת וחי". מה קורה אחד שהיה חולה במחלה הממארת ומצבו התדרדר עד שרח"ל הוא נטה למות, ולא עוד אלא גם נשך אותו נחש. עכשיו שהוא מסתכל על הנחש, הוא יברא או לא?... מדייק המשך חכמה: משום שהשם יתברך אמר **"כל הנשך וראה אותו וחי"** - לכן **אף אם היה חולה מסיבה טבעית והיה קרוב למות, אם נשך אותו נחש והביט אל נחש הנחשת - היה מתרפא ושב לבוריו!** לכן היה **שמחה** לאיש כזה אם נשך אותו נחש, ולכן כתוב **"והיה"** שמבואר בחז"ל שהוא לשון שמחה, ולא ויהי שהוא צער, **ופשוט**.

בשעתו היה סיפור על אשה שבמשך שנים על גבי שנים הייתה משותקת ולא יכלה להזיז את האיברים, וכשהיה קורונה היא נדבקה, והחידק אכל את מה שגרם לשיתוק ופתאום הוא התחילה ללכת!...

מה קורה כשמסתכלים על הנחש? וכי נחש ממית או נחש מחיה?...! אלא - אומרת המשנה - בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדים ליבם למקום היו מתרפאים!

אמר לי אחי הרה"ג רבי אברהם יצחק שליט"א הרבה פעמים בן אדם מקבל צרות ואף מכמה כיוונים, ואח"כ הוא מקבל צרה נוספת ואז

הוא נשבר לגמרי... לו חכמו ישכילו... הקב"ה רוצה להביא לדכדוכה של נפש ואז תסתכל עליו, עכשיו בדיוק הוא רוצה לעזור לך, תחזור אל הקב"ה ותתפלל וכך תנצל מהכל. דבר כ"כ פשוט. המשך חכמה כבר כותב שזה פשוט...

האומר שובו - הרוצה בתשובה!

תמיד אנו חוזרים שמרן ראש הישיבה זיע"א היה מוסיף דבר מבהיל: כתוב שאחד הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות זה היה פי האתון, ולמה? כי אין כל חדש תחת השמש. ובשביל שבזמן בלעם תוכל האתון לפתוח את פיה צריך לברוא לה פה כבר בששת ימי בראשית. והשאלה נשאלת: וכי זה מה שבדיוק חשוב כעת?!... הולכים כעת לחתונה הגדולה של הבריאה, שבת קדש... מה זה כ"כ חשוב?... אמר מרן הרה"ק, הקב"ה לא רק שהיטיב עם בראיו אשר הכין להם את הדרך לעלות מתוך הפחיתות שהם נמצאים ע"י תשובה כמב' בשע"ת, החידוש של תשובה הוא חידוש עצום...! מידת היושר, גם אחרי החסד, שאם אתה בא ומבקש ממני סליחה - אני סולח לך.

[דרך אגב כתוב במדרש חידוש עצום, שבלעם אמר חטאתי. למה? כי הוא היה רשע ערום ויודע שאין עומד מפני הפורענות אלא תשובה, שכל מי שחוטא ואומר 'חטאתי' אין רשות למלאך ליגע בו! (כ, טו) דבר מבהיל... אפילו אם זה לא תשובה אמיתית, וכמו בלעם, דבר ראשון - אמר מרן הרה"ק - מי שחטא שיגיד חטאתי. תודה 'על חטא' וכבר המלאך לא יכול לגעת בו. כמובן שצריך להיות אמיתי שיועיל ממש]

עכ"פ - אמר מרן הרה"ק, לא רק שהקב"ה היטיב עם בראיו שמי ששב בתשובה מקבלים אותו, אלא מרוב אהבתו לבריות **הוא עשה מצב שלא יהיה בן אדם על אדמות שלא יהיה לו מעוררים לשוב בתשובה**. אצל כל בן אדם יש לו כל מיני מעוררים. היחידי ששום דבר לא מדבר אליו זה בלעם. ומשתי סיבות: א. הוא מבין יותר מכולם ויודע דעת עליון, מי עוד מבין יותר ממנו?... שנית - הוא גם בעל גאוה שלא מוכן להכנע ולשמע לאף אחד ושום דבר. אז צריך לעשות יצירה מיוחדת, פי האתון - שהיא תדבר לעניין, ככה זה גם מכבד אתו שבוראים משהו במיוחד לרום מעלתו... ודבר שני - האתון מוכיחה אותו בדברים לעניין... ומבין שיצירה זו מהשמים להחזירו למוטב. **ולפני שזה נברא - הקב"ה לא נכנס לשבת! אם עדיין לא נברא בריאה שלכל העולם כולו יהיה מה שידבר אליו - הבריאה עוד לא שלמה**.

אחרי שרואים כזה דבר... בלעם רואה איך מתחשבים בו... מה אומר בלעם - היודע דעת עליון?... "לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך!" והוא משוחח אתה כמו שני חברים טובים... באמת שני חברים טובים... הוא עונה והיא עונה, והם מתווכחים... מצא מין את מינו. אומר הרה"ק, תראה מה שלא עושים בשבילך... תראה כמה שיוורדים אליך... ואתה בשלך כאילו לא נוגע לך כלום.

וככה זה גם אצלנו, ואצל כל העולם... הקב"ה לכל אחד ואחד הלב שלו דופק לו, לא לזה נוצרנו... רק שכן אדם מחביא את זה מהר... כל אחד שלא עושה מה שצריך - יש לו יסורי מצפון, אבל הוא מהר מהר דוחק את זה. אבל אחרי זה משלמים על זה ביוקר...

עד כדי כך בלעם ירד, רש"י מביא שהקב"ה רצה ליכנס עמו בדברים ואמר לו מי האנשים האלה עמך?... אמר לו בלק בן ציפור מלך מואב שלח אלי, ופרש"י יאף על פי שאיני חשוב בעיניך, חשוב אני בעיני המלכים.

זה בערך שנבוא למרן רה"ק או למרן הגר"ק ונגיד לו בעיניכם אני לא חשוב אבל חבר שלי שעובד בפח זבל הוא אחד החברים הכי טובים שלי... ככה בלעם אומר לקב"ה אתה לא מחשיב אותי אבל בלק כן. ועל מי מדובר פה?... על בלעם שיוודע דעת עליון!!! הוא מה שאמרו חז"ל הבא ליטור מסייעין בידו והבא ליטמא פותחין לו! אם ללצים הוא יליץ... הקב"ה כל כך משתדל אתנו, ואנחנו מתעקשים... ואח"כ כשמגיע הזמן שמשלמים את המחיר - כבר מאוחר... בדרך כלל נזכרים ברגע האחרון אבל כבר אין מה לעשות, וחבל.

צופה רשע לצדיק

זה לא יפה להגיד, אבל גם בישיבה יש כאלו דברים... יש בחור ששבור - נכון, אני לא כ"כ לומד, אבל אני חברהמין גדול... בחתונות אני רוקד מעולה... החברה אווזים ממני... אני יודע לדבר יפה, בשבע ברכות תמיד מזמינים אותי... נכון, אני לא לומד כמו שצריך, הקב"ה לא אווז ממני אבל בחברה אני נחשב...! זה מזכיר את בלעם והאתון לידו...

הגה"צ רבי הירש ברוידא זצ"ל היה חתנו של הסבא מקלם זצ"ל. הוא הגיע עם אחיו לירושלים, ואחרי שהסבא מקלם נפטר הוא חזר בחזרה. לפני שהוא נפרד מהם עשו לו מסיבה קטנה. והוא אמר שאצל הסבא מקלם הפחד מהמידות הרעות זה כמו שמעמידים אריה לידו וכל תזוזה הכי קטנה שלא תמצא חן בעיני האריה הוא מיד יטרף אותו... ככה הוא פחד מאוד מהמידות. מידות זה דבר שבכל רגע יכול להתפרץ... קנאה תאוה כבוד ואתה מאבד את הכל.

המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל דיבר פעם בכולל פוניבז'. והוא אמר בואו נראה שעוד לא התחלנו לעבוד... מפורסמים המה דברי החובות הלבבות מעשה בגיבור שחזר מן המלחמה ופגע בו חכם אחד ואמר לו חזרת מן המלחמה הקטנה ועדיין לא חזרת מן המלחמה הגדולה. ואינו, זו מלחמת היצר וחיילותיו.

נתאר לעצמינו איך מרגיש היום חייל בעזה, שכל רגע ורגע יכולים להרוג אותו מכל כיוון. וזה עוד נקרא 'מלחמה קטנה', הלואי ונרגיש ככה במלחמה שלנו עם היצר הרע... וזו הרי המלחמה הגדולה. הוא אורב לך בכל פינה. איפה שהוא רק יכול הוא מנסה להפילך, צופה רשע לצדיק... הוא צופה, הוא מחפש... איפה אני אוכל להוריד את הצדיק. ובתחום שבן אדם קצת לקוי מיד מתלבש עליו היצה"ר.

מה טובו אהליך יעקב

כעת אני רוצה לומר לכם: בואו נראה איפה היצה"ר תופס אותנו. יש מימרא מופלאה שאמר לי הבן שלי שיחי' בשם מרן רה"ק רבי גרשון אדלשטיין זצ"ל. [ובנותן ענין להזכיר כאן מה שהביאו את דברי בעל ההפלאה בספרו 'פנים יפות' עה"ת ריש פרשת חוקת עה"פ "זאת התורה אדם כי ימות באהלי", ואחז"ל (שבת פג, ב) אמר רבי יונתן לעולם אל ימנע. אדם את עצמו מבית המדרש ומדברי תורה ואפילו בשעת מיתה, שנאמר "זאת התורה אדם כי ימות באהל" - אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה.

והרי לכאורה אין מציאות לקיום הדבר, שהרי כיון שעוסק בתורה לעולם זה לא יכול להיות שעת המיתה וכמו שמצינו בדוד המלך עליו השלום (שבת ל, ב), שכל זמן שעסק בתורה לא יכל מלאך המות ליטול נפשו, וכמו שהביא רש"י שם הוה יתיב וגרס שלא יקרב מלאך המות אליו שהתורה מגינה ממות כדאמרין בסוטה (כא, א). ועל כרחך צריך לומר שהוא רק באדם שזוכה שתהיה מיתתו כעין מיתת נשיקה וכמו שראו בשעת יציאת נשמה של מרן רה"ק הגר"ג זצ"ל שהיה מתוך דברי תורה ממש].

הגמרא בסנהדרין (קה, ב) אומרת מברכותיו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו. הוא רצה לקלל שלא יהיו בתי מדרשות, אז הוא אמר "מה טובו אהליך יעקב", דבר ראשון אומר הגר"ג, רש"י מסביר מה טובו אהליך - על שראה פתחיהם שאינן מכוונות זה מול זה. אם כן מה זה נוגע לבתי כנסיות ובתי מדרשות?... אמר רבי גרשון, למה אנחנו מקפידים שאחד לא יסתכל אצל השני... **כי יש ישיבה ובישיבה לומדים תורה - והתורה מלמדת אותנו הליכות חיים ומוסר והנהגה של שלימות וגדלות האדם**.

דרך אגב, בעומק הדברים מה הכוונה שאין פתחיהן מכוונות זה מול זה? אני אף פעם לא מסתכל איך השני מצליח, אני מסתכל על עצמי. מה אכפת לך איך השני... ברגע ואני הולך לפי השני אני מתחיל עם קנאה, וכבוד, וזה מוציא מהעולם... בשביל מה אתה צריך את זה?... אין פתחיהן מכוונות. **התורה והמוסר מלמדים אותנו - תחיה את עצמך! לכל אדם יש כ"כ הרבה מעלות. מעלות שאיתם אפשר כ"כ הרבה להצליח!**

והוסיף מרן רה"ק זצ"ל ושאל שאלה... הקב"ה אומר (מיכה ו, ה) "עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור". וכי היה לבלעם הו"א שהוא יוכל לקלל שייסגרו הבתי כנסיות ובתי מדרשות?! הרי יש הבטחה "לא תשכח מפני זרעו!"

אלא - מסביר רבי גרשון - הוא לא רצה לבטל את הישיבות, אלא הוא רצה שבישיבות יתבטל ה"מה טובו", ויתבטל "אשריך וטוב לך"... **את ההרגשה שכן תורה יהיה מאושר שהוא בן תורה... שהוא יוצא מהבית מדרש אחרי הלימוד וכולו רוקד מאושר... את זה הוא רצה לאבד! ואז גם יתכן ויתמעטו הלומדים, והקב"ה לא נתן לו...**

ומי שיוודע... רבי גרשון היה הסמל והדוגמא של "מה טובו"! הוא היה תמיד מאושר ושמח, תמיד קיבל את כולם בסבר פנים יפות... אמנם החו"א העיד עליו שהוא בעל מום כי החזו"א אמר שלכל אדם יש קצת גאוה, ולרבי גרשון לא היה... כשאמרו את זה לרבי גרשון הוא הגיב מיד, כבר מזמן אני בריא...

עכ"פ הוא היה תמיד בלי קנאה, בלי כבוד, היה לו זמן לכל אחד, תמיד הוא היה עם מצב רוח טוב... והוא זכה באמת עד הסוף...! בא' משיחותיו בישיבתנו הקי' הוא הזכיר בשם מרן החזון איש זצ"ל שכן תורה צריך לשנן וליתן אל לבו כסדר את המשנה באבות (ו, ה), ואל תתאוה לשולחנם של מלכים - ששולחן גדול משלחנם, וכתר גדול מכתרם וכי'.

יהודי הוא כמו מלאך!

כל כך חבל שאנחנו לא יודעים כמה עלינו להיות מאושרים שאנחנו יהודים... ובאבות ג, (יד) חביבין ישראל וחיבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום ונתן להם כלי חמדה [התורה"ק] שבו נברא העולם.

אני רוצה לומר לכם דבר מאוד מעניין... השבוע שמעתי את הגאון רבי שמואל בצלאל שליט"א ראש ישיבת 'פורת יוסף', (ת"ח שכבר מקדמת דנא כולו 'אש' של יראת שמים) הוא סיפר סיפור שסיפר הממונה על הגירות ברוסיה: יש אחד שהוא חתן של גוי אחד מהעשרים וחמש העשירים הכי גדולים ברוסיה, וכשהוא הלך להתגייס אמר לו חותנו, אני אתן לך על המקום חצי מליארד דולר, זה אומר חמש מאות מיליון! ואחייב כל שנה מאה מיליון נוספים, העיקר שלא תתגייס... אמר לו החתן, מה אתה מדבר, הם עם קדוש... מה שווה כל הכסף שלך לעומת החיבור עם העם הקדוש?...

מה באמת הפשט בזה... איך הגוי הזה הרגיש שאנחנו עם קדוש?... ראיתי שמביאים את דברי האור החיים (דברים כא, יא) מה זה כל הגרים שמתווספים לעם ישראל... 'אכן יסוד הדבר וסודו הוא ע"פ דבריהם ז"ל שאמרו שבחטא אדם הראשון נשבו כמה נשמות יקרות ביד סטרא אחרא והם נשמות הגרים, וצא ולמד כמה וכמה גדולי עולם באים מהאומות, ורות המואביה תוכיח, וכמה גדולי עולם, שמעיה ואבטליון ואונקלוס הגר וכאלה רבות'. ועי"ש בהמשך דבריו בארוכה. כל הגרים האלה הם שייכים בשרשם לעם ישראל, רק הם נשבו ביד הסטרא"א בחטא אדם הראשון, ולאט לאט זה חוזר... ההרגשה הפנימית בתוכם תובעת מהם, לא פה המקום שלך... הם מרגישים את האמת שבעמ"י ומתגייסים, ואף אם תתן לו כמה מאות מיליונים - הוא רוצה 'עם קדוש'!...

הגאון רבי הלל זקס זצ"ל אמר לנו בישיבה בשם אחד מהרבאים שאמר, **כשיהודי מברך בבוקר "שלא עשני גוי" הוא צריך לרקוד והשמחה צריכה להחזיק מעמד עשרים וארבע שעות עד למחרת שהוא מברך שוב שלא עשני גוי, ונמצאו כל ימיו בשמחה**...! אם יהודי היה יודע להעריך מה זה 'יהודי'... "אלוקי, נשמה שנתת בי טהורה היא"... היא לא נשבתה לבין הקליפות... ואני יהודי מבטן ומלידה... י - ה - ו - ד - י... איזו שמחה שלא עשני גוי!...

סיפרנו פעם ששלחו משיבת אמרי למרן שה"ת הגר"ח קניבסקי זצ"ל מיד לאחר שנפטר מרן רה"י זיע"א לפי כל הסיפורים הרב שטיינמן היה מלאך, מה זה נוגע אלינו?... השיב להם הגר"ח"ק, כל אחד יכול להיות מלאך. והרבה תוהים... מה פירוש כל אחד יכול להיות מלאך?... אבל גם זה שמעתי מהגאון רבי שמואל בצלאל, הוא הביא תרגום יונתן בן עוזיאל בסוף פרשת שלח, **"והייתם קדושים לאלוקיכם" - "ותהוון קדישין הי כמלאכי דמשמשין קדם ה' אלקכון". אז כל אחד בפרשת ציצית מגיע להיות קדוש כמלאך ה' צבקות!!!** ולכן יש מפרשים שמסבירים את דברי קרח כי כל העדה כולם קדושים זה בא מיד אחרי פרשת ציצית. רק שהם הפסידו במיניה וביה... הם הביאו טלית שכולה תכלת ורצו שתפסור את עצמה מקל וחומר. ברגע ואתה לובש ציצית לפי השכל, זה כבר לא מצוות ה' ובהם הם הפסידו את הכל! הקב"ה אמר "תתל תכלת" אם הייתם עושים את דבר ה' הייתם קדושים, ומשלא עשיתם - אבדתם את הכל. אבל מי שכן לובש ציצית כמאמר ה', הוא זוכה שיכול להיות כמלאך המשמש לפני ה'!!!

ידוע שמרן רה"י הגר"ר מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל סיפר, שפעם הוא בא אל החזו"א זצ"ל ואמר לו שיש בחורים עם שאלות באמונה, כיצד לנהוג אתם. אמר לו החזו"א תדאג שהם יקפידו ללבוש טלית קטן כשיעור עם ציצית מהודרות, והבעיות יפסיקו, וכך הוה. והייתם קדושים לאלוקיכם... אין לנו מושג מה מקיף אותנו בכלל... ועוד קצת מושגים על גדלות בעמל והתמדה בתורה.. אנו מתקריבים

לשלושים לפטירתו של הגר"ר אברהם נח גרבוז זצ"ל אביו של מורינו רה"י שליט"א והמחותן של מרן רה"י רבי גרשון זצ"ל. סיפר לי הבה"ח יצחק מובשוביץ, (שהוא נכד של אחות אשתו אי"ח להגר"צ מובשוביץ שליט"א) שסיפרה לו סבתו, שבזמנם כמעט ולא היו טלפונים בבתים. וכולם היו באים אל מי שזכה שיהיה לו טלפון. אצלם בבית משפחת ברוק - היה טלפון, והרב גרבוז (האבא) הגיע לטלפן, הם גרו דירה מול דירה באותו בית, והיא שמעה שאמא שלה אומרת לו מזל טוב. היא שאלה אותה למה מזל טוב?... היא אמרה לה, כי הבן שלו התארס! היא לא הבינה... והרי אין לו בן... אני כל הזמן נמצאת פה ואף פעם לא ראיתי אותו בבית! הוא היה מתמיד ובקושי היה בבית... אמא שלה צחקה, את יודעת עם מי?... עם אחותך הגדולה!...

השטן נבהל רק ממסירות נפש

אני רוצה לסיים בדבר אחרון: כתוב בפסוקים "ויקם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו". אומר רש"י מכאן שהשטנה מקלקלת השורה. אמר הקב"ה, רשע, כבר קדמך אברהם אביהם שנאמר "וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו". וצריך להבין מה הקשר.

אומר רבי מאיר חדש זצ"ל דבר נורא: כל דבר שבא במסירות נפש ובהתגברות נגד הטבע - יש לו כח להועיל הן לטוב והן לרע. אנשים באופן נורמלי קשה להם לקום בבוקר, היצה"ר גדול... ולהתגבר ולקום זה ללכת נגד הטבע! וכשאדם מתגבר נגד הטבע זה מועיל גם לצד הרע! למסירות נפש יש כח!

בלעם - היה לו כח של מסירות נפש לרע... הוא קם בבוקר מוקדם... ולבלעם היה קשה אוהו קשה... הוא לא למד ביארחות תורה... והוא יכל חלילה להצליח. אמר לו הקב"ה, רשע! כבר קדמך אברהם... לקום בבוקר... חוץ מהעניין של התפילה, וחוץ מתפילה בישיבה, וחוץ מהכל. להתגבר על הטבע! להיות 'משכימי קום'! ולבא, וללמוד טוב, וללמוד בהתמדה, להתגבר על הטבע... אתם יודעים איזה סייעתא דשמיא יש אח"כ בלימוד?... מי שלא מאמין שינסה. אין חכם כבעל הנסיון.

יש הספד של הגר"ר מאיר שפירא מלובלין זצ"ל על מרן החפץ חיים זצ"ל. היה כנס גדול לנשים בבית כנסת הגדול בוילנא, הם היו בעזרת נשים והיה הכל מלא, והחפץ חיים דיבר. הוא נתן שיחה שלימה על כך שהרחוב היום בלי צניעות, הכל מלא פריצות... שאל אותו אחייב רבי מאיר שפירא, הרי הרבי לא נמצא ברחוב, אז מאיפה הרב יודע על כך?... אמר לו הח"ח, אני מרגיש באויר! פעם הוא היה קדוש, היום לקחו את הקדושה, ונכנסה רוח טומאה של פריצות, אז אני יודע שחסרה הצניעות.

אצלנו זה הפוך... אנחנו לא מרגישים אמנם אבל אנחנו יודעים. היום הרחוב לוחם נגד התורה. לא צריך להסביר למה. זו מלחמה עיקשת, ובפשטות לכך נתכוונו חז"ל שיחכמת סופרים תסרה, ויראי ה' ימאסו. מרן רבי אלחנן וסרמן זצ"ל מביא בקובץ מאמרים שיש לנו קבלה מהחפץ חיים כי כל מלחמה רוחנית זו מלחמה של השטן בעצמו. והשטן עצמו לא נבהל אלא רק ממסירות נפש. ומה זה מסירות נפש?... בתורה זה פשוט. כולנו יודעים שזה מעיקר הדין שחייבים היום. אבל יש לנו עוד מסירות נפש קלה, בואו נקום לתפילה... זו מסירות נפש שתעזור גם לתפילה וגם לתורה. אתה פותח את היום עם מסירות נפש... תבוא לתפילה בזמן, תתפלל כמו בן אדם מרום... וממילא זה יביא אותך גם ללמוד כמו בן אדם מרום... וכשעומדים בזה מסייג זה הדבר היחיד ממנו השטן נבהל... הקב"ה יעזור לנו שנוזכה להחזיר את כבודה של תורה למקומה אמן.

לע"נ

מרת **לידיה בת מנטינה ע"ה**

נלב"ע י"ג תמוז

תנצב"ה

לע"נ

אאמו"ר - משכיל אל דל ומציב גבול אלמנה

וידו פרוסה להציל ילדי ישראל משבי המסיון

הרב ר' **שלמה בהגר"ח"י מישקובסקי** זצ"ל

נלב"ע י"ג תמוז תשמ"ט

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכו' שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729

כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025

כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על פרק קנין תורה

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר בשי"ה"ק

"שהכל ברא לכבודו"

אומנין מאלכסנדריא של מצרים, והיו יודעין לאפות כמותן ולא ולא היו יודעין לרדות כמותן וכו', כששמעו חכמים בדבר אמרו כל מה שברא הקב"ה לכבודו בראו, שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, וחזרו בית גרמו למקומן. שלחו להם חכמים ולא באו, כפלו להם שכרן ובאו".

כיוצא בדבר מביאה הגמרא גם לגבי בית אבטינס, ש"היו בקיאים במעשה הקטורת ולא רצו ללמד, שלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים, והיו יודעין לפטם כמותם ולא היו יודעין להעלות עשן כמותן וכו', וכששמעו חכמים בדבר אמרו כל מה שברא הקב"ה לכבודו בראו, שנאמר (משלי ט"ז, ד') כל פעל ה' למענהו, וחזרו בית אבטינס למקומן. שלחו להם חכמים ולא באו, כפלו להם שכרן ובאו".

במעשה זה אנו רואים שוב את אותו הענין: גם האומנין מאלכסנדריא של מצרים ידעו לעשות את לחם הפנים והקטורת, והיו מעשיהם כשרים לחלוטין. כל חסרונם היה רק ב'הידור המצוה', שהם לא ידעו לעשות זאת באותה שלמות כמו שעשו בית גרמו ובית אבטינס. למרות כל זה היה מוטב לחכמים להחזיר את העבודה הקודמת, ואפילו לשלם פי שניים בשכרה, וזאת על שום מה? מפני שכל מה שברא הקב"ה לכבודו בראו - כבודו של השי"ת מבטא את ה'רוממות', לא לעשות רק את מה שצריכים לעשות אלא לעשות את מה שביא את הרוממות של כבוד ה'. וכל כמה שהעבודה תהיה יותר נאה ויותר מתוקנת - ה'כבוד שמיים' מחייב להעדיף אותה ואף לשלם עליה שכר כפול ומכופל.

זה א-לי ואנוהו', נאמר בפסוק (שמות ט"ו, ב'), וחז"ל דרשוהו לענין הידור מצוה, שהדין האמור של 'הידור' נאמר על כל מצוה ומצוה (שבת קל"ג, ב') ושאר מקומות: "התנאה לפניו במצוות, עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה ושופר נאה ציצית נאה ספר תורה נאה" וכו', ולכאורה מה הענין 'להתנאות' לפניו? הלא כמו שחז"ל עצמם אמרו בקושייתם (ירושלמי פאה א', א' ועוד), 'וכי אפשר לו לאדם לנוואת את בוראו'?

אולם הם הם הדברים, וכפי שביאר בספר מסילת ישרים (פרק י"ט): "הרי דעת שפתותיהם ז"ל ברור מללו, שאין די בעשות המצוה לבד, אלא שצריך לכבדה ולהדרה. ולהוציא ממי שלהקל על עצמו יאמר אין הכבוד אלא לבני האדם המתפתים בהבלים אלה, אך הקב"ה אינו חושש לזה כי הוא מרום מדברים האלה ונשגב מהם, וכיון שהמצוה נעשית לאמיתה די בזה, אמנם האמת הוא שהאדון ב"ה נקרא א-ל הכבוד (תהלים כ"ט, ג'), ואנו חייבים לכבדו, אף על פי שאינו צריך לכבודו ולא כבודו חשוב וספון לפניו".

נמצא שהדברים תואמים אחת אל אחת: הדין של 'התנאה לפניו במצוות' אומר שאין די בזה שהמצוה נעשית לאמיתה. ומדוע אין די? והרי האדם עושה את כל מה שמוטל עליו? התשובה היא כי האדם עושה את מה שמוטל עליו. רצון הקב"ה הוא לא שיעשו כי עושים, ולא רק כי הוא אמר לעשות. רצונו אומר כי 'אנו חייבים לכבדו', וה'כבוד' שמרומם את כבודו של מקום - הוא דוקא כשהאדם עושה למעלה מן המוטל עליו, ומתנאה לפניו במצוות. הוא חי את המצוה, מחובר אליה ומתרום דרכה, וכך מביא את הרוממות על כל הבריאה.

כל הבריאה כולה היא מציאות אחת של כבוד ה':

מלבד הפסוק הראשון שאמר התנא, "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו" וגו', הוא מוסיף ומביא עוד פסוק אחר: "ואומר ה' ימלוך לעולם ועד". היכן בפסוק זה אנו למדים ש'כל מה שברא הקב"ה לא ברא אלא לכבודו'?

ונראה שפסוק זה אינו לימוד נוסף, אלא הוא הביאור בלימוד הקודם: 'כל מה שברא הקב"ה לא ברא אלא לכבודו'. לא למחצה, לא לשליש ולא לרביע, אלא 'כל'. הכל בכל מכל כל מכוון לאותה תכלית אחת ויחידה של 'כל פועל ה' למענהו'. אין עוד מציאות אחרת ואין עוד מקום אחר שאינו מלא בכבודו ית'. "ואומר ה' ימלוך לעולם ועד" - כיון ש'לעולם ועד' אינו רק מספר נצחי של שנים, אלא הוא מבטא את העובדה שמתחילה ועד סוף, מראשית ועד אחרית, הכל היא מציאות אחת של כבוד שמים. אין לפניו ואין לאחור, אין לצדדים ואין למעלה ולמטה. יש רק נצח אחד אין סוף עם תכלית אחת - ה' ימלוך' באופן של 'לכבודי בראתיו'.

"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו, שנאמר (ישעיה מ"ג, ז') כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, ואומר (שמות ט"ז, י"ח) ה' ימלוך לעולם ועד" (משנה י"א).

ה'כבוד' הוא 'רוממות', להביע ולהרבות את כבוד המלוכה:

על ברייתא זו העמיקו רבותינו בכמה וכמה פירושים הנוגעים לעומקו של דבר, אך אנו לא נבוא לפרש אלא על פי פשוטו, מה משמעותם של מילים - 'כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו'. וכי הקב"ה לכבוד הוא צריך, ואם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח.

על מנת לבאר את הענין יש להבין מהו 'כבוד'. האם 'כבוד' הוא משהו חיצוני, שמישהו מוקיר את הוקרתו למישהו? ודאי ש'כבוד' הוא שם תואר למעלה עצמית, שיש בדבר מחמת עצם היותו. ומהי אותה מעלה? המעלה נקראת 'רוממות'. ה'כבוד' היא מילה נרדפת לדבר יקר ומרומם, שמושא, מתעלה ומתייחד, ואין בו את הפחיתות והנמיכות שיש בדברים אחרים.

כאשר מדובר על כבודו ית' - ודאי שאין לך 'כבוד' גדול מאשר המציאות העליונה שכוללת את הכל, שהיא ה'רוממות' בעצמה. ובברייתא זו מוסיף התנא ואומר, שהמטרה של הבריאה כולה היא להביא את העולם לידי אותו מצב מרומם, בכדי שאז 'יכול כל בשר להתחבר לאותה רוממות ולהתדבק בקב"ה'. אין לך מטרה אחרת ואין לך תיקון אחר. זהו יעוד ותכלית כל הבריאה - להביא את האנושות לאותה 'רוממות' של כבודו מלא עולם.

במילים אלו של התנא מונח אחד מהיסודות הגדולים ביותר בכל מלאכת עבודת הבורא: שיידע העובד למה הוא עובד ולפני מי הוא עובד. אדם יכול לעבוד כל ימיו, לקיים תורה ומצוות ולדקדק בקלה כבחמורה, ולא סתם לקיים תורה ומצוות, אלא לעשות זאת מתוך ידיעה שכך ציוה השי"ת. אולם אף על פי כן - זו תהיה רק צורה אחת של קיום, שלא מתקרבת למדרגה העליונה, שאליה מכוונת הבריאה. רצון הקב"ה מן האדם הוא לא סתם לקיים, אלא לקרב את העולם לתכליתו, ושכלל מצוה ומצוה - יגיע האדם מתוך המטרה לקרב את היחוד השלם.

ומהי מטרת העולם? מהי התכלית שאליה הכל מכוון? התכלית היא אחת ויחידה: לגלות כבוד מלכותו ית'. שיופיע ויתנשא עלינו לעיני כל חי, ויכירו וידעו כל יושבי תבל כי לו תכרע כל ברך. או אז, כשיתגלה כבודו, תתברר המטרה של כל הבריאה: שהכל ברא לכבודו. הבריאה תתעלה כולה למצב של 'רוממות', שכלל בכבוד ה', וכל יצורי אנוש יהיו מאוחדים עם אותה תכלית של כבודו ית'.

ה'רוממות' ניכרת דוקא כשהאדם עושה למעלה ממה שמוטל עליו:

ולא בני האדם בלבד, אלא אפילו בעלי חיים, חי צומח ודומם, כולם מכוונים בעבור אותה תכלית ושותפים לאותה מטרה - ה'רוממות' של כבוד ה'. על הדשאים נאמר בגמ' בחולין (ס', א'), שבשעה שאמר הקב"ה 'למינהו' באילנות, נשאו הם קל וחומר בעצמן, ומה אילנות שאין דרכן לצאת בערבוביא אמר הקב"ה למינהו, אנו על אחת כמה וכמה, מיד כל אחד ואחד יצא למינו. "פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו" (תהלים ק"ד, ל"א). והשאלה נשאלת: מה בין הפסוק לבין הקל וחומר?

אלא היינו כאמור, שישנן שתי צורות לקיים את רצונו של מלך (א.ה. וכן ביאר בספר ערבי נחל פרשת ויצא). אדם שעושה את מה שאומרים לו רק משום שאמרו לו, ודאי שיש בו מעלה גדולה, אך לא ניתן לומר עליו שניכרת בו ה'רוממות' של כבוד המלוכה. הדשאים, לעומת זאת, לא נצטוו במאומה, אלא מעצמם הבינו שרצון הקב"ה 'למינהו' בלא ערבוביא, ומעצמם באו ונחלקו למינם. כאשר אדם עושה את הדברים מעצמו, מרצונו הטוב, אז מגיעה ה'רוממות' שמבטאת את כבוד שמים. הוא לא עושה רק את מה שהוא מחוייב, שבזה ממילא הוא כבר מחוייב, אלא מגיע מיוזמתו ופועל להרבות את כבודו ית' ובעולם.

את אותה מימרא שאומר התנא ש'כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו' מביאה הגמרא ביומא (ל"ח, א') לגבי בית גרמו ובית אבטינס, דתנו רבנן: "בית גרמו היו בקיאים במעשה לחם הפנים ולא רצו ללמד, שלחו חכמים והביאו

החידוש שנתחדש לפנינו הוא, שיש כח ביד בני האדם להביא את העולם לאותו מצב של 'ה' ימלוך לעולם ועד'. הרי כאמור, הקב"ה אינו נצרך אלינו, ומידו אנו נותנים לו. הוא היה והוא יהיה ואין עוד מלבדו. עם כל זאת, ברא ה' את הבריאה כדי שאנחנו נביא את העולם לתיקון - לגילוי המציאות האלוהית של ה' מלך וה' ימלוך. למען המטרה הזו אנחנו נצרכים ומחוייבים להשתתף בכבודו של מקום, להביא את כלל האנושות להתחבר לרוממות הנישאה של 'מלכותו בכל משלה'. זו מטרת העולם וזו תכלית הבריאה - שבני האדם יבואו מציידים ויגלו את גילוי היחוד, שאין שום מציאות מבלעדיו ית', ודוקא דרך זה תתברר הרוממות ותתנשא על הכל - כשכולם יחד יתאחדו בביטול גמור למציאות ה' והיו אגודה אחת לרומם את כבודו, כל אחד ואחד לפי דרגתו.

במקומות רבים הקשו חז"ל מפני מה גזר הקב"ה מיתה על הצדיקים, ותידעו בכמה אופנים (וביאור הקושי נראה על פי דעת רבי שמעון בן אלעזר במסכת שבת (נ"ה, ב') שיש מיתה בלא חטא, והיו צדיקים שמתו רק בעטיו של נחש), ובכמה מהמדרשים אמרו (ע' בראשית רבה פרשה ט' ס"ה, ובילקוט שם רמז ט"ז, וכן בילקוט איוב ס' תתצ"ה) שהכל הוא כדי "שלא יהיו הרשעים עושים תשובה של רמיות, ושלא יהיו הרשעים אומרים כלום הצדיקים חיים אלא שהן מסגלים מצוות ומעשים טובים, אף אנו נסגל מצוות ומעשים טובים, ונמצאת עשיה שלא לשמה".

הרי לפנינו דבר מופלא שאין כדוגמתו: מוטב לקב"ה שאנשים רבים ירשיעו, יעברו עבירות ותקנס עליהם מיתה, ובלבד שלא יהיו צדיקים גמורים שמקיימים את כל התורה כולה בלי שום עבירה, כל עוד שלא תהא עשייתן לשמה. הרי אילו היה מדובר באנשים שימנעו וזו פעם אחת, היתה נקנסת עליהם מיתה בלא הכי, כמו שנגזרה מיתה על אדם הראשון רק בגלל חטא עץ הדעת, ואם חז"ל אומרים שכל המיתה נקנסת רק בגלל העשיה שלא לשמה - נמצא שמדובר בבני אדם כאלו שמסוגלים להגיע לתכלית השלימות של קיום התורה והמצוות, בלי שום חטא קל שבקלים, והחסרון היחיד יהיה ה'שלא לשמה'... אף על פי כן - לא שווה לקב"ה להניחם, ועדיף לו כביכול שיעברו עבירות, ובלבד שהעשיה תהיה לשמה...

איך יתכן דבר שכזה? האם לא עדיף עולם מלא במעשים טובים, באין פרץ ובאין יוצאת, בלי טומאת העבירות ובלי פעולות מסואבות, כשרק ה'לשמה' יהיה חסר?... הרי מתוך שלא לשמה בא לשמה, ואילו היה את ה'שלא לשמה' של עצם החיים - אין ספק שרבים היו מגיעים לרום המעלה, כמו שאומר המדרש, שאפילו הרשעים לא היו חוטאים אפילו פעם אחת, ואפילו אצל הצדיקים לא היה מצב של 'אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא'... היש לך עולם מתוקן מזה?...

למרות הכל התשובה היא ברורה: עדיף שיהיה עולם מלא בעבירות ובחטאים, ובלבד שיהיה עולם... ודאי שיש ענין גם ב'עשיה שלא לשמה', ובדאי שמתוך שלא לשמה בא לשמה. אבל עולם שכזה, שכל מטרתו ויעודו יעמדו שלא לשמה, כאשר התשובה לעצם החיים תתבסס כל כולה על ה'שלא לשמה' - אין זה נחשב עולם. אין מטרה לבריאה שכזו, ואין בה כל טעם. התכלית היחידה של העולם היא הרוממות של כבוד ה', ואם כל העולם בנוי על אינטרסים ונגיעות, שכדי לחיות מקיימים תורה ומצוות, בטל הטעם בטלה התקנה, ואין כל חפץ בבריאה כגון זו... העיקר הוא שיהיה עולם שצועד לעבר התכלית - לגלות את כבודו ית', ואז גם אם מי שיחטא יחטא, סוף כל סוף מי שלא יחטא - יעשה את מעשיו כדי להתרומם ולהתקרב כלפי מעלה. אז ורק אז תוכל הבריאה להתעלות ולקרב את עצמה לתקן עולם במלכות שכי.

כל מציאות האדם צריכה להכריז את כבוד ה':

על פי זה יובן גם מדוע העבירה הגדולה ביותר, יותר מכל הפשעים והחטאים, היא חילול שם שמים, שעליה הביאו חז"ל (ע' יומא פ"ו, א' ועוד) את הפסוק בישעיהו (כ"ב, ז') 'אם יכופר העוון הזה לכם עד תמותו', ומאידך המצוה הגדולה ביותר היא קידוש שם שמים. משום שזוהי כל מטרת הבריאה: להרבות את כבודו ית' בעולם. לא בשביל לתת חלילה לבורא ית' דבר, ולא בשביל שאנחנו נזכה בעבור זה לדבר, אלא בכדי שאנחנו עצמנו נהיה מחוברים אליו ונראה את עצמנו כעבדים המשמשים את הרב. שכל מציאותנו תהיה מציאות שמכריזה את את כבודו ואת גדלו, ושכל מעשה ומעשה שנעשה יתקדש שמו ית'. ממילא ברור, שאם זו כל מטרת הבריאה, מה תקות הנברא אם לא ישים עמל נפשו בדברים שנברא בעבורם? מה יותר גדול מקידוש ה', ומאידך, מה יותר מעוות מאשר חילול ה'?

ואכן כאשר מנו שם חז"ל את הדינים של חילול ה', לא מובאים דוקא מקרים של עבירות או דברים פסולים. מדובר על מעשים שגורמים לאחרים להקל ראש במצוות. יתכן שהאדם לא חטא במאומה, ואפילו לא מחטא בידיים, אך כל עוד והוא גורם בכח שני ושלשי להמעיט את ערך עבודת הבורא - אין לך גרוע ממנו. הוא אמנם לא עבר על התורה, אבל הוא עקר את עיקר המטרה שעבורה העולם נברא. ואם המטרה איננה, כולה למה ל?

על הפסוק 'קדושים תהיו כי קדוש אני ה' (ויקרא י"ט, ב') הובא בתורת כהנים: "אבא שאול אומר פמליא למלך, ומה עליה להיות מחקה למלך". ומה פירוש הענין - 'פמליא למלך'?

ביאור הענין מיוסד על כל ענינו של העולם: הלא הדבר ידוע שהקב"ה הוריד את הנשמה מגן עדן מקדם למען לא תהיה לה 'נהמא דכיסופא' בבואה ליטול את השכר לעתיד לבוא. ולכאורה יש לשאול שאלה פשוטה, דלא לכתוב רחמנא לא ה' ולא ו'. הרי מי ברא את רגש הבושה, שאמור לעכב את האדם ליהנות משכרו? הבורא ית' בעצמו. אם כן, במקום להעביר את האדם את דרך החתחתים בעולם התחתון, לא יברא הקב"ה את הרגש של 'נהמא דכיסופא', וכך ממילא יוכלו הכל להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, מבלי ה'נח לו לאדם שלא נברא'...

בהכרח, שה'בושה' אינה רגש גרידא, שיכול להיות ויכול שלא להיות. ה'בושה' היא המציאות האמיתית והנכונה שמוכרחת מצד הישר העליון. אפילו לגבי אילנות, שאין בהם כל רגש אנושי, אמרו בירושלמי (ערלה פ"א ה"ג, והובא בתוס' בקידושין ל"ו, ב'), שאם חפצים לדעת מהיכן האילן יונק יש להביט להיכן עליו נוטים. אם העלים נוטים לימין - האילן יונק משמאל, ואם הם נוטים לשמאל - הוא יונק מימין, 'דהאי מאן דאכיל מחבירה - בהית לאיסתכולי ביה'. מי שאוכל מחבירו לחם חסד, מתבייש להסתכל בפניו, ולפיכך העלים מסובבים את פניהם להפך מכיוון הניקיה...

מה שיש לשאול הוא רק, שאם באמת ה'בושה' הזו מוכרחת להיות מצד עצם אמיתות הבריאה, ולפיכך לא הסיר אותה הקב"ה, הכיצד המלאכים יכולים לחסות תחת צל כנפיו ית', בלא שיהיה להם נהמא דכיסופא? הלא אין יצר סוכן בם ואין בידם בחירה, ואם בכל זאת הם זוכים למה שהם זוכים, חוזרת הקושיא לעיקרה - מדוע לא ברא ה' גם את האדם בכזה אופן, שיוכל לזכות בלי שתהיה לו בושה?

כאן מגיעות המילים שאומר הספרא: 'פמליא למלך'. התפקיד של 'פמליא' הוא לא תפקיד מעשי. ניתן לראות פמליא שלמה שמתלווה אל המלך, ואין לאחד מהם שום מטרה מלבד המטרה בעצמה - להתלוות אל המלך... מה הם עושים שם? בשביל מה צריכים אותם שם? רק בשביל עצם הליווי - לעמוד בתורת כבוד למלך. הם לא מהווים אמצעי בשביל מטרה אחרת, ואין להם סיבה להביא מסובב. כל מציאותם מצד עצמה קיימת בשביל המציאות מצד עצמה - לרומם את המלך בקהל עם ולהיות סיעת אוהביו.

וכעין דוגמא של מטה, כך להבדיל כלפי מלכותא דרקיאה - 'אלף אלפין' ישמשוניה ורבו רבן קדמוהי. ובמה 'משמשים' את הקב"ה כל הגדודים שאין להם מספר? הם משמשים את המלך בעצם קיומם, בעצם היותם 'פמליא למלך'. כל יעודם ותכליתם הוא להיות אסיפה של כבוד המקום, וממילא קיומם מצדיק את עצמו, ואין להם צורך לזכות להתקיים בגלל סיבה אחרת...

על אותו תפקיד של 'פמליא' מצוה אותנו התורה במילים 'קדושים תהיו': 'פמליא למלך'. שהאדם לא סתם יקיים תורה ומצוות, ולא סתם ירבה בפועל ידיים. תכלית האדם הוא שיהפוך את עצמו למציאות שמכריזה כבוד שמים. שבכל אשר יילך ובכל אשר יפעל, בכל מבטא שפתיים ובכל אשר ירמזון עיניו - יוכלו לראות עליו את כבודו של מלך, והוא עצמו יבטא את אותה רוממות של 'רא' בריה שבראתי בעולמי'.

ידוע מה שאמר רופא אחד על מרן בעל הברכת שמואל זצ"ל, שאילו היה רואהו אותו כופר נודע, היה חוזר בו ומודה שבני האדם לא נבראו מן הקוף... היה די לראות את פניו של רבי ברוך בער ולהבין שדמותו כה מרוממת לא יכולה להווצר מרמש הרומש על הארץ... אדם יכול להעפיל עד למדרגה כזו שיראו עליו עצמו את הביטוי של כבוד ה'. רואים אותו ומבינים שהבריאה לא נבראה סתם כך. יש כאן קומה שלמה, קומה גדולה ונישאה המרוממת על כל תהילה, שעליה יכול שר של עולם להכריז 'יהי כבוד ה' לעולם', וגם להוסיף ולומר - 'ישמח ה' במעשיו'...

וכה כתב בזוהר הקדוש (פרשת בראשית כ"ח, ב') על הזמנים שיהיו לעתיד לבוא, באלף השמיני, כאשר 'יתחדש עלמא כמלקדמין ויהא מה דיהא', שאותם שיזכו לאותו עולם יהיו רק הצדיקים, "על דרך והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלים קדוש יאמר לו (ישעי' ד', ג') ובגניהו נאמר 'יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו'".

רק אותם השלמים, שזכו להביא את העולם לתיקון השלם של 'ובכן תן כבוד', הם אלו שיזכו לראות את אותו תיקון - 'ובכן צדיקים יראו וישמחו'. כי הם עמדו בעצם מציאותם להכריז את הכבוד של מעלה, וממילא גם הם שותפים באותה רוממות להתוודע ולהתגלות כי הוא מלך על כל הארץ. על כן באים אנחנו כולנו בבקשתנו שישים חלקנו עמם, שיגלה כבודו עלינו מהרה ויופיע ויתנשא עלינו, כשאף אנו נהיה בזה ובבא 'פמליא למלך' - בתורת מציאות אחת שכל כולה עומדת לאותה תכלית, לתת כבוד לשמו, להמליכו וליחדו בעולמו.

שואלין ודורשין

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
גאב"ד בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

ימי בין המצרים איסור ריקודים ומחולות

"אסור לעשות ריקודין ומחולות מ"ז בתמוז ואילך" (מ"ב תקנא, טו). ומבואר
דישנו איסור לעשות ריקודין ומחולות בימי בין המצרים. אכן מצינו היתרים
באופנים מסוימים, דהנה מצינו היתר לצורך מצוה, ויסוד ההיתר בשמחה
של מצוה בבין המצרים, מבואר בדברי המ"ב (שם ס"ק ט) דמותר לעשות
סעודת אירוסין, וכתב בשעה"צ (שם ס"ק ט) דמותר לעשות סעודת שידוכין
ד'הוי מצוה כמו סעודת אירוסין, ומבואר דהותר שמחה של מצוה. אכן
גם לדברי השעה"צ הנ"ל לא התבאר האם הותר לעשות גם עם ריקודין
ומחולות.

אכן דעת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל דשמחה של מצוה שהותרה בבין
המצרים, אפשר לקיימה בלא שינוי כלל. ואם רגילים בריקודים ומחולות,
מותר ג"כ. אכן, זהו בתנאי שאכן כך הוא ההרגל.

תזמורת בסיום מסכת

שאלה מעמד סיום מסכת המתקיים בימי בין המצרים, האם מותר
להביא כלי שיר.

תשובה אין להביא תזמורת בסיום בשלושת השבועות.

בסיום הש"ס

שאלה 'סיום הש"ס' המתקיים בימי בין המצרים, האם מותר בכלי שיר.

תשובה בסיום הש"ס מותר להביא תזמורת בימי בין המצרים.

ביאור הדברים כאמור, התיר רבינו בשמחה של מצוה אף בריקודין ומחולות,
אכן זהו רק כל שכך היא הרגילות, ולכן, בסיום מסכת שאין רגילות להביא
תזמורת, אסור, לעומת סיום הש"ס שכך הרגילות, מותר.

תהלוכת הכנסת ספר תורה

שאלה בהכנסת ספר תורה בג' השבועות, האם מותר לערוך תהלוכה
בליווי תזמורת.

תשובה מותר לעשות תהלוכה בהכנסת ס"ת עם תזמורת, אף בימי בין
המצרים. אך לכתחילה אין לקבוע הכנסת ס"ת לימי בין המצרים, אלא
כשיש צורך כגון שהנדיב נמצא רק בימים אלו בארץ וכיו"ב.

בסעודת הכנסת ספר תורה

שאלה בסעודת המצוה לאחר הכנסת ספר התורה, האם מותר בליווי
תזמורת.

תשובה אסור להביא תזמורת בסעודת המצוה לאחר הכנסת ספר התורה.
ביאור הדברים כל ההיתר להביא תזמורת בתהלוכה הוא משום כבוד

השיבנו אבינו לתורתך

שאלות ותשובות עם רבינו הגאב"ד שליט"א
בדרכי הפעולה בקירוב רחוקים

במענה לשאלות רבני ארגון 'שובו' באר"י במהלך ישיבת חברי
הנשיאות במעונו של מרן הגרמ"צ ברגמן שליט"א - תמוז תשפ"ד

בוקר טוב - חפצא של קירוב

שאלה מהי הדרך הנכונה ביותר לקרב לבבות אחים, מהו הכלי המרכזי
הדרוש למען המטרה העליונה?

תשובה כמדומה שכיום אפילו לא צריך 'להרחיק' עד דיבורי חיזוק על
שמירת שבת ומצוות. די בברכת בוקר טוב לבית ובכוחה לחולל פלאות!
המצב כיום הוא שהלבבות פתוחים וצריך רק לאתר אותם ולהראות להם
כי טוב ה'.

אספר לכם מעשה ששמעתי מפי מורי ורבי המשגיח רבי שלמה זולבה
זללה"ה. למשגיח היתה חיבה מיוחדת לשמוע מבעלי תשובה מה הביא
אותם לצעד שלהם. שיחה אחת כזו הוא קיים עם בחור צעיר בוגר ה'טכניון'
בחיפה. הלה העיד על עצמו, כי אף אחד ממושפחתו או משכניו לא קרוב
לחיי תורה ומי שאחראי לחזרתו בתשובה, הוא יהודי שאף את שמו אינו
יודע...

וכך תיאר הבחור באוני המשגיח: "הטכניון בו למדתי היה רחוק מביתי רחוב
אחד בלבד כאשר בין שני הרחובות מפרידה צומת ובה מעבר חציה עם
רמזור. צומת זו די מרכזית והמון אנשים חולפים בה. לי היתה שעה קבועה
מדי בוקר בה הייתי חוצה את הצומת בדרכי לטכניון, כאשר עמי חולפים
עוד המון אנשים. אחד מהם היה מזדמן לשם גם כן מדי בוקר באותה
השעה בדיוק, אלא שאותו אחד, שגם חבש כיפה לראשו וחזונו היתה של
שומר תורה ומצוות, היה היחיד שגם דאג מדי בוקר לברכני ב'בוקר טוב',
זאת מבלי שהייתה לנו היכרות מוקדמת.

"אחרי תקופה התחלתי להרהר מדוע מתוך ההמונים החוצים את הצומת
דווקא הוא מברכני בכזה מאור פנים?, היתה לי תחושה שה'בוקר טוב'
הזה קשור איכשהו לכיפה שהוא חובש על ראשו, והחלטתי לחקור יותר
את הקשר הזה. התחלתי איפוא לבדוק את הענין הגעתי לשיבה לחוזרים
בתשובה והנה אני כאן היום".

הגיליון הוקדש לע"נ
איש החסד והמעש
הרב יצחק בן הגאון הגדול רבי זבולון גרז"ל
נלב"ע ערש"ק י"ג תמוז תשפ"ד

מתיקות בלימוד

שאלה מהי הדרך לחבר את הנערים ללימוד התורה הקדושה, כאשר כיום הנערים חשופים לכ"כ הרבה גירויים וריגושים מחוץ לתורה? הכיצד ניתן לתת להם טעם בלימוד?

תשובה בלימוד התורה מצאנו בקשה מיוחדת, שלא מצאנו כדוגמתו בשום מצוה. אנו מבקשים כל בוקר בתפילת שחרית 'והערב נא' אלו קינו את דברי תורתך בפנינו'. איננו מבקשים רק שנצליח ללמוד או שנדע ללמוד, אלא אנו מבקשים 'והערב נא', שהתורה תהיה מתוקה בפנינו. על שום מצוה איננו מבקשים שהמצוה תהיה מתוקה אלא אך ורק בתורה הוא כך. כי הצורה היחידה שאפשר להתחבר לתורה, הוא רק ע"י שיש טעם ומתיקות בתורה. ולכן, באמת צריך לומר לנערים הצעירים שיכוונו היטב ויבקשו מעומק ליבם ב'והערב נא', שהתורה תהיה מתוקה בפיהם, וע"י שיהיה להם מתיקות ועריבות בתורה, לא יחפשו את העריבות במקומות אחרים. הוסיף על כך מרן הגרמ"צ ברגמן שליט"א, שהרי בר"ה מאחלים איש לרעהו 'שנה טובה ומתוקה', ודאי שהכוונה היא שיהיה שנה טובה ומתוקה בלימוד התורה....

החויב של כל אברך לעסוק בקירוב

שאלה אנו מבקשים לשמוע מהרב שליט"א על הנהגות אותן ראה בהיכלות רבותינו, ועל הוראות שנשמעו מפי מאורי דרכינו הנוגעות לפעולות הקירוב אצל רחוקים.

תשובה מו"ר רשכבה"ג מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל קבע כמה פעמים כי חובה על כל אברך, והוא הדגיש כי זו חובה על כולם, להקדיש מזמנו לפעילות זו של קירוב. ועלינו לזכור, לרב"ה מרן הגר"ש זצוק"ל, היו מושגים ב'התמדה'... כל שניה אצלו היתה מחושבת ללימוד תורה, והוא גם היה אדם שביקר ועורר על תופעות מסוימות, ולא כל הנהגה ישרה בעיניו כראויה לתופסי התורה, ודוקא הוא קבע באופן ברור כי החובה מוטלת על כל אחד ואחד ללא יוצא מן הכלל! זכורני כאשר ראשי ארגון לקירוב רחוקים ביקשו מרבינו הכוונה בדרכי הלימוד המשותף עם בעלי תשובה, ואמר להם רבינו יסוד עצום: "אפשר ללמוד עם המתקרבם ספרים רבים, אבל רק כאשר הבעל תשובה לומד כראוי דף גמרא ונהנה ממנו – רק אז אתם יכולים להיות רגועים ולדעת שזה רציני אצלו, שהוא אכן 'בפנים'". וכמדומה שכוונתו היתה כפשוטו שהאור שבתורה מחזירן למוטב.

לימוד ההלכות בנעימות ובשמחה

שאלה במסגרת ההלכות הנלמדות בבתי הספר של הרשת, עולה מדי פעם השאלה על אלו הלכות לתת דגש בתחילת הדרך. האם על ההלכות ה'קלות' יותר כמו ברכות, תפילה, ציצית וכד', אשר חומרתן פחותה ומאידך הן קלות יותר ליישום, והן גם דברים המצויים מדי יום, או שמא לשים את הדגש דוקא על הלכות שבת אשר לצד הקושי היחסי בקיומן הן מציילות מאיסורים חמורים דאורייתא?

תשובה עלינו לתת את הדעת לכך, שבמבט של אותם יהודים יקרים המתקרבם כעת הרי שכניסה להלכות שבת עלולה להתפרש כ"עימות". הם מיד עומדים מול מצב של רצון לעשות משהו מול מגבלה המונעת את זאת מהם. ה"עימות" הזה לכשעצמו עלול להזיק להמשך דרכם. משכך, טוב וראוי להתחיל דוקא בהלכות הפשוטות אותן ניתן לקיים בנעימות ושמחה ומשם יוכלו להמשיך ולראות כי טוב ה' עד להבנה המושלמת של שבתה בשבת כדת.

ברצוני להוסיף בהקשר זה את המסופר על מרן הגר"י סלנטר זצוק"ל שהגיע לקניגסברג שהיתה אז תחת שליטת גרמניה, ושם התבקש לעורר את הציבור לקיום מצוות. מרן הגר"י ביקש לעורר על הלכות שבת דוקא אך לפני זה ביקש לברר האם נוכחים במקום אורחים יהודים בני ליטא או פולין. מששמע שאכן נוכחים כאלו במקום, דיבר על נושאים אחרים ולא על שמירת שבת. הדבר שב על עצמו גם בשבת הבאה. ורק בשבת השלישית לשהותו במקום אחר שווייץ כי אין בין השומעים אורחים בני פולין וליטא, פתח ואמר כך: 'לסגור את חנויותיכם בשבת זאת, לא אדרוש מכם בשלב זה, אני מבין שזה קשה עליכם, אך אנא לפחות את מלאכות הכתיבה הניחו למשרתים הגויים לבצע עבורכם'. לאחר מכן ביקש מהם לשאת גם את המפתח בשינוי וכך אט אט גרר אותם לשמירת השבת כהלכתה. לאחר מכן גם הואיל לבאר את פשר סירובו לדבר בנוכחות יהודי פולין וליטא: 'הללו, שלא מודעים להיקף המצב כולו, עלולים עוד לצאת ולהגיד שרבי ישראל סלנטר התיר לפתוח חנויות בשבת...' מכאן אנו למדים גם את הצורך לפעול בחכמה ובהצנע לכת בנושאים רגישים אלו, ויהי רצון שלא תצא תקלה במעשי ידיכם.

התורה מפני שכך היא הרגילות לקיים תהליכה בכלי שיר, וכשלא יעשה כן תהיה זו פגיעה בכבוד התורה. משא"כ בסעודת המצוה שאין רגילות בכך ואין בכך פגיעה בכבוד התורה, אין היתר להביא תזמורת.

קידוש בשבת

שאלה מי שנולדה לו בת למזל טוב. האם מותר לערוך קידושא רבא בשבת בתוך שלושת השבועות.

תשובה מותר.

עריכת 'תנאים'

שאלה האם מותר לערוך בימי בין המצרים שמחת 'תנאים' אחרי שכבר קיימו 'ווארט' וסגרו את השידוך.

תשובה מותר לערוך בימי בין המצרים שמחת 'תנאים', אפילו כשכבר עשו 'ווארט'.

ביאור הדברים בשמחת התנאים שוברים את הצלחת, ויש בזה תוספת חיזוק לקשר השידוכים, ובלא"ה יש להתיר, מכיון שכל מה שרגילים לעשות מותר דיש בזה שמחה של מצוה.

ריקוד בשמחת 'תנאים'

שאלה האם מותר לרקוד בשמחת 'תנאים'.

תשובה מותר, אך צריך למעט מהרגיל.

ביאור הדברים אע"פ שבאבלות ספירת העומר אסר המ"ב (תצ. ב) ריקודין ומחולות בסעודת שידוכין וכ"ש בבהמ"צ שחמור יותר, שמעתי מרבינו שתלוי ברגילות ובזמן המ"ב לא היו רגילים לרקוד, משא"כ בזמננו שרגילים לרקוד א"צ לקלקל השמחה.

מוזיקה בבית החתן והכלה

שאלה חתן וכלה שימי השבע ברכות שלהם בתוך ג' השבועות ונמצאים בביתם, ורוצים לשמוע בשמיעת מוזיקה. האם הותר להם לשמוע מוזיקה.

תשובה אין היתר לשמוע מוזיקה בביתם.

ביאור הדברים כאמור, כל ההיתר בשמחה של מצוה הוא שאין להם למעט ממה שרגילים בו בשמחתם. ומכיון שלא רגילים בזה אין היתר.

מסיבת סיום לילדים

שאלה ילדים שמסיימים ללמוד חמשה חומשי תורה, האם מותר לערוך מסיבה עם כלי זמר בימי בין המצרים.

תשובה אם הדבר יביא לחיזוק, אפשר להקל.

הטעם שכשהוא לחיזוק יש להקל, אינו היתר מטעם שמחה של מצוה. אלא דזה לא נהגו איסור כלל. דכל המנהג לאיסור הוא ב"שמחה", אך כשהמטרה היא "חיזוק", הרי לא נאסר כלל.

מוקד ההלכה שע"י בית התורה

0722-133-466

Beithorah.co.il

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

נדרים

להנצחה בעלון באמצעות

בנקות בית התורה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס'
155

איך יתכן שבלעם היה נביא וברכותיו היו מתקיימות?

פרשת פינחס
תשפ"ד

איך יתכן שבלעם הגיע לדרגת נביא

בפרשת בלק מסופר שבלק שכר את בלעם לקלל את בני ישראל, ובפשטות נראה שבלעם היה נביא, ובלק רצה שבלעם בכח נבואתו יקלל את בני ישראל, ודבר זה היה קשה לי איך יתכן שבלעם היה נביא, הרי הרמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ז ה"א) כותב מהו דרגתו של נביא, כלומר מי ראוי לנבואה, 'אין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה גבור במדותיו ולא יאה יצרו מתגבר עליו בדבר בעולם אלא הוא מתגבר בדעתו על יצרו תמיד', אדם בעל מדדגה כזו הוא האדם הראוי לקבל נבואה, ומעתה א"כ יש להתפלל כיצד בלעם שהיה אדם כה שפל שהיה שוכב עם בהמה (עי' ע"ז ד' ב' וסנהדרין ק"ה א'), וכיצד יתכן שאדם כזה יזכה לנבואה.

ועוד שהרי הרמב"ם כותב שם תנאי נוסף כדי להיות נביא, 'והוא מתקדש והולך ופורש מדרכי כלל העם ההולכים במחשכי הזמן והולך ומזדק עצמו ומלמד נפשו שלא תהיה לו מחשבה כלל באחד מדברים בטלים ולא מהבלי הזמן ותחבולותיו אלא דעתו פנויה תמיד למעלה', הרי שכדי לזכות לנבואה צריך שמחשבתו תהיה פנויה מכל עניני העולם הזה, אפי' אם יחשוב אם לקנות דירה או לא, זה כבר מגרע במעלתו וביכולתו להיות נביא, רק אם מחשבתו עוסקת תמיד בתורה ובחכמה ולא חושב בדברים בטלים אז הוא ראוי להיות נביא, והנה הרי בלעם היה ההפך מזה, שהוא יעץ לבלק כיצד להחטיא את בני ישראל לזנות עם בנות מואב, ובפרשת מטות נאמר כשהרגו את מלכי מדן 'ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב', ושאלו בגמרא (סנהדרין ק"ו א') מה עשה בלעם אצל מלכי מדן, והרי בלק אמר לו אמרתי כבוד אכבדך והנה מנעך ה' מכבוד, ומתרגמת הגמ' שבא ליטול שכר מבלק וזקני מדן שכר על העצה שנתן להם להחטיא את ישראל, אדם כזה שמחשבותיו עסוקות בכאלו דברים שפלים, להחטיא את בני ישראל לזנות, איך יתכן שיוזכה לנבואה מאת הקב"ה?

מהיכן היה לבלעם כח לקלל

וכשנתבונן בעיקר כוחו של בלעם, במה ששלח אליו בלק שיקלל את בני ישראל ואמר לו 'כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאור יואר', ויש לשאול מהיכן היה לבלעם כח ברכה שברכותיו מתקיימות, והתייחס מה שהיה לו כח לקלל, הרי אמרו חז"ל שיש בכל יום רגע שהקב"ה כועס כמו שנאמר 'כי רגע באפני', וזמן זה הוא שניה אחת, רגע כמימרא, ובלעם היה יודע לכיין מתי הוא אותו רגע ואז יכול היה לקלל את בני ישראל, [והתוס' בברכות הקשו מה היה יכול לקלל ברגע מועט זה, ותי' שהיה יכול לומר מילת אחת 'כלם', ולכיין על בני ישראל] וזהו מה שאמר בלעם 'מה אקוב לא קובה א-ל ומה אזעום לא זעם ה', שהקב"ה

לא כעס בימים אלו, וכך בלעם לא יכול היה לקלל את בני ישראל, ונמצא שלא היה לבלעם כח לקלל, וכל חכמתו לא היתה אלא שהיה יודע לכיין ולדעת מתי הוא הרגע הזה שהקב"ה כועס. והנה גם זה יתכן שאינו חכמה גדולה, שהרי הגמרא אומרת שניתן להבחין מתי הוא רגע זה על ידי התבוננות בכרובות של התרנגולת והגמרא מספרת על אחד האמוראים שרצה לעשות כן.

איך יתכן שבלעם היה כח לברך

עכ"פ כח הקללה של בלעם מובן, אך יש להתפלל מניין היה לבלעם כח לברך, הצדיקים יש להם כח לברך, שהקב"ה שומע מה שהם אומרים ומקיים את דברם, וכמו שמובא בחז"ל (ירושלמי סנהדרין פ"ה ה"א) שאליהו הנביא אמר על מה שאמר יהושע 'ארור האיש לפני ה' אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו בבכורו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה', וכך היה שחילא בית האלי בנה את יריחו באבירים בכורו יסדה ובשגוב צעירו הציב דלתיה, ואמר על זה אליהו 'ברוך הוא א-לההון דצדיקייא דמקיים מילי דצדיקא', צדיקים שאומרים משהו הקב"ה מקיים את דברם, אבל בלעם היה רשע, היה שוכב עם האתון שלו [ונראה שבני נח מצוים על משכב בהמה והיו בכלל עריות וצ"ע בזה] איך יתכן שהוא יברך ויתקיימו הברכות שלו? [ולא מצינו בחז"ל שבלעם היה יודע לכיין מתי זה זמן של עת רצון ואז לברך את מי שרוצה, מהיכן בלעם ידע מה הוא עת רצון, רק על הזמן של הכעס הגמרא אומרת שיש אפשרות להבחין זאת על ידי התרנגולת]

בלעם היה רואה בכוכבים את עתידו של האדם

ובאור החיים הקדוש יש פשט נפלא בזה שבאמת בלעם לא היה נביא ולא היה כח ברכה כלל, אלא שבלעם היה קוסם ורואה בכוכבים את מזלו של כל אחד ומה יהיה באחריתו, ועל פי מה שהיה רואה שיהיה בעתידו של האדם כך היה מברך אותו, וכמו מה שנאמר על בלק 'וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה אשר על הנהר ארץ בני עמו לקרוא לו', ומשמע מלשון הכתוב 'ארץ בני עמו' שמוצאו של בלק היה מארם מקום מושבו של בלעם, ופירש רש"י שבלק היה מארם ארצו של בלעם, ובלעם ברך אותו שיהיה מלך וכך הוה שבלק הלך מארם ונעשה מלך על מואב, ואומר האוה"ח הקד', שבלעם ראה בכוכבים שבלק עתיד להיות מלך ולכן ברך אותו שיהיה מלך, אך באמת לא היה בלעם לא נביא ולא צדיק שיכול לברך, רק היה אומר לאנשים מה שראה שעתיד להיות להם ותו לא. [א"ה, ואחד בשיעור הביא שהרמב"ן בפירושו על התורה (כב, לא) כתב שבלעם לא היה נביא אלא קוסם ורק לכבודם של ישראל זכה לנבואה עי"ש].

בלעם פרץ גדרו של עולם

צריכות לצאת להביא לחם ומים לנשות ישראל, ומשום כך איסור מואבים לבוא בקהל נוהג גם בנשים, דוד שבא מרות המואביה אסור לבוא בקהל, ואומרת הגמרא שהתשובה על טענה זו היא 'כל כבודה בת מלך פנימה' ולכן הנשים לא היו צריכות לקדם בלחם ומים גם לקראת הנשים.

ושמעתי מ' גרשון זכרנו לברכה שהקשה אפי' אם נשות ישראל אין דרכם לצאת משום כל כבודה בת מלך פנימה, מכל מקום היה לנשים המואביות לצאת ולקדם את נשות ישראל במוקדם להביא להם לחם ומים, ואמר ר' גרשון שרואים מה שהנשים מטבעם הם צנועות, גם הנשים הגויות הטבע שלהם הוא להיות צנוע, כך הקב"ה טבע בבריאתה של האשה להיות צנוע. ומה שיש היום פריצות בנשים צ"ל שהם אלו שמקלקלות את הטבע האמיתי שלהם ללכת בלבוש לא צנוע, ועל זה אמרו חז"ל שבלעם פרץ גדרו של עולם, שאצל כל הנשים הטבע הוא להיות צנועות, ורק מפני אחרים שמקלקלים אותם או שמקלקלות את עצמם אינם מתלבשות בצניעות.

בסוף הפרשה מסופר שכאשר בלעם ראה שאינו מצליח לקלל את בני ישראל אמר לבלק לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים, ואמרו בגמ' (סנהדרין ק"ו א') שאמר בלעם לבלק אמר להם א-להיהם של אלו שונא זימה הוא, והשיאו עצה להחטיא את בני ישראל לזנות עם בנות מואב, ובעצה זו בלעם פרץ גדרו של עולם, וכמו שכתב רש"י בתחילת הפרשה 'ואם תאמר מפני מה השרה הקדוש ברוך הוא שכנינו על גוי רשע, כדי שלא יאה פתחון פה לאומות לומר אלו היו לנו נביאים חזרנו למוטב, העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם, שבתחלה היו גדורים בעריות וזה נתן להם עצה להפקיר עצמם לזנות', הרי שגם אומות העולם היו בתחילה גדורים בעריות, ובלעם הוא זה שפרץ את הגדר ולימד אותם להתחיל לזנות.

ודבר זה אנו למדים גם מהגמרא ביבמות (ע"ז א') שם מסופר שדואג האדומי רצה לפסול את דוד מלבווא בקהל משום שהוא בא מרות המואבית, וטען דואג האדומי שגם בנשים שייך טעם האיסור שכותבת התורה 'על אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים', שאע"פ שדרכו של איש לקדם ולא דרכה של אשה לקדם, מכל מקום היו הנשים המואביות

הללו את כל גוים – עם ישראל לא ידע מהמעשה עם בלק ובלעם

יש להתבונן בכל מעשה בלק ובלעם, ששלח בלק לקרוא לבלעם לקלל את ישראל, ובלעם הגיע ובנה מזבחות ורצה לקלל והקב"ה הפך את הקללה לברכה, כפי שקראנו כל זאת בפרשת בלק, כל ההיסטוריה הזו עם ישראל לא ידע כלל מכל מה שנעשה שם עם בלק ובלעם, רק אחר כך שמשה רבינו כתב את התורה ומסרה לבני ישראל ידעו בני ישראל מה רצה בלק ובלעם לעשות להם ואיך הקב"ה שמר והגן עליהם, ועל זה נאמר הללו את ה' כל גוים שבחוהו כל האומים – כי גבר עלינו חסדו, שהגוים והאומות הם יודעים יותר טוב מאיתנו מה הם זוממים לעשות לנו ואיך הקב"ה רב חסדיו מפר את עצתם ומקלקל את מחשבותם.

וכבר ספרתי כמה פעמים את הסיפור על הצאר ניקולאי שרצה לחוקק חוק נגד היהודים, לשם כך הוא ביקש מכל השרים שיתאספו יחד ויכינו את טיוטת נוסח החקיקה נגד היהודים, והנה באמצע הלילה בעוד שהשרים יושבים ומכינים את הטיטוא, הגיע הצאר ניקולאי בכבודו ובעצמו וביקש מהם את הטיטוא של החוק שכתבו, לקח הצאר את הטיטוא והשליח אותה לתוך האח הבוערת, למחרת בבוקר הגיע הצאר ושאל את השרים היכן טיוטת החוק שביקשתי ממכם להכין בלילה, נדמהו השרים על בקשתו ואמרו לו בתדהמה: הרי אתה הצאר בעצמך היית כאן בלילה ושרפת את הטיטוא באש?! ענה הצאר גם הוא בתדהמה: אני באתי לכאן?! לא היה ולא נברא סיפור זה שאתם אומרים!! אך לתדהמת הצאר השרים כולם אומרים אותו דבר, הצאר בעצמו הגיע וביקש את הטיטוא וזרקו לתוך האש, שאל הצאר גם את השומרים, וגם הם אמרו אתה באת לכאן אתמהל ואמרת לנו את הסיסמא ונתנו לך להכנס, או אז הבין הצאר ניקולאי שהאלוקים של היהודים שומר עליהם, אמר הצאר לשריו אני לא שרפתי את הטיטוא של החוק אתמול אבל אני רואה שהאלוקים לא רוצה את החוק הזה ולכן אני מבטל אותו. וכך זה במהלך כל הדורות, הקב"ה שומר עמו ישראל ועושה לנו נסים רבים שאנו בכלל לא יודעים עליהם, זהו הללו את כל הגוים שבחוהו כל האומים – כי גבר עלינו חסדו.

על כסאו לא ישב זר – כשהמשיח יבוא תחזור המלכות

הקב"ה בחר בירושלים ושמה ציונה לבנות לו בית המקדש, ובחר בדוד שיהיה המלך של העם היהודי, ועל מלכותו של דוד נאמר על כסאו לא ישב זר ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו, גם כשנחרב בית המקדש הבטיחנו הקב"ה שמלכות בית דוד לא תפסק, ובמהרה יבוא ויגל ליבנו. אנחנו מאמינים בביאת המשיח, וכשהמשיח יבוא תחזור מלכות בית דוד. וכתוב שלפני שהמשיח יבוא יגיע אליהו הנביא לבשר את הגאולה, כמו שנאמר 'הנה אנוכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא', כך דרשו חז"ל במסכת עירובין (מ"ג ב') עי"ש. והנה כשיבוא היום ונשמע שאליו הגיע, בטח אנשי השמאל יעשו הפגנה גדולה ויאמרו: לא רוצים את אליהו! לא רוצים את המשיח! ולמה, כי המשיח יהרוס להם את כל התוכניות... השמאל לא רוצים מדינה יהודית! הם רוצים מדינה שכל אזרח בה יכול להיות ערבי או רוסי, שלא יהיה מדינת היהודים, זה המטרה שלהם, כך אמר לי הרב הרב שך זצ"ל כבר לפני יותר משלושים שנה... בהתחלה כשקמה הציונות הם רצו לעשות מדינה יהודית שיהיה מקום ששייך לעם ישראל, וכפי הצהרת בלפור שעם ישראל זכאי לקבל מקום משלו לגור בו, זה היתה מטרתם וכך הם הצליחו להביא יהודים רבים מחוץ לארץ שיבואו לגור במדינת ישראל, אבל היום הם לא רוצים את החרדים, הם לא רוצים את היהדות, כל מטרתם היא להיות ככל הגוים, וכמו ששאלו ישראל משמואל הנביא שישים עליהם מלך לשופטם ככל הגוים, ואמר לו ה' כי מאסו אותי ממלך עליהם (שמואל א' פ"ח) כך גם עכשיו הם מואסים במלכותו של הקב"ה ורוצים שיהיה להם מלך ככל הגוים. ולכן ודאי שכשאליו יבוא ויבשר על ביאת המשיח והחזרת מלכות בית דוד, יעשו השמאל הפגנות ומחאות גדולות נגדו. וגם הימין יצטרך לפנות את מקומו, ראש הממשלה גם הוא לא רוצה את המשיח, הוא לא מבין למה צריך משיח, הרי יש לנו מדינה מסודרת, שהעם היהודי יושב בה...

אבל השלטון שיהיה כשהמשיח יבוא יהיה שלטון אחר לגמרי, השלטון יהיה בלי בחירות, המלך יהיה מי שהקב"ה רוצה שימלוך, והשלטון יהיה שלטון של מלכות, מה שהמלך אומר עושים, היום בכלל לא יודעים כיצד נראית המלכות, אם לומדים נביא רואים כיצד היה הנהגת המלכות בעבר, היו משתחוים למלך, וכמו שמסופר בנביא על שאול המלך לאחר שיצא מהמערה בה היה דוד וחייליו יצא דוד אחריו והשתחוה ארצה לפניו (שמואל א' פכ"ד) וכך יהיה כשתחזור המלכות בביאת המשיח.

וכשיקומו כל האנשים האלו ויעשה הפגנות נגד אליהו הנביא, הוא יוכיח ויעניש אותם עד שיכניע אותם, וכמו שמסופר בנביא על יוהרם בן אחאב שהיה חולה ושלה לשאול בבעל זבוב ובאלהי עקרון, וה' שלח את אליהו הנביא שיאמר לשליחיו של יוהרם המבלי אין אלוקים בישראל שאתה שולח לדרוש בבעל זבוב ובאלהי עקרון, לכן המטה אשר עלית שם לא תרד ממנה כי מות תמות, וכשחזרו השליחים ואמרו כן ליוהרם שלח אל אליהו חמישים חיילים והשר שלהם שיבואו לקחתו אל המלך, אמר לו שר החמישים איש האלוקים המלך דיבר רדה, ויענה אליהו וידבר אליו אם איש אלוקים אני תרד אש מן השמים ותאכל אותך ואת חמישיך, ותרד אש מן השמים ותאכל אותו ואת חמישיך, וכשאר ראה יוהרם שהחיילים לא חוזרים שלח חמישים חיילים נוספים לקרוא לאליהו, וגם להם אמר אליהו אותו ואת איש אלוקים אני תרד אש מן השמים ותאכל אותך ואת החיילים שלך, וכך היה, עד שבפעם השלישית כרע השר על ברכיו לפני אליהו והתחנן על נפשו, כמסופר כל זה בנביא מלכים (ב, א) וכך גם יעשה אליהו אותם אלו שיתנגדו לו, יאמר להם שופטי הבג"ץ לא יקומו בבוקר... או שיעניש אותם בעונשים אחרים... כשהמשיח יבוא ותחזור המלכות אנשים לא יוכלו לעשות מה שהם רוצים, מי שיעבור עבירה יקבל עונש!

ולאחרונה ראיתי באיזה ספר אחד על רבי מאיר אביחצירא שהציעו לו להיות הרב של שכונת רוממה בירושלים, אך הוא סירב בטענה שאינו יכול להיות רב במקום כזה שיש אנשים שיוכלו לחלל שבת ואני לא יוכל להעניש אותם, כי במרוקו שם היה כח לרב על הציבור, והרב היה מעניש בעצמו את העבריינים, וכפי שמסופר על הבבא סאלי שהיה בזמנו מקום שהיו שם קבוצת ערבים שהיו שוודים כל מי שהיה עובר שם, ופעם אחת היה צריך הבבא סאלי והקבוצה שלו לעבור שם, מה עשה הבבא סאלי הדביק ושיחק את הערבים לקרקע ולא יכלו לזוז ממקומם וליגע בהם לרעה, וכך גם בנו הבבא מאיר היה מעניש את העבריינים, זו היתה השיטה במרוקו, כדי להחזיק את העיר שתתנהג על פי הדת הרב היה צריך להיות עם כח להעניש כדי שיפחדו ממנו, אבל היום לדאבונינו לא קיים כזה דבר, הרב לא יכול להעניש את מי שמחלל השבת... מחכים אנחנו שיבוא אליהו ויבשר לנו על ביאתו של משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

איסור בורר בעלי תה

אולם נראה שכל ההיתר הזה לא שייך רק במקומו ובזמנו של א"י זצ"ל שלא היו עדיין שקיות תה, וגם רוב קומקומי התה מעופרת לא היה להם מסננת, ובכל כוס תה שמוגז מהקומקום היו נשפכים גם קצת עלי תה והתרגלו בני אדם שלא להקפיד ע"י. משא"כ בימינו שיש שקיות תה ומסננות בקומקומים, ואנו רואים שאנשים מקפידים שלא יתערבו להם על התה במים יש בכך איסור בורר. וכמו שכתב הביאור הלכה (שם ד"ה הואיל) שאף בקיסמין שרוב בני אדם אינם מקפידים לסנן, מי שהוא איסטניס ומקפיד תמיד ע"י אסור לסנן הקיסמין, ובעלי תה כהיום שקשה לומר שרוב בני"א אינם מקפידים יהיה אסור גם למי שאינו מקפיד, ועכ"פ למי שמקפיד לסנן התה מהעלים שבו ודאי אסור לו לסנן.

[עטה אור שבת סי' מ"ב הערה ג']

קיי"ל בסי' ש"יט ס"י יין או מים שהם צלולים מותר לסנן במשמרת, ואע"פ שיש בו קיסמין דקין, הואיל וראויין לשתות גם בלאו הכי, לא חשיב בורר. [ומזה נראה להביא ראיה שעיקר שם מלאכת בורר אינו לברור ממין ממין, דא"כ גם כאן היה צריך להיות אסור לכה"פ מדרבנן, שהרי יש כאן שני מינים נפרדים, היין והקיסמין. אלא עיקר איסור בורר הוא לברור אוכל מפסולת, ומאחר שאין מקפידין לסנן היין קודם השתיה חשיב היין נקי ואין לקיסמין שם פסולת כלל לגבי יין]. והנה בקיצור שלחן ערוך השלם שחיבר א"י רבי ברוך זצ"ל למד מזה שאין איסור לסנן תמצית התה מהעלים שבה במסננת או במסננת הקבועה בכל תיון, כיון שאין אדם מקפיד לסנן תה מן העלים, דומה הדבר לקיסמין מן היין שמתור לסנן.

זכות העלון מוקדש לרב יוסף טולידאנו שליט"א לרגל הולדתו בנו שיחי'

כשם שנכנס בביתו של אברהם אבינו כך יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים

גיליון זה נכתב על פי הכנת הכותב בבלבד, מתוך שיחה הנאמרת מדי מוצאי שבת בטענה 9:30 בבית מורינו הרב שליט"א רח' מתתיהו 25

ניתן להאזין לשיחה גם בשידור חי בקו 'עושה אור' 148-718-0733 או במערכת 'קול יהודי מרוקו' 335-962-0747 שמעו ותחי נפסכם:

בכל ענייני הגיליון יש לפנות לטל' 936-20-05485 כמזכ"ר ניתן לקבל את הגיליון במייל 6082566@gmail.com

ניתן לתרום דרך 'נדרים פלום' בחיפוש 'עושה אור' או בטל' 585-6780-08 'שלוחה' 6465 וזכות התורמים תעמוד להם לזכות בכל מייל דמיטב:

פסקו מסעות, לא פסקו תמידין

אדם נמצא בשגרת יומו, חש עצמו עטוף ושמור, אינו בא במגע עם ניסיונות. והאמת היא כי כוחו של האורב לנפש, לפגוע באדם דווקא בשעה שאינו מצפה לפגיעה ואין גופו דרוך לקרב

הקיים כעת, תצטרך להסביר מה חיסרון מצאת במה שקיים כעת. שאלת 'למה נסמכה' בסתמא, לא תופסת כשאלה בפני עצמה, אם אינה נשענת על כוח התומך בה.

משום כך, קממק רבינו אור החיים את שאלתו – על הקרבנות הצטוו מאז הקמת המשכן, בתחילת שנות המדבר. מאידך, מינוי יהושע היה בסוף התקופה, טרם הסתלקות משה. מדוע איפוא, המתניה התורה עם הקרבנות עד אחר שהודיעה על סמיכת יהושע??!

ושבעים פנים לתורה

לשאלה הזו מציג האוה"ח שתי תשובות. האחת על פי הבנתו, והאחת ממה שראה בדברי רבותינו. 'ואולי שבא לומר שאם ירצה יהושע להקריב תמידין ומוספין משל, שאינו רשאי, הגם שדין ציבור יש לו'. כלומר, אמנם יהושע הפך להיות 'ציבור' מכוח מינויו החדש, ובכל זאת את קרבנות הציבור לא יוכל להקריב מכספו, כי אם משל ציבור.

תשובתו השניה, היא ממה שראה בדברי רבותינו בילקום, 'לפי שהיו ישראל אומרים, לשעבר היו המסעות נוהגים והתמידין נוהגים, פסקו המסעות – פסקו התמידין, אמר הקב"ה למושה, אמור להם שיהיו נוהגים תמידין'. ובכן, זו הסיבה; שלא תחשוב שקרבן התמיד נוהג רק בזמן המסעות, ומאחר וז' שנות מדבר הסתיימו, כבר לא מתקיימים דיני קרבנות, לכן נשנו כאן הקרבנות לאחר מינוי יהושע, טרם כניסתם לארץ.

אגב. את התירוץ השני, בשם רבותינו, מסיים האוה"ח הק' בלשון 'ושבעים פנים לתורה'. לאמר, אף אמנם אני מסרתי טעם הדבר, אולם גם חז"ל אמרו מה שאמרו, ולכן יש מקום לב' התירוצים... אשרי אך הלבב שיוכל לחוש ולהרגיש כך על תורתו הקדושה!

הגם כי עדיין לא הגענו לפרשת הסתלקותו של משה רעיא מהימנא, אבל כבר בפרשה דידן נמסר בדינו סדר מינוי ממלא מקומו, יהושע בן נון, ומיד אחר כך סדר הקרבנות.

מקומן של זבחים, פרשת התמיד ופרשת מוספי שבת וראש חודש, נסדר בתורה מיד אחרי הסמכת יהושע למנהיג, וזאת אשר עוררה את רבינו חיים בן עמר לדרוש סמוכין, מה מצא הכתוב להצמיד לכאן את פרשת הקרבנות ולא במקומם הראוי להם בפרשת אמור.

כל סוגיית 'למה נסמכה', המצויה רבות ברש"י ובדברי חז"ל, ראויה להילמד היטב. אף שרבי ישמעאל לא מנאה בכלל י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן, ולא הלל הזקן בז' מידותיו וגם לא רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, בל"ב מידות שהתורה נדרשת בהן (כי אם 'מוקדם ומאוחר' הקשור במעט), מכל מקום, אבן יסוד היא בסוגיות רבות.

המונח 'סמוכים לעד לעולם', אינו רק תואר, לומדים ממנו גופי תורה לאין ספור, דרשות ולימודי חידושי הלכות, וגם פרקי מוסר ודרך חיים, ועליה מבקש רבי חיים בן עמר להתבונן.

ארבעים שנות המדבר

כל פרשה מעונה הבנת 'למה נסמכה'. מדוע נסמך דין עבד עברי לנזקי אש ובור, ולמה פרשת נחלות אחרי הקרבנות. אלא שאין בכוחנו להבין לבדנו אם לא קיבלנו זאת מרבותינו.

יוצא מן הכלל היה רבינו חיים בן עמר הקדוש, אשר פזכות מהרתו היה מסוגל לברר עבורנו סודות מכבשוננו של עולם כחד מן קמאי.

בדרך כלל, תמיד כשישאל אדם 'למה נסמכה', התשובה הראשונה תהיה 'למה לא'. כלומר, לפני שאתה מבקש לשנות דבר

בקריתא נהיג בנימוסיה. משום כך, הגדירו וקבעו חכמים מהם ארבעת הדברים שהאדם פטור בהם במחנה.

אל תאמן בעצמך

כשאדם נמצא תחת גפנו ותחת תאנתו, קשה יותר לרע לחזור אליו. הוא בקי במקומו, יודע כמה להישמר וסוכך – לא בהכרח בצדק – שהשיגרה תשמור עליו.

החידוש הגדול פה, שגם בשעת שיגרה, אל תאמן בעצמך עד יום מותך. אנשים רבים הביטו בהערצה על הכהן הגדול, זה שכבר שבעים וכמה שנים משמש בכהונה גדולה, נכנס בלב טהור לקודש הקדשים ויוצא בשלום. שמונים שנה חשב שהתמיד, מסתמא שגם שנת השמונים ואחת תהיה כזו, ומסתבר שגם היא צריכה הגנה ושמירה שלא תרדים את האדם על משמרתו.

בעולם המסחר הכלל ידוע, אם לא תהיה דרוך ועירני להיכן השוק נוטה, במקרה הטוב תישאר עם סחורה שאבד עליה הכלח ובמקרה הפחות טוב, תפשוט את הרגל. סוחר שיתעקש לעצום עיניו ולהאמין כי מה שמכר לפני עשר שנים, יצליח למכור גם כעת, אינו בגדר סוחר.

עד יומו האחרון, תתחולל סביב האדם מלחמת חרמה. מה שהיה נכון ומצליח אתמול, לא בהכרח שיהיה יעיל לניסיון שיבוא היום. כלפי חוץ ייראה שהאדם שולט בסדר יומו, ואין כוח היכול לו. כבר חמישים שנה קבע את מקומו בבית המדרש, והנה זו הפעם הרביעית שלומד את הש"ס בעיון, מי יוכל לו.

ובכן, אתה ישן לו והוא ער לך. אם אתה לא תשופנו ראש, בבורר הוא ישופך עקב.

כללוא הוא בדינו, כי 'כל המוסר עצמו למות על דברי תורה, אין אומרים הלכה בשמו' (ב"ק ס:), ובפשטות הוא כקנס על שסיכן עצמו וחיוו, אולם משם הרי"ם מגור נמסר, כי המוסר עצמו על התורה, הרי הוא כמאן דליתא ממש וכל חיותו הוא מהתורה הקדושה בכל האפשרויות, לכך נעשה חלק מהתורה"ק עצמה בלי שום גוף כלל (שפתי צדיק תצוה אות מ"ו, בשם סבו החידושי הרי"ם וכע"ז בישמח משה פ' כי תשא).

מלמולי דגברא קשו מדאיתתא

ובעת נתבונן בעצם התירוץ. מי זה שיעלה על ליבו, אשר כיון שהמסעות אינן נוהגים, ממילא גם התמידים אינן נוהגים, מי יאמר כך ולמה יאמר כך.

וסוד גדול נמסר בידינו מכוחות הנפש.

דין הוא כי היוצאים למלחמה, פטורים מד' דברים – יכולים לקחת עצים מכל מקום בלי חשש גזל, פטורים מנמילת ידיים, מותרים באכילת דמאי ופטורים מעירובי חצרות (משנה סוף פ"א דעירובין).

בימי שגרה, אדם בונה לעצמו את סדר יומו, תפילותיו קבועות וסדרי לימודו קבועים, וכך שאר מרכיבי היום.

אבל כאשר יוצא לדרך, מלמולי דגברא קשו מדאיתתא (סנהדרין כו.). מוזיקי הגוף ומוזיקי הנפש מתייצבים לעומתו, להכשילו ולהזיקו. כעת אינו בביתו ואין עמו את ההגנות והכלים בהם התגונן. עכשיו פוגש אנשים אחרים, נימוסים אחרים, ועיילת

לעילוי נשמת
האשה הצדקת
מגזע אראלים ותרשישים
חינכה ילדי ישראל לתורה מצוות ויראת שמים
מרת אסתר מינדל קליין ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה
העומדים בין בים ובין ביבשה המקום ירחם
עליהם ויוציאם מצרה לרוחה ומאפלה לאורה
ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב

לעילוי נשמת
האשה הכבודה והצנועה
זכתה לראות בנים ובני בנים עמלי ומחזיקי תורה
מרת ורדה כתון יחזקאל ע"ה
חיפה-מקסיקו סיטי
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
הגאון החסיד
כמוהר"ר אברהם חיים נאה זצ"ל
בעהמ"ח ס' שיעורי תורה ושא"ס
נלב"ע כ תמוז תשי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.
נגדב ע"י אחד מיוצאי חלציו שליט"א

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

פרשת פנחס – בין המצרים

ימי בין המצרים מסוגלים לקרבת ה'

בעזרת ה' יתברך נראה להתבונן ולעיין בענייני דיומא.

לדאבונו אנחנו נמצאים שוב בתקופה זו שכידינו ממעטים בה בשמחה, תקופת בין המצרים. הכתוב אומר (איכה א, ג) 'כל רודפיה השיגה בין המצרים', ופשוטו של דבר, שתמיד רודפיו של כלל ישראל ידעו שזה הזמן שניתן לפגוע בישראל, והרבה צרות התרחשו לכלל ישראל בתקופה הזו של בין המצרים.

אך קבלה בידינו מגדולי עולם, שהגם שתקופה זו היא תקופה קשה חמון של צער לכלל ישראל, מכל מקום יש בזמן הזה בחינה נוספת, בחינה טובה. וכך מביאים בספרים (עבודת ישראל אבות פרק ב' וספר פרי צדיק פרשת מטות אות י' ושם לר"ח מ"א אות ב') בשם הבעל שם טוב ותלמידו המגיד הגדול זיע"א, שזמן זה יש בו סגולה להתקרב להקב"ה, ואסמכוה אקרא 'כל רודפיה השיגה בין המצרים', רודפיה היינו רודפי י-ה, הקב"ה.

משל למה הדבר דומה? – אדם שהיה רוצה להתקבל לראיון ופגישה אצל המלך, כדי לבקש ממנו עזרה במשהו. האם הוא יכול לבוא, לדפוק בשערי הארמון ולבקש פגישה? ודאי שלא. הוא צריך להגיש בקשה כבר חודשים ארוכים קודם לכן לפקיד הוטר, והפקיד הזה שולח אותו לפקיד אחר, וכשהוא בא אל האחר אומרים לו 'הוא לא נמצא, נסע להשתלמות בחוצה לארץ'. תבוא עוד חודשיים. וכשהוא מגיע אחרי חודשיים, הוא שולח אותו למישהו שלישי, וכך הוא נדחה מאחד לאחד כמו שנהוג גם היום, עד שלאחר עמל ויגיעה רבה קובעים לו תאריך לבוא אל המלך, ואומרים לו, בעוד חצי שנה תבוא אל המלך ותהיה לך אתו פגישה של חמש דקות.

זה הוא בנוהג שבעולם, כאשר המלך יושב בביתו, בארמונו ובטרקלינו. אבל אם המלך יוצא מביתו וגולה ממקומו ועובר מעיר לעיר, אז אחת פטור מכל התהליך הזה. אחת יכול לחכות למלך היכן שהוא עובר, ואז לנצל את שעת הכושר ולגשת אליו ולומר לו, 'אדוני המלך, אני אחד מהאזרחים שלך, עבד נאמן לך, ויש לי דבר לדבר אחר'.

אמר הבעל שם טוב, כך הוא גם במלכותא דרקינא שהיא כעין מלכותא דארעא (ברכות נה). כל השנה אדם שרוצה להכנס אל מלך מלכי המלכים, אומרים לו, בוא ונבדוק אם אתה ראוי, אולי אתה צריך לשוב בתשובה ולתקן כמה חטאים לפני זה וכיוצא בזה. אבל עכשיו בתקופה הזו של בין המצרים, אז 'כל רודפיה השיגה בין המצרים', עכשיו שכינתא בגלותא, המלך גולה ממקומו ואפשר לגשת אליו בקלות. אחת יכול לגשת אליו בלי תנאים מוקדמים, ומיד לדבר אתו ולבקש. אלו בקשות? – כמובן אלו הבקשות על רוחניות, שהם העיקר אצלנו.

על כן, צריך לדעת לנצל את הימים האלו ולא לתת לתקופה הזו לחלוף ולעבור בלי לרצות ובלו לבקש ולשאוף להתקרב לה'.

עבודת ימי בין המצרים – האבלות על החורבן

כמובן, יש בימים האלו גם את העבודה המיוחדת הפרטית והמסוימת לתקופה הזו, שהיא האבל והצער על חורבן בית מקדשנו. מובא בשם רבינו האריז"ל (שער הכוונות דף פ"ט ע"ג) שאם בכל השנה כולה יש את 'תיקון חצות' שנוהגים לומר בלילה, הרי שעכשיו בבין המצרים יש לומר את התיקון חצות גם ביום. וכתוב (פרע"ה כוונת ר"ב ובין המצרים) דבר נורא, שיהיה האדם בוכה באמירת התיקון חצות כמו חצי שעה או יותר.

איך אפשר לשבת ולבכות חצי שעה כל יום ויום? הרי אנחנו גם אם עושים תיקון חצות אומרים את זה בכמה רגעים. מדוע זה כך? – כיון שאין אנחנו מבינים את גודל ההפסד ואת גודל החורבן שהיה לנו. בעלי המוסר המשילו את זה, כמו שאם חלילה וחס קורה איזה אסון, שאם צעירה נפטרה בדמי ימיה,

והשאירה כמה בנים קטנים יתומים. וכי הילד הקטן הזה שנשאר, מבין את גודל הצער וההפסד? לא. אם תאבד לו גולת משחק, אז הוא יבכה ויצטער כפל כפלים ממה שהוא בוכה עכשיו שאמא שלו נפטרה. כולם בוכים ובוכים, והוא אינו מבין על מה המהומה. מה ההסבר בזה? – כי אין לו דעת. הוא לא מבין את גודל האסון ואת גודל הכאב. רק לכשיגדל, אולי יבין.

גם אנחנו כך. אומרים לנו לשבת ולבכות על חורבן בית המקדש, ואנחנו לא מבינים את גודל הכאב. אחד אומר, 'ברוך ה' יש לי בית, ויש לי אכילה ושתייה, אז הכל טוב! על צערך של משיח אתם רוצים שאצטער? – מה אכפת לי ממנו, העיקר שאני לא אצטער. אין לאדם דעת לתפוס את גודל החורבן ואת גודל האסון.

אם כן, מה יעשה אדם כדי שיוכל להבין את גודל החורבן? – יוסיף דעת. ילמד, יתבונן ויראה כמה נורא הוא החורבן למצבנו הרוחני, וכמה קשה המצב הזה שכלל ישראל מפוזר ומשוקץ בין האומות.

על הפסוק (איכה א, יא) 'הייתי זוללה', אמרו רבותינו באיכה רבה (פ"א לט) שהיתה עיר אחת שהיו בה שני גויות, ששונאות זו את זו שנאה עצומה. היו כל הזמן מתקוטטות, רבות אחת עם השניה, ומקללות אחת את חברתה. כך היה במשך תקופה ארוכה, עד שהשכנים החליטו שזה לא מתאים שכך כל הזמן יריבו, ונכנסו ביניהם להשכיך שלום, ואכן לבסוף עלתה בידם ועשו שלום בין השכנות. מאחר והשלימו ביניהם, הגיעה אחת השכנות אל השניה כדי לבקש סליחה על כל מה שהיה ביניהם. אמרה לה חברתה, תשמעי, כל מה שעשית נגדי, כל מה שקללת אותי וצעקת עלי וביזית אותי, אני סולחת לך, חוץ מדבר אחד. פעם אחת בשעת הויכוח קראת לי 'הודיה', ועל הגידוף הזה זה אני לא אסלה לך לעולם ועד.

זהו 'הייתי זוללה', נהיינו 'זולים' בעיניהם. כלל ישראל, שהם בני הגבירה, מתייחסים אליהם עכשיו האומות כאילו הם בני השפחה. אנחנו רואים הלא איך שהדרדרנו ברוחניות שלנו, כמו שרואה כל אחד ברחובה של עיר. צריך שיהיה אכפת לנו מהמצב שלנו כאומה, ולא שיהיה כל אחד מסתכל על עצמו ודואג רק לעצמו ואומר 'אצלי הכל בסדר ולא חסר לי דבר'.

בדור שלפנים זה לא היה כך. היה ניכר איך שהיתה אכפתיות בין איש לרעהו, ואיך שכל אחד היה חושב ועוזר לשני. אולם היום כל אחד מכונס בתוך ביתו ודואג רק לעצמו. כל אחד צריך לעורר את עצמו להיות מיצר בצערן של ישראל, אשר הצרות מתגברות עליו חדשות לבקרים, הן ברוחניות והן בגשמיות. שמעתי שלפני שלשים וארבעים שנה היו מתקבצים ובאים כל אנשי המלאכה אל בתי הכנסיות בחצי היום, ויושבים יחד ועושים תיקון חצות בבכי ובתחנונים. גם היום נשארו שרידים כאלו, אבל בעבר זה היה כך בכל בית כנסת. גם אם בלילה קשה לעשות עכשיו תיקון חצות, שכן השלטונות בלבד את השעות וחצות יוצא בערך ברבע לאחת בלילה, אבל לכל הפחות ביום על האדם להשמיע אנחה וצעקה לפני הקדוש ברוך הוא על הגלות.

הגאון האדר"ת, רבה של ירושלים, כשהיתה מגיעה התקופה הזאת היה עומד בבכי ובתחנונים יום יום לפני ה', על הגלות ועל צער השכינה וישראל (וכתוב בספרו נפש דוד דף מ"ב). גם אם אנחנו אבדנו את התחושות האלו, וגם אם אנחנו לא יכולים לעשות את זה חצי שעה, וגם אם קשה לומר תיקון חצות בכל יום, מכל מקום לכל הפחות שאדם ישב וידבר עם ה' יתברך, רבונו של עולם תראה עד היכן הגענו, עד מתי עוזך בשבי ותפארתך ביד צר. עד מתי נראה את מקום המקדש, המקום המקודש ביותר בבריאה, כשהוא מוקף בטומאת עבודה זרה שלהם ובתי קברות.

אדם הולך לכותל המערבי כשהוא כולו מחייך ושמות. זה נכון, ברוך ה' שיש לנו את הכותל המערבי, אבל תתבונן איפה הם שאר הכתלים? לא מעניין אותך

הכותל הדרומי?! הכותל המזרחי?! אנחנו לא רוצים את הכותל המערבי לבדו
אלא את כל הכתלים יחד, את בית המקדש.

צריך לתת את הדעת על הדברים האלו, כי אם אדם לא יקח את עצמו לידים
ויתבונן בזה תחלוף התקופה הזו במהירות בלי שפעל בה מאומה, ולא היא. יש
עבודה מיוחדת לזמן הזה, ואסור להחמיץ אותה.

כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה

ידע כל אחד נאמנה, שמי שמנצל את התקופה הזו כמו שצריך לעבודת ה'
המיוחדת לזמן הזה, והוא מיצר בצערן של ישראל, הוא משתתף בצערן של
משיח ובוכה על צער השכינה, יש לו ביטוח טוב להשאר כאן. למה? – שהרי
כך אמרו בגמרא (תענית ל:), **כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה**,
זוכה ורואה בנחמתה. התקופה שתהיה לפני ביאת הגואל, תהיה תקופה נוראה,
כמו שמבואר בספר דניאל וכמו שאמרו בגמרא (סנהדרין צח:), ולכן אמרו
רבתינו חכמי התלמוד (שם) **ייתי ולא אח מיניה**, וישארו רק אחד מעיר
ושנים ממשפחה. וכולם רוצים להשאר לזכות לגאולה, ומה יעשו? – יש לנו
את ההבטחה הזאת. אדם שישב ויצטער על צער השכינה, ולא משפה ולחוץ
אלא באמת יהיה כואב לו על חורבן בית המקדש, על חורבן ירושלים שהיא
העיר כלילת יופי שהיתה כולה קדושה ומשפיעה קדושה על האדם, כמו שרמז
בשם העיר **יְרוּשָׁלַיִם**, **יְרָאָה שְׁלִימָה**, ועכשיו שועלים הלכו בה, כשאדם יחמץ
לבו בקרבו על זה ויצטער על זה באמת ובתמים, מובטח לו שהוא יישאר לדור
אחרון ויזכה לראות את ירושלים בשמחתה.

ואם ישאל השואל, והלא ראינו איך שאבותינו היו יושבים ומתאבלים על
ירושלים בלי הפוגה, וכמה תיקוני חצות היו עושים בבכיות ובדמעות עד
שהיו משתטחים בפשיטות ידים ורגלים ובוכים ומיללים עד שהיה הקול נשמע
למרחוק וכל מי שהיה שומע היה מזדעזע, ועם כל זה הלכו לבית עולמם. למה
הם לא זכו לביטוח הזה, שמי שמתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה?

אך הנה לנו מה שכתב הרדב"ז, רבי דוד בן זמרא. כך הוא כותב בתשובה (אלף
טו), על הענין הזה של הגאולה: **שאלת ממני ידיד נפשי, לא כתוב כאן מי הוא
השואל, אבל כנראה שהיה מקרוביו ומאוהביו של הרדב"ז, על זמן התחיה
מתי תהיה תחית המתים. מ"ג עיקרים שכל יהודי מאמין בהם, שבעת שיעלה
רצון לפני הקב"ה, הוא יחיה את כל המתים שמתו מאז אדם הראשון ועד
הדור האחרון. ועל זה הוא שאל את הרדב"ז מתי יהיה הזמן הזה, לפי שקבלת
מאבותיך השואל כותב שהוא קיבל מאבותיו, שהוא סמוך לאלף השביעי עם
הכנסת שבת עולם שכולו מנוחה, וקשה לך אם כן הצדיקים וחסידי עליון אשר
מתו על קדושת שמו בגלות, כל אלו שהצטערו על צערן של ישראל, צערו
של משיח וצער השכינה, לא יראו בטובתן של ישראל ולא ישמחו בשמחתה.**

כך מתפלא השואל. ומשיב לו הרדב"ז: **תשובה, כל ימי חייתי מצטער על דבר
זה, תדע לך שמה שאתה שואל גם לי זה הפריע, וגם אותי זה הטריד וציער
אותי כל ימי. מה באמת עם כל אלו שהצטערו בצערן של ישראל וכל אלו
שמסרו נפש על קדושת שמו יתברך, וכי לא יראו בטובתן של ישראל? עד
שראיתי בדברי הריטב"א ז"ל בשם רבותיו נוחי נפש, הריטב"א שהיה מגדולי
רבתינו הראשונים ותלמידו של הרשב"א, כותב את זה בסוף חידושו למסכת
תענית (דף ל:) וגם בחידושו למסכת ראש השנה (דף טו:) בשם רבותיו גדולי**

1. יש ספר 'תקנות ירושלים', ששם רואים כמה מעלה היתה בעיר הזאת. רק לפני מאה ומאתים שנה,
עוד היתה ירושלים עיר עם מעלה עצומה ונשגבה של קדושה, צניעות וחסידות. אבל היום לדאבונו
הכל נפרץ. הן בעניני צניעות והן בחילולי שבתות והמנא לצלן.

בספר הזה יש תקנות בעניני צניעות שתקנו גדולי רבני ירושלים, בעל הפרי חדש, המהר"ש אלגאזי
וחבריהם. ופעם אחת הם ראו שמידת הדין מתהוה על אנשי ירושלים, עמדו ואמרו, הלא כלל
גדול בדינו שלא חשד קודשא בריך הוא דעביד דינא בלא דינא (ומכאן ה). אין דבר רע הורד מן
השמים סתם, ואם יש מידת הדין, בהכרח שצריך למשמש ולפשפש לחפש ולמצוא על מה ולמה
באה מידת הדין.

ישבו ועשו תקנות לאנשי ירושלים, ורוב ככל התקנות הם בנושאי הצניעות. כגון, שלא תלך אשה
לקנות לחם במאפיה. מדוע? – כדי שלא יהיה תעורבת אנשים ונשים. אם אתה רעב, תלך בעצמך
ותקנה לחם. ואם אתה לא יכול לצאת, אז תשב בתענית יום אחד, לא נורא. אבל שהאשה תלך לשוק
ויווצר שם תעורבת של אנשים ונשים? – לא תהיה כזאת.

עוד תקנה יש שם, שלא תשב אשה ותדבר עם חברתה מחלון לחלון. בירושלים העתיקה היו
הרחובות צרים, ולפעמים היתה יושבת אשה בחלון זה וחברתה בחלון אחר כנגדה, והם מדברות זה
עם זה. תקנו רבני ירושלים, שלא יהיה כדבר הזה. אם את רוצה לדבר? – תפגשו בבית ותדברו. אבל
לדבר באופן שישמע הקול אצל מי שהולך שם בדרכו? אסור באיסור מוחלט.

עוד תקנה תקנו, שכל מי שלא נשא אשה מגיל עשרים ועד גיל ששים, ולא יינשא בתוך תקופה
מסוימת – כמה חודשים כמו שקצב אז, חייב לקבוע את ירושלים. מדוע? – מפני שירושלים לא
סובלת עבריינים. אשר יעני ולבי שם כל הימים, זהו הפלטרין של מלך, והתנהגה שם צריכה להיות
בקדושה ובטהרה. אם אתה לא רוצה, לך ותער מחוץ לירושלים. אולי כמובא, בבית זית או באבו גוש...
וכן יש שם עוד תקנות כהנה וכהנה. זה דבר שקודע את הלב, לראות איך היתה נראית ירושלים
לפני דור אחד או שנים. היום לדאבונו אנחנו רואים מה שקורה.

עולם, הרשב"א והרמב"ן שקבלו איש מפי איש מפי אליהו כידוע, שיש שתי
תחיות. האחת פרטית לצדיקים שמתו בגלות, ומי הוא בגדר צדיק? כותב
הרדב"ז במקום אחר (סימן תתל"ט), כי אלו הם אותם אלו שהצטערו על צער
השכינה ועל צערן של ישראל, והיא סמוכה לביאת המשיח. התחיה הפרטית
הזאת שמיועדת לאותם אלו שהצטערו בצערן של משיח תהיה סמוכה לביאת
המשיח, ויזכו לכל ימות המשיח בגוף ונפש ויראו בטובתן של ישראל, הם יראו
איך שיעמוד מלך המשיח ויחזיר את העטרה לישנה, יעמיד הדת על תלה ויראו
בבנין הבית, וישמחו בשמחתן חלף עבודתן. בגלל שהם הצטערו כל ימיהם
בצער הקב"ה ובצערן של משיח, מידה כנגד מידה לא בטלה ועתה הם יזכו
לראות בנחמתה של ירושלים ובטובתן של ישראל.

זו התחיה הראשונה, ולאחריה, האחת כללית. והיא סמוכה להכנסת שבת כאשר
קבלתי והיא נקראת עולם התחיה עולם תחית המתים עולם הבא, ועליה נאמר
(דניאל יב, ב) **ורבים מישני אדמות עפר יקיצו וכו'.** ושוב ראיתי, ואמר הרדב"ז,
**שדבר זה מוסכם ששתי תחיות יש, על התחיה הראשונה נאמר בנבואות זכריה
בן ברכיהו 'עוד ישבו זקנים וזקנות בשערי ירושלים', שערי ירושלים דווקא,
היינו אלו שהצטערו על ירושלים, וילפינו בגזירה שווה כתיב הכא 'וילכו על
משענותם', ובאלישע שהחיה את המת כתיב 'משענת' וילפינו משענת ממשענת,
מה התם תחית המתים אף הכא תחיית המתים. כמו שאצל אלישע המדובר
על המשענת שנתן אותה לנער כדי שילך ויחיה איתה את הבן של השונמית,
אף כאן, מה שכתוב כאן בזכריה 'על משענותם' הכוונה היא בתחיית המתים.
ומדקאמך קרא עוד ישבו זקנים וזקנות וכו' מרוב ימים משמע שעל התחיה
הראשונה הוא מדבר דאילו על האחרונה אין שם לא זקנה ולא רוב ימים כי מיד
יכנס השבת שהוא מנוחה לחי העולמים ועולם שכולו שבת, ואחרי זה תהיה
התחיה האחרת, שהיא התחיה הכללית.**

ומדגיש הרדב"ז: **וזכור תמיד ענין זה, כי היא נחמה גדולה לסובלי צרות הגלות
ועול השעבוד, כי עדיין תראה עיניהם ציון נוה שאנן וארמון על משפטו
ועבודת הקדש על מתכונתה, במהרה בימינו אמן.**

מדברי הרדב"ז אנו למדים על גודל השכר של אלו שבאמת מתאבלים
ומצטערים על צער השעבוד ועל קושי הגלות, על חורבן בית המקדש ועל
הגלות השחורה, שלא הניחה לנו מדה טובה.

הציפיה לגאולה כדי שיתקדש שם שמים על ידינו

הרמב"ם כותב בשני מקומות (הלכות תשובה פ"ט ה"ח והלכות מלכים פ"ב ה"ד),
שעיקר מה שהתאוו החכמים ובקשו שייגעו ימות המשיח, לא היה בשביל
מה שסוברים ההמון כדי שיהיה טוב גשמי, כדי שלא יהיו שוטרים ובעיות
כאלו... או שלא יהיו מיסים וכל אחד יוכל לעשות מה שהוא רוצה ולטייל
היכן שהוא חפץ, לא לזה התאוו, ולא לזה חיכינו אלפים שנה. עיקר הסיבה
שחכו לביאת הגואל ולקיום כל הישועות והנחמות, כיון שאז כשלא יהיה את
שעבוד האומות ולא יהיו צרות ורדיפות, נוכל להיות עבדים נאמנים להקב"ה
ולעשות את רצונו על הצד היותר טוב. לפי שאדם שנמצא בתוך גלות ובתוך
רדיפות קשה לו להיות עובד ה' כמו שצריך. הלב לא מיושב והדעת לא
מרוכזת כדבעי.

לכן חכו כל הנביאים וכל החכמים לביאת הגואל ולישועה, כדי שנוכל לעבוד
את ה' יתברך כראוי, בשלמות הנפש. בזמן שיבוא הגואל, והזמן הזה קרוב מאד
מאד מאד, אדם יוכל לשבת כל ימיו במנוחה בהשקט ובטח, ולעבוד את
הקב"ה כמו שצריך.

על זה אנחנו צריכים לבכות ולצפות לביאת הגואל. כדי שנוכל לעבוד
שמים יותר על ידינו, ויהיה נחת רוח לבורא יתברך מאתנו. וכל המתאבל
על ירושלים, יש לנו את ההבטחה הזו שיוצא ויראה בשמחתה. על זה אומר
הריטב"א שתהיה תחיית המתים פרטית ומיוחדת לאותם אלו הצדיקים שהיו
מצטערים בצער השכינה, בצער ישראל ובצערן של משיח.

ולא רחוק היום. לפי גודל הצרות והרדיפות שמתחדשות עלינו בכל יום, אנחנו
יודעים שהגאולה מתקרבת וקרובה לבוא. וכך אמר הגר"א זי"ע, שחבלי משיח
הם כמו חבלי הלידה. כשם שבשעה שמתגברים צירי הלידה של היולדת, מנחמת
אותה המיילדת באמרה לה שתדעי לך שהצירים הנוראים האלה הם סימן שעוד
כמה דקות הבן שלך יוצא לאוויר העולם, כך זה גם אצל כלל ישראל. מריבוי
הצירים והצרות שבאות עליהם, סימן הוא שבן דוד מתקרב ובא.

לכן צריכים להתחזק בבכיות וציפיה ובתפילה לבורא עולם שיחיש לנו את
הגאולה. וכן להתחזק בתורה ומצוות, לחטוף כמה שיותר לפני שיבוא משיח
צדקנו, אשר פתאום יבוא אל היכלו. והיי רצון שהקב"ה יגאל אותנו במהרה
גאולת ישועה ורחמים וכן יהי רצון ונאמר אמן.

פרשת פנחס תשפ"ד

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

ב"ב כה:

נזקים הנגרמים מענפי אילנות

שאלה

קבלן שבנה בנין משותף נטע עץ בחצר הבנין, או שועד הבית נטעו אותו בכניסת הדיירים לבנין, ובמשך השנים ענפיו התפשטו, וכעת הם מאפילים על חלונו של דייר שגר בבנין הסמוך בקומה השלישית. ובנוסף לכך, עלי האילן שנופלים גורמים לכלוך רב, וסתימה במערכת הניקוז של הבנין הסמוך. וכדי לגזום את ענפי האילן בגובה הדרוש, דורש הגנן 800 ש"ח.

א. על מי מוטל החיוב לטפל בקציצת הענפים ולשאת בהוצאות. האם על הדייר שניזוק, שגר בבנין הסמוך, או על בעלי העץ שהם דיירי הבנין המשותף, דהיינו - קופת ועד הבית?

ב. מה הדין, אם ענפי האילן נוטים על מדרכה של רשות הרבים או ששורשי האילן גורמים להרמת רצפת רה"ר, ומפריעים להולכי הרגל ללכת שם, על מי מוטל החיוב לקצוץ אותם?

ג. מה הדין, אם ענפי האילן מזיקים לדייר באותו בנין משותף?

ד. ומה הדין במקרים אלו, אם ענפי האילן או שורשי שייכים לדייר פרטי, שנטע את האילן בקרקע ששייכת לו בלבד?

תשובה

א. בשאלה הראשונה והרביעית, אם האילן מזיק לדייר שגר בבנין סמוך - על הדייר הניזוק לבדו לטפל בקציצת ענפי האילן וניקוי העלים. ואם הוציא על זה כסף, הרי הוא על חשבונו.

ואין הניזוק רשאי לקצוץ את כל העץ [אפילו אם הוא אילן סרק], ללא קבלת רשות מבעלי העץ - רק את הענפים שמזיקים לו. אע"פ שע"י כך הוא יצטרך בעוד מספר חודשים לקצוץ שנית את הענפים שגדלו. ב. בשאלה השנייה, אם הענפים מזיקים לבני רשות הרבים - על חברי ועד הבית שבבנין המשותף לטפל בהקדם בקציצת הענפים הנוטים לרשות הרבים. ואם הוציאו על זה כסף, הרי הוא על חשבון קופת ועד הבית.

ואם הועד לא מטפל בכך, או שאין באותו בנין ועד בית מאורגן וכדו', חל חיוב על כל דייר הגר באותו בנין משותף לקצוץ את ענפי האילן.

אם דייר הגר באותו בנין משותף קצץ את הענפים והוצרך להוציא הוצאות כספיות לשם כך, הוא יכול לגבותם מקופת ועד הבית. או שיחלק את ההוצאות בהתאם למספר הדיירים הגרים באותו בנין, ויחייב כל שכן לשלם לו את חלקו. 2

ג. במקרה השלישי, שהענפים מזיקים לדייר שגר עמם באותו בנין משותף, על פי המנהג הנהוג בזמן הזה בבתי משותפים - יטפל בנזק הדייר הניזוק [או ועד הבית], ואם היו לו הוצאות כספיות בקציצת הענפים וכדו', יגבה זאת משאר הדיירים הגרים בבנין המשותף לפי חלקם, באופן שמבואר לעיל בסעי' ב'. 3

ד. במקרים שפורטו לעיל, בנידון השאלה הרביעית כשענפי האילן שמזיקים שייכים לאדם שגר בדירה עם חצר פרטית, ונטע מיוזמתו את העץ בחצירו. בין אם דירתו קיימת כיחידת דור נפרדת, כגון וילה,

קוטג' וכדו', ובין אם הוא גר בקומת קרקע באותו בנין משותף אלא שקנה את הקרקע הסמוכה לדירתו מהקבלן.

בין אם ענפי האילן מזיקים לדייר שגר בבנין הסמוך, ובין אם הם מזיקים לדייר שגר באותו בנין משותף - על הניזוק לטפל בכך ולשאת בהוצאות. אבל אם ענפי האילן מזיקים להולכים ברשות הרבים - בעל האילן חייב לטפל בכך לבד.

ה. ואם עלי האילן הפרטי או שורשיו סותמים את צינור הניקוז המשותף, מעיקר הדין עלות פתיחת הצינור מתחלקת באופן שווה בין כל הדיירים שמשתמשים בצינור ניקוז זה.

אולם לפנים משורת הדין ראוי במקרה כזה, שבעל האילן ישתתף יותר בפתיחת הצינור כפי הבנתו. ועיין במקורות. 4

מקורות

1. נבאר בקצרה את עיקרי ההלכות: נאמר במשנה ב"ב (כה:) שרבי יוסי סובר שמותר לאדם לטעת אילן בחצירו, אע"פ שידוע שבעבור זמן יחדרו שורשי האילן לרשות שכנו ויגרמו לו נזק. ואם אח"כ ייגרם נזק לשכן הסמוך - על הניזוק לבדו לטפל בכך. וכך נפסק להלכה בשו"ע (ח"מ סי' קנה, סעיף לב). וטעם ההיתר ביארו הראשונים (הרמב"ן בסוף קונטרס דינא דגרמי, ועוד מהראשונים. ועיין בנתיבות שם (ס"ק י"ח), מאחר והנזק נוצר ע"י שורשים או ענפים שיבואו לעולם כעבור זמן, והיותו וה"מזיקים" לא היו בעולם בזמן נטיעת האילן, אין הנוטע נחשב במעשהו כמזיק, ואפילו לא כמזיק בגרמא. כי מותר לכל אדם לעשות בתוך שלו שימושים שמקובל לעשותם ברשות פרטית. ומוכח שם מהשו"ע (בסעיף כח) שאין כל הבדל אם המזיקים הם השורשים או הענפים וע"ש.

לפיכך, אע"פ ששורשי האילן נחשבים ממנו, ולכאור' היה על בעל האילן לקצוץ את ממנו המזיק לאחרים, אולם חידש רבי יוסי, שמכיון שמותר לו לכתחילה לטעת עץ ברשותו, וזה חלק מהשימושים של בעל החצר, לפיכך אין זה נחשב ממנו המזיק שצריך בעליו לשמור אותו שלא יזיק, אלא אדרבה הוא נחשב משתמש בממנו כדרכו. והיות והניזוק יודע שאפשר שבמשך הזמן יטע שם שכנו עצים שיכולים להזיקו, א"כ על דעת כן נכנס לגור, שלא יוכל לעכב על בעל החצר מלהשתמש בחצירו בדרך המקובלת.

אמנם אם במשך הזמן יצמחו ענפים ושורשים שייחוצו ממילא מהעץ שנשתל בשעתו בהיתר, לרשותו של הניזוק ויזיקו אותו - רשאי הניזוק לקצוץ אותם, כי הם נכנסו לרשותו, וכל ניזוק רשאי לסלק מרשותו מה שמזיק לו. אך לא יוכל לעקור את כל העץ כדי שלא יגדלו ענפים ויזיקו לו, כיון שמותר לבעל האילן לנטוע את עציו בחצירו, ואי אפשר לקחת ממנו את השימוש המקובל. ואע"פ שע"י כך יצטרך הניזוק מידי כמה חודשים לטרוח ולקצוץ את ענפי האילנות שמזיקים לו. ועיין היטב בנתיבות (סי' קנה, ס"ק יח בביאורים).

2. מבואר בגמ' ב"ב (ס.) שרבי ינאי חייב בעל אילן לקצוץ את ענפיו, כאשר הם הזיקו לבני רשות הרבים. ולכאורה לפי רבי יוסי היה מוטל על בני רה"ר לסלקו. ועל כורחנו ישנו חילוק בין אם יחיד ניזוק או בני רשות הרבים ניזוקים. שאם האילן מזיק לבני רה"ר, אפילו אם המזיק שתל את אילנו ברשות - עליו מוטל החיוב לסלק את הניזוק, כמו שמבואר גם במשנה ב"ב (כד:) ובשו"ע (סי' קנה, סעיף כב) לגבי אילן סרק או גורן שקדמו לעיר ומזיקים לבני רה"ר, שהיחיד נדחה מפני הרבים - ואפילו כשהיחיד עשה כדן וע"ש.

משא"כ אם יחיד או כמה יחידים ניזוקים - שם אמר רבי יוסי שעל הניזק לסלק את הניזוק, כי בעל האילן אינו נחשב מזיק אחר שנטע את האילן ברשות.

3. החלוקה של התשלומים בין השכנים, הינה זהה לכל ההוצאות שנעשות לצורך הבנין המשותף - ולכן על כל הדיירים להשתתף בהן בשווה. ואם דייר אחד טיפל בעצמו בהוצאות אלו ושילם זאת בשלב הראשון מכספו הפרטי, הוא רשאי לגבות משאר השכנים את חלקם, כדין שותף שפועל עבור ממון השותפות - שדינו כיורד ברשות, כמבואר בשו"ע (ח"מ, סי' קעח, סעיף ג) וע"ש.

4. ונראה שישנו חילוק מהותי בין אם אילן ששייך לדיירי הבנין המשותף מזיק לאחד מדיירי אותו בנין, לבין אם האילן מזיק לשכנים מבנין סמוך או אם האילן שייך באופן פרטי לדייר מסוים, והוא מזיק לשאר השכנים הגרים באותו בנין. שאם האילן המשותף מזיק לאחד מהשותפים בבנין, יכול הניזק לטעון לשאר שותפיו: מכיון שהשתתפנו על דעת להועיל לצורכי השותפים, על השותפים מוטל להסיר רכוש משותף המזיק לאחד מהשכנים, כי ע"ד כן השתתפנו שהרכוש המשותף לא יזיק לאחד מהשותפים. ולכן דין זה קיים גם אם האילן הינו פרטי אלא שגדל על הקרקע המשותפת, שגם אז טוען השותף שניזוק, אי אפשר לקחת את הרכוש ששייך גם לי ולהזיק עמו אותי. ולכן על השותפים לעוקר מהקרקע או לפחות להשתתף בשווה בהוצאות קציצת ענפיו או שורשיו שמזיקים לי.

ולכן אפילו לרבי יוסי שתמיד הניזק צריך להרחיק את עצמו, כאן מצד הלכות שותפים באותו ממון המזיק, רשאי כל שותף לתבוע להסיר את הממון שמזיק לו, שעל דעת כן לא השתתפו.

לעומת זאת, כאשר האילן מזיק לדיירים שגרים בבנין אחר שאינם שותפים בממון הזה, או כאשר האילן שייך לאדם פרטי וגדל בחצירו הפרטית, והוא מזיק לשאר הדיירים באותו בנין, במקרה כזה טוען בעל האילן, מכיון שנטעתי את האילן כדין ולא התחייבתי אליבא דרבי יוסי לשמור על הענפים שיבואו לעולם מאוחר יותר, שלא יזיקו לשאר השכנים או לדיירים מבנין אחר - על הניזק להרחיק את עצמו שלא יזיק. ועל השכנים הניזוקים לטפל בקציצת הענפים שמזיקים להם.

אמנם אם האילן מזיק לבני רשות הרבים - כבר נתבאר במקורות 2, שרבי ינאי חייב את בעל האילן לקצוץ את ענפיו אע"פ שנטע אותם בהיתר.

ב"ב כו.

עקירת אילן פרי

שאלה

א. האם מותר לקצוץ אילן שעושה פירות, כאשר שורשיו מרימים את המדרכה שברשות הרבים ומחמת כך ישנה סכנה להולכים שם?

ב. האם מותר לקצוץ ענפים בודדים מאילן שעושה פירות לצורך סכך. או כשהם מאפילים על חלוננו, ומונעים מאור השמש להגיע לביתנו. או כשמחמתם מגיעים זבובים וציפורים לביתנו?

ג. האם מותר לעקור אילן שעושה פירות לצורך בניית דירה או יחידת דיור על מקומו?

תשובה

המקור והטעם לאיסור לקצוץ אילן שעושה פירות

כתוב בגמ' ב"ב (כו.) שרבא בר רב חנן לא רצה לקצוץ את הדקל שלו שגדלו בו תמרים, למרות שמחמת דקל זה נגרם נזק לרב יוסף. והסיבה לכך, בגלל שרב אמר, שדקל שעושה פירות - אסור לקוצצו. ואמר שם רב חנינא, שבנו נפטר צעיר בגלל שקצץ עץ תאנים שלא כדין. והנה כעין זה כתוב גם בגמ' בב"ק (צא.). אולם שם מוסיף רבינא, שאם ישנה תועלת כספית גדולה יותר ממכירת גזע העץ מאשר ממכירת פירותיו - מותר לקצוץ אותו לצורך הרווחת ממון. והוסיף הרא"ש בב"ק (פ"ח, ס"ק טו) שגם אם בעל העץ מעוניין בקרקע שבה נשתל העץ - מותר לקוצצו, אע"פ שהוא עושה פירות. ולמד ממנו הט"ז (י"ד סי' קט"ז, ס"ק ז)

לגבי אדם שהיתה לו קרקע ששתולים בה אילנות עושי פירות, שיכול לקצוץ אותם כדי לבנות דירה על השטח הזה. ומבואר בזה שההיתר לקציצת העץ קיים - אפילו אם המטרה הינה לצורך רווח כספי בלבד, ולא לצורך מצוה.

וכעין זה כתב הרמב"ם (פ"ו ממלכים, הל' ח) שאין קוצצים אילני מאכל, ואין מונעים מהם אמת המים אבל קוצצים אותם: א - אם היה מזיק לאילנות אחרים. ב - אם היה מזיק בשדה של אחרים. ג - מפני שדמיו יקרים. כי לא אסרה התורה - רק דרך השחתה, עכ"ל.

[ונוסיף עוד במאמר מוסגר, שלכן מותר לשבור לכתחילה צלחת חרס באירוסין, וכוס זכוכית בנושאין - למרות שהן שלימים. כי מטרת שבירתן הינה לצורך האדם, לעשות זכר לחורבן הבית ביום שמחתו - ולא לצורך השחתת הכלי].

מתי ישנו איסור "בל תשחית", ומתי מותר לעקור

ראשית נקדים, שבנושא זה ישנן תשובות רבות המובאות בספרי השו"ת של האחרונים [חלקן מובאים בספר דרכי תשובה (י"ד סי' קטז, ס"ק נא)] ונעזרתי בהן להבהרת הנושא. והנה מהגמ' וממה שהובא לעיל נתבאר, שהטעם העיקרי לאסור השחתת עץ שעושה פירות הינו - משום איסור התורה של "בל תשחית". שהתורה אסרה להשחית ללא תועלת כל דבר בבריאה שראוי לשימוש בני אדם. וזהו שכתב הרמב"ם, שבמקרים שעקירת האילן היא לצורך בני אדם - אין בכך מעשה השחתה - אלא מעשה השבחה - כי נגרמת לעוקר תועלת מכך. ולכן אפילו אם עקירתו אינה לצורך מצוה, אלא לצורך רווח כספי בלבד - מותר לכתחילה לעקור את האילן. מבואר מדבריו, שגדר האיסור של "בל תשחית" באילן שעושה פירות, דומה במהותו להשחתת כל חפץ אחר שראוי לשימוש בני אדם, ולא התחדש בנידון זה שום דבר מיוחד. ולכן בכל מקרה שישנה תועלת לאדם מעקירתו מכל סיבה שתהיה - אין בכך שום איסור, ומותר לעקור את האילן גם לכתחילה.

טעם נוסף לאיסור עקירת אילן פרי

אמנם בגמ' שם מבואר שיש בהשחתת אילן פרי יותר מכל בל תשחית. שרב חנינא שם אמר, שבנו נפטר בדמי ימיו - בגלל שקצץ שלא כדין עץ תאנה. והרי ברור שלא מגיע עונש מיתה - ואפילו לא בדיני שמים, למי שעבר בשגגה על הלאו של בל תשחית. ובפרט שהרי הרמב"ם כתב, שאפילו אם היה קוצץ במזיד שלא כדין, היה נענש רק במלקות, א"כ כל שכן כשעבר על כך בשגגה - שלא מגיע לו עונש מיתה, ואפילו לא בדיני שמים. ולמדו מזה רבותינו, [ביתר הרחבה בשו"ת האחרונים, ובספרי הקבלה] שמלבד איסור התורה של "בל תשחית", ישנה סכנה גדולה לקצוץ אילן שעושה פירות.

וביארנו זאת, בגלל שנשמות רבות של נפטרים, ולפעמים אפילו של צדיקים, מגולגלים בענפי האילן שעושה פירות, עד הזמן שבו נגמר עונשם ותיקונם. לפיכך כאשר קוצצים אילן זה קודם זמנו, מונעים בכך מנשמות אלו להגיע לתיקונן, כי הפסיקו להן את חיותן מהאילן באמצע זמן התיקון. וממילא נשמות אלו יצטרכו עתה לחפש להן אילן אחר שעושה פירות כדי להתגלגל בו. ויתכן שבזמן הזה עד שימצאו את התחליף, ועד שיאשרו להן ביה"ד שבשמים להתגלגל באילן אחר, יענשו נשמות עשוקות אלו בחומרה נוספת ע"י מלאכי החבלה הנמצאים בחלל העולם, ושוחרים לטרף וכו'. לכן נשמות אלו שנעקרו מחמת קוצץ האילן ממקום חיותן - פוגעות ומזיקות לאותו אדם שגרם להן להתגלגל ולהיענש שנית. ואופן פגיעתן בקוצץ היא - סכנת נפשות כפשוטו לעוקר האילן, וכשם שקרה לבנו של רב חנינא.

לפיכך מבואר בתשובות רבותינו האחרונים, שמשום הסכנה החמירה מאד שלא לקצוץ אילן שעושה פירות, ובפרט כאשר המטרה הינה לצורך רווח כספי בלבד. אא"כ הדבר ייעשה באופן שיתבאר להלן. ואע"פ שאם סיבת האיסור היתה רק בגלל האיסור של "בל תשחית" כבר התבאר לעיל, שלדעת הרמב"ם, הרא"ש, והט"ז, בכל מקום שישנה

תועלת לקוצץ, ואפילו שהרווח הינו ממוני בלבד, מותר גם לכתחילה לקצוץ את האילן. אבל מהטעם השני - החמירו מאד רבותינו לאסור את קציצתו.

האם מותר לקצוץ רק ענפים מאותו אילן

לאור האמור נחלקו האחרונים, האם מותר לקצוץ רק חלק מענפי האילן מבלי לעקור את כל האילן. המתירים סוברים, שמכיון שיש עדיין יניקה וחיות לאילן, לכן גם הנשמות שהיו על ענפי העץ שנקצץ, יכולות עדיין להשאר על גזע העץ והענפים שנשארו עליו, ולא צריכות לחפש להן אילן אחר להתגלגל בו, ולכן לא יזיקו לקוצץ. אולם האוסרים טוענים, שמכיון שיתכן שהמקום שעל גזע אותו עץ ועל ענפיו שנשארו, תפוס כבר ע"י נשמות אחרות, לכן למרות שהנשמות הינן רוחניות, ולכאורה דבר רוחני אינו מוגבל במקום גשמי, בכל זאת יתכן שגם במקרה זה הנשמות ששהו על הענפים שנקצצו יצטרכו עתה לחפש להן אילן אחר לשהות בו, ולכן הן יזיקו לגורם זאת להן.

ההוראה המעשית לגבי קציצת חלק מהענפים

והנה מובן מאליו, שאין לאף אדם שום ידיעה ברורה בדברים אלו, ורק הקב"ה יודע מהי האמת בנידון זה. לפיכך בדרך כלל ההנהגה היא, שאם אין צורך הכרחי בקציצת הענפים - אין לקוצצם. אולם המעוניינים לקוצצם לצורך מצוה כמו, לסכך עמם את הסוכה או כאשר הענפים נמצאים מעל סוכתו ופוסלים אותה. או אם הם מזיקים להולכי הרגל ברשות הרבים או אם הם נמצאים מול חלוננו, ומאפילים לו את האור או שגורמים להבאת זבובים וציפורים לביתו וכדו'. במקרים אלו - מותר לסמוך על המקילים ולקוצצם. אלא שאם ניתן הדבר, רצוי שלכתחילה הקציצה תעשה ע"י גוי. אולם אם אין הכרח לקציצתם - נמנעים מלעשות זאת וחוששים לדעת האוסרים. ואע"פ שהאיסור הינו בגדר ספק בלבד, אבל קימ"ל שחמירא סכנתא מאיסורא.

ביאור צוואת רבי יהודה החסיד בנידון

כתוב בצוואת רבי יהודה החסיד (בס' מד) וז"ל: וכן אילן העושה פירות פעמיים בשנה [פי' - במקום פעם אחת כפי טבעם של שאר האילנות] - יש לקוצצו מיד - ואין להניחו כלל, ע"כ. ובס' מה לאחריו כתב שם וז"ל: אילן העושה פירות - אין לקצוץ אותו, ע"כ. והקשו על כך האחרונים א - מה חידש רבי יהודה החסיד בצוואתו בס' מה בזה שאסור לקצוץ אילן שעושה פירות, הרי זוהי גמ' מפורשת? ב - היות וגם הוא סובר שאסור לקצוץ אילן שעושה פירות, איך התיר וחייב בס' מד לקצוץ מיד אילן שעושה פירות פעמיים בשנה. ולכאורה זה נגד דינא דגמ'?

וכמדומה שהביאור בצוואת רבי יהודה החסיד שהיה מבעלי התוס', וזכה כידוע לרוח הקודש, הינו - ע"פ הטעם השני שהתבאר לעיל. שלפי המבואר בספרי הקבלה, אפשר שאם האילן עושה פירות פעמיים בשנה, זה מלמד אותנו שמגולגלים באילן זה נשמות משונות ומיוחדות. ולולא הצוואה אולי היינו אומרים, שודאי זה מראה, שאלו נשמות של צדיקים גדולים, ודווקא בגלל גדלותם וזכותם הרבה של הנשמות שמגולגלות שם - האילן הזה עושה כל שנה יותר פירות. אולם לימדנו רבי יהודה החסיד שהמציאות הינה להיפך. וכפי שכתב שם בצוואתו (בס' מג) גם ביחס לבעלי חיים וז"ל שם: פרה אשר תלד שני עגלים יחד [פי' - תאומים] או דבר אחר שאינו רגיל להיות כגון, תרנגולת שתלד שתי ביצים ביום אחד - צריך לשוחטם מיד, ע"כ.

ומבואר בזה לכאור' שצדיקים או שאר בני אדם ישירים וכשרים, למרות שבגלל חטא מסוים קיבלו עונש להתגלגל באילן או בבעלי חיים זמן מסוים עד שיתוקנו ויזכו לגן עדן, אולם אותם אנשים לא ישנו את טבעו של עולם, וישאירו את האילן או את בעה"ח בו הם מגולגלים כטבעו של עולם. אבל אם רואים באילן או בבע"ח שינוי מטבעו של עולם, הפוך ממה שרצה הקב"ה שיונהג בעולמו, מלמד אותנו רבי יהודה

החסיד, שמגולגלים בהם נשמות של רשעים ושאר כוחות הטומאה, שגם בחייהם עשו הכל בניגוד לרצונו של הקב"ה. ולכן במקרים אלו, דווקא משום סכנת חיים לכל הנמצא ליד האילן או הבע"ח המשונה הזה - עליו לאבדם מהעולם מיידית, כדי שנשמות רשעים אלו לא יזיקו לו ויקפחו את חייו.

נמצא שצוואת רבי יהודה החסיד לא רק שאינה סותרת את הגמ', אלא מקיימת ומסייעת לדינא דגמ'. ולכן כאשר העץ נוהג כטבעו של עולם - על זה כתוב בגמ' שאסור לקוצצו, כי הנשמות שמגולגלות בו יזיקו מחמת כך לקוצצם. ובנידון זה קציצת העץ - היא הסכנה. אולם אם העץ או הבע"ח משנים מטבעו של עולם בניגוד לרצון הקב"ה, נמצא שמגולגלים בהם רשעים שמעוניינים להזיק ולקפח את חיי כל מי שנמצא בסמיכות אליהם, ובמקרה זה קציצת העץ - היא הצלת חייו של הקוצץ, ובאופן הזה גם למבואר בגמ' חייבים לקוצצם.

מעשה שהיה ראייה לצוואת ר"י החסיד

וכראייה לביאור הזה, עיין בשו"ת אפרקטא דעניא (ח"א, י"ד סי' רלד, באמצע התשובה) שכתב שם, שהגיע לפניו יהודי מעירו שהיה יר"ש וסיפר לו, שגודל בשדהו אילן שעושה פירות פעמיים בשנה, והורה לו לעקרו מיידית ע"פ צוואת רבי יהודה החסיד. אלא שהשואל התרשל מלעשות זאת, וכעבור זמן קצר מתו השואל וכל בני משפחתו שגרו שם, ונשאר לו בן יחיד שלמד באותו הזמן בשיבה. וכשחזר הבן לביתו - הורה לו הרב - לעזוב מיד את ביתו ועיר מגוריו ולשוב לשיבתו. ואכן הבן שמע לו, ונשאר לבדו בחיים מכל בני משפחתו וע"ש.

האופן שמותר לקצוץ אילן פרי

לאור האמור, עקב חומרת הסכנה שקיימת בעקירת אילן שעושה פירות, הורו הפוסקים, שאפילו אם המטרה העיקרית של עקירת האילן הינה לצורך מצוה כגון, להשתמש באילן לצורך סוכתו או לעקרו כדי להשתמש במקום זה לבניית ישיבה, בהכנס"ס, מקוה וכדו', למרות שברור שבנידון זה לא שייך האיסור של "בל תשחית", כי הדבר נעשה לתועלת. בכל זאת התירו לעשות זאת לכתחילה, רק באופן שיבקש מגוי שיעקור את האילן. ואפילו אם היהודי משלם לו על כך, צריך שיאמר מראש לגוי, שאיננו עובד כפועל שלו או כשליחו, אלא עושה זאת על דעת עצמו, שבאופן הזה אין מלאכת הגוי מתייחסת כאילו היהודי עושה כמבואר בספר מחנה אפרים בהל' שלוחין ושותפים (ס' א), ועיין עוד בשו"ת הר צבי (או"ח, ח"ב, סס"י קד).

כמו כן הגוי העוקר יעקור את האילן עם גוש אדמה שדבוק לשורשיו, שיש בו כמות אדמה שמספיקה להמשיך את חיות האילן, ולאחר מכן יטע הגוי שנית את האילן עם גוש האדמה שמחובר לו במקום אחר. ואם האילן הינו גדול במיוחד, יעקרו ממקומו באמצעות טרקטור שנוהג בו גוי, יחד עם האדמה שהאילן יונק ממנה את חיותו, וישתלנו הגוי במקום אחר. כך שבאופן הזה האילן שנעקר לא הפסיק מעולם את חיותו, והיות ואין כאן מעשה של השחתת האילן שלא לצורך, אלא נטיעתו במקום אחר, לכן אפילו אם עושה זאת לצורך הרווחת ממון בלבד - הדבר מותר ואין חשש לנזקי הנשמות שמגולגלות בו, כי הרי נשמות מגולגלות אלו - לא הפסיקו באף זמן את חיותן ותיקונן, אלא עברו מקום ונשתלו כעת לשדה אחרת. ואם למרות זאת הנשמות יזיקו לעוקרן, הרי באופן הזה הן יזיקו לגוי העוקר בלבד. כי התבאר לעיל, שמראש הותנה עמו, שעושה זאת על דעתו ואינו משמש כפועלו וכשליחו של היהודי, למרות שקיבל ממנו כסף על כך.

ביאור הסעיף הנוסף בצוואת ר"י החסיד

לאור האמור ניתן לבאר את האמור בצוואת רבי יהודה החסיד (ס' מד) שאסור לקצוץ אילן שעושה פירות. שהקשו עליו, הרי איסור זה כבר כתוב בגמ', ומה צריך לצוות על כך. שאולי כוונתו היא, שאפילו באותם המקרים שאין איסור השחתה, ומדינא דגמ' מותר להשחית

את העץ כגון, אם עושה להרוויח יותר כסף. או כדי לבנות בית, וכ"ש כמה בתים על האדמה שגדלים שם עצי הפרי, בכל זאת בגלל הסיבה השניה של הנשמות שהתגלגלו בעצים אלו, אין לקצוץ עצים אלו. אולם אם הקציצה תעשה באופנים שהתבארו לעיל דהיינו, ע"י גוי ועם הקרקע שהאילן יונק ממנו, וישתלו אח"כ את העץ במקום אחר, אז באותם המקרים שאין בקציצת האילן איסור של "בל תשחית" - יהיה מותר לעשות כך. אולם ברור הדבר, שבמקרים שמדינא דגמ' יש איסור השחתה - אסור לקצוץ את האילן גם ע"י גוי ושאר הפתרונות שנכתבו.

מסקנת התשובות לשלושת השאלות שנשאלו

נמצאנו למדים למסקנה בנידון שלושת השאלות שבנידון דנן. מכיון שהתבאר שאין במקרים אלו איסור של "בל תשחית", לכן יהיה מותר באופנים שנכתבו לעיל לקצוץ את האילן.

כמו כן ביחס לשתי השאלות הראשונות, כשהאילן מזיק לבני רה"ד או לצורך סכך או כשמזיק לאדם מסוים, מכיון שמטרת קציצת האילן שם הינה לצורך מצוה, והמצוה תעשה ע"י עקירת האילן, א"כ הזכות הזאת של גרימת המצווה ע"י קציצת האילן - היא עצמה תועיל לנשמות שהיו מגולגלים באילן לתקן את חטאם, ומחמת כך לא יצטרכו להתגלגל שנית. וכן ע"י עקירת האילן, אם ללא עקירתו לא היה ניתן לבנות שם בהכנ"ס, מקוה וכדו', הזכות הזאת - תשמור על הקוצץ להינצל מכל פגע.

מסרים ורעיונות על פרשת השבוע

צורת התפילה הרצויה לעורר רחמי שמים בזה"ז

כתוב בהפטרות פ' פנחס שמקורה במלכים א (יט, יט) [בדרך כלל לא יוצא לקרוא אותה, וגם השנה לא יקראו אותה, כיון שפ' פנחס חלה בתוך ג' השבועות של ימי בין המצרים] "ויאמר ה' אליו [לאליהו הנביא] שוב לדרכך - מדברה - דמשק וכו'. ובפסוק שאחריו נאמר לו הציווי, שימשח את אלישע הנביא להיות במקומו נביא לישראל. וכתב שם הרד"ק ע"פ המבואר בילקוט שמעוני שם (פ' יט, אותיות ט-י, רמז סוף ריז-ריח) שהקב"ה אמר לאליהו, שאינו יכול לשמוע יותר את דבריו, כי הינו מקטרג על בניו, ולכן ימשח את אלישע הנביא במקומו. ולכאורה מהראוי להבין, הרי אליהו אמר דברים נכונים, ולמה הוסרה ממנו הנבואה ונמסרה לאלישע?

באיזה אופן רוצה הקב"ה שנתפלל לפניו

אלא שכתוב שם בילקוט שמעוני [בתוספת ביאור] שאע"פ שאליהו צדק בכל דבריו בתארו לאשורו את מצב ישראל שבאותו הדור, אולם למרות זאת טען לו הקב"ה, שהיות וכל יהודי ואפילו החוטא הגדול, נשאר עדיין בגדר בנו ואהובו של הקב"ה, אע"פ שודאי מגיע לו עונש על חטאיו. ממילא כשם שכל אבא רוצה לשמוע רק דברים טובים על בניו - כך גם רצונו של הקב"ה לשמוע מכל אחד מאיתנו דברים טובים על בניו היהודיים, וכל שכן שלא לדבר עליהם לשון הרע. אולם מאחר ואסור לשקר, והרי לא ניתן לומר על החוטא ובפרט כשהוא מזיד שהוא צדיק או אדם ישר וכו'. לפיכך כתוב שם בילקוט שמעוני, שאמר הקב"ה לאליהו, היית צריך לומר לפני באופן הזה, שהיות וכל היהודים הינם בנים לשלושת אבותינו הקדושים שעשו רצונך בעולמך, וכמו כן הם צאצאי דור מקבלי התורה בהר סיני, שהיו היחידים מכל אומות העולם - שהסכימו מרצונם לקבל את התורה, בזכות זה תחוס ותרחם עלינו, ותצילינו מכל צרה ויגון במהרה.

כיצד סינגר וביקש גדעון ישועה מה'

והנה דברים דומים טען גם גדעון בצעירותו לפני מלאך ה' כמבואר בספר שופטים (י, יג), וכפי שכתב שם הרד"ק על פי דברי הילקוט שמעוני שם (רמז, ס) שלמרות שבדורו רוב המוחלט של העם [למעט שלוש מאות איש] עבדו עבודה זרה, ובראשם אביו של גדעון שהיה ראש לכמרים שעבדו לע"ז. וגם גדעון עצמו היה צעיר, ולא היה עדיין תלמיד חכם, בכל זאת מכיון שאמר למלאך ה' סגוריה על כלל ישראל, מבלי לומר שום מילה רעה על אף יהודי - זכה שהקב"ה מיד ניגלה אליו באופן ישיר ללא המלאך - ונעתר לתפילתו ובקשתו.

והנה מהות תפילתו של גדעון היתה, שהיות ואתמול בלילה היה ליל הסדר, ואביו סיפר לו על יציאת מצרים והניסים הרבים שעשה הקב"ה לבני ישראל באותו הדור. לפיכך הוא מבקש מהקב"ה, שאם אבותינו שיצאו ממצרים היו צדיקים - אז בזכותם יעשה להם ה' גם כן ניסים שינצלו מהשעבוד של מדין. ואם יוצאי מצרים היו רשעים, ולמרות זאת ריחם עליהם ה' ועשה להם בחינים ניסים גדולים - שגם לדורו יעשה הקב"ה ניסים בחינים.

ואכן לתפילה ובקשה כזאת נעתר הקב"ה מיד, ומינה מיד את גדעון לשופט על ישראל, וכעבור מספר ימים עשה לו יחד עם שלוש מאות הצדיקים היחידים בדורו שלא עבדו עבודה זרה, ניסים על טבעיים, והכניעו את מדין למשך ארבעים שנה עד מותו של גדעון שופט ישראל. וע"ש בנביא את השתלשלות הדברים בהרחבה.

החיוב המוטל על כל אחד בזמנינו לזעוק ולהתפלל לקב"ה

נמצאנו למדים מכאן גם לדורנו, ובפרט במצב הקשה המיוחד שקיים כעת בארץ ישראל, שיש לנו מלחמה של ממש הן מבית על כל לומדי התורה, וההולכים בדרכיה בדרך המסורה לנו מדור דור. והן מבחוץ כששונאי ישראל ובראשם הערבים והמסייעים בידם, נלחמים בכל כוחם לשפוך את דמם של ישראל ר"ל. שכתוב ברמב"ם (פ"א מתענית, הל' ב-א) שבמצב חמור כזה - כל אחד מישראל מחויב לזעוק ולהתפלל תמיד לקב"ה עד שיושיענו. ומאחר ולמדנו מתפילת גדעון, ומתביעת הקב"ה מאליהו הנביא כיצד הנוסח הראוי להתפלל לקב"ה, שבאופן הזה אוהב הקב"ה את תפילותינו, וקרוב יותר להושיענו כשנתפלל כך, לפיכך כמדומה שבאופן כללי מהראוי שנתנסח בתפילותינו כעין האמור להלן.

דוגמא כללית לצורת התפילה הרצויה כעת לפני ה'

בתחילה נזכיר את זכותם של שלושת אבותינו הקדושים, וכן את זכויותיהם של שאר הצדיקים והתלמידים החכמים המופלגים שחיו בדורות עברו כמו: עשרת התנאים הרוגי המלכות, וכן צדיקים מופלגים מהדורות שאחריהם שנפטרו כבר מהעולם, ועבדו בכל כוחם ובמסירות נפש את הבורא ית"ש, ונבקש שבזכות היותינו מצאצאיהם וממשיכיהם בדרכם, הקב"ה יחוס וירחם עלינו, ויציל במהרה את כלל ישראל, מכל צרה וצוקה. ובכלל זה ישיע את לומדי התורה ומשפחותיהם, מחזיקי לומדי התורה ומשפחתם, וכל ההולך בדרך התורה והמצוות כראוי, מכל העומדים למונעם מללמוד תורה, וללכת בדרכה. שעלינו להפנים שמהות התפילה הרצויה, אפילו אם היא תאמר באופן קצר הינה, כאשר לא נזכיר בה שום קטרוג על אף יהודי, אלא נתעלם מהם וממעשיהם [אע"פ שראוי לבקש שהם יחזרו בתשובה במהרה], ונרבה בהזכרת הזכויות שיש לכלל ישראל, ובזכות אבותינו מדורות קודמים, שמחמת זכותם - גם עתה יושיענו ה' במהרה בכל הנצרך לנו ברוחניות ובגשמיות, ונזכה לראות במהרה את הגאולה השלימה.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת פנחס תשפ"ד

"להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד"

תוכן

א' - "כנגד רוחו" בהנהגה / א

ב' - "כנגד רוחו" בחיים / ג

ג' - "כנגד רוחו" בבית / ו

בהבנת נפש האדם, הוא שטח את בקשתו בפני "אלקי הרוחות", מי שברא את טבע האדם, זה שיכול להביט אל תוך האדם, לנבור במעמקי נפשו, ולבחור את האיש הנכון; הוא ביקש ש"יפקד ה' אלקי הרוחות" - אתה הוא זה שבורא את נפשות האדם, את אופיים המורכב, אז אתה תדע יותר מכל במי לבחור.

דרוש: איש אשר רוח בו

ואז ממשיך משה רבינו ומפרט את בקשתו: "איש אשר רוח בו". "העם זקוק לאיש אשר רוח בו" - מה זה אומר? כאן באים חכמינו ומבארים לנו שהיתה כאן בקשה מאד מסויימת ומוגדרת: "שיוכל להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד".

והנה, במבט ראשון אנחנו עלולים לחשוב שהכוונה לאדם שיכול להתנגד לרוחו של כל אחד ואחד; כלומר, משה רבינו, למוד ניסיון בן ארבעים שנה עם עם ישראל, ביקש אדם "שיוכל להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד" - שיוכל לעמוד מול כולם, ולא ייכנע בפני אף אחד.

אבל לא זה הפשט. הפירוש האמיתי הוא אדם שיכול להסתדר עם רוחו של כל אחד ואחד. זה הפירוש של "נגד" - מלשון "הקבלה", שהוא יכול להתאים את עצמו לכולם. זו היתה בקשתו העיקרית של משה רבינו - "אנא, ריבונו של עולם, בחר באדם שיכול להתאים את עצמו לכולם ולהסתדר עם כולם". זהו הפשט האמיתי.

סודה של מנהיגות

כמובן שכאשר חכמינו אומרים "שיוכל להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד", נכלל בזה גם שהוא יוכל להתנגד לכולם. אם יהיה צורך, יהושע יצטרך להיות מסוגל להתייבב מול אנשים ולומר להם טועים. כך היה אצל משה רבינו - כשהיה צורך לעמוד נגדם, הוא לא

א' - "כנגד רוחו" בהנהגה

מחפשים מנהיג חדש

כאשר משה רבינו התכונן להעביר את שרביט הנהגת עם ישראל למנהיג הבא, היתה לו בקשה מיוחדת מאת השי"ת: "יפקד ה' אלקי הרוחות לכל בשר" - פירוש, ה' הוא זה שמכיר את אופיים של כל בני האדם. "איש על העדה... איש אשר רוח בו" (במדבר כז, טז-יח). משה רבינו עומד לעזוב את העולם, והוא רוצה להשאיר את העם בידיים טובות.

אין ספק שמדובר בבקשה רצינית ביותר. מי שימלא את מקומו של משה רבינו חייב להיות אדם בעל יכולות מיוחדות במינן. כמובן שאי אפשר יהיה למצוא אדם כמו משה, אבל משה רבינו חיפש לכל הפחות את האדם הטוב ביותר. זאת הסיבה שהוא לא סמך על עצמו, כי נפש האדם הוא דבר שקשה מאוד להכירו כראוי, וכמו שאומר ירמיה הנביא (יז, ט): "עקב הלב מכלל" - השכל הוא מורכב יותר מכל דבר אחר.

להבדיל, אחד המדענים התבטא שאין בעולם כולו חפץ שבנוי בצורה כל כך מורכב ומסודרת כמו המוח האנושי. המוח בנוי בצורה כל כך מורכבת, צורה שאין לה אח ורע בכל היקום כולו. ובתוך המוח, חבוי אי שם בין כל המורכבויות הללו, נמצאים המרכיבים של האופי הייחודי שלו; כל נטיותיו הרגשיות, דרכי חשיבתו ודפוסי התנהגותו, כל הדברים שהוא אוהב ולא אוהב, כן כל הגחמות והתסביכים שלו. המבנה הפנימי של האדם הוא דבר מורכב ביותר.

ולכן, כאשר משה רבינו חיפש אדם שימלא את מקומו, הוא לא רצה לסמוך על עצמו. למרות שהוא היה מומחה

בשכונת עוני מובהקת, רופא פיקח לא ירשום לו תרופה נדירה ויקרה - כל עוד ניתן להימנע מכך - כי זהו בזבז זמן. האיש הזה לא יכול להרשות לעצמו לרכוש את התרופה הזו.

מרשם מתאים

גם כשיש צורך להסביר למטופל את מצבו הרפואי, על הרופא להכיר כל מטופל כפי שהוא. אם מדובר באדם אינטליגנטי ומתורבת שידע לקבל את האמת - מצוין. אבל יש אנשים שאי אפשר לומר להם את האמת בצורה ישירה. יש והרופא רואה שאין לפצינט שום בעיה רפואית, אלא שהוא גורם לעצמו להיות חולה מבחינה רגשית. יש אנשים שכל הבעיה שלהם היא שהם מתרגשים בקלות ויש להם אופי בעייתי והם לא מסתדרים עם אף אחד, וזה מה שגורם להם כל הזמן לבעיות במערכת העיכול ובמערכת העצבים. אבל אם הרופא יאמר את זה למטופל בצורה ישירה: "גבירתי, אין לך שום בעיה, מלבד האופי הבעייתי שלך", היא לעולם לא תקשיב למה שהוא אומר.

אמנם איני רופא, כך שאני לא יודע מה הם עושים בפועל, אבל אם אני הייתי הרופא הייתי רושם לה סירופ אדום וטעים שאין בו שום דבר מזיק, ומורה לה לקחת מנה מהתרופה חמש פעמים ביום, תוך הוספת אזהרה שעליה להקפיד לא להחמיץ את נטילת התרופה אפילו פעם אחת.

אבל אם, כאמור, מדובר באשה אינטליגנטית, אז אפשר לדבר אתה בפתיחות: "גבירתי, את סובלת מלחץ רגשי כתוצאה מאופי בעייתי. אני ממליץ לך לשנות את הגישה שלך כלפי בני אדם, כלפי החיים; ואת כבר תראי כיצד זה ישפיע עליך. זה יחולל אצלך שינוי משמעותי".

הבעיה הראשית

למען האמת, על פי רוב זוהי הבעיה עם רוב בני אדם. רוב המחלות, גם המחלות האמיתיות, מושפעות מבעיות אופי. אלא שאי אפשר לומר את זה לכולם, וזו הסיבה לתפוצה הרבה לה זוכות התרופות. כולם עסוקים בלקנות תרופות.

כנ"ל לגבי 'מאכלי בריאות'. תעשיית התרופות כמו גם תעשיית מאכלי הבריאות הן תעשיות משגשגות, כי אנשים מחפשים כל מיני דרכים כיצד לרפא את עצמם, מלבד הדרך הנכונה. הדרך הנכונה היא לחיות נכון, לקום מכורסת הטלוויזיה שעליה יושבים במשך שעות ואוכלים ממתקים ופיצוחים, מאמצים את העיניים בצפייה בזבל, ומרגשים את העצבים על לא כלום. אם הם היו יוצאים להליכות מהירות באוויר הצח, שותים הרבה

נרתע מאף אחד; ואם כן, בוודאי שגם הפשט הזה הוא נכון, אלא שלא זו הכוונה העיקרית. כי מי שצריך לעמוד נגד אחרים, סימן שהוא כבר נכשל - או כמעט נכשל - במשימה. המשימה הראשונה היא שלא תהיה התנגדות. למנהיג נדרשת היכולת להנהיג את הציבור באופן שלא תהיה התנגדות.

בל נטעה - משה רבינו השגיח על עם ישראל ברמה מחמירה ביותר. אנחנו יודעים שבמדבר מונה משגיח על כל אלף יהודים, והיה עליו לדווח למשה רבינו על התנהגותם של האנשים שבאחריותו. ולכל מאה איש היה משגיח נוסף שהיה ממונה עליהם, ותפקידו היה לדווח לשר האלף. ולכל חמישים היה משגיח נוסף שדיווח לשר המאה. ועל כל עשרה יהודים היה עוד משגיח. אתם מבינים כעת כמה הדוק היה הפיקוח על עם ישראל במדבר? זה כתוב בחומש. היו למעלה מ-70,000 משגיחים! זאת אומרת שעם ישראל היה אומה שבה ציפו מאנשים התנהגות מופתית.

ניתן אפוא להניח שהיתה התנגדות והיו חיכוכים; זהו דבר בלתי נמנע. כיצד יתכן אפוא לנהל את ענייניה של אומה כזו על פי העיקרון של "להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד" - לנהוג עם כל אחד לפי טבעו - תכונה שאותה דרש משה ממנהיג, כולל מעצמו? התשובה היא, שזו בדיוק החכמה. אדם שיודע להסתדר עם כולם על חשבון העקרונות שלו - אינו האיש שעליו אנחנו מדברים. אנחנו מדברים על אדם שידע להסתדר עם בני אדם ולהתאים את התנהלותו אליהם, מבלי לוותר על עקרונותיו.

הצלחה ללא רבב

למעשה, הצלחת משה רבינו בכך מוכחת מעצם העובדה שעם ישראל הלכו אחריו. כשהוא הגיע אליהם, הוא השפיע עליהם לצאת אחריו ממצרים, ולקבל את התורה. נכון, היה יוצא מן הכלל - הלא הוא קורח. אבל אפילו קורח הלך אחרי משה במרבית הדרך. והאמת היא שמשה רבינו אכן הסתדר גם עם קורח - הוא הסתדר אתו מצוין. קורח הוא זה שלא הסתדר עם משה רבינו. למרות שמשה ניסה, קורח התעקש עוד ועוד, והוא סירב להמשיך - ולכן הקב"ה היה צריך להתערב. אבל האמת היא שברוב הניסיונות במדבר, גם קורח ציית. וזאת משום שמשה רבינו היה מנהיג שהתברך בתכונה זו של "יכול להלוך כנגד כל אחד ואחד" - הוא ידע איך להסתדר עם כולם ולהתאים את עצמו לכל אדם.

הדבר דומה לרופא פיקח. כל רופא צריך לדעת עם מי יש לו עסק. לדוגמא - אם מגיע אליו אדם שמתגורר

גחמות, כל מיני גישות מוזרות, כמו גם התנהגויות, הרגלים וגינונים, ואפילו תפיסות עולם מוזרות. צריך ללמוד 'לזרום'.

מי שרוצה שכולם יתאימו בדיוק לשיטות ולדרכים שלו - כיצד צריך להיראות, לדבר, ולהתנהג - לא יצליח. לא רק שהוא לא יצליח, אלא הוא אפילו לא יתחיל להצליח. כי זוהי אחת המשימות העיקריות של האדם בעולם הזה - לדעת "ללכת כנגד רוחו של כל אחד ואחד" להסתדר עם כולם, כאמצעי מרכזי לתפקיד הנעלה של תיקון ושלמות המידות. הדברים אמורים לכל אחד ואחד - הורים עם ילדיהם, אחים עם אחיות, חברים בינם לבין עצמם, בעלים עם הנשים, מעבידים ועובדים, שכנים. מי שינהל את כל ענייניו בדרך של "כנגד כל אחד ואחד" - הוא זה שיצליח בחיים.

ב' - "כנגד רוחו" בחיים

פרצופים שונים

זה מביא אותנו לדברים מעניינים שאומרת הגמרא במסכת ברכות (נח, א) בנוגע לבני אדם: "אין פרצופיהם דומים זה לזה" - אין שני בני אדם שהם בעלי פרצוף זהה. זוהי עובדה מדהימה. אין בכל המין האנושי כולו, ואפילו בין תאומים זהים, שני בני אדם בעלי פרצוף זהה לחלוטין.

כמובן שבעיניהם של אנשים זרים, לא תמיד זה נראה ככה. אנשים שאין להם היכרות עם כושים, חושבים שכל הכושים נראים אותו הדבר. אני שומע יהודים יוצאי אירופה שמפטירים: "אלע פון זיי האבן איין פנים" - "לכולם יש פרצוף אחד", אבל זה לא נכון. מי שחי ביניהם רואה מיד שפרצופיהם שונים זה מזה לא פחות מכל קבוצה אחרת. כך היו אומרים בגרמניה: "בלילה, כל החתולים הם אפורים" - בלילה זה נראה ככה, אבל ביום רואים שזה לא כך.

דעותיהם שונות

וכאן ממשיכה הגמרא ואומרת: "כשם שאין פרצופיהם דומים זה לזה, כך אין דעותיהם דומות זו לזו" - כמו שהפנים שלהם שונים, כך האופי והתכונות שלהם שונים, כי אין שני בני אדם שנולדו עם אופי זהה לחלוטין.

ולכן, רווק זקן שכבר הספיק להיפגש עם חמש מאות שלושים ושתים בנות ועדיין לא מצא את זו שהיא "בסגנון שלו" - כדאי לו לוותר כבר מעכשיו על הרעיון. כי זה לא יקרה! כך מבטיחה הגמרא. פעם פגשתי אדם

מים, הולכים לישון בזמן ולא מדברים יותר מדי, הם כבר היו מרגישים יותר טוב. אבל האם הרופא יכול לומר את הדברים הללו לכל הפציינטים שלו? לא. רק רופא שיודע להתמודד עם המנטליות השונה של כל אחד ממטופליו, יצליח במלאכת הריפוי.

כישלון מבריק

כך רוצה הקב"ה שנתנהג עם כל הסובבים אותנו, כמו אותו רופא חכם שיודע להתייחס לכל אחד כפי מה שטוב עבורו. כי יכול להיות אדם כנה ואמיתי, וגם כשרוני ביותר; הוא יכול להיות צדיק גדול שאוהב את הקב"ה בכל ליבו ויודע את כל התורה כולה, אבל אם הוא אדם שלא סובל אנשים אחרים - האיש הזה הוא כישלון.

לדוגמא - נניח ואתה בעל עסק, וכעת אתה נאלץ לקרוא לאחד העובדים שלך ולהעיר לו על כך שהוא מאחר לעבודה לעתים מדי תכופות, או שהוא עוזב מהעבודה מוקדם לעתים מדי תכופות. השיחה צריכה להתנהל כך: "חיים, רציתי להגיד לך שאני מרוצה ממך". ככה צריך להתחיל. "אני מרוצה ממך. אני רואה שאתה אדם כנה וירא שמים, ואנחנו שמחים שאתה נמצא כאן איתנו. ממש תענוג שאתה עובד אצלנו. אלא שלא מתאים לאחד כמוך לחתוך רבע שעה לפני סיום יום העבודה".

וכפי שאומר הפתגם החכם: "לפני שמגלחים את השני" - הכוונה לגלח בעורף - "צריך לסבן אותו". אם הספר ינסה לגלח את שער העורף מבלי למרוח קצף או סבון על העור, זה יכאב! זה עלול גם לפצוע את העור. בדומה לכך, אם יש צורך להעביר ביקורת על השני, תמיד טוב 'למרוח עליו קצף' לפני כן, להכניס אותו למצב רוח טוב, ורק אז לומר לו את הביקורת. קודם כל תחמיא לו, ואז אפשר להוכיח ולבקר.

בתחבולות תעשה לך מלחמה

אכן, זהו רק כלי אחד מתוך ארגז הכלים של דרכי ההתנהלות מול בני אדם, של היכולת להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, וישנן עוד שיטות רבות וכלים רבים שהאדם זקוק להם כדי להצליח במשימה זו. אך מי שרוצה לגדול - עובד על הדברים הללו. איך ומה בדיוק לעשות - זאת לא אוכל לומר לכם באופן מלא; אחרת, אני בעצמי הייתי אדם גדול. אבל לכל הפחות הנושא הזה צריך להעסיק אותנו, וזו צריכה להיות המטרה שלנו.

כדי להצליח בעיני השי"ת, זקוק האדם למידה רבה של סובלנות כלפי שגועונותיהם של בני אדם. אין כוונתי לרמאות - אבל כן צריכים להיות מסוגלים לקבל כל מיני

איגר או החפץ חיים - לא הייתם מסתדרים אתם. הם בוודאי היו מסתדרים אתכם, אבל אתם לא הייתם מסתדרים איתם! מדוע? כי אינכם גדולים מספיק כדי להתגבר על הבדלי המנטליות, על קווי המחשבה ותכונות האופי הייחודיות לכל אדם ואדם. עלינו לחנך את עצמנו לדעת להסתדר עם אנשים, וזהו דבר שדורש עבודה.

לא הקפדן מצליח

לאנשים אחרים יש רעיונות שונים ממך; צורת המבט שלהם גם היא שונה משלך, כמו גם הדרך שבה הם מתמודדים עם קשיים - ויהיה עליך ללמוד להחליק את זה. גם אם, לדוגמה, יש לך איזה רעיון, הצעה שלדעתך עשויה להביא תועלת מרובה למשפחתך, לשכונתך, לכולל שלך, או אפילו לעם ישראל כולו, ומולך עומד מישהו עם רעיון שנוגד את הרעיון שלך - הוא יהרוס את הרעיון שלך - אבל כוונתו לטובה. יהיה עליך לגייס את הסבלנות הנדרשת כדי לנסות ולהסביר לו מדוע הרעיון שלך הוא המוצלח יותר. יתכן גם שלעולם לא תצליח בכך. גם יתכן שעצם העובדה שאתה נתקל בהתנגדות לרעיון שהשקעת בו את נשמתך כבר שוברת אותך. אבל עומד מולך 'פרצוף שונה ודעה שונה'! אין כל חסרון בכך שהוא רואה את הדברים אחרת ממך. מי אמר שהוא צריך לחשוב כמון? ובכלל, הרי גם אתה פרצוף שונה עם דעה שונה. אולי אתה הוא זה שצריך לכופף את דעתו אליו. אבל בכל מקרה, גם אם ברור שאתה צודק, עליך להכיל את השונות שלו ולהתנהל מולו בסבלנות, בהתחשבות, ובתבונה.

אגב, זוהי גדלותו של רב'ה טוב. כך אומרים חז"ל: "לא הקפדן מלמד" (אבות ב, ה) - כלומר, אם אתה לא מוכן להיות בן אדם סבלן, לעולם לא תצליח כמלמד.

שמה תטען: "אבל לפלוני יש ראש כל כך עקום ולא למוני החשיבה היא תמיד הפוכה. יש תלמידים כל כך טיפשים! מה, אני אמור לאכול את הלב ולהתמודד עם כל אחד ואחד מהם?"! התשובה היא: אז תהיה עורך דין או סנדלר. האמת היא שגם כסנדלר אתה לא תסתדר, כי אחרי שתתקן זוג נעלים, יגיע אליך הלקוח ויבקש: "אתה מוכן בבקשה לתקוע מסמר נוסף כאן בעקב? פשוט, העקב של הנעל תמיד נשחק אצלי. תן לי מסמר נוסף".

אתה עומד שם וחושב לעצמך: "אבל כבר שילמת לי על העבודה הזו. האם תוסיף לי על העבודה הנוספת?" אבל אתה לא יכול לומר כך. ברגע שאמרת כך, איבדת לקוח. עליך לבלוע את הגלולה ולדפוק לו מסמר נוסף בנעל. ככה שומרים על לקוחות בעולם הזה. בין אם אתה

כזה, רווק; פגשתי אותו ברחוב, ושאלתי אותו: "מה קרה שאתה עוד לא נשוי?"

"אני מחכה", הוא עונה לי. "יום יבוא ואפגוש את זו האשה הנכונה, ופתאום יצלצל הפעמון בתוך תוכי, ואני אדע שזוהי האשה הנכונה עבורי". לבסוף הוא מת רווק, כי הוא אף פעם לא למד את הגמרא הזו.

"אף" אחד לא יודע

אז קודם כל, עלינו להיות מוכנים לקראת הדבר הזה. אל תצפו שלכולם יהיה את הפנים או האופי שמתאימים בדיוק לטעם שלכם. ולכן, נתאר לעצמנו שהבת שלכם נפגשת עם בחור, ובאה ומודיעה לכם: "אמא, אבא, הבחור הזה הוא בן תורה. הוא כליל המעלות; יש לו יראת שמים, הוא לומד טוב".

אלא שכאשר האמא פוגשת את הבחור, ליבה נופל בקרבה. היא יושבת עם בעלה אחר כך ואומרת: "אני לא אוהבת את האף שלו".

כאן באה הגמרא ואומרת: האם כל האפים של כולם צריכים להיות זהים במדויק לאף שלך? כך האבא צריך לומר לאמא: "תראי, אם הבת שלך אוהבת את האף שלו, מה זה העסק שלך? ככה ה' ברא את האף שלו - אז הבה נניח לעניין".

האף היהודי

פעם נסעתי באוטובוס עירוני, והיו שם מספר סטודנטים מ'ברוקלין קולג' (מכללת ברוקלין). אתם מבינים לבד באיזה סוג סטודנטים מדובר... הם היו מהסוג שלא התקבלו בזכות הציונים הגבוהים אלא נדחפו בכח על ידי הממשלה. הם בקושי ידעו לדבר אנגלית תקינית.

הם ישבו באוטובוס וראו אותי עולה, ואחת הנערות צעקה בקול רם - כדי שכל האוטובוס ישמע: "אני לא אוהבת את האפים היהודיים הללו".

והנה, יכולתי להגיב ולומר שגם אני לא אוהב את האפים שלהם. למען האמת, לא כל כך התפעלתי מהאפים שלהם. אבל כמובן שלא אמרתי דבר. הסיבה העיקרית לכך בפועל היתה שבאוטובוס נכחו מספר גבוה למדי של האנשים הללו. אבל היתה סיבה יותר טובה לכך, והיא - שהקב"ה הוא זה שברא אותם כך. אז מי שיש לו קושיות - שישאל את ה'.

וכפי שאיננו יכולים לגנות את האף שלהם, כך איננו יכול לגנות את האופי שלהם. לאף אחד אין אופי שזהה במדויק לשלך. זה פשוט לא קיים. אני מבטיח לכם, שאילו הייתם זוכים לחלוק חדר אחד עם רבי עקיבא

הרבה בעיות, ואתה תאלץ לעמוד בניסיון. זה לא אומר שאתה צריך לבלות זמן רב מדי בבית חמיק כדי לאפשר לגיס להציק לך, אבל בכל פעם שתפגוש אותו, אתה תאלץ לעמוד בניסיון.

חמותך היא בעלת אישיות מסוימת, וחמיק הוא בעל אישיות שונה. הדודים, בני הדודים; כל אחד מהם שונה מהקודם. אתה תאלץ להסתדר עם חבורה שלמה של קרובי משפחה! וזה חוץ מהקרובים שכבר יש לך מהצד שלך... לדעת להסתדר עם כל כך הרבה סוגי אנשים, כל כך הרבה סוגי אפים, כל כך הרבה דרכי חשיבה? זו בהחלט משימה רצינית!

חינוך מגיל צעיר

לכן מוטל עליך כבר מגיל הילדות ללמוד את היסוד הזה אותו אנו לומדים. ילד קטן צריך לדעת שזו הסיבה שיש לו אחים ואחיות - לא כדי לריב איתם אלא כדי להצליח איתם. וככל שתקדים ללמוד את היסוד הזה, כך ייטב לך. תלמד את אומנות הדיבור השקט והנעים. תלמד לתת לחיצים שיורים עליך להחליק מעל גבך, מבלי שהם יחדרו אליך ויפגעו בך. ובפרט עם האבא והאמא, שלא אחת, קשה להסתדר איתם. אני מכיר נערות רבות שרבות עם אמן. נערות, שאינן מצליחות להסתדר עם האמא! כמה חבל! הן מתחילות את החיים ככישלונות!

ניקח לדוגמא נערה שלא הצליחה להסתדר עם אמא. אמא שלה נזפה בה כל הזמן - על כך שהיא הולכת לישון מאוחר, קמה מאוחר, ומשאירה את בגדיה מפוזרים על הרצפה כשהיא יוצאת מהבית בבוקר, כמו גם על העובדה שהיא לא עוזרת במאומה בעבודות הבית. עד שלבסוף נמאס לה מהנזיפות, והיא החליטה לעזוב את הבית ולשכור איזה חדר באיזה מקום. זהו כישלון. הנערה הזו היא כישלון כי היא מפסידה את הזדמנות חייה.

לא הזדמנות - אלא ההזדמנות! לכן הקב"ה ברא אותנו כל כך שונים אחד מהשני, וברא כל כך הרבה אנשים שמרגיזים אותנו - על מנת שנצליח באחד התפקידים החשובים ביותר עלי אדמות. זהו הניסיון שלנו: האם הצלחנו להפוך ל"איש אשר רוח בו"; אדם שהוא גדול מספיק כדי להתגבר על כל העניינים הקטנים, שאצל אחרים הם חשובים מספיק כדי לפרק קשרים, להרוס חברויות, ולגרור לנו לא לחבב כל מיני אנשים. דברים קטנים. דברים מטופשים. אתה חייב להפוך לאדם גדול מספיק כדי להעלים עין מכל אותם דברים, ולהסתדר עם כולם.

בעל מאפייה, קצב או חנווני, לא יהיו לך לקוחות אם לא תדע להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד.

איזהו מוצלח?

אחרת - אתה כישלון. לא רק כמנהיג, אלא כבן אדם! ובפרט כעבד ה'. נכון שמנהיג צריך להשתלם בכך באופן מיוחד, אבל עלינו לדעת שלאמיתו של דבר ענין זה משקף את אחת המטרות העיקריות שעבורן באנו לעולם. החובות הלבבות (שער עבודת האלקים פרק ט) מלמד אותנו שתכלית ביאתנו לעולם הזה מסתכמת בשלושה דברים, כאשר אחת מהן היא תיקון ושלמות המדות. 1. תיקון המידות היא תכלית מרכזית של בריאת האדם, אשר מלווה אותו עד יומו האחרון, והצלחתו של כל אדם בעולם הזה נמדדת במידה רבה על פי יחסיו עם אנשים אחרים - ו'אנשים אחרים' הכוונה אנשים שלא חושבים כמוך!

הגיע לפה פעם יהודי שפוטר מעבודתו, עקב כך שהוא לא הסתדר עם הבוס שלו. ואז הוא מספר לי שיש לו גם בעיות עם המשכיר שלו.

"מה עם אמא שלך, איך היחסים אתה?" שאלתי.

מסתבר שהוא רב גם עם אמא שלו.

האיש הזה הוא כישלון כי הוא נכשל בהבנת התכלית הגדולה של תיקון המידות על ידי היכולת להסתדר עם בני אדם. הוא אף פעם לא למד את הסוד של "שיכול להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד" - לדעת לכופף את הדעה שלי ואת תכונות האופי שלי, לדעות ותכונות האופי של אחרים.

עסקת חבילה

לאחר שהבנו את הדברים הנ"ל, כעת נוכל להתחיל לעמוד על גודל ערכו של חיי משפחה. הקב"ה ברא את האדם כיצור משפחתי. לא רק כלפי האשה - האשה היא רק הקדימון, כי כשאתה מתחתן, עליך לדעת שאתה מקבל אוטובוס מלא קרובי משפחה, ואתה לא יכול למחוק אותם. אתה לא יכול לומר: "אני התחתנתי רק עם אשתי, לא עם האחים שלה!" לא. אתה נשוי גם לאחים שלה. אתה נשוי לאבא, לאמא, ואפילו לבני הדודים שלה. ועליך לגמור אומר להצליח ביחסיך איתם.

אז ברגע ש'סגרת שידוך' - תתכונן, כי כעת מתחיל הניסיון. תכף ומיד הם יצעדו פנימה - מערך שלם של אנשים עם מגוון סוגי אישיות. וחלקם יהיה קשים מאוד. אחיה הקטן הוא טרדן לא קטן. הוא הולך לעשות לך

העלמת עין: מתכונות, לא מעקרונות

אכן, לדעת להסתדר עם אנשים באמצעות כניעה בלתי מושכלת לכל דבר – זה לא שווה כלום. אדם שיש לו עקרונות – כגון רב שרוצה להעביר את העקרונות שלו לתלמידיו, או בעלואשה שרוצים שבתלבו זוגם יקבלו את דרך התורה, אזי לא תמיד אפשר להיות ותרן – אלא שהקב"ה רוצה מאיתנו שנעשה שימוש בדיפלומטיה, אסטרטגיה, טקט וסבלנות. ואף פעם אל לנו לאפשר לשונות של אחרים לייאש אותנו או להרגיז אותנו.

כי זוהי השלמות שמביאים לנו החיים – לדעת להסתדר עם אחרים, ולהכריח את עצמנו להתאים את עצמנו אליהם. להבין שלא רק הרצונות שלנו הם החשובים. זוהי הברכה הגדולה שמביאים לנו בני האדם: "כשם שאין פרצופיהם דומים זה לזה, כך אין דעותיהם דומות זו לזו". כל זה ניתן לנו כדי שתהיה לנו הזדמנות לחנך את עצמנו להיות אנשים שיכולים להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד.

ג' – "כנגד רוחו" בבית

"עזרי" מעם ה'

יש מקום נוסף בתורה, שבו אנחנו מוצאים נושא מקביל לרעיון הזה – לשלמות של ללמוד להסתדר עם התכונות הייחודיות של כל אדם ואדם. כאשר הקב"ה הרהר, כביכול, ביצירתה של חוה, האשה הראשונה, הוא התווה מראש את התכנית ליצירתה: "לא טוב הִיִּת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לוֹ עֶזֶר" (בראשית ב, יח) – אני רוצה ליצור עבור האדם 'עזר', משהו שיעזור לו.

אם התכנית היתה מסתיימת כאן, הכל היה טוב ופשוט – "עזר" – נשמע נפלא. אך הפסוק ממשיך: "כְּנָגְדּוֹ". כנגדו? אויש, זה כבר לא נשמע כל כך טוב... נגדו? על מה ולמה?

והנה, יש נשים שלומדות את הפסוק הזה כפשוטו – "נגדו" הכוונה נגדו, הן צריכות להתנגד לבעל. ואם תשאל אותם, הלא כתוב "עזר" – שהיא צריכה לעזור לו?! אז הן יענו כך: "זה בדיוק הענין! זו הדרך שלי לעזור לו. בעלי הוא עקשן כפרד, ומשכך הוא עושה כל מיני טעויות בחיים. הוא זקוק לי, לאינטואיציה שלי, כדי להתנגד אליו ולהכריח אותו ללכת בדרך הנכונה. אני אעמוד נגדו כשהוא ירצה לעשות פעולות טיפשיות, ובכך אהיה לו 'ל'עזר'. זו הדרך שלי לעזור לו".

עזר בכבישים

וזה באמת נכון. לפעמים זה נכון. ניקח לדוגמא אדם שנמצא כעת בהתקפת זעם, בעקבות שריטה שנגרמה לרכבו על ידי נהג לא זהיר. רואים את זה כל הזמן בכבישים. הוא יוצא מהרכב, כולו שוצף וקוצף, אבל מסתבר שזו היתה טעות, כי מהרכב השני יוצא גוי ענק ממדים. אבל האיש הראשון כבר לא יכול לסגת, כי הוא עקשן כפרד, והוא מניף את אגרופיו. אשתו, שמבינה שעכשיו הוא בצרות, מתחילה לצרות, וגוררת אותו בחזרה אל הרכב.

אמנם לסגת עכשיו זו בושה גדולה עבורו. פרדים עקשניים לא אוהבים לסגת. אבל למזלו הגדול, אשתו גוררת אותו פנימה; אז הוא מעמיד פנים שהוא נכנע להפצרותיה, וחוזר – בהקלה גדולה – אל הרכב. אשה, בעזרת מעט שכל ישר, מסוגלת לקלוט את כל הזיופים של חיי השקר של הבעל. עבורו, ניצחון ב'לא למצמץ' ראשון' הוא עיקרון חשוב יותר משמירה על חייו, אבל לה חשוב יותר לשמור עליו מאשר שהוא ינצח בקרב הזה. ולכן היא פועלת "נגדו".

ה"כנגדו" האמיתי

אבל לא זהו עיקר הפירוש של פסוק זה. זה נכון ולא נכון. הפירוש האמיתי של הפסוק הוא אותה תכונה שמשה רבינו ביקש עבור מנהיג – "שיוכל להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד". תפקידה של האשה הוא להיות לעזר לבעלה, בכך שהיא תלך לצידו; היא צריכה להיות כזו שיכולה לחנך את עצמה להתמודד עם כל מה שעלול להתבשל באותה מכונה מורכבת, המוטלת בין שתי כתפיו של בעלה.

בדיוק כמו שני אנשים הנושאים משא כבד, שעליהם לאחוז בו במקום הנכון, מול נקודת האיזון. אם אתה תרים את הצד שלך גבוה מדי, אזי הצד השני יצטרך להתאים את אחיזתו. אבל אם שניכם תאחזו במקום הנכון ותרימו את המשא, אתם תצליחו לשאת אותו יחד בהצלחה. וזה הפירוש של "כנגדו" – אשה שיוודעת להיכנס בדיוק למקום שבו בעלה זקוק לה, ובכך להיות לו לעזר. אבל אם היא תעזור לו בקצה השני, היא עלולה לערער את האיזון ובכך לגרום למשא להישמט וליפול על אצבעות רגליו. מי ש'עוזר' בצורה שלומיאלית, עלול לעתים קרובות להביא יותר נזק מאשר תועלת.

הפירוש הפשוט של "עזר כנגדו" הוא, אשה שתעזור לאדם בכך שהיא תהלך לצידו. היא תתאים את דפוס החשיבה שלה לצורת החשיבה שלו. היא תעמוד בדיוק במקום שבו בעלה זקוק לה. אם היא צריכה לומר לו כמה מילים טובות כשהוא חוזר הביתה מהעבודה ומספר לה

הרב גורדון. הראש-ישיבה כתב שם שאם הדבר מתאפשר, כדאי לאדם לחפש אשה שבאה מרקע דומה לשלו. הוי אומר - שהונגרי יתחתן עם הונגרית, ופולני עם פולנית. אכן, זו לא דרישה חד-משמעית. לפעמים תמצא 'תכשיט' שמקורה בליטא או בתימן, והיא שווה הכל. לפעמים שווה לוותר על כל השיקולים השונים, להתעלם מכל החשבונות הללו, כדי לזכות לאשה הזו, שהיא אשת חיל של ממש ובעלת מידות טובות רבות כל כך. אבל באופן כללי, אם מציעים לאדם שתי הצעות שלשתיהן יש מעלות טובות, כדאי לבחור את זו שהיא בעלת רקע דומה. זה דבר טוב.

ומדוע זה כך? כך שאל הראש-ישיבה. כי בין הבעל לבין האשה תמיד יש התמודדות מסוימת. אמנם בהתחלה הכל נראה דבש, הכל חלומי, אבל בסוף זה מתחיל. בוקר אחד הוא ממחר והיא 'יש לה זמן', הוא מתחיל להילחץ מהאיחור והיא נלחצת מהלחץ שלו, זה קצת פוגם בחלומיות הראשונית. סדק קטן מתחיל להופיע.

והאירוע הקטן הזה הוא עוד כלום. יש עוד כל כך הרבה הבדלים בין בני אדם - בתכונות אופי, בגישות לחיים, ברעיונות - כך שתמיד תהיה התמודדות מסוימת. ואם כבר בתחילת הדרך תוסיף את ההתמודדות הנובעת מהבדלי רקע - היא אוהבת רק גולש והוא אוהב רק הערינג - אם הוא ליטוואק - זה לא הולך טוב ביחד. אי אפשר לערבב בין שניהם; אף אחד לא יהיה מרוצה מזה. זה רק יגרום למאבק להתעצם עוד יותר.

ולכן, לכתחילה כדאי לנסות למצוא שידוך שיותר דומה לך, אשה שיהיה לך נח יותר להסתדר עמה - כך אמר הרב גורדון. עד כמה שניתן, כדאי שיהיה משהו יציב ומוצק שיחבר בין בני הזוג, ואם שניכם באים מרקע דומה, זה משהו. זהו בסיס מסוים שמקל על מלאכת בניית הנישואין.

סדקים בלתי נמנעים

אבל צריך לדעת שבכל מקרה יופיעו סדקים. גם בשכונות היוקרתיות ביותר, יש סדקים במדרכה. בלתי אפשרי ליצור מדרכה מושלמת שלעולם לא תושפע מהתופעה הטבעית של התכווצות והתרחבות כתוצאה ממזג אוויר קפוא ולוהט. החכמה היא למנות מפקח טוב, שתמיד ישים לב לסדקים שיופיעו, וידאג לסתום אותם.

כך הוא בנוגע לחיי הנישואין. תמיד ישנם סדקים בחיי הנישואין. זה דבר מובטח, כי כך הקב"ה ברא את האדם. כמה שתנסה - זה לא יהיה מושלם. וזה ככה בדוקא! אל תחשוב שאשתך תחלוק איתך את אותם הרעיונות.

על הכישלונות שלו מול הבוס, היא יודעת איך לעשות זאת. במקום לומר לו: "תמיד אמרתי לך שאתה לא פועל בצורה נכונה. אשמתך שלא שמעת בקולי", היא יוצקת על פצעיו כמה טיפות של שמן מרגיע. "יוסי, אל תדאג. פשוט אל תתווכח אתו, ואתה תראה שעד מחר הכל יעבור. הם הרי יודעים שאתה אדם טוב, וכל אדם טוב זוכה בסופו של דבר לקבל הערכה". או שהיא אומרת משהו אחר בסגנון. זוהי "עזר כנגדו". היא יודעת איך לעזור במקום הנכון.

והנה, למרות שהתורה אומרת כך כלפי האשה, זה נכון באותה מידה כלפי האיש. יש סיבה מסוימת מדוע הפסוק מדבר על האשה, אבל למעשה הכביש הוא דו סטרי. ומכיון שלעיתים קרובות כל אחד מהם נוסע בנתיב הנגדי, הרי שנדרש משניהם שכל של "כנגדו", על מנת לוודא שלא יהיו שום תאונות חזיתיות.

הברכה שבנישואין

הבעיה היא, שהאיש והאשה בכלל אינם יודעים למה נועדו הנישואין. יש כאלו שחושבים שהברכה שבנישואין הם ילדים. יש כאלו שחושבים שהברכה שבנישואין זה דברים אחרים. והם בהחלט צודקים - יש בנישואין ברכות רבות.

אבל הברכה מספר אחת היא מה שאמר הקב"ה: "לא טוב היות האדם לבדו, אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ". נכון, איש אינו יכול להוליד ילדים ללא אשה, אבל זה לא כל הסיפור. אין ספק שזה חשוב, אבל זו לא הסיבה היחידה. יש סיבה חשובה יותר, והיא - להפוך אותך ל"טוב" - ואתה הופך ל"טוב" בכך שאתה לומד כיצד להסתדר עם אשתך.

אנשים לא מתחילים אפילו להבין מה משמעותו של בְּאֵבֶת זֶגֶד, בכל הנוגע לעולם הבא. חיי הנצח שלנו תלויים בתיקון המידות, ותיקון המידות תלויים בהצלחתנו עם הבעל או האשה. מדוע? כי גדלותו של האדם היא להתאים את עצמו לאחרים ולוותר להם, ומי שחי עם עצמו, מוותר רק לעצמו. אך כשהאדם צריך לחיות עם מישהו אחר, אזי הוא חייב להכריח את עצמו להסתדר עם השני, וזוהי ברכה עצומה. ולכן "לא טוב היות האדם לבדו" - כי כששני בני אדם חיים יחד תחת קורת גג אחת, הדרך היחידה להצליח היא על ידי "כנגדו".

הדרכתו של הראש-ישיבה

אכן, אין זה אומר שלא כדאי לחפש דרך קלה יותר. היה פעם בחור ששלח מכתב לגאון רבי יחיאל מרדכי גורדון זצ"ל, ראש ישיבה לומז'ה, ובו היא ביקש עצה בנוגע לשידוכים, והוא הראה לי את מכתב התשובה של

שאלה:

למה מתייחס הפסוק "בנפל אויבך אל תשמח" (משלי כד, יז)?

תשובה:

"בנפל אויבך אל תשמח ובפשוטו אל יגל לבך פן יראה ה' נרע בעיניו והשיב מעליו אפו" - מיהו ה"אויב" המוזכר בפסוק? המתחרה שלך. זה שיש לו חנות זהה לחנות שלך. אבל אם האויב שלך הוא, לדוגמה, אדם מהעולם התחתון בעל כוונות זדוניות ביותר שרודף אחריו עם סכין, ובאמצע הריצה הוא נתקל במשהו, ומה שעוד יותר טוב - הוא נוחת על חודו של הסכין. אם תקפץ כעת מעלה-מטה בתרועות שמחה וגיל, אתה עושה בדיוק את מה שמצופה ממך. כאן לא נוגע הכלל של "בנפל אויבך אל תשמח".

"אויבך" הוא הבחור שיושב על ידך בבית מדרש ודופק על הסטנדר תוך כדי אמירת 'פלפולים', ואילו אתה - בחור שקט, לא מצליח להקים הצגה טובה כל כך בבית המדרש. "אויבך" הוא היהודי שניצח אותך בהתמודדות על תפקיד "נשיא בית הכנסת".

נניח ואתה רצית לגשת לעמוד, ולבסוף הגבאי בחר במישהו אחר. אם הוא מתבלבל וטועה בתפילה - אל תשמח בטעותו. אם חברך לישיבה טעה באמצע אמירת 'דבר תורה', אל תשמח. אם המתחרה שלך עשה טעות ורכש סחורה שאותה הוא לא יכול למכור, אל תשמח. אל תשמח בנפול אויבך.

אבל הפסוק אינו מתייחס לרשעים גמורים, שבמפלתם בוודאי יש מצוה לשמוח. ולא רק לשמוח - אם היית יכול לא רק לשמוח במפלתו של האיש הזה אלא להפיל אותו בעצמך ולדקור אותו בסכין, זו היתה מצוה גדולה. אתה טוען שאתה לא אמור לשמוח? אתה אמור לדקור אותו בעצמך! מה בכלל השאלה האם לשמוח במקרה כזה?

באידיש יש ביטוי: "וו אין וו אויס" - צריך לדעת היכן ליישם כל דבר. אי אפשר לקחת פסוק ולומר באופן כללי: "אל תשמח". כשהיטלר בלע את הרעל - לא היינו צריכים לשמוח? כשתלו את המן, לא היינו צריכים לשמוח?!

"נשים עם בפני עצמן" (שבת סב, א) - וזה אומר שגברים הם גם כן עם בפני עצמם. אל תחשבי שבעלך יחשוב יחד איתך. תמיד יהיו אפוא סדקים.

לסתום את הסדקים

מה שמוטל עלינו הוא לסתום את הסדקים הללו. כיצד? באמצעות היישום של היסוד של "כנגדו" - להתאים את עצמנו, לוותר - כך יוצקים מעט מלט אל תוך הסדק. לפעמים תזדקק ליותר ממעט מלט - יתכן ותצטרך לקנות לאשתך טבעת יהלום מפעם לפעם, ויתכן שתצטרכי לצאת מגדרך כדי לרצות את בעלך. כך סותמים את הסדקים.

וזהו משל לכל היחסים והקשרים שלנו בעולם הזה - עם חברים ושכנים, מעבידים ועובדים, הורים וילדים, כי לך התכוון הקב"ה כשברא בני אדם. כל אחד הוא שונה מחבירו. מנקודת המבט שלך - פלוני נוהג בצורה מטופשת, ואלמוני הוא קשוח מדי. ראובן מדבר מדי הרבה ואילו שמעון הוא שקט מדי. אין סוף להבדלים בין אנשים. ובאנו לעולם הזה כדי לחנך את עצמנו להיות בני אדם שיכולים להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, ובכך להגיע לשלמות במידות ובכבישת היצר.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

מפתחים את שרירי ה'כנגדו'

השבוע נתמקד בלי נדר בקניית המידה של "יכול להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד". נבחר בלי נדר באדם אחד שעמו קשה לנו במיוחד להסתדר, ונצא מגדרנו כדי לקבל את האופי שלו על כל חלקיו, ולכופף את רוחנו כדי להלך כנגדו, בכל עיסוקינו איתו במשך השבוע הקרוב, במקום לנהוג באופן טבעי כפי שהיינו רוצים לעשות, ובכך נחזק את שרירי ה'כנגדו' שלנו.

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"הפלאפונים בבית הכנסת הם מקררים ומחללים כל קדושת בית כנסת"

הוא בשעה שהציבור מתפלל לפני הקב"ה, שאז אפילו לשוחח בדברי תורה אסור. והטעם, כי הרי עיקר המלכות ה' בבית מלכותו היא בשעת התפילה, והשוחח בזמן ובמעמד הזה מראה בזה חילול וזלזול נורא למלכות השם ח"ו, וגם מראה שאינו רוצה להשתתף עם הציבור להמליך לכבוד ולשבח את מלך מלכי המלכים, וכאילו אינו רוצה להיות חלק ממלכות השם ח"ו!

אחרי כל מה שנתבאר צריך כל איש ישראל לזרז עצמו תמיד תמיד להיזהר להתפלל בצבור, להתפלל בביהכ"נ, ולהתנהג בה בכבוד ובמורא!
וכתב רבינו בעל הטורים הק' (ריש כי תבוא) מהמדרש 'שמתפילות כאלו נעשות עטרות להקב"ה בעוה"ז, ולעתיד לבוא יחזירם הקב"ה לישראל, אבל אם ח"ו משוחח ומחלל את התפילה, לעתיד לבוא יקיפוהו תפילותיו כקוצים ח"ו.

ומימות עולם לא היה דבר הפוגע כל כך בקדושת בתי הכנסת, ובפרט בעבודת התורה והתפילה שמקיימים בהם, כמו השיחה בפלאפונים הסלולריים בביהכ"נ ובבהמ"ד, שהפלאפונים בביהכ"נ הם מקררים ומחללים כל קדושת בית כנסת ועבודת הקודש בו, וצריך להשתדל ביותר בכל דרך שהוא לעמוד על המשמר הקדוש שלא יכניסום לביהכ"נ פנימה כלל [אולי להכין להם ארונות בחוץ].

ובשיבות הק' ובכוללים הק' צריך להרחיקם כמה שאפשר לגמרי מכל תחומם, כי הם ההורסים את כל השקיעה בלימוד התורה הק' בשעות הסדרים, ומרבים טרדות הלב וביטול זמני המנוחה בין הסדרים, וע"י זה נסתר כל צורת הישיבות הק' שהיא העסק בתורה והשגתה בהשקעה רבה ובעמל, וע"כ אפשר לגדל תלמידי חכמים אמיתיים.

גודל ערכה של תפילה כשהיא בכוונת הלב בציבור קדוש ובבית הכנסת
עבודת הציבור בכוונת הלב ובבית הכנסת, יש בה קיום גדול של התכלית של כל התורה כולה, שלשה פעמים בכל יום, וכמבואר בדברי רבינו הרמב"ן הק' בס"פ בא שכתב, 'שתכלית כל המצוות היא להראות אמונתנו השלימה במלכות השם עליו, שכל עתיד חיינו וצורכינו בידו, ושכל הטובות שקיבלנו בעבר הכל מידו. ובעבור האמונה השלימה הזאת וההכרה האמיתית והמעשים הנכונים מזה, ברא הקב"ה את עולמו וכמ"ש 'כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו, ובזה יהיה לו רצון תמיד מן הנבראים התחתונים!

ולכן חיוני ביותר שיהיו שלושה דברים הנ"ל בכל תפילה, א. התפילה ברבים. ב. התפילה במקום קדוש. ג. התפילה בקול רם וביחד וכמו שאמרו חז"ל על הפסוק 'ויקראו אל אלוקים בחזקה' שהתפילה צריכה קול חזק, שזה מנצח את כל כוחות הרע [הכפרנים, והמקטרגים].

ומסיים הרמב"ן 'יש קידוש השם גדול מתפילה של ציבור חשוב, אשר התאספו במקום קדוש, ומשבחים מהללים ומודים להקב"ה, ואומרים לפניו בפרסום רב ובקול חזק 'אתה בראת אותנו והמצאת כל צרכנו, ואנו מבקשים שתמשיך ותוסיף להשפיע כן בעתיד', ואומרים לפניו בכל זה 'עבדך ובריותך אנחנו, וכל חיינו בידך', ומכריזים בזה אשר כל הדעות הכפרניות הנמשכות מגשמיית העולם [שפירט שם] אין בהם ממש!

ולכן עיקר עבודת התפילה היא בבית הכנסת הק' דוקא, וכמו שאמרו חז"ל 'אין תפילתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת', שהעבודה שם מתקבלת כי היא מקום השכינה הק'!

ועי' בס' כתר ראש מרבן של ישראל הגר"ח מוולאזין צוק"ל שהזהיר ביותר להקפיד להתפלל תמיד דוקא בביהכ"נ ואפילו אם נאנס שאין שם ציבור כעת, ולהקפיד ביותר בציבור, ושמימינו לא ביטל תפילה בציבור ע"ש.

ביחורי הלכה

שיטת הראב"ה (סי' תק"צ) והא"ז (סי' שפ"ב), וכ"כ התוס' (ד"ה כיון) בפירושם השני. ולפי שיטה זו אם ידוע שלא נתנו אחרים בבנינה רשאים למכור אפי' ביהכ"נ דכרכים. [ב] הואיל ורגילים להיכנס לכרך אנשים מכל העולם, ע"כ כשבוים בני הכרך ביהכ"נ דעתם להקדישו לכל בני העולם, וע"כ הוא שייך לכולם. [שיטה זו היא שיטת רוב הראשונים, שכ"כ הרמב"ם (פ"א מתפילה ה"ז) וכ"ה שו"ת רש"י (עי' רד"ה אבל של כרכין, ובחולין קל"ו. ד"ה בתי כנסיות), והרמב"ן (בריש פירקין) והר"ח, וכן מצדד הרשב"א, וכ"כ הריטב"א, וכ"כ עוד הרבה ראשונים].

ברצוננו השבוע להביא דברי חיזוק מאת הגאון הצדיק רבי שלמה חיים גינויער שליט"א משגיח ישיבת 'מאור התלמוד' בענין קדושת המקדש שבזמנינו נמצאת בבתי הכנסיות ובתי המדרשות:

קצת מעין הכבוד הגדול והקדושה העליונה של המקדש, נמצא בכל מקום בישראל בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, וכמו שכתוב 'מה טובו אהליך יעקב' אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות של יעקב, 'משכנותיך ישראל' מקומות שהשכינה הק' שורה בתוך ישראל (עי' סנהדרין ק"ה ב'). וכן אמרו חז"ל על הפסוק 'ואהי להם למקדש מעט' אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבגולה (עי' מגילה כ"ט א' ובמהרש"א שם), ועוד כתוב 'ד' מעון היית לנו בדור דור', פ"י ד' תהיה לנו מעון [מגן ומושיע] מבתי הכנסיות ומבתי מדרשות, ע"י קדושת השכינה שבהם ועבודת הקודש לפניו. וידוע ומפורסם שבתי כנסיות שנהגו בהם כבוד ומורא ובפרט בשעת התפילה, נצלו מחורבנות וגזירות רעות, ולעומת זה להיפוך ח"ו.

דרגת השראת השכינה הק' בביהכ"נ
דרגת השראת השכינה הק' בביהכ"נ וזכות התפילה שם, תלוי בכמה דברים: א] שהמצב יהיה כמו במקדש שהי' שם כבוד ומורא גדול, ושיהיה אהבה וריעות בין הציבור. ב] שהתפילה בציבור תהיה בצורה מכובדת. וכמו שאמרו חז"ל (ברכות ו.) 'אין תפילתו של אדם נשמעת אלא בציבור בבית הכנסת שנה' 'לשמע אל הרנה ואל התפילה', פירוש בביהכ"נ שיש שם רנה, שם ישמע ויתקבל התפילה. ופירש"י, שבביהכ"נ שהוא מקום רנה של הציבור, כי אומרים שם הציבור שירות ותשבחות ביחד בנעימת קול ערב, שם נשמעת התפילה, שתפילה כזאת שהיא כבוד גדול לשכינה הק' מביאה להשראת השכינה.

וכן אמרו במדרש שיר השירים על הפסוק 'היושבת בגנים חברים, מקשיבים לקולך, השמיעני'. כשישראל נכנסין לבתי כנסיות וקורין קריאת שמע בכוונה ביחד ובענימה, הקב"ה אומר להם לישראל, אתם ישראל היושבים בגנים שהם הבתי כנסיות, **באופן שאתם ראויין ליקרא חברים שאתם מתפללין ביחד באהבה ובענימה**, אני ופמליא שלי 'מקשיבים לקולך', ולכן 'השמיעני' כל התפילות והתשבחות. אבל כשישראל קורין קריאת שמע בטירוף הדעת ואינם מכוונים דעתם בקריאת שמע, ולא עוד אלא אפי' מכוונים אלא שזה מקדים וזה מאחר, רוח הקודש צווחת ואומרת להקב"ה 'ברח דודי, ודמה לצבי' ברח דודי לצבא מעלה שיודעים לפאר כבודך בקול אחד ובענימה אחת ובאהבה וכבוד זה לזה [בהמשך המדרש] ע"ש. **והמלאכים נוהרים מאד מאד שיהיו כולם עונים ביחד**, וכמ"ש 'וקרא זה אל זה ואמרו' (ישעי' ו') ופרש"י 'שנוטלין רשות זה מזה כדי שיתחילו כולם ביחד לומר 'קדוש כו', שאם יקדים האחד או אחר האחד, מיד נשרף ע"כ.

נמצינו למדים כמה גדולה מעלת שירות ותשבחות של כל הציבור ביחד ובענימה, ובפרט באמירת קריאת שמע וברכותיה שהיא עיקר קבלת מלכות שמים לאומרה ביחד וכנהוג בישיבות הק', ומתוך זה נעמדים כאיש אחד בלב אחד להתפלל תפילת שמונה עשרה שהיא השלימות של קבלת עומ"ש וכמ"ש חז"ל, ובזה ראוייה התפילה להתקבל ברצון!

לשמור על הכבוד והמורא ע"י מניעת שיחה בשעת התפילה

גודל חומר העוון של שיחה בשעת תפילת הציבור ידועה לכל, שמלבד חומר העוון בכל עת לחלל את קדושת ביהכ"נ בקלות ראש, שחוק ושיחה בטילה, או אכילה ושתיה שלא במקום מצוה וכמבואר בשו"ע, חמור הדבר פי כמה אם

בענין בית הכנסת דכרכים דאין לו מכירה

בגמ' מגילה כ"ו. מבואר שביהכ"נ דכרכים אין אפשרות לציבור למכור, דכיון דמעלמא אתו ליה הוה ליה דרבים.

והנה הראשונים נחלקו בביאור דין זה, וב' עיקרי דעות נאמרו בזה: א] בכרכים סתמא דמילתא הוא שגם בני מקומות אחרים נתנו ממון לביהכ"נ וע"ז גם להם יש חלק בו, וכיון שהם אינם כפופים לבני העיר זו' טובי העיר שלהם א"א למכור בלי הסכמתם, והרי א"א למצוא ולידע את כל אלו הנותנים. [והיא

ולהלכה פסק המחבר (קנ"ג סעי' ז') כדעה הב' דביהכ"נ של כרכים שבאים שם ממקומות אחרים אפי' בנו אותו משלהם אינו נמכר. ומבואר במשנ"ב בכמה מקומות (סקכ"ה [ושעה"צ כ"ג], כ"ו, ל"ג, ל"ה) דמ"מ מודינן לדעה הא' שגם נתינת אחרים דעלמא לביהכ"נ סיבה לתת להם חלק בו, (וכמשי"ת לקמן כמה נפק"מ בזה). וכמ"כ מודינן דסתמא דמילתא הוא דבכרכים גם אחרים נתנו לבנינו. (מהר"ם מינץ שם).

והא דפסקינן כתרווייהו אינו להחמיר מספק, אלא דב' הטעמים נכונים, וכ"כ הריטב"א להדיא (מגילה שם), וכן מב' מתשו' מהר"ם מינץ סו"ס ס"ז.

א. והנה נחלקו הראשונים לפי השיטה דטעם ביהכ"נ דכרכים משום שרבים נותנים בבנינו, בדין ביהכ"נ **דכפרים** שנתנו אחרים בבנינו. שהראב"ה כתב דביהכ"נ דכפרים לא איכפ"ל אם נתנו אחרים לצרכו, דכיון דאין רגילים לבוא שם רוב עם אדעתא דידהו יהוב דמאי דבעי עבדי ביה. והא"ז נחלק ע"ז וכתב דגם בכפרים אם נתנו אחרים לצרכו דינו ככרכים ואין לו מכירה.

ויסוד הפלוג' הוא, דהראב"ה כתב שם דהסיבה שרבים נותנים בבנינו הוא מפני שלצורך רבים נתקן, ומעתה זהו הסיבה שהם משיירים לעצמם זכות בביהכ"נ, שכל עיקר הנתינה שלהם היא כנתינה לביהכ"נ דידהו, וע"כ כשנותנים לביהכ"נ דכפרים שלא נבנה לצורכם ואינם מצויים בו אי"ז אלא כתרומה בעלמא אדעתא דבני המקום.

משא"כ הא"ז לא הזכיר כלל ענין זה, שההבדל בין כרכים לכפרים הוא אם באים שם להתפלל או לא, ומשמעות דבריו שם שהחילוק בינם הוא דאורחא דמילתא דלביהכ"נ דכרכים שולחים ממון גם ממקומות אחרים [ולא שנותנים אגב ביאתם שם להתפלל] ולביהכ"נ דכפרים אין שולחים ממקומות אחרים. ולהלכה פסק הרמ"א (קנ"ג סעי' ז') כשיטת הראב"ה דבכפרים אפי' בנו אותה משל אחרים יש לה מכירה. [ואפי' בנתנו לכפר ונעשה אח"כ כרך יש לו מכירה, כמב' בשעה"צ סקל"א].

ב. ביהכ"נ דכרכים שידוע שלא נתנו לו אחרים מלבד בנ"א הדרים מעבר לים בארץ מרחקים. הנה לכאו' לגבי אנשים כאלו גם ביהכ"נ דכרכים הוא ככפר, ואדעתא דבני הכרך נתנו ויכולים למוכרו. אמנם יל"ע אולי אין המכוון שכל

הענין שנתנו לו אחרים מעבר לים, הנה לא נזכר שם, ונראה שיש להקדים לו.

בית הכנסת "אהל יעקב" זכרון מאיר, ב"ב. בראשות הגאון רבי מרדכי סוקולובסקי שליט"א

בית הכנסת זה נמנה בין הבתי כנסיות האברכים היראים לדבר ה' והנשמרים מאוד בקדושת בית הכנסת. בעש"ק פר' בלק אשר מוזכר בו ברכת הבתי כנסיות "מה טבו אהליך יעקב" ושלא תיפסק מישראל לעולם שהם מקום השראת השכינה בישראל, פרסם המרא דאתרא מכתב תוספת חיזוק לבני הקהילה, מה שגרם לתוספת חיזוק לבני הקהילה, וז"ל המכתב:

עש"ק פר' בלק "מה טבו אהליך יעקב"

קריאה קדושה לכל בני הקהילה "קהילת אהל יעקב" זכרון מאיר.

כאן המקום לעורר על קדושת בית הכנסת אשר כידוע מזמן הקורונה התעוררו להתחזק בשמירת הדיבור במיוחד בשעת התפילה, וכ"ש בשבת קודש. וכן מוצאים כל שבוע עלון לעורר זה.

ובפרט כעת עם התקרב ימי בין המצרים שזה הזמן במיוחד לבקש על הקודש

ועליו להתחזק במיוחד בשמירת הדיבור במיוחד בשבת קודש. וכן מוצאים כל שבוע עלון לעורר זה.

סיפר מוכה הרבים הגדול רבי מאיר מיכאל גרינוואלד שליט"א: בשנת תשנ"ג הגעתי לתלמוד תורה קראסנא בעיר וויליאמסבורג, כדי לשאת דברים בפני התלמידים. מנהל התלמוד תורה ניגש אלי וסיפר לי, כי תלמיד אחד מהחיידר נדבק במחלה מסוכנת, והמצב הלך והידרדר עד שעכשיו כבר עומדים מנין יהודים על יד מיטתו, ולפי הנראה זה סיפור של כמה שעות עד... הרופאים כולם כבר הרימו ידים.

אני אמרתי לעצמי - מספר רבי מאיר מיכאל - שלמרות שהרופאים התייאשו אין זה אומר כלום, הרי יש לו אב גדול בשמים המנהיג את העולם, ובידו לשנות הכל. נקח את הזכות העצומה של מורא מקדש, ונראה א"ה ניסים ונפלאות.

נכנסתי אל התלמידים והתחלתי את הדרשה, הסברתי להם את חומר האיסור של שיחה בעת התפילה וקריאת התורה, ולהיפך, את הכח הגדול שיש בשמירת מורא מקדש. ובזכות שנקבל על עצמנו מצוה חשובה זו, שיוכה החבר שלכם המוטל על ערש דוי, לרפואה שלימה, ושישוב לביתו בריא ושלם. התלמידים קבלו על עצמם מיד להיזהר בכל הדברים, ונשאו תפילה שיוכה חברים לישועה ורפואה.

לא עברו חמש דקות מאז שסיימתי את דרשתי, וכבר נראה ששערי רחמים שהיו כנועלים וחתומים, מתחילים להיבקע. התקשרו מבית החולים להודיע, שממש לפני דקות אחדות נעשה שינוי לטובה במצבו של הילד, הרופאים עמדו משתאים ומשתוממים, אינם מאמינים לנס שקרה לנגד עיניהם, אך זה עובדה. וההורים בקשו שהחברים ימשיכו להתפלל.

עם כל יום שעבר הלך המצב והשתפר, אך הרופאים הזהירו את ההורים, כי למרות השיפור ואפילו אם יבריא הילד, הוא יצטרך להיות במעקב רפואי כל

א' נותן אדעתא דנפשיה, אלא שבאופן כללי הנותן לביהכ"נ דכרכים דעתו ליתן אדעתא דכל הבאים שם להתפלל. ולכאו' נפ"מ ג"כ במצוה ממונו לאחר מותו לביהכ"נ דכרכים (שבעיר אחרת), דבזה ג"כ אין שייך לומר דאדעתא דנפשיה יהיב [ונפ"מ לירושין]. וכן נפ"מ באשה שנתנה ממון בעד ביהכ"נ דכרכים.

וספק זה הוא לשו' הראב"ה עצמו דלית ליה שיטת הראשונים דגם בני העיר מקדישים אדעתא דכו"ע, אבל לדידן דק"ל גם כשיטה זו, הרי כשם שבני העיר מקדישים אדעתא דכו"ע גם שאר הנותנים לביהכ"נ מקדישים אדעתא דכו"ע, ונפ"מ למש"כ המחבר דביהכ"נ דכרכים שתלו אותו בדעת היחיד יכולים למוכרו ובלבד שבנו אותו משלהם, דלמשנ"ת אם מלבד בני העיר נתנו לביהכ"נ גם בנ"א הדרים בעבר הים, לדידן פשיטא דאדעתא דכו"ע יהבי ואין לו מכירה.

אמנם אכתי יל"ע להיפוך, בביהכ"נ דכפרים שאין רגילין לבוא שם רוב עם, אבל יש א' שהוא כן רגיל לבוא לשם, והוא נתן ממון לביהכ"נ, האם נימא דבכה"ג לא נתן אדעתא דבני העיר, או דסו"ס כיון שאין ביהכ"נ עומד לרבים אדעתא דבני העיר יהיב.

ולכאו' יש להביא ראיה ממש"כ המשנ"ב (סקכ"ה, ושעה"צ סקכ"ג) דביהכ"נ שבכרך שנעשה למעט עם כגון לבעלי אומנות אחת דינו כביהכ"נ של כפרים דמסתמא רק על דעת עצמן בנאווהו, ואפי' נתנו לו אחרים מבני העולם יש לו מכירה דאדעתא דידהו יהבו, אבל אם אנשי אותה העיר סייעו בבנין אפי' מעט אין לו מכירה בלא דעתן, דדעת אנשי העיר שלפעמים יבואו שם להתפלל. ע"כ. הרי מבואר דגם ביהכ"נ שנבנה אדעתא דנפשייהו בלבד ולא הקדישוהו לאחרים, מ"מ מי שרגיל להתפלל שם משייר לעצמו זכות בו.

ומ"מ יש לדחות דשא"ה דעכ"פ יש כאן רבים שרגילים להכנס להתפלל בו, אבל באופן שאינם אלא יחידים אכתי שמא אדעתא דבני ביהכ"נ יהבו. וצ"ע.

ג. ביהכ"נ דכפרים שנתנו לו אחרים והתנו שיהיו יכולים לעכב, מב' בס' עולת תמיד (סקט"ו) שאם התנו מחוייבים לעשות כפי תנאם. וכפה"נ המקור הוא מדברי הראב"ה עצמו שכתב 'אדעתא דידהו יהוב דמאי דבעי עבדי ביה, והכי אמרינן מסתמא', דא"ז אלא בסתמא, אבל אם פירשו פירשו. (מתוך ספר 'חנוכת הבית' על הלכות ביהכ"נ, הנמצא בשלבי עריכה)

ועליו להתחזק במיוחד בשמירת הדיבור במיוחד בשבת קודש. וכן מוצאים כל שבוע עלון לעורר זה.

חיזוקים בבתי הכנסת

והמקדש. והדברים שמקרבים את הגאולה זה זהירות בכבוד השכינה וח"ו להיפך.

וידוע ומפורסם בשנים האחרונות גודל הישועות שזוכים ע"ז. וכידוע שבת היא מקור הברכה ובודאי התפילות בשב"ק משפיעים שפע עצום של ברכה בכל העניינים.

ולכן חזקו ונתחזקו לשים לב שזמן התפילה יהיה קודש לתפילה וכן חזרת הש"ץ (לא לקריאת עלונים) וזמן תורה לחוד וזמן תפילה לחוד. וכל מה שברא הקב"ה לא אלא לכבודו וכל מה שמרבים כבוד שמים הוא חשוב עד מאוד.

בתפילה שנוכה השנה הזאת שיהי ימי ששון ושמחה בבנין ירושלים אמן.

ואכן בני הקהילה קבלו את הדברים ככובד ראש ונוצר בביהכ"נ חיזוק נוסף לחיזוק המתמשך.

יה"ר שיזכו קהילת אהל יעקב ושאר הבתי כנסיות להתחזק בקדושת ביהכ"נ.

סיפור השבוע

ימי חייו, ולעולם לא ישוב לכוחותיו ולא יצליח להתהלך ולהסתובב כאדם בריא. אך את תרופת הפלא ששמו "מורא מקדש" אין הרופאים מכירים, זוהי תרופה שמסוגלת להביא רפואה שלימה עד הסוף, גם במצבים שנראו רח"ל אבודים. הילד כיום כבר בחור בריא כאחד האדם, יושב בישיבה ומתעלה בתורה ויראת שמים.

כמובן גם החברים גדלים ומתעלים מתוך הרגשה נפלאה, כי זכו להציל נפש אחת מישראל ממות לחיים.

מספר הרב גרינוואלד: יום אחד הזמינו אותי לדרוש בחיידר לפני 400 ילדים. דיברתי בפני הילדים על חומרת הדיבור באמצע התפילה. הילדים לקחו את הדברים מאד ברצינות, וקיבלו על עצמם לא לדבר בתפילה. זה היה ביום שלישי בשבוע.

בשבת בא אלי המנהל, וסיפר לי: ביום חמישי, יומיים לאחר 'הקבלות', הגעתי לחיידר בבוקר, כהרגלי. אני משתדל מאד להגיע חצי שעה לפני שמגיעים הילדים. באותו בוקר, פתחתי את אחת הכיתות, ונשארתי עומד קפוא בפתח. אחר כך עבר בי זעזוע נורא, ומיד התמלאתי שבח לבורא עולם. וכל זה למה? בתקרה של הכיתה היה פעור חור ענק. שלוש קומות נפלו בבת אחת, ושברי אבן ומתכת, וגם חלקי שולחנות וכסאות, מילאו בערימות גדולות את רצפת הכיתה. אני לא רוצה לתאר לעצמי, מה היה קורה לולא התרחש הדבר כאשר הכיתה הייתה ריקה לחלוטין... אינני יודע חשבונות שמיים, אבל אני שמח מאד על הקבלות שקיבלנו כולנו השבוע, שלא לדבר בשעת התפילה.

לע"נ מזכי הרבים הגה"צ רבי יהודה אריה ב"ר יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר ב"ר שלמה זלמן דדורי זצ"ל ולע"נ האשה הצדקנית רבקה מרים בלוי ב"ר אברהם דוד פרידמן ז"ל

מבקשים את מכל מי שנשא ליבו לבוא ולשאת בהוצאת והפצת הגיליון באופן קבוע וחד-פעמי, נא לפנות לטלפון 0527176420 , 0527101970 בשעות בין הסדרים. ניתן להנציח לרפואה וישועה. לשליחת חומר ולקבלת הגיליון: פקס: 15335748722 **ניתן לתרום באשראי דרך מדרם פלוס: קופת – אהל תורה (בנשיאות הגר"ד לנדו שליט"א) קטגורית קדושת בתי מקדש מעט**

ברומז של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בענייני תפילה | גליון מז

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכתה

תמו
תשפ"ד

אמירת קטורת

תא חזי, קטרת איכו קדמאה תדיר קדים לכלא, וזגני כך עובדא דקטרת אלטרין לאקדמא לללותא, [וזס"ק ויקהל דף ר"ט ע"ב]

קרבנות
חלק ז

התפילות שאומרים לפני פרשת הקטרת | הרב מרדכי פוטאש שליט"א

דקרנ התמיד בא לכפר על הציבור, [וכ"כ במדרש (במדבר"ר כ"א, כ"א) דתמיד של שחר בא לכפר על עבירות של לילה, ותמיד של בין הערבים על העבירות של יום], אבל הקטרת אינו כן אלא הוי מצוה לעשות מעשה הקטרת על מזבח הפנימי ותו לא.

ואיתא במדרש תנחומא (תצוה ס"ט) דקטרת אינה באה כדי לכפר, אלא היא קריבה לשמחה, [וקטרת היא לשון קשר דקטרת בלשון ארמית היינו קשר, עי' זוה"ק בהעלותך קנ"א ע"ב שכיב. ועי' בריקאנטי סוף פ' תצוה ד"ה ועשית, ובצל"ח ברכות ס"ב ע"ב ד"ה מאן], והוא מסמן את הקשר האמין בין הקב"ה לעמו (בית ישראל).

ולפי"ז מובן היטב החילוק בין הנוסחאות של הבקשות שלפני אמירת התמיד והקטרת, דלפני התמיד ואחריו אנו מבקשים שיהיה לנו לכפרה ושיהא נחשב כאילו אנחנו הקרבנות, משא"כ לפני הקטרת שאין מזכירין אלא ענין הקטרת עצמה, ומיד אנו אומרים פרשת הקטרת שמתחלת בציווי למשה ומביא את הפסוק "והקטיר אחרן את הקטרת". וזה שונה לגמרי מהפסוק שבפ' התמיד שמתחיל "צו את בני ישראל, את קרבני לחמי לאשי וכו' תשמרו להקריב לי במועדו", דמפורש דהקב"ה מצוה כל בני ישראל לקיים מ"ע דתמיד, ועבודת הכהנים בזה אינו אלא כשלוחים של הקב"ה ושל ישראל לעשות מעשה ההקרבה, משום דרק הם נתקדשו לכך.

ויש גם לבאר ע"פ יסוד זה מאי דאמירת פרשת התמיד קבלו כלל ישראל כחובה (כמ"ש הגר"ז בסי' מ"ח בשם רבינו יונה) משא"כ הקטרת שאמירתה רק מנהג, כמ"ש המ"ב שם. והיינו משום דהתמיד מוטלת על כל ישראל, משא"כ הקטרת שאינה מוטלת אלא על הכהנים.

הרי מבואר בס"ד כמה דקדקו מתקני התפילות לתקן הנוסחאות הראויות לאומרים ע"פ כוונת התורה הק'.

תקנו הקדמונים לומר לפני פרשת הקטרת אתה הוא ה' אלקינו, שהקטיר ו אבותינו לפניך את קטרת השמים, כאשר צוית אתם על ידי משה נביאך וכו', ואילו לגבי פרשת התמיד תקנו לבקש לפני הקב"ה "יהי רצון מלפניך וכו' שתרחם עלינו ותמחל לנו על כל חטאתינו וכו' ונקריב לפניך קרבן התמיד שיכפר בעדנו וכו', ואח"כ אומרים יהי רצון מלפניך שתהא אמינה זו חשו בה ומקבלת ומרצה לפניך, כאלו הקרבנו קרבן התמיד במועדו ובמקומו ובהלכתו. וצ"ב למה השמיטו בקשות אלו באמירת הקטרת, ומאי שנא זה מזה.

ונראה בס"ד לבאר ע"פ מש"כ הרמב"ם בשה"מ (מ"ע ל"ט) וז"ל, "שצונו להקריב במקדש שני כבשים בני שנה בכל יום ואלו נקראין תמידין", אך לגבי מ"ע דקטרת כתב (במ"ע כ"ח), "שצוה הכהנים להקטיר קטרת בכל יום פעמיים על המזבח הזהב", ע"כ. הרי מבואר שמצות התמיד מוטלת על הציבור, אבל הקטרת מוטלת על הכהנים. וכע"ז כתב החינוך (מ"ע ת"א), "שנצטוו ישראל שיקריבו ע"י משרתי השי"ת שהם הכהנים שני כבשים ליום, וכו', והיא מן המצוות המוטלות על הציבור ויותר על הכהנים, ואם שמא ח"ו יתרשלו שלא להקריבם בכל יום ביטלו עשה זו, והשגגה נתלית על הציבור", ע"כ. אבל במצוות הקטרת (מצוה ק"א) כתב, "שנצטוו הכהנים להקטיר קטרת סמים". ומשמע כמ"ש הרמב"ם הנ"ל דמ"ע דתמיד מוטלת על כלל ישראל והכהנים הם שלוחיהם לעשות את מעשה ההקרבה, אבל בקטרת המצוה מוטלת רק על הכהנים. [ועי' בספר החינוך מצוה צ"ח דגם הדלקת הנרות היא מצוה רק על הכהנים].

ובחי' מרן רי"ז הלוי (פ"ב מהל' כלי המקדש הל' ח' בסופו) ביאר את החילוק בין שתי המצוות,

דברי הזהו"ק במעלת אמירת הקטרת בכל יום (ויקהל דף ר"ט)

אמירת הקטרת בהתבוננות מצייל מכל דברים רעים

[א] מלה דא גזרה קיימא קמי קודשא בריך הוא, דכל מאן דאסתכל [מתבונן בשכלו] וקרי בכל יומא עובדא דקטרת, ישתויב [ינצל] מכל מלין בישין חרשין דעלמא ומכל פגעין בישין ומהרהורא בישא ומדינא בישא ומותנא, ולא יתוק כל ההוא יומא, דלא יכל סטרא אחרא לשללא עליה - ואיצטריך דיוכון ביה [וצריך לכון בה].

מי שמכוון בו בכל יום יש לו חלק בזה ובכא

[ב] אר"ש אי בני נשא הוו ידעי כמה עלאה איהו עובדא דקטרת קמי קודשא בריך הוא, הוו נטלי כל מלה ומלה מניה והוו סלקי לה עטרה על רישיהו נכתרא דדהבא, וזמאן דאשתדל ביה [מי ששקע בו] בעי לאסתכלא בעובדא דקטרת, ואי יכוון ביה בכל יומא אית ליה חולקא בהאי עלמא ובעלמא דאת, ויסתלק מותנא מניה ומעלמא וישתויב מכל דינן דהאי עלמא מסטרין בישין ומדינא דגיהנום ומדינא דמלכו אחרא - בההוא קטרת.

כל עיר שאומרים קטורת כזוהי והתעוררות הלב לא שולט בה מיתה והיוק

[ג] סימנא דא אתמסר בידנא, די בכל אתר דקאמרי כזוהי ורעותא דלכא עובדא דקטרת, דלא שלטא מותנא בההוא אתר ולא יתוק ולא יכלין שאר עמין לשללאה על ההוא אתר.

מי שרגיל בו בבוקר ובערב מקיים את העולם

[ד] תא חזי האי מאן דדינא רדיף אבתריה, אצטריך להאי קטרת ולאתבא קמי מאריה, דהא סיועא איהו לאסתלקא דינן מניה, ובהאי ודאי מסתלקין מניה, אי הוא היילא בהאי לאדברא תרין זמנין ביומא כצפרא וברמשא דכתיב קטרת סמים בבקר בבקר וכתיב בין הערבים יקטירה, ודא איהו קיומא דעלמא תדיר דכתיב [שמות ל] קטרת תמיד לפני ה' לדורותיכם ודאי הוא קיומא דעלמא לתתא וקיומא דעלמא לעילא.

הביב קטורת יותר מן התפילה

[ה] בגין דכתיב קטרת תמיד לפני ה', תמיד איהו קיימא לפני ה' יתיר מכל פלחנין אחרנין, הביבא איהו עובדא דקטרת דהוא יקיר והביב קמי קודשא בריך הוא יתיר מכל פלחנין ורעותין דעלמא. ואע"ג דצלוחא [תפילה] איהי מעליא מכולא, עובדא דקטרת הוא יקיר והביב קמי קודשא בריך הוא. תא חזי, מה בין צלותא לעובדא דקטרת, צלותא אתקינו לה באתר דקרבנין דהוו עבדי ישראל, וכל אינן קרבנין דהוו עבדין ישראל לאז אינן חשיבין כקטרת, ותו מה בין האי להאי אלא צלותא איהו תקונא לתקנא מה דאצטריך, קטרת עביד יתיר [קטרת עושה יותר ה] מתקין וקשיר קשרין ועביד נהירו [הארה] יתיר מכולא, והאעי איהו דאעבר זוהמא ואידיכ משכנא, וכלא אתנהיר ואתתקן ואתקשר כחדא, ועל דא בעינן לאקדמא עובדא דקטרת לצלותא בכל יומא ויומא לאעברא זוהמא מעלמא דאיהו תקונא דכלא בכל יומא ויומא כזוהי ורעותא דהוא קרבנא הביבא דאתרע"י ביה קודשא בריך הוא.

צריך להקדים קטורת לפני התפילה כמו שקודם לקרבנות

[ו] תא חזי, קטרת איהו קדמאה תדיר קדים לכלא, וזגני כך עובדא דקטרת אצטריך לאקדמא לצלותא, בשיירין ותושבחו [להקדימו גם לפסוקי דמזמור] בגין דכל דא [משום שכל השירות ותפילות] לא סלקא ולא אתתקן ולא אתקשר עד דאתעבר זוהמא מה כתיב [ויקרא טז] וכפר על הקדש וגו' בקדמיתא, ולבתר, ומפשיעיהם לכל חטאתם, ועל דא בעינן לכפרא על קדשא ולאעברא זוהמא ולאעברא קדש, ולבתר שירין ותושבחו וצלותן כולא כדקאמרן.

השעה"כ (י"ג ע"א) ביאר יסוד תיקון הקטרת לפני התפילה, "הלא י"א סמנים שהם סוד האורות המהיים בתוך הקליפות (והם הניצוצות הקדושות שונאחי בתו, הקליפות שלא יכלו להתברר בעת תיקון עולמות, בתוך מדבש), וכונתו (באמירת הקטרת צריך לסמן) לסלקם מתוכם ולהעלותם למעלה וישארו הקליפות מתים, וזה סוד מה שאומרים פטום הקטרתין בשחרית קודם התפילה אחר קרבן התמיד, וגם בתפילת המנוחה קודם העמידה, כי סודותיה היא להעלות העולמות ע"י התפילות, לכן אנו אומרים אותו כדי שלא יתאחזו הקליפות ויעלו בעליית העולמות וכו'".

אמירת הקטורת לפני התפילה

הבאנו בעמוד א' דברי הוזה"ק המפליג באמירת קטורת בכלל, וגם הענין לאומרו לפני התפילה. אולם אמירת פטום הקטורת לפני התפילה לא הוזכר בטור או בשו"ע לאומרו לפני התפילה, אלא לאחר התפילה (בס' קלג בטור וקל"ב ברמ"א, וע"ש ברמ"א ד"ש נהגין שלא לאומרו שמו יחסר אחת מסכניו דחייב מיתה, וע' ב"י שם שהאריך להשיג על טענה זו, וגם האריכו הב"י והב"ח שם בפירוש המילות של פטום הקטורת). והט"ז שם ביאר, משום דזמן הקטרת הקטורת הוא בין זריקת דם התמיד להקטרת אימורין, וא"כ התפלה של י"ח היא במקום עבודת דם התמיד וע"כ הקטורת אחריו. וממשך הט"ז להשיג ע"ז, "אלא שנלע"ד התפלה היא במקום הקרבת איברים דאלו במקו' שחיטתו וזריקתו הרי פרשת התמיד במקומו דאל"כ ל"ל תרתי במקום תמיד דהיינו פ' התמיד ותפלת י"ח אלא ודאי כמ"ש (והבאנו דבריו בגיליון על פרשת התמיד), ויש ראייה ממ"ש הטור סי' רל"ה דתפל' ערבית היא במקום איברים שלא נתעכלו ביום ש"מ שתפלת מנחה היא במקום איברים שגשפרין תחלה ביום, ועפ"י נהגתי בעצמי לומר פרשת קטורת קודם ברוך שאמר דליהי קטורת בין דם התמיד לאיברים, ואף על גב דבטור כתוב אחר התפלה נ"ל דגם זה נכון".

וכן הוזכרה בסדר היום "אע"פ שאנו מזכירין אותו ברמז בזה הסדר (אביי הוזה"ק מסדר) שאומר ודם התמיד קודם לקטורת וקטורת לאיברים, אפ"ה נהגו לומר הפרשה של קטורת בפירוש ואפ"י ענין פטירתו בלשון חכמים משום מעלת וגדולת ענין הקטורת. והמג"א (סי' קל"ב סק"ה) הביא מהשל"ה לאומרו בשחרית קודם תפלה ואחריה, והשע"ת הביא מספר הכוונות שסידר מהר"ש וויטל בן מהר"ח מה שקיבל מרבו האר"י, "שבין בסדר הזמירות בין אחר תהלה לדוד בין קודם מנחה יאמר אתה הוא ה' אלקינו שהקטירו".

ואולם לענין קריאת פרשיות הקטורת, כבר הובא בב"י (סי' א) מהר"י ב"ר יקר "יש נהוגים פרשת כיור וכו' ואח"כ תרומת הדשן ואח"כ פרשת התמיד, ואח"כ פרשת מזבח מקטר קטורת (סוף תענה), ופרשת סמני ועשייתו (כ"י תשא) כי אחר הקרבת התמיד מקטירים הקטורת". והובא בשו"ע (סי' א' סע' ט'), וע"ש במג"א שכתב לאומרו לפני התמיד, כיון דהיה קרב בין דם לאיברים, אבל הסדר היום כתב לאומרו אחר התמיד, דעיקר כפרה בדם.

ביאורי התפילות

אתה הוא ה' אלקינו, שהקטירו אבותינו לפניך - ביאר הדובר שלום הלשון 'לפניך' שהוא מיוחד לקטורת, דכתיב 'וכל אדם לא יהיה באהל מועד וכו', והוא רק לפני ה'. **את קטרת הסמים בנחום** - שפית המקדש היה קים, באשר צוית אותם על ידי משה לביאך - יש לדקדק על שינוי נוסח זה מהנוסח במוסף "משה עבדך". ואמר הגר"ח ק"צ"ל (ס' תפלה למשה) דאולי משום דאין כולם מפורש בקרא, ונאמרו למשה בנבואה, עכ"ד, וזה את"ש לדעת הרמב"ם, דהנה איתא בכריתות (ו' ע"ב), "א"ר יוחנן י"א סממנין נאמרו לו למשה בסיני, א"ר הונא מאי קראה' קח לך סמים' תרי, נטף ושחלת וחלבנה' הא חמשה, וסמים' אחרני חמשה, הא עשרה, ו'לבונה זכה' חד, הא חד סרי, ופרש"י "הרי י"א סממנים נאמרו לו למשה ולא ניקבו אלא ד' וכל י"א דבעי ניתב ובלבד שיהא קוטר ועולה", וכ"ה בשיר השירים רבה (א' יג') "מיכן בדקו חכמים ומצאו שאין יפה לקטרת אלא אחד עשר סממנים הללו בלבד", והביאו רמב"ן עה"ת, אבל ע"ש דמסתפק בזה ומצדד "דאולי על פה נתפרש למשה בסיני הסמים הנבחרים לזה", וכ"ה שיטת הרמב"ם (כלי המקדש סי' פ"ב ה"א) שכתב "ונתפרשו בתורה ארבעה מסממניה וכו' ושאר סממניה הלכה למשה מסיני". וביאר הבאר שבע דכוונתו דאע"ג דדרשין דבעיא י"א סימנין, אבל ס"ל להרמב"ם דנאמרה הל"מ דבעיא הני סמנים דוקא. [וע' ב"ז במנחת חנן סי' ק"ג].

כפתוב בתורתך - ויאמר ה' אל משה, קח לך סמים, נטף ושחלת וחלבנה, סמים ולבנה זכה, בד כבוד יהיה. ועשיית אותה קטרת, רקה, מעשה רוקח, מלחה, טהור, קדש. ושחלת מלחה רקה - צ"ע דהו"ל 'אותה', והערוך לנר ביאר דמזה ילפינן דמפטמין לחצאין. וע"ע בכתב והקבלה ובהעמק דבר מש"כ בזה. ונתתה מלחה לפני העדת באהל מועד וכו' בהשיבו את ה'תת קטרתה - ע' בעטרת זקנים (סי' מ"ח) וי"א פרשת זית זך, ופרשת נרות (שיח השדה). ונראה שאין כאן מקומו רק לערבית קודם מנחה, דלרוב ראשונים הדלקת הנרות היה רק בלילה, ורק הטבה עשו בוחר לבד מהרמב"ם שהוא סבר הדלקת הנרות היא הטבתו, והטבת הנרות (שכתוב כאן הפרשת הקטורת) אינו אלא תיקון פתילות. ובהעלת אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה, קטרת תמיד לפני ה' לדורותיכם.

גמרא בכריתות (ו' ע"א) - תנו רבנן, פטום הקטרת מצידי וכו' תניא, רבי נתן אומר, פשהא שותק, אומר: הך היתב, היתב הך, מפני שהקול יפה לבשמים - פרש"י "הממונה אומר כן לשוחק", אבל הכל בו (ס' ל"ח) כתב "אומר אותו לסמני הקטרת אומר היתב תתדק היתב, וזהו שאמרו שהקול יפה לבשמים פירוש קול המאמר הזה הוא יפה לבשמים שהדבור הזה יצא הבל מפיו שהרי אלו התיבות יוצאות מן הגרון. ולפי"ז יתכן שהשוחק בעצמו היה אומר כן, וכ"כ הערוך"נ במשמעות לשון הרמב"ם (פ"ב ה"ה), וכן מבואר מלשון הירושלמי בימא (פ"ב) "כשהיה מידק היה אומר הך וכו'".

עוד כתב השע"ת (שם) "גם מבואר בסדר הכוונות שאחר הקטורת בכל פעם יאמר ג"פ ה' צבא-ות כו' ולא יאמר שום פסוק אחריו כ"א וערכה, ע"ש". ומקור הדבר מירושלמי (ברכות פ"ה ה"א) ר' חזקיה וכו' לעולם לא יאה הפסוק הזה זו מתוך פיה ה' צבקות עמנו וכו' ר' יוסי ה' צבקות אשרי אדם בוטח בך וכו'.

סדר המערכה

אביי הוזה"ק מסדר סדר המערכה משישם דגמרא - הובא בטור (סי' מ"ח) "ויש נוהגין לומר וערכה לה' מנחת יהודה וגו' [אחר התמיד], וטוב לומר אחריה סדר המערכה שזה נוסחה 'אביי מסדר סדר המערכה וכו'. והטעם סדר היום "ותקנו לומר אותו במקום הזה כדי לסדר כל הדברים בקוצר ולהעלותה על שפתינו".

אנא בכחך - תפילת רבי נחוניא בן הקנה

תפילה זו יש בה מ"ב תיבות כנגד השם מ"ב, וכתב בשו"ת הרשב"א (סי' ר"כ) "ועל הקריאה [של השם מ"ב] נחלקו בארצות, יש קורין אותו ב"ד תיבות שלש שלש אותיות בכל התיבות. ויש קורין אותו ז' תיבות שש ושש אותיות. וחכמי ארצנו ורבינו כן דעתם וכו', ובקשה המקובלת בידו שעשה רבי נחוניא בן הקנה, האותיות כמקובל ביד חכמי ארצנו". ובשער הכוונות ויאמר כל שתי תיבות ביחד, אנא בכח ויפסיק, גדולת ימין ויפסיק, ומתחלקים לשלש בחינות, בשתיים יכסה פניו, ובשתיים יכסה רגליו, ובשתיים יעופף (ישעיה ס"ו), ולכן צריך לחבר כל שתי תיבות יחד.

וכתב הסדר היום "מקומו של 'אנא בכח' היה ראוי לאומרה קודם שיאמר 'ברוך שאמר', מפני שבנוסח זה יש מ"ב תיבות כנגד שם של מ"ב אותיות, ובראש כל תיבה יש אות ממנו והם ז' שמות כל שם בן ו' תיבות וכו' והוא שם היוצא מפסוק בראשית ברא אלקים, ובכח זה השם נברא העולם, וע"כ היה ראוי לומר זה השם בכונה ובשכמל", ואחריו לעמוד ולומר ברוך שאמר וה' העולם וכו', וכן אני נוהג. ומי שתקן לומר אותו אחר זה הסדר של אביי, נ"ל (א) שהוא מפני שבסדר הזה לא נזכר מענין ברכת כהנים שהיו מברכין בשם המפורש, וי"א שאותו שם המפורש שהיו מזכירין ה' שם בן מ"ב אותיות [א.ה.].

לא מצאתי שיהיה כן בהדיא, דלענין שם המיוחד שאמר הכה"כ ביה"כ נחלקו הראשונים ולר' האי גאון היה שם מ"ב, אבל כתב הגה"א בימא (דף ס"ו) דמורה דבשאר מקומות אין זה שם מ"ב, וצ"ע. לכן ראוי לומר זה השם במקום הזה כדי ליכור אותו שם ברמז. (ב) עוד טעם אחר, שאלו המ"ב תיבות הם לשון תפלה לקל יתברך ויתעלה יראה בעינינו ויפדנו מגלותינו ואין מקום יותר מוכן להתפלל בכונה ובדאגה על ענין הגלות אלא אחר שזכרנו קיצור הענין שה' נעשית בבית קדשנו ותפארתנו. ויש שנוהגים לומר אחר נוסח זה בפרק שם פבד מלכותו לעולם ועד בלחש מפני קדושת ה' שרמזו בראש תיבותיו, וראוי הוא.

חלבנה - צירוף הרשעים

עם תפילת הציבור

הרב מרדכי פוטאש שליט"א

כתב הטור בהל' יוה"כ (סי' תרי"ט) נוהגין באשכנז שקודם שיתפללו (וערבית) מתירין לכל העבריינים, כדי להתפלל עמהם, ואפילו אם לא יבקשו שיתירו להם. והב"י הביא המקור לזה מהמרדכי שכתב, נכנסין לביהכ"נ ומתירין חרם, להתפלל עם כל איש שעבר על גזירת הקהל, אפילו אינו מבקש שיתירו לו. וממשיך הטור, דאמר ר"ש חסידא (כריתות ו' ע"ב) כל תענית ציבור שאין בו מפורשי ישראל אינו תענית, שהרי החלבנה, ריחה רע, ומנחה הכתוב עם סמני הקטורת.

והנה רש"י בחומש (שמות ל' ל"ד) פ"י חלבנה - בושם שריחה רע וכו'. ומנחה הכתוב בין סממני הקטורת ללמדנו שלא יקל בענינו לצרף עמנו באגודת תעניתו ותפילותינו את פושעי ישראל, שיהיו נמנני עמנו, ע"כ.

והפרישה הביא מרבינו בחיי (בפ' כי תשא) לבאר, וז"ל, חלבנה ריחה רע ואעפ"כ הכניסה הכתוב בכלל הבשמים החשובים. ובא לרמוז שאין לנו להקל ברשעים פושעי ישראל שלא יהיו בכלל תעניותנו ותפילותנו וכמו שארז"ל, וביאור זה כי שם שמים מתעלה ומתקדש בשעה שהרשעים חוזרים בתשובה ונמנים בכלל הצדיקים, שאם לא כן הצדיקים נתפשים עליהם מפני הערבות, שהרי כל ישראל ערבים זה לזה, ומשום הכי אם אין פושעי ישראל בתוכם - ר"ל שאין נותנים לב לעשות תשובה אינה תענית, שהשי"ת מפני הערבות, אינו שומע חלילה בתפלתם של הצדיקים.

ומשמע מדבריו, שיש ב' מעלות בצירוף הרשעים, (א) כדי לקרב הרשעים בתשובה, דעייז נעשה קידוש ה' גדול, וזכות זו ימליץ בעד כל הקהל שתתקבל תעניתם ברחמים, (ב) כדי למנוע מהצדיקים מלהעניש משום ערבותם על מעשי הרשעים כי זה יכול לגרום שהקב"ה לא ישמע לתפילתם. והמ"ב (בשעה"צ סק"ד) הביא רק חלק הראשון, והוסיף כי שם שמים מתעלה ומתקדש בשעה שהרשעים חוזרים בתשובה, ורוצים להתאגד ולהתנהג כמעשה הצדיקים. ע"כ. משמע שהקידוש השם הזה נעשה ע"י שהרשעים חוזרים ומתחברים עם הקהל הקדוש.

ויש לעיין דכ"ז ילפינן מהא שהכתוב הזכיר את החלבנה ביחד עם הסממנים החשובים שזכרו בקרא להדיא, וצ"ב דמשמע מזה דבמעשה הקטרת עצמה יש מעלותיה במה שהחלבנה נתרעב עם שאר סממניה, ולכאורה החלבנה לא נתהפך עייז מריחה הרע. ונראה דהכוונה בזה, דכיון דמערבין החלבנה שהיא של שבעים מנה בתוך רוב גדול של שאר הסממנים, הרי היא וריחה בטילה בתוכם ונהפך להיות כמותם, ונחשב שהרע נהפך להיות טוב. ובאופן זה נתקיים מצות הקטרת כהלכה, ויש בכחה להפוך כל הדינים והקטרוגים לרחמים רבים, כמ"ש בזוה"ק (פי ויקהל ד' קי"ט), אבל אם חיסרו ממנה את החלבנה תהיה פסולה, ואדרבה יתעורר קטרוג כי המקטיר יתחייב מיתה ח"ו.

ולכן מזה למדו חז"ל שרק עייז שכוחות הטוב ממשכיכים לתוכם את כחות הרע ומבטלים אותם ומקדשים אותם להשי"ת, בזה נעשים רצויים לפני המקום ב"ה, ותעניתם ותפילותם תתקבלו ברצון, אבל בלא"ה אדרבה, ח"ו יהיו הצדיקים נתבעים עבור הערבות שהם חייבים אודות מעשי הרשעים, וח"ו זה יגרום שלא יתקבלו ברצון בתעניתם ח"ו. ולכן בכניסת יוה"כ הנהיגו להשתדל להכניס לתוך הקהל העבריינים ולהמשיכם עייז לדרכי התשובה וההכנעה לפני אדון ב"ה.

בענין בקשת צרכים בשבת

י"ח יש דברים שאדם צריך להם ומיצר עליהם, כגון גואל וסולח ורופא מברך השנים וכן כולם, ואם היה מתפלל האדם י"ח ברכות, מתוך שהוא מזכיר אלו הדברים הוא מוצר ויהיה ממוטט בעונג, ולפיכך תינתן חז"ל תפילה שאין בה דבר של צער וכו"ו.

וכ"ה בהדיא **באבודרהם** (תפילת מנחה בשבת) דהא דאמרינן דא"א י"ח ברכות בשבת משום **דרבנן הוא דלא אטרחוהו משום כבוד שבת**, אין זה טעם חדש, אלא משום איסור בקשות. וז"ל, "לפי שבתפלת ערבית שחרית ומנחה ראוי הוא לומר שמונה עשרה כשאר הימים אלא משום **כבוד השבת לא רצו חכמים ז"ל להטריחו כדי שלא יצטער**, שאם היה לו חולה אומר בברכת חולים ואם היה צריך לפרנסה אומר בברכת השנים, **ולכך אין מתפללין כי אם שבע ברכות דקיי"ל אסור לאדם לתבוע צרכיו בשבת**". מבואר מדבריו דענין הטירחא הוא שלא יבא לבקש צרכיו, דזהו דבר המביא לידי צער, ולא שאריכות אמירתן הוא הטירחא.

ודברי האבודרהם מפורש **במדרש תנחומא** (ר"ש פ' וירא) "אתה מוצא י"ח מתפללין בכל יום ואינן כלן לשבחן של הקב"ה אלא ג' ראשונות וג' אחרונות, וי"ב ברכות כלן לצורכן של אדם, ולפיכך אין מתפללין בשבת שמונה עשרה, שאם יהיה לו חולה בתוך ביתו נזכר ברופא חולי עמו ישראל והוא מוצר, והשבת נתנה לישראל לקדושה לענג ולמנוחה ולא לצער וכו"ו".

וכ"כ **בספר המנהיג** "משום כבוד שבת לא אטרחוהו רבנן, פ"י שלא יצטער שאם היה לו חולה אומר בברכת חולים, ואם היה צריך לפרנסה אומר בברכת השנים, ולכך אין מתפללין בשבת כ"א שבע ברכות דאסור לו לאדם לתבוע צרכיו בשבת". ואח"כ הביא עוד פשט, מה שלכאורה הוא המשמעות של "לא אטרחוהו", וי"א משום דבשבת ממהרין לבוא וממהרין לצאת והוא יצטרך להתעכב בתפ"י ויצטער, וכ"ז ע"ז "ואינו נראה כלל אלא כדפרישית".

וע"י **בשאלת יעב"ץ** (ח"א סי' ס"ד) שלמד דטעם איסור שאלת צרכיו הוא משום "ודבר דבר" כמש"כ הרמב"ן והרשב"א, ואינו משום צער אלא שבשבת יש לו לבטוח בזכות שבת ולא יבקש צרכיו כדרך שעושה בחול, וגם לדרוך בשבת בהמשך דבריו דגם הא דאין מתפללין י"ח הכל ענין אחד הוא, וז"ל בהמשך דבריו **שם "והיינו נמי דאמרינן דהיום הוא ראוי לתפלת י"ח, אלא משום טורח הציבור אין מתפללין בו י"ח רק ז' ברכות, דהיינו משום שנצטוונו לענג השבת, ושלא נאריך בו בבקשתנו כמו בחול, האי הוא טירחא דצבורא"**. וכ"כ הריב"ן

אמנם הקשה ר' **יוסף ענגל בגליוני הש"ס** (ברכות שם), מהא דאיתא בירושלמי ברכות (פ"ה ה"ב) "ר"א בן אנטיגנוס בשם ר"א בי ר' ינאי, זאת אומרת שאסור לעשות מלאכה עד שיבדיל, כמה דאמר אסור לעשות מלאכה עד שיבדיל, ודכותה **אסור לו לאדם לתבוע צרכיו עד שיבדיל**". מבואר דאין להתפלל תפילת שמו"ע בשבת משום איסור בקשת צרכיו בשבת, דומיא דאיסור מלאכה קודם הבדלה.² וצ"ב מאי טעמא יש לאסור הא הוי טופס ברכות.

והיה מקום לומר בזה, שיש מחלוקת בטעם שאין אנו מתפללים שמו"ע בשבת, דבאמת עיקר דין זה דצריך לגמור הברכה הוא פלוגתא בירושלמי (ברכות פ"ד ה"ד) "היה עומד ומתפלל בשבת ושכח של שבת והזכיר של חול, ר' חונה אומר איתפלגון רב נחמן בר יעקב ורב ששת, חד אמר חותך את הברכה. וחרנא אמר גומר את הברכה". וי"ל, דלמ"ד חותך את הברכה ס"ל באמת דאינו רק משום דלא אטרחוהו אלא דהוא איסור לתבוע צרכיו, ואליביה קאי מה דאמרו להבדיל בחונן הדעת משום איסור בקשת צרכיו. ולמ"ד גומר את הברכה וכדעת הבבלי, לא ס"ל דהטעם דמבדילין בחונן הדעת אינו משום הוא משום איסור בקשת צרכים, אלא משום דלא אטרחוהו, דה"ט ג"כ סגי לחייב להבדיל לפניו.³

ובאמת מצינו בדברי **השבלי הלקט** (סי' קכ"ח) שכתב בהדיא "ומה טעם אין מתפללין בשבת אלא ז' ברכות אמר רב הונא מפני שאסור לאדם לבקש צרכיו בשבת", וכנראה שהיה לו הגירסא שמחק האו"י. אולם מבואר שם דלא כדברינו, שהרי הביא בהמשך דבריו כל דברי הבבלי דאם התחיל גומר, דבדין הוא דבעי לצלויי י"ח ומשום כבוד שבת הוא דלא אטרחוהו רבנן וכיון שהתחיל גומר. וצ"ע. וכמו"כ קשה, דהרי הובא טעם זה **במג"א** (סי' רצ"ד סק"א) בשם השו"ת רשב"א דליתא, (והובא במ"ב ושם סק"א), ואנן קי"ל כהבבלי דאם נזכר באמצע הברכה חוזר. וכה"ק **בספר החיים** (הובא בשו"ע עוז והדר שם) על המג"א דהירושלמי זה חולק על הש"ס דילן.

ביאור הטעם דלא אטרחוהו רבנן להתפלל י"ח ברכות
אולם האמת יורה דרכו, כמו שכתב **הגליוני הש"ס** בסו"ד וז"ל "וע"י **ספר הפרדס לרש"י** דהביא ג"כ בירושלמי גי'ל ולא דברי הבבלי כאן, ואולם לדברי הפרדס שם **י"ל דדברי הירושלמי והבבלי מתאימים יחד, עש"ה ותבנן**". וז"ל **ספר הפרדס** (פרדס הגדול פ"י התפילות או"ח סי' ד') "בשבת אנו מתפללין ז' ברכות ולא י"ח, מ"ט אמר רב הונא מפני שאסור לו לאדם לתבוע צרכיו בשבת, לפי שהשבת יום מנוחה הוא, וצריך להתענג בו דכתיב וקראת לשבת עונג, ובתפילה

הנה תקנו קדמונינו כמה בקשות בתוך אמירת קרבנות, ויש לדון בכל אחד מהם אם ראוי לאומרם בשבת או לא. ונקדים לבאר הענין של איסור בקשת צרכיו בשבת.

איתא בירושלמי (שבת פט"ו ה"ג) "אסור לאדם לתבוע צרכיו בשבת". ובפשוטו, דין זה הוא המשך למאי דאיתא לעיל מיניה (בע"ה) "א"ר אבהו שבת לה' - שבות כה'. מה הקב"ה שבת ממאמר, אף את שבות ממאמר. מעשה בחסיד אחד וכו' אמר רבי חנינא מדוחק התירו לשאול שלום בשבת. א"ר חייא בר בא רשב"י כד הוה חמי לאימיה משתעיא סגין הוה אמר לה אימא שובתא היא, ואח"כ "תני אסור לתבוע צרכיו בשבת". והמשמעות הוא שהוא המשך של הדין "לשבות ממאמר". וכן מבואר **בהרמב"ן והרשב"א** (שבת ק"ג:) על הא דדרשין "ודבר דבר - שלא יהא דיבורך של שבת כשל חול, הכוונה דלינא דהירושלמי כאן שאסור אפילו דיבור בעלמא, ואח"כ הביאו כל דברי הירושלמי בהמשך שאסור לתבוע צרכיו.

הטעם דאין מתפללין י"ח ברכות בשבת

והנה ממשיך הירושלמי ר' זעירא שאל רבי חייא בר בא מהו מימר רעינו פרנסינו, א"ל טופוס ברכות כך הן". מבואר דאע"פ שאסור לישאול צרכים בשבת, מ"מ מה שהוא נוסח וטופס ברכות מותר.

והנה איתא בברכות (כ"א). "הני בני בי רב דטעו ומדכרי דחול בשבת, גומרינן כל אותה ברכה דגברא בר חיובא הוא, **ורבנן הוא דלא אטרחוהו משום כבוד שבת**". משמע דמצד הדין היה אפשר להתפלל תפילת שמו"ע גם בשבת, ואע"פ שיש בה בקשת צרכים, אלא דלא אטרחוהו רבנן, ולפי מה שמבואר מהירושלמי מתפרש היטיב, דכיון דהוי טופס ברכות מותר, ולכך בעי' לטעמא אחרינא שלא אטרחוהו רבנן משום כבוד שבת. ונפק"מ, דאם התחיל, כיון שאינו איסור אלא דלא חייבהו, בכה"ג צריך לסיים הברכה, ואח"כ ממשיך עם נוסח השבת.

וכן הדגיש **האור זרוע** (הל' סעודה סי' קצ"ט) "והא דתני אסור לתבוע צרכיו בשבת היינו שלא יתקן תפלות ויסדיר תחנון ויאמרם בשבת כדרך שהוא עושה בחול, אבל טופס תפלה שתקנו חכמים וקבעו להתפלל בכל יום מותר להתפלל אפי' בשבת, אלא דרבנן לא אטרחוהו משום כבוד שבת". (נאח"כ מביא האו"י גירסא בירושלמי "וההיא דפרק אלו קשרים ירושלמי דתני אסור לאדם לתבוע צרכיו בשבת מש"ה מצלין שבע ולא שמנה עשרה". וכתב האו"י "ההיא משום הכי ל"ג ל"י ותלמיד טועה כתבו על הגליון והכתיבו הסופר בפנים").

א בענין בקשת צרכיו **ביו"ט**, ע"י **במג"א** בח"ל נשיא כפ"ס (סי' קכ"ח) דמוקצת מקומות אין נושאין כפ"ס (בחי"ל) בשבת שחל ביו"ט משום דא"א ירבנו של עולם מחמת דאין אומרים תחנונות בשבת, **משא"כ ביו"ט דקיל טפי, עי"ש**.

ב ויש לדון בעיקר הקושיא, דיתכן דאין כוונת הירושלמי לאיסור ממש, דהרי מבואר בבבלי (ברכות לג ע"א) דמתחילה לא תיקנהו בתפילה אלא על הכוס, והרי לא הבדילו כלל לפני התפילה, והא איכא איסור לתבוע צרכיו, ובעי' דהוא רק טעם לסדרה באתה חונן, וצ"ע.

ג ואכתי י"ל דמודה למה דאמרו לענין "פרנסו וכו' דטופס ברכה הן", אלא דס"ל דמאחר הדפקיעו ברכות י"ח בשבת ותיקנו שבע במקומה, הדר דינא לאיסור בקשת צרכיו, ופוסק באמצע ברכה. ועוד יש לחלק בין ברכת רחם שעיקרה של ברכה אינה שאילת צרכים, ומש"ה אף שבתוך הברכה איכא שאילת צרכין דהיינו "רועינו פרנסינו" ע"ז אמרינן "טופס ברכה כך הן", משא"כ תפילת שמו"ע שכל מהות הה"ב ברכות הן בקשת צרכין, בזה ס"ל להירושלמי שאסור לאומרם **בש"ה הרמב"ם**

המשך בעמוד ד'

דבר שבעולם.

ז הכוונה למה דאיתא **בע"ז** (ח.) אם יש לו חולה בתוך ביתו אומר בברכת חולים ואם צריך לפרנסה אומר בברכת השנים, וכ"ה דינא בשו"ע (סי' קי"א א'). ולפי"ז, י"ל דעיקר הברכות אינו בכלל האיסור שום טופס ברכה, אבל שמה יבא להוסיף בקשת עצמו. אולם לשון המחזו"ן משמע דעיקר הברכה אסור, אבל בלא"ה לא ברור כוונתו, דמשמע דאינו אומר עיקר הברכה אלא אם יש לו חולה, וצ"ע.

ח ולכאורה לפי"ז לא שייך להדין הנאמר לפני"ז בירושלמי שלא להאריך בדיבורים בשבת. אולם ע'י **בקרנן העדה** שם שפי' טעם האיסור "לפי שכלל עונג שבת הוא שיחשוב האדם כאילו כל מלאכתו עשוי וחשואל צרכיו הוא מראה בהיפך וגם מביא דאגה בלביו", וזהו כעין דברי האבודרהם, ומבואר דהדין שלא להצטער הוא ביסודו מצד הדין שתהא כאילו כל מלאכתך עשויה, והרגשה שהקב"ה מכין הכל בעבורו, ואין לו עסק בעניני חול, וזה שייך להמעשה לפני"ז במי שחרהר על תרכי שדהו, ע"ש.

ט וכן הבין **הפרי ח"ש** (סי' קי"ב), דכתב בענין הוספת פומונים בשבת

(סי' ר"ח) שכי' דהטעם שלא אומרים י"ח ברכות, "דכולה בקשה". ד צ"ב למה תשמיט טעם הבבלי (ברכות לג.) דאזכירין באתה חונן משום דהבדלה הוא חכמה.

ה אכן יתכן לומר, דלא שייך לומר "טופס ברכות" כלפי תפילות מוצש"ק, כיון שאינו מכלל תפילות שבת. וע"י.

ו וכעני' **במחזור ויטרי** (סי' ק"מ) וז"ל "ילמדנו רבינו למה מתפללין בחול י"ח ברכות. ובשבת שאנו בטילין אין אנו מתפללין אלא ז' ברכות. כך למדנו רבותינו. למה אין מתפללין י"ח ברכות בשבת, אמר רב הונא מפני שאסור לו לאדם לתבוע צרכיו בשבת. ואמר האלקים. שבת זו מנוחה היא לישראל. שנאמר (מלכים א' ח) ברוך ה' אשר נתן מנוחה לעמו ישראל. למה לפי שהק' בחר בשבת תחילה. שנא' (שמות כ) וינת ביום השביעי. ובתפילה שאנו מתפללין בחול יש דברים דחול. כיצד אם היה אדם כסיל או חונן הדעת. אם היה בעל תשובה או הרוצה בתשובה. ואם היה בשבייה או גאל. אם היה חולה או רופא חולי. וכן כל שאר תפילות. וכו', ואם הוא מתפלל י"ח תפילות הוא נזכר מעשיו ומיצר ונמצא שם שמים מתחלל שמחלל את השבת. לפיכך תיקנו רבנן תפילה שאין בה צער משום

תכון תפילתי קטרת לפניך (תהילים קמ"א ב')

חוש הריח מיוחד לתפילה

כתב הגר"א על אסתר (ב, ה) "יש באדם ד' חושים, ראיה שמיעה ריח דיבור וג' מהם הוא בלמוד התורה, ראיה הוא לראות בתורה שבכתב, שמיעה לשמוע תורה שבע"פ, דיבור ללמד לאחרים, אבל ריח אינו צריך כלל לתורה אלא בחינת התפילה כמו"ש אשה ריח נוחה לה, ומרדכי הוא בחינת הריח כמו"ש בשמים ראש ומתרגמנין מרי דכיא שהוא בחינת התפילה. וע' בתנחומא (תצוה סי' י"ד) מכל קרבנותיהם איני רוצה אלא הריח וכאלו אכלתי ושתיתי שנאמר (במדבר כח) את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי תשמרו, תדע לך שמזבח העולה שהיה לקרבנות היה נתון בחוץ ומזבח הקטרת שהיה לריח נתון בפנים לפיכך נאמר למשה ועשית מזבח מקטר קטרת.

תפילת שמו"ע בלחש דומה לקטרת שהוא בחשאי

וכתב היערות דבש (ח"א דרוש ט') "ובאמת בגולה קדושת בית הכנסת יש לה קדושת היכל ממש, כי תפלה בלחש היא במקום קטרת, ויבא דבר שבחשאי, ולכן הוא מן הלב, כי משם עולה קיטור החיוני לראש והוא קטרת, וע"ז נאמר (מלאכי א, יא) בכל מקום מוקטר מוגש לשמי מנחה טהורה, כי אין לך מנחה טהורה יותר מתפלה בכוונה בלי מחשבה זרה ובתום לבב ונקי כפים, היא המגורשת רוחות רעות, היא המקשרת ישראל לאבינו שבשמים, ולכן נקראת קטרת, קשר בינינו לה".

ויש לציין לדבריו מש"כ הוזה"ק (ויקרא ר"ט ע"א) "כד ההוא סטרא בישא הוה חמי

המשך מעמוד ג'

ישלם להטריחו בתפילה ארוכה כתפילת חול, כדי שילך ויתענג".

היוצא מדברינו ב' דברים, א] ב' דרכים בביאור הענין של האיסור לתבוע צרכיו, א] משום 'ודבר דבר', ב] שלא יבא לידי צער בשבת. ב] ב' דרכים בביאור הענין דלא אטרחוהו רבן להתפלל תפילת י"ח, א] משום עונג שלא להטריח יותר מדי. ב] שלא יבא עי"ז לזכור צרכיו הפרטיים ולבא לידי צער בשבת.

הגדרת 'טופס ברכות'

כתב האור זרוע (הל' שבת סי' פ"ט) ד"אלקי נצור" היה רגיל לאומרה אחר תפילתו והורגלו גם בני"א כן מי [אצ"ל יכמי ש'] קבעו ותקנו בתפלה לאומרו גם בשבת. וכן הרחמן יצילנו מדקדוקי עניות וינקום נקמת דם עבדיו. אע"ג דלא תקנו חכמים לדבר, הואיל ותקנו והנהיגו העולם לאמרם, אין כאן בית מיחוש. ועוד כתב (סו"ס צ"ה) דאומרים בשבת אלקי נצור, אע"ג דיש בו כל המחשבים עלי רעה מהרה הפר עצתם" דטופס ברכה הוא. וכ"כ השבלי הלקט (סי' צ"ד) "יש מוכיחין מכאן שאין למעט בהרחמן שהרי טופס ברכות הוא". והב"י (סי' קפח) הביא דבריו והשיג עליו "ולמוכיחים מכאן דאין למעט בהרחמן לא ינעם לי דהרחמן תוספת שנהגו להוסיף מעצמם הוא ולא מיקרי טופס ברכות". אולם הדרכי משה כתב דהא"ז כתב כמו השבה"ל להתייר אמירת הרחמן. אמנם לא הובא מחלוקת זו בשו"ע.

אמנם הריב"ש (תק"י) מבאר דהגדר של טופס תפילה הוא רק דבר שהוא בתוך התפילה, שהרי כתב לענין אמירת אבינו מלכנו ביוה"כ שחל

ווי"ט, וז"ל "והאידא בעונותינו הרבים מאבדים הזמן בפיוטים ומסיבת אריכותם מפסיקין ומדברין כל אחד ואחד עד מקום שידו יד כחה ועיניה מוגת, ולמה אנו מתחשדים על רז"ל בעלי התלמוד ולא נקח מוסר השכל מהם דאמרינן בברכות (כא) דגברא בר חיובא הוא להתפלל י"ח שלומות אלא דרבנן לא אטרחוהו משום כבוד שבת, ובמסכת מגילה (כג) אמרינן נמי ובשבת ממחרין לבא וממחרין לצאת, והם רבים עתה עמי הארץ שאינם חוששים לדברי רז"ל ומטריחים עצמם ואחרים עמם, ולפי דעתם זאת מאחר שרבנן לא אטרחוהו משום כבוד שבת והם אומרים אי אפשר בתקנת חכמים כגון

עשנא דקטרת דסליק אתכפאי וערק ולא יכיל לקרבא כלל למשכנא, ובגין דלא אתזכי, ולא אתערב בההוא חדוה דלעילא בר קודשא בריך הוא בלחודו", וביאר המתוק מדבש "לא נתערב בשמחה ההיא של מעלה של עליית הקטרת רק הקב"ה לבדו, כי אינו קרבן שניזונת ממנו גם החיצונים מאברים ופדרים, אלא הקטרת כולה בקדושה, ואין כוחות החיצונים קשורים בו". ולפי"ז י"ל דזהו הדמיון לתפילה דצריך להיות טוהר ונקי מכל דברים חיצוניים. וכן מה שדימה תפילת שמו"ע שהוא בלחש לקטרת שהוא בלחש, יש להוסיף כע"ז סוף דברי הזוהר שם "בגין דחביבא כ"כ לא קאים ההוא מזבח אלא לגו [בפנים בחי'ל], דהאי איהו מזבח דברכאן אשתכחו ביה, ועל דא סתים מעינא [אין הברכה מצויה אלא בסמוך מן העין]".

קטרת ושמו"ע הם עבודת קודש הקדשים

ועוד יש דבר שדומה תפילת שמו"ע לקטרת, דקטרת היא העבודה הנעשית בקדשי הקדשים לפני ולפנים, [ואף שהיה ג"כ הזאת של הפר ושעיר, אבל לא היה עבודתו מיוחד לקד"ק דהיה בהם זריקות בחוץ ג"כ], ואינו רק מצד עבודת יוה"כ, שחלק עבודת היום היה עשיית הקטרת, אלא הוא מצד הקדש הקדשים, דכניסה לתוכו היה מחייב כל סדר הבאה הנא' בהפרשה], וכמבואר בדברי הגר"א (הובא בחכמת אדם בסוף ח"א) ע"פ דאהרן היה לו היתר מיוחד ליכנס בכל שעה שהיה רוצה לבית קד"ק, רק שיכנס בסדר הזה של הקטרת. והרי מציונו בתפילת שמו"ע שכתב השו"ע (צ"ד ב') שלפני שמו"ע יחשוב שהוא כנגד ארץ ישראל לירושלים ולמקדש ולבית קדשי הקדשים, ופ' המ"ב (ספ"ג) [מהפרישה] "ור"ל שיחשוב בלבו ורעיונו כאלו הוא עומד במקדש אשר בירושלים במקום קודש הקדשים".

יחיד דאין קרבן נדבה בא בהם, אבל הפרשיות אין הפסד לאומרן כקורא בתורה". משמע מדבריו, שדוקא את היהי רצון שלאחר קרבנות הנדבה אין אומרים, משום שאין מקריבין קרבן נדבה בשבת, אבל לאחר אמירת הקרבנות שכן מקריבים בשבת, וכגון קרבן התמיד, שפיר יכול לומר היהי רצון, ואין בזה משום בקשות בשבת. וכ"כ הפמ"ג (שם) וז"ל "ומיהו אחר פרשת תמידין ומוספי צבור יאמר יהי רצון ופשוט".

ויש לדון לענין היהי רצון הנדפס בסידורים לפני אמירת התמיד "יהי"ר... שתרצם עלינו ותמחל לנו על כל חטאתינו וכו'", דיש בה בקשת כפרת עוונות. וע' במג"א (סי' רפ"ח סק"י) "ומותר לומר בשבת אלקי עד שלא נוצרתי וכו' דאינו אסור שאלת צרכיו אלא כשמבקש על חולי או פרנסה ודומה לו שיש צער לפניו, אבל חרשת עוונות טוב לומר בכל יום". והובא במ"ב שם (סק"ב), והוסיף "כיון שאינו אומר בלשון וידויו", ובשעה"צ כתב דבעלמא וידיו אסור, ורק היכא דיש היתר להתענות מותר להתנדות כמש"כ לעיל (סק"ח). אולם כאן שאינו אומר בלשון וידיו אלא "יהי"ר... שתרצם עלינו ותמחל לנו על כל חטאתינו", שפיר דמי. וכ"ז מעיקר הדין, אולם למעשה כתב היעב"ץ בסידורו (בהלכות לפני שחרית לשבת) דאין לומר היה"ר הכתוב לפני הקרבנות, אלא מספיק לומר הרבון העולמים הכתוב לאחריהם לפני העבודה, (היינו לפני איחור מקומן). ולכאורה אין כוונתו מעיקר הדין, אלא דאין ראוי, וכלשון לפני"ז "וקרבנות כמו בימות החול, אלא דאין ראוי להאריך לשון בקשה עם פרשת העקידה כבחול וכו'.

ואמר להם קהא רצא דיהא לכוון בעותכו".

יא וע' בלבוש (סי' תקפ"ד) ואם הוא שבת אין אומרים אבינו מלכנו. יש אומרים הטעם מפני שהוא תחינה והרעה בפה ואין מריעין בשבת, ואין זה נ"ל טעם נכון בראש השנה ויום כיפור שבמשונים בתפילתם, ועוד שהרי הרבה פיוטים של תחינה וסליחה שאומרים, אבל נ"ל הטעם כמו שכתבתי שלא נתייחד אלא כנגד האמצעיות שעיקר תקונם לא היה אלא בחול, לפיכך כשחלים ראש השנה ויום כיפור בחול כיון שיום זה אינו קבוע להיות בו ראש השנה לעולם.

בשבת "שלא לאמרו כיון שאין זה מנוסח התפלה עצמה והוא נוסח שאלת צרכים לעצמו, אבל שאר הסליחות והבקשות הנהוגות לומר בתפלה עצמה בשאר יוה"כ אין צריך לשנותן מפני שחל בשבת אף אם יש בהן שאלת צרכים. וזהו שאמרו בירושלמי וכו' טופס ברכה כך היא, כלומר וכיון שהוא צריך לומר ברכה זו אין לשנות מטבע הברכה ממה שהוא אומר בחול, שאין אסור שאלת הצרכים אלא להוסיף על מטבע הברכה, או כששואל לעצמו שלא בתוך ברכה הצריכה לו". ומבואר, דכל מה שאינו בתוך התפילה אסור. והגר"א באמת הקפיד שלא לומר מ'הרחמן הוא יפרנסנו בכבוד' ואילך כמש"כ במעשה רב החדש. ובאמרי נועם (ברכות מח ע"ב) מביאים מהגר"א שאין לומר אלקי נצור בשבת אלא לפני יהיו לרצון דבזה הוי חלק של שמו"ע, ע"ש.

אמירת תחנונים באמירת עקידה וקרבנות בשבת

הנה לענין אמירת העקידה, כתב היסוד ושורש העבודה (שער ב פ"י) בשם בעל הישתי ידות' דיוכל לאומרה, אך אין לומר התחינה. וז"ל היעב"ץ בדיני שחרית לשבת, "נראה שאין ראוי להאריך לשון בקשה עם פרשת העקידה כבחול אלא אומר או"א זכרנו בפקודת ישועה ורחמים, משמי שמי קדם, וזכור לנו ברית אבות ועקידת יצחק בין אברהם, ודיו". משמע דמעיקר הדין מותר, אלא דראוי יותר לקצר. ולפי מנהגינו שאומרים הרחמן, כיון דהוא חלק הנוסח התפילה שאומרים בכל יום, אינו אסור מעיקר הדין, דהוי בכלל טופס ברכה.

והנה המג"א (או"ח סי' א' סק"א) הביא בשם הש"ה "דבשבת ויו"ט לא יאמר יהי רצון [אחר אמירת קרבנות

זו ואינם חוששין לכבוד שבת ראוי היה להם שיתפללו י"ח שלומות". י יש לדייק כמה לא הוכיח אלא מנוסח זה, אבל שאר הנוסח כיון דהוא בקשות רוחניות מותר בשבת, ובספר דרך ישרה הביא מ"י שריה דיבליצקי וצ"ל להוכיח כן מדברי הוזה"ק (וזהר חדש בראשית) יוסי פ' בן דראה איש ואשתו שהיו מתפללים בכל שבת "דיהא לנא בר, דיקלח פולקניה, בר דחיל חסא, בר דקעביד פיקודות, ולא יסטי מאורקתא לקמינא ולשטאקא. אקרינא להו, קהא רצא דיהא לכוון בעותכו, דהא לשום שמים קא עבדתין",

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

פינחס תשפ"ד

הריגת כזבי

א'. [כ"ה, י"א] "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי". וכתב רש"י בד"ה "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן" וז"ל, "לפי שהיו השבטים מבזין אותו וראיתם בן פוטי זה שפיטס אבי אמו עגלים לע"ז, והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן". ונראה שטענתם התבססה משום שסברו שהריגת זמרי היה בגלל ע"ז של פעור, אבל האמת היא שהוא הרגם מדין בועל ארמית שהיינו זנות, וממילא אין שום ממש בטענתם, וכ"כ התורה חיים בסנהדרין [פ"ב]. אמנם לאחר העיון נראה לא כך, שהנה איתא בגמ' בסנהדרין [פ"ב] "ובעל בת אל נכר - זה הבא על הנכרית, וכתוב בתורה וכו' אמר רבי חייא בר אבוי, כל הבא על הנכרית כאילו מתחתן בעבודה זרה, דכתיב ובעל בת אל נכר וכי בת יש לו לאל נכר אלא זה הבא על הנכרית, ומבואר שמי שבוועל אשה נכרית יש בזה שייכות לעב"ז, וטענתם הייתה שאבי אמו עבד עב"ז ממש, היאך תהרוג אחד שרק עבר על דקות של ע"ז. והגאון הגדול ר' אברהם נח גרבוז זצ"ל סייע לי מהרמב"ם בפ"ב מאיסור"ב ה"ה שהבועל בת גר תושב אין הקנאים פוגעים בו [ורק לוקה], וביאור העניין הוא כנ"ל, שכיוון שלא עובדת עב"ז לכן אין בזה את החומרה של ובעל בת אל נכר. ועי'. (מחזה אברהם להג"ר אברהם קופרמן שליט"א)

מה בא לתקן

[כ"ה, י"א] "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי". כתב התורת חיים בסנהדרין [פ"ב] דברים נוראים וז"ל בד"ה "לא כך למדתי וכו' אמר ליה קריינא דאיגרתא כו" וז"ל, "נראה דמהאי טעמא זכה פנחס לתרין נשמתין דנדב ואביהוא כדאיתא בזוהר כדעל פנחס בין כמה אוכלוסין פרחא נשמתיה מיניה ותירין נשמתין דהוו ערטילאן בלא דוכתא אתכלילו בה ואתקריבו בחדא ואתהדרא נשמתיה כו' לפי שהוא תיקן חטאן של נדב ואביהוא למ"ד שמתו על שהורו הלכה בפני משה רבן ופנחס לא עשה כן אף על גב דהלכה זו דהבועל כותית נתעלמה אפילו ממה אפילו הכי לא רצה לעשות מעשה מעצמו בלא רשותו של משה וא"ל למדתי בדתך מהר סיני וכו' עד שנתן לו רשות וא"ל קריינא דאיגרתא כו' ופסטא דקרא משמע שחטאו באש מה שהקריבו אש זרה אשר לא צוה אותם ובזה פגמו מהאש אשר ירד מן השמים שנא' ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח וגו' וירא כל העם ויראו ויפלו על פניהם לכן אתא פנחס ותיקן החטא ההוא דפנחס היינו אליהו וגבי אליהו כתיב והיה האלהים אשר יענה באש וגו' וכתוב ותפול אש ה' ותאכל את העולה וגו' וירא כל העם ויפלו על פניהם וידוע כי טעם סוד הגלגול הוא כדי שיתקן האדם מה שחטא כבר". (מחזה אברהם)

האם פינחס אכל תרומה

ג'. [כ"ה, י"ג] "והייתה לו ולזרעו אחרי ברית כהנת עולם אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל".

ועי' ברש"י בד"ה "ברית כהנת עולם" שמביא את דברי הגמ' בזבחים [ק"א]: ששם איתא "לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי", ויש שיטה נוספת המובאת שם בגמ' שלא נתכהן פנחס עד שעשה שלום בין השבטים [והיינו באר"י בזמן יהושע שבנו בני גד ובני ראובן את המזבח בעבר הירדן],

והנה קודם לזה לכא' היה זר לחלוטין.

אמנם המשך חכמה לעיל בפרשת קרח [י"ח, י"א] עה"פ "כל טהור בביתך יאכל אותו" כתב שמילת 'כל' באה לרבות שלמ"ד שלא נתכהן פנחס עד שעשה שלום בין השבטים, פנחס אכל בתרומה מדין 'זרעו של אהרן', שהרי הוא לא גרוע יותר מבנותיו של אהרן שאוכלות בתרומה. ושמעתי שבחזו"א כתב שלא היה רשאי לאכול. [ואף הגר"א גניחובסקי זצ"ל תמה על המשך חכמה]. (מחזה אברהם)

מי הוא נמואל

ז'. [כ"ו, ט'] "ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא דתן ואבירם קריאי העדה אשר הצו על משה ועל אהרן בעדת קרח בהצתם על ה'". הנה בפסוק זה מצאתי צדיק יסוד עולם, והוא נמואל, שהרי היה אח של הרשעים דתן ואבירם, ואפ"ה לא למד ממעשיהם ונהיה כמותם, והוא דבר מבהיל. ובספר למכסה עתיק [למרח"ג קניבסקי זצ"ל] בפרשת קרח מביא ממדרש תימן שאון בן פלת הוא נמואל בן אליאב בן פלוא, עיי"ש. ולפי"ז באמת למד ממעשיהם אלא שאשתו הצילתו. (מחזה אברהם)

הקוד של קרבות המוספים

גסי הגאון ר' בן ציון זילבר שליט"א היה חולה בבחורותו בשחפת והיה מאושפז כמה חדשים בבית חולים ברוסיה ושם אסור שום סממן דתי, ושאל את אביו-מרח"ה הגה"צ ר' יצחק זילבר זצ"ל כיצד יכול הוא לזכור בחגים את מספר הפרים אילים וכבשים שהקריבו כדי שיוכל לאומרם בתפילת מוסף. [- זה מה שהטריד אותו!!! דרגות שאינן נתפסות] והשיבו אביו שיש סימן פשוט, 217, דהיינו חלק מהחגים שהם ר"ח פסח ושבועות מקריבים 2 = שני פרים 1 = איל אחד 7 = שבעה כבשים בני שנה תמימים, ובחלק מהחגים שהם ר"ה יוכ"פ ושמיני עצרת מקריבים במקום שני פרים רק פר אחד. [וכ"ז לא שייך בסוכות ששם יש מספרים אחרים לחלוטין]. (מחזה אברהם)

צורת הקנאות

[כ"ה, י"ב] "לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום". בספר מצוות השלום של הרב אפשטיין ז"ל מארה"ב מביא בהערה את הפסוק כך, שהנה ישנם אנשים 'קנאים', אבל הרבה מהם כל קנאותם היא סה"כ פורקן מידותיהם הרעות, שיכולים להוציא את זה רק במסווה של לש"ש, שאם הם יוציאו את כעסם בבית יאמרו שהם בעייתיים בשלום בית, ואם על חבריהם וכו', ולכן מוציאים זאת כביכול לש"ש ובזה לא אומרים להם ועליהם כלום.

ואם יש אדם שהוא כל כולו מידות טובות ורודף שלום ואפ"ה הוא כועס ומקנא הרי זה מורה שהוא עושה זאת לש"ש שהרי זה היפך טבעו. וזה מעיד הקב"ה על פנחס, לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום, דהיינו שאני נותן לו עדות שכל כולו הוא שלום, וממילא בהכרח שקנאותו היתה לש"ש.

ופעם דרשתי זאת בשמחת שבע ברכות, ונכח שם הגר"א וויס שליט"א וכששמע זאת אמר שהנה יש את שיטת ר' אשי שאומר בגמ' בזבחים ק"א: שלא נתכהן פנחס עד שעשה שלום בין השבטים עיי"ש, וא"כ לאמור נוחא מאד, שאחרי שרק אחר שראו שהוא איש שלום שעושה שלום בין כולם אז נתכהן, שהרי בזה נתגלה למפרע שכל קנאותו הייתה טהורה לחלוטין. (מחזה אברהם)

פרשת פנחס

פתיחת קופסאות ובקבוקים

סעודת ליל שבת

א. קופסאות שימורים או קופסאות קרטון של חלב וכד', שראויים הם לשימוש חוזר אחרי פתיחתם והוצאת תכולתם, לדעת החזון איש (או"ח ס' נא ס"ק יא) אסור לפתוח בשבת, כיון שבשעה שפתחתן נעשים לכלי, והרי הוא כבונה כלי בשבת, ולשיטתו אפילו אם אין בדעתו להשתמש בהם שימוש נוסף אסור לפתוח. ויש מקילים לפתוח קופסאות שקיות ואריזות שאין רגילים להשתמש בהם שימוש חוזר. וכדי לצאת ידי כל השיטות, קודם הפתיחה ינקב את הקופסה בצדה או מלמטה, ששוב אינה ראויה לשימוש נוסף, ואחרי הפתיחה יעביר את כל התכולה לכלי אחר (ש"כ ג' ס' ס"ק ג'). **ב.** לכתחילה ראוי לפתוח לפני שבת את כל הבקבוקים והקופסאות שבתכולתם רוצה להשתמש בשבת (ש"כ פ"ט ס"א).

סעודת יום שבת

א. שקיות שרגילים לשפוך את תכולתן מיד עם פתיחתן [ממתקים וכד'], מותר לפתח אותן בשבת, ויקפיד לפתוח אותן שלא במקום האותיות. הפותח שקית טישו לא יפתח לפי הסימונים שבה, אלא יקרע את האריזה באופן שלא תהיה עוד ראויה לשימוש. לדעת הגרשו"א זצ"ל מותר להפריד בין שני גביעי לבן המחוברים יחד, ויש מחמירים וסוברים שיש בו איסור מוחלט. **ב.** הפותח קופסה או בקבוק בדרך איסור, ולאחר מעשה התברר לו שעשה שלא כדין, אין המאכל או המשקה נאסרים באכילה או בשתייה, כיון שהאיסור לא נעשה באוכל עצמו (ס' ס"ק כד).

סעודה שלישית

א. מותר להסיר את האלומניום הנמצא בקופסת קפה נמס (ש"כ ג' ס"ק יב). אסור לפתוח בקבוק יין שהפקק שלו עשוי מאלומניום, כיון שעם פתיחתו עושה את הפקק לכלי, אלא ינקב את הפקק בסכין וכד' כדי שיתקלקל ואז מותר להסיר את הפקק, ובלבד שיעשה את הנקב גדול עד שהמכסה לא יהיה ראוי עוד לשימוש כמכסה. **ב.** פקק העשוי מפלסטיק שקודם חיבורו לבקבוק היה לו צורת פקק, מותר לפתח אותו בשבת (ש"כ פ"ט ס"ק יח). ויש מחמירים שלא לפתוח בקבוקים כלל.

שאלות מוסר

שאלות מתורת המוסר בנושאי הפרשה ותשובותיהם הלקוחות מתוך תורת שיחותיו של המשגיח

הגאון הצדיק רבי משה אהרן ברודרמן זצוק"ל על פרשיות השבוע

גיליון מס

פרשת פנחס

הקדמה:

לשון חז"ל 'כל שלא נבנה בית המקדש בימיו, כאילו הוא החריבו', הראשונים העבירו את התקרה והאחרונים פעפעו אותו, (ירושלמי יומא א, א) 'וכל כך למה שלא עשו תשובה', בזה שלא עשו תשובה אז ממילא פעפעו את בית המקדש.

השאלה: וצריך ביאור שלא סגי בזה שכאילו נחרב בפועל בימיו, אלא עוד מחמירים עליהם שהוסיפו החורבן ביותר ומדוע זה?

התשובה: העניין, לכאורה מצד מבט הגשמי והחיצוני אם כבר נחרב הרי כבר נעשה מעשה וזה הגרוע ביותר, מה שאחר כך הוא רק המשך המצב הקודם הגרוע, לא מובן איפה איך שייך תוספת חורבן אחרי חורבן, הרי הבית כבר איננו כי נשרף ונחרב?

אך האמת היא, שלא כך הוא המבט האמיתי הרוחני, אין החורבן רק בשריפת העצים והאבנים, ואין בזה גמר מעשה, חורבן הבית ביטא מדרגה מסוימת ברוחניות שהגיעו ישראל אליה, אשר היא היא חורבן הבית!

הרחב דבר:

דבר זה נתפרש בגמרא שקדם לחורבן המקדש 'עשר מסעות נסעה שכינה', פרש"י: נסעה שכינה להסתלק מעל ישראל מעט מעט כשחטאו, עכ"ל.

כלומר השייכות והדבקות בקדושה הלכה ונתמעטה רחמנא ליצלן עשרה מיעוטים, מיעוט אחר מיעוט עד שהגיע מצב כזה של חסרון הקדושה רחמנא ליצלן כל כך שהוא מצב של חורבן בית המקדש, כי בית המקדש הוא מקום שמשם מקבלים קדושה ורוחניות, ואם אין מקבלים, לאותה קדושה ולאותה רוחניות, זה מביא וגורם לידי ביטול המקום והכלים שמהווים משפיעים ונותנים של אותה רוחניות.

נמצא שמצב החורבן אינו מצב שעבר שהיה בזמנו ועתה אינו, אלא זה מצב שגם בהווה הוא קיים ועומד, הכח המחרב עומד ומחריב, ומנע קיומו של בית המקדש, ומשום כן כל שלא נבנה וכו' הרי שיש כאן מציאות של חורבן לא רק מניעת הבנייה, כי החורבן הוא מצב של הווה תמידי, ולכן האחרונים חמירי במידה מסוימת, כי את הראשונים אי אפשר לתבוע על כך שאתם רואים שאין לכם בית המקדש מדוע אתם מחשים ושותקים זהו טענה על האחרונים שחסרון המקדש עומד לנגד עיניהם, וטענה זו היא חמורה יותר עד שחז"ל אמרו שאם חורבן בית המקדש הוא 'העברת התקרה של הבית' שהקירות והעמודים עדיין קיימים, הרי שהאחרונים שאין מתעוררים מחמת ראות עיניהם הרי זה בבחינת פעפוע של הבית מחריבו ביותר.

ומעתה אותו עניין המוזכר בחז"ל שנקבע עליו יום תענית הוא יום י"ז בתמוז, יום שנבקעה העיר, שהובקעה החומה הרי זה על מדרגה מסוימת של מיעוט הקדושה, שיש מדרגת קדושה 'בתוך החומות' שהיא למעלה מאשר 'חוץ לחומות' וכמו שמוזכר הלכות מסוימות של אכילת קדשים מעשר שני ורבעי, שנאכלין רק בחומות, ויש שרק כשהחומות קיימות, ואם שלטו האויבים בחומה נתמעטה קדושה, והרי זה שאותה מדרגה גם בעם ישראל היא בשלטון הרע והאויב, ויש בו מן המיעוט בקדושת עם ישראל וירידה ממדרגתם.

ועניין מסויים יש בעניין החומות 'חומות ירושלים' כי הנה לחומה יש עניין של חציצה על הפנים מפני החיצון, ועוד שזה יוצר את הפנים, את אותה המציאות שהיא בפנים לחומה, מקום שהוא כינוס לקדושה.

צא וראה שייחסו מעלה מיוחדת לחומות שהרי הנביא מזכיר 'על חומתיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה', וערש"י שה"ש (ה, ו) מצאוני השומרים הסובבים את העיר הכונו פצעוני נשאו את רדידי מעלי שומרי החומות, פרש"י 'אף

מלאכי השרת שהיו שומרים חומותיה כענין שנאמר (ישעיה סב) על חומתיך ירושלם וגו' הם הציתו בו את האור כענין שנאמר (איכה א) ממרום שלח אש וגו', עכ"ל.

והמובן בזה הוא כנ"ל, שאותה מעלה ומדרגת קדושה של החומות שעל זה היו מופקדים מלאכי מעלה, מלאכי קדושה ורוחניות, הם עצמם הפכו להיות סיבה לסילוק החומות, כיון שעם ישראל לא היו שוב באותה מדרגה של קבלת קדושתם והשפעתם, ממילא הוצרכו להסתלק מהם, וזה עצמו מביא חורבן וסילוק החומות הקיימים בגין אותה קדושה עליונה.

השאלה: הנה מפורסם מה שביאר מרנא הגר"ח מוואלוז'ין זצוק"ל על מאמרם ז"ל (תענית ל:) כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ולמדו זאת ממקרא 'שישו איתה משוש כל המתאבלים עליה' ומתעוררת כאן שאלה דהוי לי' למימר יזכה ויראה בשמחתה לעתיד ולא בלשון הווה 'זכה ורואה'?

התשובה: וביאר זאת דהגמ' בפסחים (נד:) גזירה על המת שישתכח מן הלב ולעומת זאת על מי שסבורים עליו שהוא מת והוא חי, אמרו ז"ל שאין אדם מקבל עליו תנחומין, כמובא ברש"י על המקרא שנאמר על יעקב אבינו 'וימאן להתנחם' (והוא בבראש"ר וסוף מסכת סופרים) כלומר כשאין אדם מתנחם על מתו, הרי זה מורה שאותו אדם שסבורין שמת לא מת ועדיין חי הוא, וממילא כשחזינו שבני ישראל ממשיכים להתאבל על ירושלים ועל חורבן המקדש, הרי זה לאות שאין ירושלים אצליהם בגדר מת, היינו שאמנם היה בית המקדש קיים ועכשיו עבר ובטל מהעולם, אלא שמרגישים שעדיין בית המקדש דבר חי וקיים גם עתה. אלא מה שכן קרה הוא 'ומפני חטאינו נתרחקנו מעל אדמתינו, ואין אנחנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות לפניך', ועתידין אנו לחזור לבית המקדש, וזהו המובן 'זוכה ורואה' כבר עתה בשמחתה, בשמחת קיומה התמידי והנצחי של ירושלים, היינו היות המקדש מציאות של קיימא, אף שהורחקנו ממנה, אבל לא נתבטל ולא נעקר ח"ו ממציאות הבריאה.

ויש להתבונן מהי הסגולה שרק המת הוא משתכח מהלב, ולא מה שנעלם ונבלע בין האומות, וזאת אפי' אחר שנים רבות, והתשובה היא כי הקשר והשייכות בין האדם לקרוביו, קרובים אלו שחייב עליהם בדיני אבילות, אין הוא עניין וקשר חיצוני ששניהם נמצאים באותה משפחה אחת, אלא יש קשר פנימי של הרגשת שייכות ואחדות ביניהם, והרגשת הקשר קיים כל זמן שהאדם חי, אז הוא מרגיש את מציאותו של קרוביו אשר חיים הם, אבל כאשר נסתלק אחד מהעולם שאין הוא קיים בעוה"ז, שוב אין הקשר ביניהם בפועל, אין הרגש הקשר קיים, וממילא גזירה היא שישתכח מהלב, מודגש מהלב לא מידיעת השכל שמוסיפה להתקיים אבל אין זה הרגש שחי בקרבו אותו הרגשת השייכות אל אותו אדם.

כל זה אמור כלפי עניין הרגשת מציאות של בשר ודם אל מי שקרוב אליו, מי שקרוב וקשור עם הרגשי לבבו, ועל אחת כמה וכמה הרגשי כלל ישראל של שייכות עם השראת השכינה בעולם הזה, של שייכות עם בית המקדש שייכות בין קודשא בריך הוא וישראל אשר אחז"ל ש'חד הוא', אשר גם אם חרב חרב המקדש ונתבטל הגילוי הגדול של השראת השכינה, אך לא נתבטל מן הלבבות אף שזה מוסתר ועלום, אבל מעת לעת ע"י מצבים וסיבות שונות, זה מתעורר ומורגש בלבבות בני ישראל, כמו שנאמר כותל מערבי הנה הוא עומד אחר כתלינו ושם מתעורר ביותר הרגשת קירבת כלל ישראל לשכינה, ואחד מהסיבות הוא כאשר מתעורר ומרגיש חסרונו של בית המקדש, חסרון שלמות הגילוי וההשפעה הרוחנית של בית המקדש, הרי זה מעורר ומגלה שבפנימיותם של כלל ישראל עדיין חי הרגש מציאותו, ובכך הוא בבחינת זוכה ורואה בשמחתה.

פלפולא דאורייתא

שיעורו של הגאון רבי רפאל סויד שליט"א

ראש כולל שערי רעה

פרשת פנחס תשפ"ד

גיליון מס' 34

דרכי הכתיבה התורנית

שהלא היו גדולי עולם שהעניקו חמה בקומתם, והיו מנהיגי הדור שלפני השואה, וכיום זכרם כמעט ואבד, מחמת שלא עסקו בכתיבה, כגון רבי אליהו חיים מייזל אב"ד לודז', שהיה גאון עצום, וכיום כמעט ולא יודעים חידושי תורה ממנו, משום שאין לנו ספרים ממנו, וכן הגאון רבי אבלי פאסוועלער שהיה ראב"ד וילנא בחיי הגר"א, ורק חידוש הלכתי אחד מפורסם ממנו [בענין מי ששכח לומר המלך הקדוש בלילה ראשון של ראש השנה שאינו חוזר], ובשנת תש"מ הוציא לאור מכון ירושלים ספר באר אברהם מכת"י של חידושי, וכן הגאון רבי שמחה זליג ריגר המו"צ דברסק, שמעט מאוד מחידושי נשמר לאורך השנים, ואפשר לראות זאת בהסכמות לספרים מפורסמים כדוגמת המשנה ברורה שלא כל המסכימים מוכרים כיום, ויחיד סגולה ממש זכו שלמרות שלא עסקו בכתיבה, היו תלמידים שעמלו על כתיבתם, כדוגמת מרנן הגר"ש רוזובסקי והגר"ש אלישיב, ולמרות זאת, אין ספק שאם הם עצמם היו כותבים את חידושי תורתם, הדבר היה מונע טעויות, אי הכנות, וסתירות בדעתם.

ויש לדעת שבימינו האפשרות להרכיב תורה בע"פ הצטמצמה מאוד, משום שציבור האברכים גדול מאוד כן ירבו, בלעה"ר, ומאידך גיסא כמות המשרות התורניות לא גודלת בהתאם, וממילא העיסוק בכתיבה יכול להביא פתרון לאברכים רבים המרגישים שיש להם מה לומר בנושאים מסוימים, אולם כיום אינם יכולים לתת לכך ביטוי.

מעלה נוספת שיש לכתיבה על מסירה בע"פ, שכתבה היא הצעה, ושיעור הוא מעשה הנחלה, ולכן באופן טבעי בד"כ לכתיבה תהיה יותר תועלת ממסירת שיעור, משום שכתבה יכולה להגיע לרבבות אנשים, וכיום חיים בדורנו אנשים שזכו להרכיב תורה לרבבות אנשים מפי כתבם, ואין מי שזכה לכזה כמות של תלמידים בשיעורים בע"פ, אם כי דרך שיעורים בקול הלשון אפשר להגיע לקהל יותר רחב [אכן, כמובן בשיעור יש לכך השפעה עצומה יותר על הנפש, וידוע החילוק שבשיעור מסבירים גם מה לא נכון ואילו בספר רק את מה שנכון לומר] וכן בשיעור אי אפשר להעמיס מידי הרבה חומר, משא"כ בכתיבה, וכן בשיעור ישנם המעוניינים בקצב יותר איטי או יותר מהיר, ואילו בכתיבה, כל אחד קורא בקצב שלו.

ולעיתים אברך שניגש למלאכת הכתיבה אינו יודע איך מתחילים למצוא חומר, והאמת היא שהדבר קל מאוד, ראשית אם יש לו אוצר

דורנו זכה להדפסת חידושי תורה כפי שלא היה מעולם, וללא ספק מהשואה ועד היום יצאו לאור יותר ספרים מאשר ממתן תורה ועד השואה, וזה משום זמינות הדפוס, וכן ריבוי הספרים הוא מציאות שלא הייתה בעבר, וכיום בכל בית ממוצע יש יותר ספרים ממה שהיה בבית כנסת ממוצע לפני השואה, ומלאה הארץ דעה את ה', וישנה מעלה רבה בכך שהחכמה זמינה לכל, וכמעט אין מי שרוצה להגיע לספר ואינו יכול, לא מחמת מרחק, ולא מחמת עלות כספית, וכן הספרים נמכרים במחירים זולים מאוד, שרובם המוחלט אינם רווחיים, אלא במטרה לזכות את הרבים.

והנה לכתיבה יש מעלות רבות, ונביא מקצתם, א'. הדבר מביא לבהירות גדולה בנושא הנלמד, משום שאם העט אי אפשר לרמות ולהסביר לו כתנועות ידיים. ב'. הדבר מביא לסיפוק גדול, ולראות את תוצאות הלימוד בעיניים, וכבר המליצו ע"ז (עיין מהרש"א ב"ב יב) "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו". ג'. הדבר מועיל לזיכרון, גם משום שיכול לראות את מה שלמד לאחר זמן רב, וגם משום שעצם הכתיבה גורם לזכור טוב יותר. ד'. הדבר מהווה זיכוי הרבים, מכיוון שלעיתים רבות, גם אם כעת אין לכך ביקוש, אולי לאחר שנים רבות יהיה ביקוש לכתבים של אותו ת"ח, או לשיעורים של רבו של הכותב.

ובימינו נעשתה המלאכה קלה לאין שיעור מאשר בעבר, וזאת מכמה סיבות, א'. כתיבה במחשב: ישנם אברכים רבים שכותבים את חידושי תורתם ישירות למחשב, וחוסכים בכך זמן יקר של הקלדה, וכן כסף, וכן יכולת לתקן ולמצוא דברים שכתב, אולם יש שמתנגדים לכך, וקטונתי מלהביע דעה בנושא, ב'. אוצר החכמה: כיום אין צורך להדפיס ספר בעלות רבה, אלא אפשר לכתוב ספר ולהעלותו ישירות לאוצר החכמה, ואנשים רבים יכולים להגיע דרך תוכנת החיפוש, ואין לדעת כמה אנשים יקראו בזה, ג'. קבצים תורניים: ישנם כיום קבצים תורניים רבים, וכן מאספים תורניים, כגון אהלי טהרות וכדו', שיש להם רבבות קוראים, וכ"ז ללא עלות, ובקלות רבה, וניתן לקבל במייל שנכתב בסוף המאמר את רשימת הקבצים התורניים, פרטי המאמרים שניתן לשלוח, ודרכי ההתקשרות עמם, ד'. תורה דיליה: כיום ישנו ארגון נפלא בשם תורה דיליה שמאוד מנגיש ומוזיל את עלויות הדפסת חידושי ומומלץ מאוד לעבוד עמם, ויש בכך תועלת רבה.

וכתיבה היא הערובה כמעט היחידה שתורתך תישאר חקוקה לנצח

ריבוי הספרים, ואם משום ריבוי אפשרות החיפוש, ודוגמא לדבר האדם שהמציא טכנולוגיה חדשנית בימינו, אף אם היא חידוש עצום, אולם הוא מבוסס על מי שהמציא את החשמל והטלפון וכו', שהם הרבה יותר מבריקים ממנו, אולם הוא הגיע כעת לתוצאה טובה יותר מהם, מכיוון שהוא בנוי על ההמצאות שהם המציאו, וזה כננס הרוכב ע"ג ענק. ולסיכום הדברים, ישנו הבדל בין ירידת הדורות ב"גברא" או ב"חפצא", ודו"ק.

¹ ויש לדעת שבכך החכמה האנושית גודלת לממדים עצומים, שאם בעבר כל אדם ידע רק את הידע ששמע מאנשים בע"פ, ובאופן טבעי זה מאוד מוגבל, הרי שאדם שמבוסס על הרבה ספרים, מקורות המידע שלו רחבים הרבה יותר, ואמנם זה ברור שישנה ירידת הדורות עצומה, אולם זה ברוחב הדעת וסברת הלב, אך בידיעה המעשית [כלומר, לא כמה שאדם זוכר בראשו, אלא לאיזה כמות חומר הוא יכול להגיע], בדורנו ישנה כמובן הרבה יותר ידיעה, אם משום

החכמה, הרי שהדבר ממש פשוט, שאפשר לחפש לפי מילים מסוימות, וכל השפע התורני נגלה מול עיניך, וכן יש כיום את הדבר הנפלא ששמו "מפרשי האוצר" שאפשר לסמן כל קטע בגמ' וברש"י ותוס', ולראות מיד את כל מה שכתבו על הקטעים הללו.

אולם אף למי שאין לו אוצר החכמה, הדבר לא מסובך, שהלא כל מה שצריך זה בסה"כ קצה חוט, דהיינו שאם יש לך שאלה בדיני לחם הפנים, מה שאתה צריך זה רק למצוא את הגמ' שעוסקת בנושא שקשור לזה, ומשם מתקדמים לרמב"ם שמצוין על העמוד, משם לספר המפתח, וכל ספר מביא את חבירו, ובתוך זמן קצר מגיעים לעשרות מקורות.

וחשוב מאוד לעבוד בצורה של סקרנות, דהיינו ברגע שאדם פוקח עיניים וכל מציאות שיש לו הוא מתחיל לחשוב מה ההלכה אומרת ע"ז, כגון הוא רואה יח"ד בבנין שלו, ומתחיל לדון האם הדייר שם חייב לשלם ועד בית כמו שאר השכנים, והוא נוסע במונית ומסתפק האם נהג מונית יש לו דין פועל או קבלנות, וכן הלאה, וברגע שהשאלה עומדת אצלו בצורה חווייתית הוא מעוניין יותר למצוא לה תשובה.

מכונים תורניים: דורנו התברך במכונים תורניים שעושים עבודה מופלאה, כגון עוז והדר, מכון המאור, אנציקלופדיה תלמודית, מוסד הר' קוק, מכון ירושלים, אהבת שלום, זכרון אהרן, ועוד, [ונחו דבר שלא היה בדורות קודמים, ודבר זה מביא ליצירות מופלאות דוגמת מתיבתא, שאף האדם המוכשר ביותר מסתמא לא היה יכול לחבר יצירה כזו לבדו, משום שהיא דורשת כישורים סותרים במידה מסוימת] ואברכים המתאימים לכך יכולים לעבוד עמם על יצירות נפלאות שעתידות להעשיר את ארון הספרים היהודי, ואף לקבל על כך מתן שכרה בצידה.

הפצת הספר: לאחר שהספר יוצא לאור, השלב הבא הוא לדאוג להפצתו, ויש בכך כמה דרכים, א'. הפצת הספר של י. בלוי, שנמצא בכל בית כנסת מרכזי, יש לכך פרסום עצום, ותועלת גדולה, כמובן שדבר זה עולה כסף, ב'. מכון צוף של ר' נתן פלדמן, שיש לו גם יכולת עריכה והדפסה, ועובד יחד עם קולמוס שעובדים על ההפצה, ויש להם תוצאות טובות מאוד, כמובן ששירות זה עולה כסף. ג'. יש אפשרות לשלוח לכוללים ומקומות שעוסקים בנושא של הספר, דרך פרסומת ביתד נאמן המופץ חנים בימי שלישי במדור רה"ר ויש מכך תועלת רבה.

והנה רבים החושבים מה אני כבר יכול להועיל לעולם התורה, הרי כבר יצאו ספרים על כל הנושאים האפשריים וההדירו את כל הראשונים והאחרונים.

וכדי לענות על שאלה זו, נעבור על כמה סוגי כתיבות, מבחינת ספר אישי, כלומר מערכות שאברך כתב לעצמו, בזה כמובן אין סוף, ולכל אחד יש את החלק שלו בתורה, אלא שכמובן יש לכך פחות ביקוש, [ועדיין כתיבה זו מביאה תועלת רבה לכל אברך] אולם מבחינת יצירות תורניות, כלומר שיש להם משקל מצד עצמם, ולא רק משום מי שחיבר אותם, אמנם כבר נכתבו כ"כ הרבה יצירות תורניות, אולם עדיין הניחו לנו מקום להתגדר בו, נביא בעז"ה כמה דוגמאות.

א'. ההדרת ספרים: הוצאה מחדש של ספרי ראשונים ואחרונים בהוצאה יפה ומאירת עיניים, עם פענוח כת"י, והוספת מקורות, וכן הערות תורניות בשולי העמוד, מילואים ומפתחות, אכן על רוב הראשונים והאחרונים כבר נעשה, אולם עדיין יש ספרים שלא נעשה עליהם, וחלק מהספרים נעשה במהדורה לפני עשרות שנים, ובהחלט יש מקום להדיר מחדש.

ב'. ביאורים על הרמב"ם: מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל הביא לעולם התורה יצירה נפלאה ששמה דרך אמונה, והוא כעין משנה ברורה על כל רמב"ם זרעים, והגר"י פישוהוף שליט"א עשה כן על שלושה נושאים מטהרות, ועוד ת"ח שחיברו על כמה עניינים ברמב"ם, אולם רוב חלקי משנה תורה להרמב"ם עדיין לא נכתבו עליהם חיבורים בסגנון זה, [נראה כיהיון האוצר כך מזה עמ' רפה במאמרו של ידידי הרב הראל דביר שסיכם את כל הספרים שנכתבו בתבנית

המשנה ברורה, ומאמרו עולה שעל כל ד' חלקי שו"ע כבר נכתבו חיבורים בסגנון זה, אולם רוב חלקי הרמב"ם עוד לא נכתבו עליהם ספרים בסגנון זה, ואף מזה שכבר נכתב עליו, לעיתים יש הרבה מה לחדש ולהוסיף].

ג'. ספר על נושא מסוים: ישנם נושאים מסוימים שעוד לא עמדו עליהם כל צרכם, כגון מודה בקנס, דיני שבועה, שאפשר לחבר עליהם ספרים עם כמות עצומה של חומר, וכדומה לספר נחל איתן מהגרח"ק, שלקח נושא של עגלה ערופה, שעד אז כמעט ולא כתבו עליו.

ד'. כתבי יד: ישנם אלפי כת"י של ראשונים ואחרונים בספרייה הלאומית, שעדיין לא פוענחו, ומי שאוהב סגנון עבודה זו, יש לו עבודה לכל החיים, וכן ישנם חומרים תורניים רבים כגון המדינה, שאפשר להפיק מהם חומר תורני רב ערך.

ה'. מנהגים: תורת המנהגים ג"כ עדיין לא מוצתה כלל. ואמנם מנהגי אשכנז והונגריה זכו והייתה להם עדנה והשקיעו בהם רבות, אולם קהילות רבות שיש להם חומר רב על מנהגיהם, לא זכו עדיין שיחברו ספר שלם על מנהגיהם אלו.

ו'. חכמי ספרד: כ"ה תורת חכמי אשכנז בדורות האחרונים זכתה לההדרה רבה, אולם תורת חכמי ספרד ברוכה מונחת בקרן זווית, וכמעט שלא זכתה לההדרה עם הערות שוליים, שאפשר להשקיע בזה רבות.

ז'. ספרים מקצועיים: ישנם נושאים רבים שהידע המקצועי והפרקטי בהם, הוא קריטי להכנת הענין, ולדוגמא, ריבית, עירובין, מקואות, שכנים, טהרת כהנים, טכנולוגיה בשבת, ובחלק מהנושאים האלו, כבר עשו עבודה יפה, אולם בחלק מהנושאים יש מקום לעוד מחברים שיעשו עבודה מקצועית לכר את המציאות בצורה נכונה.

ח'. ליקוטים: ישנה תועלת רבה בכתיבה בצורה של ליקוטים, כגון ללקט את כל הראשונים בש"ס בנושאים שקשורים לסדר טהרות, או את כל דברי הירושלמי ששייכים לסדר טהרות.

ט'. מראי מקומות: הנה דורנו משופע בספרי מראי מקומות, אולם רוב ספרי המ"מ נכתבו על סדרי מועד נשים ונויקין, ואילו על סדרי זרעים קדשים וטהרות, אמנם בשנים האחרונות ישנה תנופה רבה, אך עדיין יש מקום לעוד ספרים על נושאים שלא נכתבו עליהם.

י'. ספרי אחרונים: ישנם ספרים של גדולי תורה מהדור שלפני השואה או מעט לאחריה, שלא זכו עדיין לההדרה עם הערות שוליים, כדוגמת ערוך השולחן, בית הלוי, אחיעזר, ספרי רבי יצחק אלחנן, דבר אברהם, דברי יחזקאל, אמרי משה, חזון איש [ברובן], הגרי"ז, קהלות יעקב [לחלקם יש עדיין זכויות יוצרים בבעלות המשפחה, ויש לכר דבר זה].

יא'. ספרים על אבן העזר וחושן משפט: לענ"ד יש מקום לחבר ספר בסגנון פסקי תשובות על חושן משפט שילקט את דעות כל דיניי זמננו, ויצא כבר ספר בשם פסקי המשפט על חו"מ ח"ב בסגנון זה, ואפשר לעשות כן גם על חו"מ ח"א, וכן באבן העזר, המציאות היא שרוב הספרים שיצאו בדורנו על אה"ע הם מדייני בתי הדין הרבניים, וחשוב מאוד להביא את הדעות האחרות בעניינים אלו.

יב'. שיעורים מראשי ישיבות: ישנם גדולי ראשי הישיבות, ששיעוריהם נמצאים בקול הלשון, ועדיין לא זכינו שהם יעלו על הכתב, ומי שירים את הכפפה ויקח על עצמו הוצאה לאור של שיעורים של ראשי ישיבה חשוב [כמובן כתיאום עם רה"י או עם בני משפחתו], יכול להביא תועלת גדולה לו ולעולם התורה.

לע"נ בתוז מלרה בת סלחה ע"ה

לתגובות והערות ולהצטרפות לקבלת העלון במייל

zx0527103930@gmail.com או בטלפון 0556770051

ניתן לשמוע את השיעורים בקול הלשון או בטל' 0733718752

השיעור מתקיים מידי שבת אחה"צ שעה וחצי לפני השקיעה

למשך חצי שעה בבית הכנסת חניכי הישיבות רח' בירנבוים 12

בני ברק

משמרת המקדש

מהנעשה ונשמע בקו המענה ההלכתי לעיני קדשים מבית 'תורת הקרבנות'.

שו"ת 'משמרת המקדש'

דבר העורך

בשבעה עשר בתמוז בטל התמיד (תענית כו).

בערכין (יא:) משמע, שהגם שבטל התמיד, אך עדין הקריבו את שאר הקרבנות, חזינן מהא שיש צער מיוחד, על ביטול קרבן התמיד.

הפסוק בישיעה (פרק א פסוק כא) "צדק ילין בה" ובמדרש רבה פנחס (פרשה כא) איתא, שמעולם לא לן אדם בירושלים עם חטא בידו, שתמיד של שחר מכפר על עבירות של לילה, ותמיד של בין הערבים מכפר על עבירות של יום. ובספר "בית אלוקים" להמב"ט (שער היסודות פרק סד) כתב: שלכך התמיד דוחין שבת, משום שבאים לכפר על ישראל. וזהו הצער הגדול, שאיבדנו את הכפרה היומית שהייתה לנו.

נחמה אחת נשארה לנו, לימוד ועסק בתורת התמיד, כדאיתא בילקוט בפרשתינו (תשעא): רבי אחא בשם רבי חנינא בר פפא אומר: שלא יהו ישראל אומרים, לשעבר היינו מקריבין קרבנות ומתעסקין בהן, עכשיו שאין מקריבין קרבנות מהו שנתעסק בהן, אמר להם הקב"ה הואיל שאתם מתעסקין בהן, כאילו אתם מקריבין אותם.

ויה"ר שכשם שזוכים אנו לעסוק בתורת הקרבנות כן נזכה לעשותה במהרה בימינו, והצומות יהפכו לנו לששון ולשמחה ולימים טובים!

שבת שלום

העורך

כתיב: "ולא תעלה במעלות על מזבחי" (שמות כ כג) האם יש גם איסור ירידה במעלות מהמזבח?

איתא במכילתא דרשב"י (שם) ולא תעלה במעלות על מזבחי, יכול לא יעלה אבל מותר לירד, ת"ל "אשר לא תגלה ערותך עליו". ע"כ. וכן הוא במכילתא דר' ישמעאל (שם) אין לי אלא עליה ירידה מנין ת"ל "אשר לא תגלה ערותך עליו", הא לא עליה ולא ירידה גרמה אלא כיסוי גורם. ר' ישמעאל אומר אינו צריך, והלא כבר נאמר "ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה" ומה ת"ל "אשר לא תגלה ערותך עליו", שלא יפסע בו פסיעה גסה, אלא גודל בצד עקב ועקב בצד גודל. ע"כ.

בסמ"ג ל"ת (רצ"א) וביראים (שי"א) פסקו את המכילתא לדינא, שהאיסור לעלות במעלות למזבח, הוא גם בירידה.

אולם הרמב"ם (פ"א בית הבחירה הי"ז) כתב: והעולה במעלות על המזבח לוקה. והקשה ה"משנה למלך" (שם) אמאי לא הביא את דברי המכילתא שאסר גם ירידה, ואמנם כתב ה"כנסת הגדולה" (יו"ד ח"ד בלשונות הרמב"ם) שהרמב"ם רק הביא את לשון הפסוק, שכתב לשון של עליה, אך גם ירידה בכלל עליה.

אך ב"אבן האזל" (שם) כתב: דהרמב"ם סובר שירידה מהמזבח במדרגות, תלוי במחלוקת ר' שמעון ור' יהודה אי דרשינן טעמא דקרא או לא, דלר"ש, דדרשינן טעמא דקרא, א"כ בירידה, שיש גם גילוי ערוה, אסור, אך לר"י, דלא דרשינן טעמא דקרא, א"כ רק מה שכתוב להדיא בתורה נאסר, אך ירידה שלא כתובה להדיא, מותר.

האם דישון מזבח הפנימי (הוצאת הקטורת והגחלים שנשארו על המזבח הפנימי) חשיב עבודה?

במשנה במעילה (יא:) דישון מזבח הפנימי לא נהנין ולא מועלין.

לעיוני

"חוט של סיקרא חוגרו באמצע, להבדיל בין דמים עליונים לדמים תחתונים" (זבחים נג.), ויל"ע אי זרק על החוט בעצמו, אי חשיב בלמעלה או כלמטה, או שפסול?

יש לך שאלה בדיני המקדש והקרבנות? חייג כעת!

0350-81-81-3 / 0777-22-3333

אכילת קדשים

היתר אכילה

זמן היתר האכילה

א. אסור לאכול מבשר הקדשים קודם שיזרק הדם עליהם שנאמר (דברים י"ב כ"ז) ודם זבחיך ישפך ואח"כ והבשר תאכל, ואם אכל כזית לוקה שנאמר (שם י"ב י"ז) לא תוכל לאכול בשעריך וגו', ודין זה הוא בין בקדשי קדשים ובין בקדשים קלים, בין בחלק כהנים ובין בחלק הבעלים.¹

ב. וכן אסור לאכול הבשר עד שלא נשפכו השירים שנאמר (ויקרא י"ט כ"ו) לא תאכלו על הדם ודרשו לא תאכלו בשר ועדיין דם במזרק, ואינו לוקה על לאו זה.²

ג. אף אחר שנזרק הדם אסור לאכול הבשר קודם שיקטירו האימורים שנאמר (ויקרא ז' ל"א) והקטיר הכהן את החלב המזבחה, והיה הבשר לאהרן ולבניו,³ וה"ה שהבעלים אסורים בחלקם קודם הקטרת אימורים.⁴

ד. אין האימורים מתירים באכילה עד שיקטירו כולם, ולא מספיק שיעלו ע"ג המערכה אלא צריך שיקטירם ממש.⁵

ה. אם נטמאו האימורים או נאבדו הבשר מותר באכילה.⁶

ו. אם נפסלו האימורים בפסול דרבנן שאסור להקריבם הרי הם כמי שאבדו והבשר מותר, ויש מי שחולק.⁷

ז. נדרים ונדבות שאין קרבים ביו"ט אם עבר ושחטן וזרק הדם אסור להקטיר אימוריהן עד מוצאי יו"ט, אבל הבשר מותר באכילה כמו שאבדו האימורים,⁸ ויש מי שכו' שבמוצאי יו"ט שיכול להקטיר האימורים הבשר אסור באכילה עד אחר הקטרת האימורים.⁹

ח. שיירי מנחות אינם מותרים עד שיקטיר הקומץ ויוצת האור ברובו, ואם נאבד הקומץ אסורים באכילה.¹⁰

הכשרים והפסולים לאכילה

הכשרים לאכילה

א. החטאת והאשם וכן שלמי ציבור נאכלים לזכרי כהונה שנאמר (במדבר י"ח י') כל זכר יאכל אתו.¹¹

ב. וכן שיירי מנחות נאכלים רק לזכרי כהונה שנאמר (במדבר י"ח ט') לכל מנחתם ולכל חטאתם וגו' כל זכר יאכל אתו.¹²

ג. קטן מותר לאכול בקק"ד¹³, אבל י"א שאין באכילתו קיום מצות אכילה ולכן צריך שיאכל אף גדול מהקרבתו¹⁴, וי"א שהמצוה מתקיימת באכילת הקטן.¹⁵

ד. בעל מום בין מום קבוע בין מום עובר אוכל בקדשים שנאמר (ויקרא כ"א כ"ב) לחם אלוקיו מקדשי הקדשים יאכל.¹⁶

ה. השלמים נאכלים לכל אדם, חוץ מהחזה והשוק שאין נאכלים אלא לכהנים ולנשיהם ולעבדיהם שנאמר (במדבר י"ח י"א) לך נתתם ולבניך ולבנותיך וגו' כל טהור בביתך יאכל אתו.¹⁷

ו. הבכור נאכל לכהנים ולנשיהם ולעבדיהם¹⁸, וי"א שנאכל רק לזכרי כהונה.¹⁹

ז. המעשר נאכל לכל אדם.²⁰

ח. תרומת לחמי תודה וכן המורם מאיל נזיר שהוא זרוע בשילה וחלה אחת ורקיק אחד נאכלים לכהנים ולנשיהם ולעבדיהם.²¹

10 מנחות כ"ו ב', רמב"ם שם פ"ב הי"ג, ועי' משל"מ פ"א ה"ד.

11 זבחים נ"ג א' נ"ד ב', רמב"ם שם פ"ז ה"א ופ"ט ה"א וה"ד.

12 רמב"ם שם פ"י ה"ג.

13 זבחים צ"ט א' רד"ה קטן, רמב"ם שם פ"י הי"ז.

14 מנח"ח מצוה קל"ד.

15 אבני נזר אר"ח ס' תי"ג סק"ב.

16 זבחים צ"ח ב', רמב"ם שם.

17 זבחים נ"ה א' ועי' רש"י קידושין י' ב' ד"ה זו, רמב"ם שם פ"י ה"ד.

18 זבחים נ"ו ב', רמב"ם שם ה"ה.

19 עי' ח' הרשב"א נדרים י"א ב'.

20 זבחים שם, רמב"ם שם פ"ט הכ"ה.

21 שם נ"ה א', רמב"ם שם פ"י ה"ד.

1 מכות י"ז א', ורד"ה לפני זריקה, רמב"ם הל' מעה"ק פ"א ה"ד.

2 סנהדרין ס"ג א', ועי' בהגהות מצפה איתן שם ובמשך חכמה ויקרא פ"ט פסוק כ"ו.

3 פסחים נ"ט ב', רמב"ם שם פ"ט הי"א.

4 רש"י קידושין נ"ב ב' ד"ה כי קא זכו, ומשל"מ פ"א ה"ד.

5 עי' חזו"א אר"ח ס' קכ"ד לדף נ"ט ד"ה ויש שמצדד כן, מקד"ד ס' ל"ג סק"א ד"ה עוד יש לדקדק.

6 פסחים שם, ועי' ליקו"ה שם.

7 פסחים שם תד"ה עשאו, ועי' שאגת אריה ס' ק"ח.

8 תוס' ביצה כ' ב' ד"ה מאי.

9 עי' קובץ שיעורים שם.

כניסת שבת ב"ב 7:20

יציאת שבת ב"ב 8:22

פרשת פינחס

גיליון 111

שנה ג'

תשפ"ד

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

פרשת פינחס

"ובני קרח לא מתו" (כו,יא)

מבאר רש"י: הם היו בעצה תחילה, ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בליבם, לפיכך נתבצר להם מקום גבוה בגיהנום וישבו שם.

האור החיים שואל מדוע התורה לא כתבה פרט זה בפרשת קרח? וביאר, שכאן רצה הכתוב להעצים את עוונם של דתן ואבירם לעומת קרח ולגנותו לדיראון עולם, שהרי מקרה נשאר לפחות בניו לפליטה, ואילו מדתן ואבירם לא נותר מאומה, כי הם היו עיקר במחלוקת והסיבה לכל מעשה קרח.

על ידי כבוד לרב זוכים ליראת שמים

בילקוט (קרח תשנ"ב) נאמר "מה היה זכותם של בני קרח שינצלו? שבשעה שהיו יושבים אצל קרח אביהן רואין את משה וכובשין את פניהם בקרקע. אמרו אם נעמוד מפני משה רבינו אנו נוהגין ביזיון באבינו, וכבר נצטיינו על כיבוד אב ואם. לא נעמוד כבר כתיב מפני שיבה תקום, מוטב שנעמוד מפני משה רבינו אע"פ שאנו נוהגים ביזיון באבינו, ובאותה השעה הרחישו את ליבם בתשובה עכ"ל.

וביאר ה"אילת השחר" ע"פ המדרש (טו-יז) דבזכות שעומדים בפני ת"ח זוכים ליראת שמים, ולכן ע"י שעמדו בפני משה רבינו זכו ליראת שמים והתעוררו לעשות תשובה.

ע"י ניצול הכוחות בעמל - ניתן למנוע את הבושה בעתיד

"ונתתה מהודך עליו" (כז,כ)

רש"י מביא דברי חז"ל "מהודך" ולא כל הודך, זקנים שבאותו דור אמרו פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה.

רבי יצחק מוולאזין ("רוח חיים" אבות א,א בהגה"ה) ביאר דברי חז"ל אלו ע"פ משל.

איש עשיר מנעוריו שידיו רב לו במסחר, בא לעיר של עניים ודלים, עם הצעה לכל מי שמעונין לסייע לו במסחרו ויצליח, אלא שלשם כך נדרש לבוא לעירו לתקופה ארוכה. בני העיר לא שמעו לדבר מעצלות ומחמת שלא רצו לעזוב את ביתם לתקופה ארוכה להתייגע במלאכה חדשה. אך אחד מהם התגבר על הקשיים ונסע עם העשיר.

לאחר זמן אותו איש התעשר והיו לו נכסים רבים. עברה תקופה וחזרו שניהם (העשיר, והעני שהתעשר) לעיר. כשהגיע תחילה העשיר המופלג לא התייחסו אליו כלל. אך משראו את האיש מעירם נתמלאו בושה וכבשו פניהם בקרקע.

שאלם האיש, מדוע מפני אתם מתביישים, ואילו מפני האדם העשיר ממני אלף פעמים אינכם מתביישים?

ענו לו בני עירו, אדונך קיבל מתנה משמים שמנערתו היה לו הרבה נכסים וכו' ולא היינו יכולים לעשות כמעשהו, אבל למדריגתך היינו יכולים להגיע, שהרי אתה היית דל ועני כמונו, אלא שנתעצלנו ועכשיו נשארנו חסרי כל, לכן ממך אנו בוישים.

הנמשל הוא, לגבי מדריגת משה רבינו אין שייך לקנאות וליבוש מפניו, דמי יכול לעלות להר' כמשה, ומי יקום במקום שורש נשמתו, אבל יהושע שזכה ע"י עמלו שהיה משרת משה ולא מש מתוך האהל, זה היה יכול לעשות, לכן אינו לא אותה בושה. וזהו שאמרו פני משה כפני חמה שיש לה אור עצמי שקיבל מהקב"ה, אבל יהושע הגיע לדרגתו רק מפני שהלך אצל משה, כמו הלבנה שמקבלת אורה מהחמה.

עניני חינוך - לשבח תלמיד על מעלותיו (ב)

בגמרא בתענית (ח,א) מובא "אמר רבא, אם ראתי תלמיד שלימודו קשה עליו כבר זל, בשביל רבו שאינו מסביר לו פנים". יש לעודד ולשבח את התלמידים בדברי תורה שאומרים וכד'. מרן החזון איש אמר פעם בנוגע לצעירים שכל אחד צריך לקבל 'כפית של כבוד' בכל יום, שירגיש שמעריכים אותו. **סיפר תלמיד של מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל:** פעם נכנסתי אליו ואמרתי לו כי אני כל הזמן מעודד ומפרגן לתלמידים והתעייפתי כבר....

וענה לי הגמ"ל בהאי לישנא: אני מיכל יהודה כבר קרוב לגיל תשעים שנה, ואני עדיין זקוק למילה טובה, וכשאתה נכנס ומפרגן לי - זה עושה לי טוב. אז בוודאי שגם לבחורים צעירים זה עושה טוב, לכן אל תפסיק עם זה ותמשיך הלאה, כי זהו רצון ה', ותראה בזה ברכה וסייעתא דשמיא. כי ע"י הפירגון ניתן להוציא תועלת גדולה מהתלמיד. זה יכול להיות פירגון על שאלה טובה, הנהגה טובה, תפילה טובה, העיקר שהתלמיד יראה שהרב מסתכל עליו בעין טובה ורואה גם את מעלותיו, ואז כשיעירו לו הוא לא יפגע.

והוסיף, צריך להתעניין בשלום התלמיד והוריו, היכן הם גרים, ולהתעניין מה קורה מסביב, ואז הבחור נקשר לרבו ורואה שאיכפת לו ממנו עכ"ד.

וכך בחינוך הבנים, יש להעריך ולבטא שמחה על כל מעשה טוב או מאמץ להיות טוב, ולשבח את הילד על כך. פרס קטן מספיק בשביל לבטא את ההערכה.

מעלת ההתחדשות בעבודת ה'

"עולת תמיד העשויה בהר סיני לריח ניחוח אשה לה" (כח,ו)

ויש להבין מדוע הדגישה התורה כי "עולת תמיד" היא התמיד שהיתה בהר סיני? (עי' ברש"י ע"פ דרש)

ה"באר יוסף" (להגרי"צ סלנט) ביאר שהתורה רמזה בזה כי למרות וקרבת התמיד קבוע 365 ימים בשנה, בימי חול, מועד ושבט, וטבע הדברים שההרגל מחליש את רושם ההתחדשות וההרגש, משום כך אומרת התורה שיש לעשות בכל פעם שמקריבים את קרבן התמיד כמו אותה כוונה מרוממת והתרגשות עילאית שהיתה בעת שהקריבו את העולת תמיד הראשונה בהר סיני, ואז יהיה "ריח ניחוח לה".

ללמדינו שגם מצוה שהיא קבועה ותמידית שאין בה את תחושת ה'התחדשות', יש להרגיש כאילו היום קיבל אותה מהר סיני.

בפרשתינו נאמר שיהושע בן נון נבחר להיות המנהיג אחר משה רבינו. ובמה התייחד מכל ישראל? אומרת התורה "יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל" (שמות לג,יא). סודו של יהושע היה שגם בזקנותו היה בבחינת "נער" לא ימוש מן האהל - התחדשות והתלהבות של נער. כאשר אדם מתייחס לכל עבודת ה' וכל מצוה כדבר חדש, זוכה לעשותה בכונה הראויה ולא מצות אנשים מלומדה.

לעילוי נשמת רבי אלעזר יועץ בן ר' אברהם יהודה זצ"ל

נלב' ע"ד אדר ב' תשפ"ב ת.נ.צ.ב.ה

תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם

"מַלְבֵּד עֵלֶת הַבֶּקֶר אֲשֶׁר לְעֵלֶת הַתְּמִיד תַּעֲשֶׂה אֶת אֵלֶּה" (כ"ח כ"ג)

תדיר ושאינו תדיר א. אשר יצר וברכת המזון ב. ציצית ואשר יצר ג. קריאת התורה ותפילה ד. קריאת התורה ומוסף ה. ד' מינים לפני התפילה ו. כשהתחיל יעלה ויבוא לפני רצה

יותר מתפילת מוסף, ולכן גם בשמחת תורה אין להקדים תפילת מוסף לקה"ת.

טעם נוסף שאין להקדים מוסף לקריאת התורה, משום שצריך להסמיך תפילת המוספין למפטיר דקרבנות (שלמי תודה סוכות סו"ס ע"ב).

מה שתיקנו חז"ל לומר "הלל" לפני קה"ת ומוסף התדרים, מבואר בשאלת יעבץ סימן מ' שאמירת ההלל תיקנו כחלק מתפילת שחרית, והראיה מר"ה ל"ב, שהראשון קורא הלל. - לכן אסור לטעום עד אחר אמירת ההלל כמובא בביאור הלכה סימן תכ"ב ד"ה "וקוראין".

אם אפשר ליטול ד' מינים קודם לתפילה וקר"ש התדרים

יש הנוהגים ליטול את הד' מינים קודם התפילה (משנה ברורה סימן תרנ"א ס"ק ל"ד). ויל"ע היאך מותר מדינא לברך על הלולב לפני התפילה, הרי מצות קריאת שמע ותפילה תדירין יותר ותדיר ושאינו תדיר קודם?

ה"מקראי קודש" סוכות ח"ב סימן ז' תירץ שדין תדיר קודם נאמר רק כשבאפשרותו עכשיו לקיים שניהם, אבל כשיש סיבה שצריך להמתין על המצוה התדירה ואינו יכול לעשותה עכשיו ועל המצוה שאינה תדירה א"צ להמתין, ככה"ג יכול להקדים את המצוה השניה אע"פ שאינה תדירה. לכן מאחר ותפילה צריכה צבור ונטילת לולב יכול ליטול ביחיד יכול להקדים את נטילת הלולב (ק"ש שהיא תדירה י"ל שמכיון שצריך להמתין לאומרה על סדר התפילה עם ברכותיה א"צ להקדימה למצות לולב).

עוד תירץ ד"ל שגם בנטילת לולב יש קצת ענין של תפילה שמולך ומביא לעצור רוחות רעות, ובריטב"א סוכה דף ל' כתב שלולב בא לרצות כקרבן והוי כתפילה שבמקום קרבן, וכק"ש שממליך את הקב"ה על ד' רוחות השמים.

מי שטעה ובשבת ר"ח התחיל לומר יעלה ויבוא לפני רצה' התדיר

מי שבשבת ר"ח או יו"ט שמזכירין בברכת המזון "רצה והחליצנו" ו"יעלה ויבא" טעה והתחיל יע"ו, האם פוסק ואומר תחילה "רצה" התדיר או כיון שהתחיל באינו תדיר יסיים?

בשו"ע או"ח תרפ"ד סעיף ג' נפסק שכשחל ר"ח טבת בשבת מוציאין שלשה ס"ת בראשון קוראין בפרשת השבוע בשני בשל ר"ח ומפטיר בשל חנוכה, וכתב הרמ"א שאם טעה והתחיל לקרות בשל חנוכה צריך להפסיק ולקרות בשל ר"ח כיון שר"ח תדיר כנגד חנוכה.

הט"ז חולק וסובר שמכיון שפתח בשל חנוכה אין מחזירין אותו לקרות בשל ר"ח תחילה.

לפ"ז בנידון דידן שטעה והקדים "יעלה ויבא" ל"רצה" אם פוסק וחוזר ל"רצה" תלוי במחלוקת הרמ"א והט"ז. ושמן יש לחלק דשאני התם שטעמו של הרמ"א כמש"כ הגר"א דמבואר בגמ' במגילה שאין משגיחין בחנוכה לעשותו עיקר דל"ה מחובת היום.

השאגת אריה בסימן כ' הוכיח שאפילו אם התחיל האיניו תדיר כגון "יעלה ויבוא" פוסק וחוזר ל"רצה" התדיר כדעת הרמ"א, ואילו המקור חיים והבית מאיר (או"ח קפ"ח ס"ק ג') חולקים וסוברין שימשיך במה שהתחיל מטעם דאין מעבירין על המצוות עדיף מתדיר. [ונראה שהטעם משום שלהניח מה שהתחיל הוי בזיון. והחולקים סוברים שמכיון שע"פ דין התדיר קודם אי"ז בזיון.]

בשו"ת מחנה חיים ח"א סו"ס ה' העיר על פסקו של השאג"א שאפילו אם נאמר שמעלת תדיר עדיפה גם במקום שכבר התחיל באינו תדיר היינו דוקא בשתי מצוות נפרדות, אבל בעוסק במצוה אחת כגון בברכת המזון שצריך להזכיר בה שבת ור"ח, אין הקדימה מעכבת.

אם אשר יצר קודם לברכת המזון שחייבו מדאו'

בגמ' זבחים דף פ"ט א' דרשו חז"ל מכאן שתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם.

אדם שאכל פת ועשה צרכיו שנתחייב ברכת המזון דאורייתא וברכת "אשר יצר", האם יקדים את ברכת "אשר יצר" התדירה? הגאון רבי עקיבא איגר (בגליון השו"ע או"ח סימן ז') כתב שהגמ' בזבחים דף צ', ב' הסתפקה ולא פשטה אם כשהאחד תדיר והשני מקודש האם תדיר קודם משום תדיר או מקודש קודם דקדוש, ופסק הרמב"ם שיכול להקדים איזה שירצה, וא"כ בנידון דידן ברהמ"ז שחייבה מדאורייתא חשיב מקודש ולכן יקדים איזה שירצה וצ"ע לדינא!

אמנם השאגת אריה בסימן כ"ב סובר שחייב דרבנן ביחס לחיוב דאורייתא נחשב כדבר הרשות, ואין זילותא להקדים את הדרבנן התדיר. הגאון רא"ד רוזנטל זצ"ל כתב שמדינא חייב להקדים ברכת אשר יצר בלא דין תדיר משום שההנאה מעשיית צרכיו נגמרת מיד ויש להסמיכה כמה שיותר לגמר ההנאה, משא"כ ברהמ"ז שהנאת האכילה נמשכת עד סוף העיכול יכול לאחרה. המשנה ברורה בסימן ז' ס"ק ב' הביא בשם הרש"ל שהאוכל ונתחייב ברכה אחרונה ועשה צרכיו יברך ברכת "אשר יצר" התדירה תחילה.

ולמעשה הובא ממון הגרי"ש אלישיב זצוק"ל דכדאי לברך אשר יצר קודם שמה אח"כ ישכח לברך.

ברכת הציצית ואשר יצר מה קודם

מון הגר"ח קניבסקי אמר שתמיד נסתפק ביש לפניו ברכת אשר יצר וברכת ציצית איזה מהם קודם, [והנה במשנ"ב פסק דאשר יצר ובנ"ד, אשר יצר קודם דהוי תדיר] יתכן שברכת אשר יצר קודמת כיון דהוי תדיר. ולמעשה בסוף היה נראה לו דברכת הציצית קודמת, כיון דכל הענין לברך אשר יצר, כמה שיותר סמוך, אינו אלא מטעם זריזין מקדימין, משא"כ לאחר שלבוש בציצית צריך לברך כמה שיותר מהר, כיון שאסור להיות במצב של קיום מצוה ללא ברכה, לכך יש להקדים ברכת הציצית.

וכשאמרו הדברים קמיה מון הגרא"ל שטינמן אמר שא"צ לכל זה. כיון שאין הולכים אחר הברכה אלא אחר קיום המצוה, וכיון דקיום מצוה ציצית הוא כל היום, חשיב תדיר ביחס לברכת אשר יצר. והוסיף שהרי בכל שעשה שהוא לבוש בציצית מקיים מצוה בכל רגע, וצריך לברך על כל רגע שלבוש בו, אלא שהברכה שמברך תחילה פוטרת ועולה על כל מה שלבוש בו אח"כ, והוי כמי שמברך בכל רגע ורגע שהרי חיוב ברכה איכא על כל רגע בציצית, אלא דע"י הברכה שברך תחילה הוי כמו שמברך על הלבישה שבכל רגע ואי"ז חיוב ברכה רק פעם אחת בתחילת הלבישה, וא"כ י"ל דמהאי טעמא חשיבא ברכת הציצית תדירה טפי מברכת אשר יצר.

מדוע כשיש קריאת התורה במנחה מקדימים את קרה"ת לפני תפילת שמו"ע, הרי תפילה תדירה יותר?

העמק ברכה קה"ת סימן ד' כתב שקריאת התורה יותר מקודש מתפילה, ותדיר ומקודש כיון שלא נפשט איזה קודם יכול להקדים איזה שירצה. לכן במנחה ראוי להקדים הקריאה קודם התפילה משום שמצוה להסמיך את התפילה לשקיעה כמבואר בגמ' בברכות דף כ"ט א' שמצוה להתפלל עם דמדומי חמה קודם ביאת השמש קצת. אבל בשחרית הקדימו תפילת שחרית קודם הקריאה כדי להתפלל עם הנץ החמה וגם משום שתפילה זמנה קבוע עד ד' שעות, ולכן ראוי להקדימה.

קריאת התורה קודמת לתפילת מוסף כיון שהוי תדיר ומקודש

הודעה חשובה

עקב העלות הגבוהה שכרוך בהוצאת העלון (1500 לחודש) וללא מקור תקציבי, אנו חייבים את עזרת הציבור כדי שנוכל להמשיך בהדפסת העלון. במצב כעת לא נוכל להמשיך בהדפסתו. כל תרומה תתקבל בברכה. ניתנת האפשרות להנצחה ע"ג העלון. התרומות דרך נדרים פלוס. המערכת.

סדר עבודת התמיד

בימים אלו ש"החושך יכסה ארץ וערפל לאומים", המלחמה בארץ ישראל מתמשכת, גזירות רבות מתחדשות על לומדי התורה, ומלכויות מתגרות בעולם, כולם מצפים לראות בקרוב את סיום הפסוק "ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה", ולזכות לגאולה השלימה. חלק חשוב מההכנות לקראת הגאולה הוא לימוד סדר עבודת התמיד בבית המקדש, לכהנים לצורך עבודתם, ללויים לצורך שירתם, ולישראלים לצורך מעמדם. ובפרט בימים אלו של בין המצרים שמצפים ומשתוקקים יותר לעבודת בית המקדש, בוודאי ראוי ללמוד את סדר העבודה, כי מי שמצפה לדבר מכין עצמו אליו.

בגיליון זה מובא קיצור סדר עבודת התמיד, הנותן תמונה כללית על סדר העבודה, וחשק ללמוד את סדר העבודה לפרטיה, [ואין ללמוד מכאן להלכה כלל]. ניתן לקבל חיבורים מפורטים של סדר העבודה, וכן מראי מקומות ללימוד הסוגיות בעיון, בכתובת שבסוף הגיליון.

פרק א: הכנת הכהנים והעזרה

איור 1 הפייס הראשון בבית המוקד

י. בדיקת העזרה - הממנה
פותח את השער הקטן שבין בית המוקד לעזרה, הכהנים נכנסים לעזרה כשבידם שתי אבוקות של אש ומתחלקים לשתי קבוצות. קבוצה אחת הולכת סביב העזרה דרך צד מזרח, והקבוצה השנייה דרך צד מערב. כאשר נפגשים בצד מזרח ליד לשכת 'עושי חביתין', אומרים אלו לאלו: 'שלום הכל שלום' - שכל הכלים במקום ואין בעזרה טמאה. **יא. העמדת עושי חביתין** - מעמידים כהנים שיכינו מים רותחים עבור עשיית מנחת חביתין.

כדי להעיר ולזרז את הכהנים.
ו. טבילה - הכהנים יורדים למקוה שבמחילה, טובלים ומתנגבים, וחוזרים לבית המוקד.
ז. לפישת בגדי כהונה - הכהנים לובשים את המכנסים, והחזנים מלבישים אותם את שאר בגדי הכהונה לפי סדר זה: כתנת, אבנט, מצנפת.
ח. ביאת הממנה - הממנה על הפיסות מגיע מביתו, דופק בשערי בית המוקד ופותחים לו, נכנס ומכריז: 'מיי שטבל יבא ויפסי'.
ט. הפייס הראשון - הממנה עומד בצד הקדוש שבבית המוקד, הכהנים נעמדים מסביבו בעגול ועושים את הגזרל [איור 1]. כהן אחד זוכה בתרומת הדשן ובכל הכנות המזבח.

א. כ"ד משמרות - כל הכהנים מתחלקים לעשרים וארבעה משמרות. כל משמר עובד שבועים בשנה.
ב. בתי אב - כל משמר מתחלק לשבעה בתי אב. כל בית אב עובד יום אחד באותו שבוע.
ג. שנת הכהנים - בית האב שצריכים לעבד ביום למחרת, מגיעים לילה קדם לבית המקדש וישנים בבית המוקד שבעזרה, כדי שיהיו מזמנים מיד לפנות בקר לעבודה.
ד. קימה - כהן שרוצה להשתתף בפייס של תרומת הדשן, צריך לקום מקדם, לטבל ולהיות מוכן מיד כשהממנה מגיע סמוך לעלות השחר.
ה. הקרזה - גביני פרוז מכריז בקול רם, סמוך לעלות השחר לפני שער בית המוקד: 'עמדו כהנים לעבודתכם לויים לדוכנכם וישראל למעמדכם'.

פרק ב: הכנת המזבח

ו. סדור המערכות - הכהן שזכה בפייס מסדר את שלושת המערכות: מערבה גדולה עבור הקרבת כל הקרבנות בצד דרום מזרח, מערבה שניה עבור הקטרת בצד דרום מערב, ומערכה שלישית לקיום מצות אש תמיד [איור 5].
ז. החזרת האבירים - הכהנים מחזירים את האבירים שלא נתעכלו למערכה הגדולה.
ח. הדלקת האש - הכהן מביא אש מבית המוקד ומדליק את המערכות.
ט. שני גזירין - הכהן מביא שני גזירי עץ בגדל אמה על אמה, ומניח אותם על המערכה הגדולה בתוך האש.

תפוח באמצע המזבח.
ה. הוצאת הדשן - מורידים את הדשן מהמזבח בתוך פסכתר [איור 4], ומוציאים אותו מחוץ לירושלים.
ה. הבאת העצים - מביאים עצים מלשכת העצים, נכנסים לעזרה דרך 'שער הדלק', ומעלים למזבח.

איור 2 תרומת הדשן

א. תרומת הדשן - הכהן שזכה בתרומת הדשן מעלה את הכיור מהבור מקדש ידיו ורגליו, לוקח את מחתת הקסף שמנחת בין הכבש למזבח, עולה למזבח, ממלא את המחיתה גחלים [איור 2], יורד ושופך את הגחלים על הארץ בצד מזרח של הכבש [איור 3].

ב. סלוק האבירים - הכהנים עולים למזבח עם מזלגות, מוציאים את האבירים שלא נתעכלו ומניחים אותם בצדי המזבח, או על הסובב, או על הכבש.
ג. גריפת הדשן - עולים עוד כהנים עם יעים, וגורפים את כל הדשן שבמערכה לערמה כמו

איור 5 שלושת המערכות במזבח

איור 4 הורדת הדשן בפסכתר

איור 3 הנחת הדשן ליד המזבח

פרק ג: הכנות להקרבת התמיד

התמיד למקום השחיטה, שהוא בשורה המערבית של הטבעות [איור 9] בטבעת השניה מהמזבח, והכהנים שזכו בהולכת האברים הולכים אחרי. מביאים סבין למקום השחיטה ומזרק לקבלת הדם. ח. הכנת התמיד - משכיבים את התמיד ראשו לדרום ואחוריו לצפון, ועל צד שמאלו כדי שיהיו פניו למערב. קושרים יד עם רגל ויד עם רגל, מכניסים את ראשו לטבעת, והכהנים שזכו באברים אותם בו שלא יזו.

ט. פתיחת השערים - הכהנים שזכו בדשון מזבח הפנימי והמנורה לוקחים את כלי הדשון ומפתחות ההיכל, ופותחים את שערי ההיכל [איור 10], ולויים פותחים את שערי העזרה. שני כהנים תוקעים בחצוצרות של כסף תקיעה תרועה ותקיעה.

איור 7 הבאת טלה מלשכת הטלאים

איור 6 הפיס השני בלשכת הגזית

טלה מלשכת הטלאים שנמצאת בבית המוקד והם מביאים את הטלה לעזרה [איור 7].
ה. הוצאת הכלים -

איור 10 פתיחת שערי ההיכל

איור 9 השחיטה בטבעת השניה בשורה המערבית

איור 8 השקאת התמיד בכוס זהב

פרק ד: הקרבת התמיד

ומברה, ומוליך את הדם למזבח לקרן מזרחית צפונית [איור 13].

ה. זריקת הדם - הכהן מכון לשמה ומברה, ומתנה ראשונה על זית מזרחית צפונית של המזבח [איור 14], פונה לימינו והולך לקרן מערבית דרומית, וזורק מתנה שניה על זית המזבח.

ו. שפיכת השירים - שרי הדם שנשארו במזרק שופך על גג היסוד של המזבח [איור 15], משם הדם נכנס לתוך הנקב שפיסוד הדרומי, ויוצא לנחל קדרון.

איור 12 דישון מזבח הפנימי

איור 11 השחיטה וקבלת הדם

א. שחיטה - הכהן שזכה בשחיטה עומד בצד מזרח של הקרבן ופניו למערב, אווז את הסבין בימינו ואת הסימנים וורידים בשמאלו. מכון לשמה ומברה, חותך את שני הסימנים, וכן את הורידים כדי שיוצא כל הדם. מרחיק את הסבין, ומקנה את הדם שעליו בשפת המזרק.

ב. קבלת הדם - הכהן שזכה בקבלת הדם עומד בצד מערב של הקרבן ופניו לדרום, אווז את המזרק בימינו מתחת הצואר של הקרבן, מכון לשמה ומברה, ומקבל את כל הדם [איור 11].

איור 15 שפיכת שירים

איור 14 זריקת הדם בקרן מזרחית צפונית

איור 13 הולכת הדם

פרק ה: הטבת חמשי נרות

איור 17 הטבת חמשי הנרות המערביות

ה. סדר ההטבה

- מוציא עם המלקחים את הפתילה מהנר ונותן בכזו, מזיז את הטס שעל הנה, מכופף את הנר ושופך את מותר השמן לכזו, אוסף עם מחתה קטנה את שאריות הדשן והאפר ונותן בכזו, מנקה את הנר עם ספוג, נותן פתילה חדשה ושמן חדש, מניח את הכזו על המדרגה השנייה, יוצא מההיכל.

הנרות.

ב. מצות ההטבה - ההטבה היא הוצאת הפתילות והשמן הישנים, ונותנת פתילות ושמן חדשים. מלקחים את ההטבה לשתיים, בתחלה מטיב את חמש הנרות המערביות [איור 17] ויוצא מההיכל, מקטירים את הקטרת, ושוב נכנס ומטיב את שתי הנרות המזרחיות.

ג. הטבת הנרות - הכהן שזכה בהטבת הנרות עולה במדרגות שלפני המנורה. בזמן הנס הוא מוציא את שתי הנרות המזרחיות דולקות, ומשאירם שידלקו. אם חמש הנרות המערביות דולקות, הוא מכבה אותם כדי לקיים בהם מצות הטבה.

א. מקום המנורה

- המנורה עומדת בהיכל בצד דרום, מול השלחן. ארבע המנורות הוא בין מזרח למערב [איור 16], והנר המערבי הוא הנר השני ממזרח. לפני המנורה בצד צפון עמדה אבן עם שלוש מדרגות, שעליה הכהן עומד ומטיב את

איור 16 המנורה בדרום ההיכל ממזרח למערב בחציו הפנימי של ההיכל

פרק ו: הכנת איברי התמיד

סמוך להולכה למזבח. מודדים בכלי שרת עשרון סלת, שלושה לוגין שמן וקמין לבונה. מלקחים הכל לשנים, חצי לבקר וחצי לערב. מלקחים כל חצי ליששה חלקים עבור שש חלות בבקר ושש בערב. כל חלק מהסלת מערבבים עם השמן, חולטים במים רותחים, לשים, אופים בתנור, מטגנים במחבת, מקפלים כל חלה לשנים, ומניחים שש חלות עם חצי קמין לבונה בכלי שרת.

ז. הולכת האיברים למזבח - תשעה הכהנים שזכו בהולכה מוליכים למזבח בשורה לפי סדר זה: הראש ורגל ימין, שתי הידים, עקץ ורגל שמאל, חזה וצואה, שתי דפנות, קרבים וקרעים, מנחת נסכים, מנחת חביתין יין, כשמיים בהליכתם ליד קרן מערבית דרומית, הכהן שמוליד את מנחת החביתין מקים בה מצות הגשה ונוגע עם הפלי בקרן. מניחים הכל בחצי התחתון של הכבש בצד מערב.

ח. מליחת האיברים - מולחים כל איבר יפה יפה, בערמת המלח שנמצאת על הכבש.

איור 18 תלית התמיד להפשט וניתוח

ומניחים אותו על בית השחיטה שבאראש].
ה. רחיצת הקרבים והקרעים - בשעת פתיחת גוף הקרבן מוציאים את כל הקרבים (- איברי העכול), מפרדים את הכרס מהמעיים, רוחצים את הכרס בלשפת המדיחין שבדרום העזרה, את המעים והקרעים רוחצים בשלחנות שבשעזרה, מניחים את הקרעים על הקרבים בתוך כלי שרת, ונותנים לכהן שמוליכם.

ו. הכנת החביתין - מכינים את מנחת החביתין

א. העמודים - בצד צפון של העזרה היו שמונה עמודים עם מתלים, שעליהם תולים את הקרבן בשעת ההפשט והניתוח.

ב. תלית הקרבן - עושים נקב ברגליו האחוריות של הקרבן, ותולים אותו בשתי הרגלים כשהראש למטה, והבטן כלפי המפשטי [איור 18].

ג. הפשטת העזר - הכהנים מפשיטים את העזר מהרגלים התלויות למעלה עד החזה. חותכים את הראש ונותנים לכהן שמוליכו, חותכים את ארבעת הקרעים ונותנים לכהן שמוליכם. גומרים את הפשטת העזר ולוקחים את העזר ללשפת בית הפרוה.

ה. נותן האיברים - מנחתים את בשר הקרבן לעזרה נתחים לפי סדר זה: ראש (כנ"ל אות ג'), יד ימין, יד שמאל, רגל ימין, חזה, דפן ימין, צואה, דפן שמאל, עקץ, רגל שמאל. כל איבר שחותכים נותנים לכהן שמוליכו. לאחר חתוך רגל ימין פותחים את גוף הקרבן, מוציאים את החלב הפרוש על כל הקרבים,

פרק ז: תפלה ופיס

בעגול, ועושים את הפיס. כהן אחד זוכה להעלות את כל האיברים מהכבש למזבח, ולהקטירם.

ה. פשיטת הבגדים - החוננים מפשיטים את בגדי הכהנה מהכהנים שלא זכו בשום פיס, ומניחים אותם בחלונות שבלישכת הגזית.

לקטרת בואו והפיסו, הכהנים שלא הקטירו מעולם נעמדים מסביבו בעגול, ועושים את הפיס. כהן אחד זוכה בקטרת, והוא אומר לכהן שבימינו שזכה עמו במחלת להביא גחלים לקטרת, וכן אומר לאחבאו או קרובו שיכנס עמו להיכל לסייע לו בהקטרה.
ג. הפיס הרביעי - הממנה אומר להם: 'חדשים עם ישנים בואו והפיסו', כל הכהנים נעמדים מסביבו

א. תפלה - כל הכהנים מתכנסים בלשכת הגזית כדי לקרא קריאת שמע ולהתפלל על הקטרת והאיברים שיתקבלו לרצון. הממנה אומר להם: 'ברכו ברכה אחת', והם אומרים: אהבה רבה (או יוצר אור), עשרת הדברות, קריאת שמע, אמת ויציב עד גאל ישראל, רצה, ברכת כהנים.
ב. הפיס השלישי - הממנה אומר להם: 'חדשים

פרק ח: הקטרת הקטרת

של גחלים מהמערבה של קטרת, יורד מהמזבח ושופך את הגחלים למחתה של זהב של ג' קבין גחלים (ונשפך קב גחלים) [איור 19], והולך להיכל ביחד עם האוהב בקטרת.

ג. זריקת המגרפה - כשהכהנים מגיעים לבין האולם והמזבח, כהן לוקח את המגרפה, זורקה על הארץ.

איור 19 העברת הגחלים ממחתת הכסף למחתת זהב

הבנה לאוהבו או קרובו, הוא שופך את הקטרת לתוך ידיו של המקטיר משתחוה, ויוצא עם הכף. מלמדים את המקטיר להתחיל להקטיר מהצד הרחוק ממנו כדי שלא יפנה, המנהג אומר לו: 'הקטר', ויוצאים כלם מהיכל.

ו. הקטרת הקטרת - הכהן המקטיר מושיט את ידיו עד סוף המזבח, מתחיל להשליך קטרת מעט מעט בשורות מדרום לצפון, עד שהקטרת מפוזרת על כל המזבח [איור 21], משתחוה ויוצא עם הבנה והולך למדרגות האולם לברכת כהנים.

ונשמע קול גדול כדי שישמעו הכהנים ויתכוננו להשתחוות בהיכל, הלויים יתכוננו לשיר, והטמאים יעמדו בשער המזרח.

ה. הוצאת הדשן - כשהכהנים מתחילים לעלות במדרגות האולם, הכהן שדשן את המזבח הפנימי מקדים אותם, לוקח את הדשן עם הדשן שהניח ליד המזבח, משתחוה ויוצא.

ה. הכנות להקטרה - הכהן שזכה בגחלים שוטח את הגחלים על כל המזבח [איור 20], משתחוה ויוצא עם המחתה. הכהן שזכה בקטרת נותן את

פרק ט: הטבת שתי נרות

כל הכהנים נכנסים להשתחוות בהיכל [איור 23]. אם הכהן הגדול נמצא, הוא נכנס ראשון ואחריו נכנסים שאר הכהנים.

פרק ה' אות ד'). את הנר המערבי משאירים דולק עד הערב. לוקח את הכזו עם הדשן, משתחוה ויוצא מההיכל.

ב. נתינת הדשן - מדשן המנורה הולך יחד עם מדשן המזבח לצד המזרחי של הכבש, הם שופכים על הארץ את כל הדשן, ונבלע במקומו, והולכים למדרגות האולם לברכת כהנים.

ג. השתחוואה - לאחר שגמרו את העבודות בהיכל,

א. ההטבה - הכהן שזכה בהטבת הנרות נכנס שוב להיכל, ועולה במדרגות שלפני המנורה. בזמן הנס הוא מוצא את

שתי הנרות המזרחיות דולקות, מכבה את הנר המזרחי [איור 22], מוציא ממנו את הפתילה והשמן הישנים ונותן חדשים (וכמו בשאר הנרות כנ"ל

פרק י: הקרבת האיברים והנסכים

את המנחה יפה, מכון לשמה, מברך ומשליך לאש שבמערכה הגדולה.

ה. הקרבת החביתין - הכהן יורד לכבש, לוקח את החביתין ביד ימין (וכן את מותר השמן), עולה לראש המזבח, פונה לימין ומקיף עד קרן מערבית דרומית, מולח את החביתין יפה, מכון לשמה, מברך ומשליך לאש שבמערכה הגדולה.

ה. נסוך היין - הכהן יורד לכבש, לוקח את היין ביד ימין, עולה לראש המזבח, פונה לשמאל והולך עד הקרן, מכון לשמה ומברך, שופך את כל היין לספל המזרחי [איור 27], ויורד מהמזבח.

ו. שירת הלויים - בשעת נסוך היין, הסגן עומד על הקרן של המזבח ומניף בסודרים ללויים שיתחילו לשיר בפה ובכלי את השיר של אותו יום [איור 28]. מחלקים את השיר של אותו יום לשלושה חלקים, לפני כל חלק שני כהנים תוקעים בחצוצרות של כסף תקיעה תרועה ותקיעה, והעם שבצורה משתחוים.

ביד ימין, עולה למזבח, פונה לימין ומקיף עד קרן מערבית דרומית ששם מנח המלח [איור 26], מולח

א. הקטרת האיברים - הכהן שזכה בהקטרת האיברים, עולה לכבש ולוקח את הראש והרגל, עולה לראש הכבש, מכון לשמה, מברך ומשליכם לאש שבמערכה הגדולה, וכך מעלה ומשליך את כל האיברים [איור 24]. לאחר זריקת האיברים, הוא עולה למזבח ומסדר את האיברים זה בצד זה.

ב. ברכת הכהנים - חמשה הכהנים שעבדו בהיכל (מדשן המזבח, מדשן המנורה, המקטיר, מביא הגחלים, אוהבו) עומדים במדרגות האולם, ומניחים את הכלים שעבדו בהם על הארץ. מגיעים שאר הכהנים שעבדו וכהנים שרוצים לברך ועומדים במדרגות. הכהנים מגביהים את ידיהם על גבי ראשיהם [איור 25], ומברכים את שלושת פסוקי ברכת הכהנים עם שם המפך, ולא מפסיקים בעצנת אמן בין הפסוקים.

ג. הקרבת מנחת הנסכים - הכהן שזכה בהקטרת האיברים חוזר לכבש, לוקח את מנחת הנסכים

בך סדר התמיד לעבודת בית אלקינו - יהי רצון שיבנה במהרה בימינו

יו"ל ע"י מכון תורת הקרבנות • מרכזיה: 077-227-3333 • פקס: 072-3377748 • דוא"ל: 6183447@gmail.com

התמונות נרכשו כהלכה וכחוק

מיוצר התמונות בתלת מימד: אליעזר בן חמו.

ניתן להשיג גליון זה, גיליון אמירת פרשת התמיד, וכן חיבורים מפורטים ומראי מקומות על סדר התמיד בטל: 03-6189607, או: 6189607@gmail.com

מבצע שיעורים בסדר התמיד

כל המוסר שיעור ב'שלושת השבועות' על סדר עבודת התמיד בפני קבוצה (מגוון: בישיבה, כולל, ת"ת, ביהמ"ס), זכאי לקבל שני ספרי 'השב את העבודה' עם תמונות המחשה, או דיסק 'אונק' עם 10 מצגות של המחשת הקרבנות. יש לעדכן לפני ואחרי מסירת השיעור - כולל פרטים של מוסר השיעור, מקום השיעור, ומס' המשתתפים. כסל: 077-227-3333, שלוחה 6 ואח"כ 3.

פרשת התמיד

יו"ל ע"י מכון תורת הקרבנות | מרכזיה: 077-227-3333 | פקס: 072-3377748 | דוא"ל: 6183447@gmail.com

קיום העולם בזכות אמירת פרשת התמיד

השפע לא יורד לעולם בלי קרבן התמיד

כתבו המקובלים, שעולת התמיד מבטלת את הסט"א הנקרא 'תולע', שעולה כל יום בעלות השחר כדי למנוע את השפע מלרדת לישראל. ועל ידי עולת התמיד שמקריבים בעלות השחר שהוא כנגד אברהם, מתגבר כנגדו אור החדל לקיים את העולם ולהשפיע חסדים גדולים.

(פי' הגר"א לינוה ד' ז' וכן איש חי פינחס ועוד)

גם בזמן הזה אליהו הנביא מקריב את התמיד

כתב הרמ"ע מפאנו: ואמרו על אליהו הבא משורש פינחס, שהוא מקריב תמידין בבית המקדש אף על פי שהוא שמם. (עשרה מאמרות מאמר אם כל חי חלק ג סימן כג). והטעם כדי שלא תיפסק הקביעות של התמיד. ויתכן שההקרה של אליהו הנביא מועילה רק לבית המקדש של מעלה שנחשב כריח ניחוח, וע"י אמירת התמיד זה נחשב שהקריבו גם בבית המקדש של מטה, ולכן תקנו חז"ל שגם אנחנו נקרא את פרשת התמיד, כדי שיע"ז יגיע כל השפע וכך יתקיים העולם.

לא לוותר על פרשת התמיד

לאור האמור, יש להתחזק שלא לדלג בתפילת שחרית על פרשת התמיד, כיון שעל ידי זה מגיעה ההשפעה לכל עם ישראל, ובזה תלוי קיום העולם.

כל השפע מגיע בזכות קרבן התמיד

ידוע שעיקר השראת השכינה בבית המקדש הוא בזכות הקרבת הקרבנות, וכל השפע שבעולם בין ברוחניות ובין בגשמיות, מגיע על ידי הקרבנות.

הקרבן העיקרי בבית המקדש הוא קרבן התמיד. קרבן התמיד נקרא בתורה 'לחמי לאשי' (במדבר כה, ב), ומרומז בזה שכל השפע בעולם המגיע לכל באי העולם, הוא בזכות קרבן התמיד הקרב מידי יום ביומו (עיין מהרש"א כתובות י:).

בלי קרבן התמיד העולם לא יכול להתקיים

ללא הקרבת הקרבנות אין לעולם זכות קיום, כמו שנאמר בגמ' (מגילה לא:): שאברהם אבינו שאל את הקב"ה איך יתקיים העולם לאחר חורבן בית המקדש, והשיב לו הקב"ה שקריאת הפרשה תהיה במקום ההקרבה.

ולכן כתבו הראשונים (טור א"ח מ"ח) שקבעו לקרוא את פרשת התמיד מידי יום, כדי לקיים את העולם.

וידוע עוד שכל זמן שעם ישראל הקריבו את קרבן התמיד לפני החורבן, הם ניצלו מידי השונאים. אך כאשר בטל התמיד בי"ז בתמוז, הובקעה העיר והם ניתנו ביד האויבים.

חיוב אמירת פרשת התמיד

מספר הגר"ר ירוחם פישל וינגרטן זצ"ל שהיה רגיל לעורר את המתפללים על חשיבות אמירת הקרבנות, ופעם טענו כלפיו שפסוקי דזמרה חשובים יותר מאמירת הקרבנות, ממה שהשו"ע כתב (בסי' נ"ב) שאם צריך לדלג פסוקי דזמרה יאמר חלק מהם, ולא הזכיר שיקרא את פרשת הקרבנות. והוא נחלק עליהם ואמר שאדרבה אמירת הקרבנות חשובה יותר, וגם מי שנאלץ לדלג פסוקי דזמרה, לא ידלג את אמירת הקרבנות, והשו"ע לא הזכיר זאת כיון שזה ממש חלק מהתפילה, ופשוט שא"א לדלג.

וסיפר שאח"כ כששכב בביתו לנוח, זכה שמרן הב"י התגלה אליו בחלום, ואמר לו שמדבריו בב"י (א"ח סוף סי' מ"ז) מבואר כדבריו שהקרבנות הם חלק מהתפילה יותר מפסוקי דזמרה.

והסביר לו שזה מוכח ממה שכתב שם (בשם האגור ומקורו במהרי"ל), שנשים חייבות לברך ברכת התורה, כיון שהן חייבות בקריאת פרשת התמיד והקרבנות כמו שהן חייבות בתפילה עצמה. ומזה שלא נקט שחייבות בפסוקי דזמרה כמו שחייבות בתפילה, מוכח שפסוקי דזמרה אינם חלק מהתפילה, ולכן א"א להוכיח ממה שחייבות בתפילה שחייבות גם בפסוקי דזמרה, ורק פסוקי הקרבנות נחשבים ממש כחלק מהתפילה.

עיקר חיוב אמירת התמיד הובא בטור וש"ע סי' מ"ח, שקבעו לומר פרשת התמיד בסדר התפילה כל יום. [וע"ע טור וש"ע סי' מ"ז מ"ט נ', שהזכירו כמה פעמים את האמירה כמנהג מוסכם]. וכן כתבו בשו"ע הרב (סי' מ"ח) וחיי אדם (י"ט א') שדבר זה חובה על כל אחד ואחד. ומצינו שהראשונים כבר כתבו על זה לשון חובה, עיין שבלי הלקט (סי' ה'), ראב"ן (סי' מ"ב), מחזור ויטרי (סי' א'), רבינו יונה ברכות (ה.), אורחות חיים (דין מאה ברכות י"ד), כל בו (סי' י"ג), המנהיג (סי' א'), ספר האורה ואשכול (הלכות תפלה), צדה לדרך (פרק כ"ב), וסדר היום.

מספרים שפעם הגיע יהודי למרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, וסיפר שהוא מחפש מקורות לזה שמותר לדלג את פרשת התמיד. מה הביא אותו לזה? הוא סיפר שראה מודעה בה נכתב שמי שימצא מקורות שמותר לדלג את פרשת התמיד, יזכה ב-50,000 ₪. הוא קיווה להעזר במרן הגר"ש אלישיב, ולקבל לידי את הסכום המיוחל.

הביט בו מרן הגר"ש ואמר בפסקנות: אין שום מקור לדלג את אמירת התמיד! אדרבה, אם תמצא כזה מקור, אשמח אם תאמר לי אותו... (ועי' ט"ז אור"ח מ"ז סס"ק ו').

מעלת קרבן התמיד

- (א) בית המקדש הוא מקום השראת השכינה בעולם, ובכלל ישראל. והקירבה של עם ישראל להקב"ה היא ע"י הקרבנות שהקריבו במקדש. וכן השפיע בעולם ברוחניות ובגשמיות הוא ע"י הקרבנות. ועיקר כל הקרבנות הוא קרבן התמיד¹.
- (ב) קרבן התמיד מכפר על כל העבירות, כמש"כ במדרש²: מעולם לא לן אדם בירושלים ובידו עוון, תמיד של שחר מכפר על עבירות שנעשו בלילה, ותמיד של בין הערביים מכפר על עבירות שנעשו ביום. ובפסיקתא רבתי³ דורשים מ"שתי כבשים" - לב"ש שכובשים עוונותיהם, לב"ה שמכבסים עוונותיהם, ולבן עזאי דורשים מ"בן שנה" - שמכבסים עוונותיהם ועושים אותם כתינוק בן שנה.
- (ג) מזכיר עקידת יצחק, כמש"כ במדרש⁴: בשעה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו התקין הקב"ה שני כבשים אחד של שחרית ואחד של ערבית. וכ"כ למה שבשעה שהיו ישראל מקריבין תמיד ע"ג המזבח וקורין את המקרא הזה צפונה לפני ה', זוכר הקב"ה עקידת יצחק⁵.
- (ד) במשנה בתענית כו. מובא: חמשה דברים אירעו את אבותינו בי"ז בתמוז, נשתברו הלוחות, ובוטל התמיד, והובקעה העיר, ושרף אפוסטמוס את התורה, והועמד צלם בהיכל. ויש לדייק ממה שהזכירה המשנה ש"בוטל התמיד" לפני הובקעה העיר ושאר הדברים, שביטול התמיד הוא יותר חמור מכל הצרות. ועוד אפשר לומר שעל ידי שבוטל התמיד [ולכן לא התכפרו עבירות עמ"י] נגרמו שאר הדברים.

מעלת אמירת התמיד בזמן הזה

- מבואר בגמ' (תענית כו: ומגילה לא:) אמר אברהם לפני הקב"ה: רבש"ע שמא ישראל חוטאין לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה, א"ל לאו. אמר לפניו: רבש"ע במה אדע כי אירשנה, א"ל קחה לי עגלה משולשת וגו'. אמר לפניו: רבש"ע תינח בזמן שבהמ"ק קיים, בזמן שאין בהמ"ק קיים מה תהא עליהם.
- א"ל כבר תקנתי להם סדר קרבנות שכל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהם כאילו מקריבין לפני קרבן ואני מוחל להם על כל עוונותיהם.
- ומבואר שאמירת פרשת הקרבנות נחשבת כמו הקרבת הקרבן, ומכפרת על העבירות. ולכן תקנו לקרוא את פרשת התמיד קודם התפלה⁶.

אמירת פרשת התמיד נחשבת כהקרבה לגמרי בשלשה תנאים:

- א. לכוון שהאמירה תיחשב כמו הקרבה, ושתכפר כהקרבה עצמה⁷.
 - ב. להבין את מה שאומר, ולדעת את דיני הקרבן⁸.
 - ג. להצטער שאי אפשר היום להקריב, ולהשתוקק לקיים את ההקרבה כשיבנה המקדש⁹.
- ונראה שהדרך להגיע לזה, על ידי שיאמר בכוונה את ה'יהי רצון' שלפני פרשת התמיד, ואת תפילת 'רבון העולמים' שלאחריה, שבהם מוזכרים חלק מעניינים אלו (שהאמירה מכפרת כהקרבה, והצער על חסרון ההקרבה).

1. שהרי אין מקריבין שום קרבן לפני תמיד של שחר ואחרי תמיד של ביה"ע, כיון שהתמיד הוא העיקר וכל הקרבנות צריכים להקרב עליו. וכן אין מחנכין את המזבח אלא בתמיד של שחר (מנחות מט.).
2. במדבר רבה פכ"א כ"א, תנחומא פנחס י"ג, וילקו"ש שם רמז תשע"ז. והובא בתרגום יונתן פנחס כ"ח ד', רש"י ישעיה א' כ"א, תוה"ר שבועות יב: ומשמע שמכפר על כל העבירות, והאריך בזה בשו"ת לב חיים ח"א ס"ס ל"ג.
3. פנחס ס' ט"ז, וילקו"ש פנחס תשע"ז, והובא בערוך ערך כבש.
4. ויק"ר פ"ב י"א, וילקו"ש וירא רמז צ"ט, תדא"ר פ"ו י"א. וכן בשו"ע או"ח א' ח' כתב לומר עם הקרבנות הפסוק ושחט אותו וגו', וביארו הט"ז הגר"א ומ"ב על פי מדרש זה.
5. והטעם לשתי כבשים, י"ל ע"פ הוזהר ויצא (קסד:): שדורשים מ"במועד" - במועד שנתעורר אברהם לעשות רצונו ית' שנא' וישכם אברהם בבוקר, ובמועד שנעקד יצחק על המזבח ואותה שעה בין הערביים היתה! וכ"כ במדרש שתמיד של שחר כנגד אברהם, ושל בין הערביים כנגד יצחק. וכן אברהם תיקן תפלת שחרית ויצחק תפלת מנחה.
6. טור ושו"ע סי' מ"ח, ובמ"ב שם.
7. זוהר וירא "ומכוון בהר" וכמו שפירש בהגהות יש נוחלין (לאחי השל"ה), והח"ח בהקדמה לליקוטי הלכות ולעבודת הקרבנות ע"ש. וכ"כ בשו"ע סי' א' לומר יהי רצון כאילו הקרבת ע"ש.
8. רבינו בחיי (ויקרא ד' ל"ז) והאחרונים המובאים בח"ח בהקדמה לספרו תורה אור, ובמ"ב מ"ח סק"א.
9. פמ"ג בספרו תיבת גומא (עה"ת) פ' צו, וביאר שהוא כדין חשב לעשות מצווה ונאנס מעלה עליו כאילו עשה, ע"ש. וכ"כ באוה"ח ויקרא כ"ו ג' (באופן ה"ד) ע"ש, וכן הח"ח בהקדמה ראשונה לליקוטי הלכות (סוד"ה גם) שכשומד ומשתוקק לקיים נחשב כאילו קיים, ובמכתב סופר ח"ב א'. [ובשפ"א פנחס (שנת תרמ"ב) כתב שקבעו קריאת פרשת תמידין ומוספין בבין המצרים כדי לעורר לבות בני ישראל על עבודת בית המקדש, וגם הקריאה בש"ק תהיה חשובה כאילו הקריבין].

ביאור פרשת התמיד

בשבת ויום טוב אין אומרים זה:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתִּרְחַם עָלֵינוּ, וְתַכְפֹּר לָנוּ עַל כָּל חַטֹּאתֵינוּ, וְתִסְלַח לָנוּ עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ, וְתִמְחַל לָנוּ עַל כָּל פְּשָׁעֵינוּ, וְתִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְנִקְרִיב לְפָנֶיךָ קָרְבַּן הַתָּמִיד שֶׁיִּכָּפַר בְּעַדָּנוּ, כְּמוֹ שֶׁתִּתְבַּר עָלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עֶבֶדְךָ מִפִּי כְּבוֹדְךָ כְּאָמֹר:

פרשת התמיד (במדבר כח)

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(ב) צוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֵת קָרְבְּנִי לַחֲמִי

הַקָּרֵבן שֶׁהוּא מֵאֹכְלֵי לֶאֱשִׁי הַנִּתֵּן לֵאשׁ רֵיחַ נִיחֹחִי הָעוֹלָה

לְרֵיחַ נִיחֹחַ תִּשְׁמְרוּ תִּשְׁגִּיחוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ:

(ג) מִהַ מְבִיאִים לְקָרְבַּן (ג) וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשָּׁה הַקָּרֵבן אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לִי

בְּבָשִׁים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִים שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָּמִיד:

(ד) אֵת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי

תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים:

(ה) וְעִשְׂרִית הָאֵיפָה עֶשְׂרוֹן סֹלֶת לְמִנְחָה לַמִּנְחָה נֹסְכִים

בְּלוֹלָה מְעֻרַבֶת בְּשֶׁמֶן בְּתֵית שְׁנֹכַח בְּמִכְתָּשֶׁת רְבִיעִית

הַחֵיץ שְׁלֹשָׁה לֹג:

(ו) עֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ עֹלֶת תָּמִיד הָעֲשִׂיָּה כַּפִּי שְׁנַעֲשֶׂתָה בָּהֶר סִינִי לְרֵיחַ

נִיחֹחַ אִשָּׁה לִי:

(ז) וְנִסְכּוֹ רְבִיעִית הַחֵיץ לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֶּהַר עַל

הַמִּזְבֵּחַ יִתְּנֶכּוּ נֶסֶךְ שֹׁכֵר יֵין הַמְּשֻׁכָּר לִי:

(ח) וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים בְּמִנְחָת

הַבֹּקֶר וְנִסְכּוֹ תַעֲשֶׂה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לִי:

יש לומר גם פסוק זה (ויקרא א יא):

מִקוֹם הַשְּׁחִיטָה וְהִזְרִיקָהּ וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ בְּצֵד הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנֶי יְיָ

וְזָרְקוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמָו עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

תפילה שהאמירה תתקבל ברצון:

רְבוֹן הָעוֹלָמִים, אֲתָה צוֹיְתָנוּ לְהַקְרִיב קָרְבַּן הַתָּמִיד בְּמוֹעֲדוֹ, וְלִהְיוֹת בְּהֵנִים בְּעִבּוֹדְתָם, וְלִהְיוֹת בְּדוֹכָנִם, וְיִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדָם. וְעַתָּה בְּעֲוֹנוֹתֵינוּ חָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּבָטַל הַתָּמִיד, וְאֵין לָנוּ לֹא פֶה בְּעִבּוֹדָתוֹ וְלֹא לִי בְּדוֹכָנוּ, וְלֹא יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדוֹ, וְאֲתָה אָמַרְתָּ: וְנִשְׁלָמָה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ: לָמוּ יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּהְיֶה שִׁיחַ שְׁפָתוֹתֵינוּ חָשׁוּב וּמִקְבָּל וּמְרוֹצֵה לְפָנֶיךָ בְּאִילוֹ הַקָּרְבָּנוֹ קָרְבַּן הַתָּמִיד בְּמוֹעֲדוֹ וּבְמִקוֹמוֹ וּבְהִלָּתוֹ:

ויבינו נפלאות

כתב רבינו בחיי בפרשת צו על הפסוק זאת התורה עולה ולמנחה וגו' דכל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה, היינו שיהא מתבונן בבאור הפרשה וכו' ויבינו נפלאות מתורת הקרבנות כו', כי אין לומר שתהיה הכוונה שיהגה ויגרוס לשון הפרשה בפסוקיה הערומים בלבד מבלי שיתבונן בפירושם כו' עכ"ל.

ובפתיחת הח"ח בספרו תורה אור האריך בזה, שמה שאמרו חז"ל 'כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה' אין הכונה שיקרא את פסוקי הפרשה בלבד, אלא הכונה שילמד וידע את הדינים של כל קרבן וקרבן.

וכ"כ במשנ"ב (מח א), שרק אם מבין מה שאומר, נחשבת האמירה במקום ההקרבה.

אמירה מתוך השתוקקות

בדבר מה שאמרו חז"ל שהעוסק בפרשת עולה הרי זה נחשב כמקריב עולה, כתב רבינו הפמ"ג בספרו תיבת גומא (פרשת צו), שכל זה נאמר בתנאי שהאדם מצטער ומתאונן על שאינו יכול להקריב בזמן הזה, ובגודל רצונו לקיים את מצות הקרבנות, הרי הוא חותר והולך אולי יוכל לעשותו, והרי זה כחשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה.

וכך ביאר את הפסוק: "זאת תורת העולה היא העולה על מוֹ-קדה", אימתי תחשב לימוד תורת העולה כעולה על מוקדה, "כל הלילה עד הבוקר" בזמן הגלות הנמשך ללילה, כאשר יתקיים "ואש המזבח תוקד בו" שתוקד בו התלהבות והש-תוקקות לקיים את ההקרבה במזבח.

וכיוצא בזה כתב החפץ חיים (בהקדמה לליקוטי הלכות), שמצוות שאינו יכול לקיימם במעשה, יחשבו כאילו קיים אותם על ידי שילמד את דיניהם וישתוקק לקיימם.

הסוד שגילה אליהו הנביא

בדברי הזוהר הקדוש (פרשת וירא) הובאו דברים נפלאים במעלת אמירת הקרבנות:

"מי שמזכיר בפיו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות עניני הקרבנות והקרבנות ומכוין בהו, ברית כרותה שאותן המלאכים הממונים להזכיר חטאתיהן של בני אדם שאין יכולין לעשות לו אלא טוב. וכן נאמר שם שאליהו הנביא גילה סוד זה לרבי פנחס".

ודייק מרן החפץ חיים (בהקדמה לליקוטי הלכות ולעבודת הקרבנות), שבשעת אמירת פרשת הקרבנות יש להבין ולדעת בכל קרבן וקרבן למה היה בא, ואלו עבודות נעשות בו.

ועוד דייק שיש לכוון שתהא האמירה במקום ההקרבה, וכן לכוון לכפר עי"ז את החטא שעליו בא הקרבן.

לעורר ליבות ישראל להשתוקק לעבודת המקדש

כתב השפת אמת (פינחס תרמ"ב), שהטעם שחז"ל קבעו את קריאת פרשת התמידין והמוספין בבין המצרים, כדי לעורר את ליבות בני ישראל להשתוקק לעבודת בית המקדש. וגם הקריאה בשב"ק בפרשת הקרבנות, תהיה חשובה לפניו כאלו הקרבנו.

וגם בזמן המקדש העיקר היה התפילה שיתקבל הקרבן לרצון, כדאיתא כהנים בעבודתן ולויים בדוכנן וישראל במעמדן.

דיני אמירת פרשת התמיד

ליקוט דברי הפוסקים

א. אומרים פרשת התמיד¹.

ויש לומר אחר כך הפסוק "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה" וגו'².

והגר"א הוסיף לומר מוהפשיט עד ריח ניחוח³.

ויש אומרים גם סדר המערכה⁴, ורבון העולמים אתה צויתנו⁵.

ב. מצווה ללמוד ולהבין מה שהוא אומר ובזה תחשב לו האמירה במקום ההקטרה⁶.

ג. לא יאמר אלא ביום⁷.

ד. טוב לומר קודם התפלה, ובבית הכנסת⁸.

ה. נהגו לומר פרשת התמיד כל הציבור יחד בקול רם⁹.

ו. יש אומרים שצריך לומר בעמידה דוגמת הקרבנות שהיה בעמידה¹⁰. ויש חולקים¹¹.

ז. אשה חייבת לומר פרשת התמיד, ויש חולקים¹².

ח. אין להקדים אמירת שום קרבן לפרשת התמיד¹³.

ט. מנהג יפה לומר פרשת התמיד קודם אשרי של תפלת המנחה, כנגד תמיד של בין הערביים¹⁴.

י. בשבת אומרים אצל פרשת התמיד פסוקי מוסף דשבת¹⁵. ויש אומרים בר"ח פסוקי מוסף של ר"ח¹⁶.

יא. גם כשייבנה בית המקדש בב"א יאמרו פרשת הקרבנות עם ההקרה¹⁷.

וכ"ש בתמיד. ובאר"ר שם (י"א) כתב שצריך לקרא בבהכנ"ס שיהיה דוגמת העבודה בבהמ"ק, ועי' שע"ת מ"ח א' שטוב לעשות כן.

ואם לא אמר קודם התפלה יאמר אח"כ, עי' קצות השולחן י"ד א', שו"ת רב פעלים אור"ח ח"ב ד', יוסף אומץ ר"ח, מעורר ישנים ס"ק ל"ב, הליכות שלמה (להגרשו"א) פ"ו הערה 20. אך יזהר שלא יאחר זמן תפלה, וכמש"כ בא"א (בוטשאטש) ס' מ"ח. וביום שיש מוסף צריך להשלים לפני מוסף כיון שתמיד קודם למוסף [ובר"ח יכול לכוון בפרשת התמיד שבקריאת התורה]. ע' מחצית ש"ס מ"ח ב', ומעורר ישנים ס"ק ל"ב. אמנם בתורת חיים מ"ח ג' חולק.

9. כן מבואר בטור וברמ"א ס' מ"ח ובמ"ב שם ס"ק א' ג'. ובבאה"ט הביא בשם דרך חכמה שיוהר לאומרה בציבור עם הש"ץ כי קרבן תמיד נקרב בציבור וכ"כ בא"ר ובלבושי שרד, ובשע"ת חולק, וכן במ"ב.

10. מגן אברהם מ"ח א', והובא במ"ב שם. וכן דעת הרבה אחרונים כמו שהביא בבירור הלכה (קמא).

11. בשע"ת הביא כמה אחרונים שחולקים. וכתב הפמ"ג דמ"מ בפרשת התמיד ראוי לעמוד מפני שקורין בציבור בקול רם, והובא במ"ב. ולפי"ז אם קורא ביחיד משמע שא"צ לעמוד, ובאורחות יושר (עמ' ק"ב) כתב: בפרשת התמיד [בציבור] יש לעמוד.

ובערוה"ש א' כ"ז כתב שכהן שאומר פרשת הקרבנות יעמוד כיון שנחשב כמקריב, משא"כ ישראל ע"ש. וכ"כ בטעמא דקרא ירמיה ל"ג י"ח (ובגליון כ"י שם נסתפק בזה). ויסוד זה שישראל נחשב שמביא לכהן להקריב, כן כתב התבו"ש (הלכו' אמירת הקרבנות), פמ"ג ס' מ"ח, ישועות יעקב אור"ח א' ט', ובשו"ע הרב שם (מהדו"ת).

12. בב"י ס"ס מ"ז הביא כן בשם האגור שלכן אשה מברכת ברכות התורה כיון שחייבת לומר פרשת הקרבנות כמו שחייבת בתפילה. והובא במ"א שם י"ד, ובביאור"ל. והכוונה לפרשת התמיד כמש"כ בלבוש ובט"ז שם, ובארצוה"ח (ס"ק ס"ח), ובפמ"ג (א"א י"ד), ובשו"ע הרב שם י'. וכ"כ הגריש"א בקובץ תשובות ח"א י"ד שאשה חייבת לומר פרשת התמיד, (ועי' פניני תפלה מש"כ בזה בשם הגריש"א). ועי' מוק"צ ס' מ"ז שם, ותהל"ד סק"ט שתמהו על זה, (ובפסקי תשובות).

13. של"ה מס' תענית אות עד, דכיון שהאמירה במקום ההקרה אסור להקריב שום קרבן קודם תמיד של שחר ע"ש, וכ"כ במקור"ח א' ה' (בקיצוה"ל). ובארצוה"ח א' פ"ב חולק כיון שבדיעבד כשר ע"ש.

14. רמ"א רל"ד ס"ס א'. ובמ"א וט"ז כתבו לומר אחר אשרי, ובמ"ב סק"ז כתב שאין המנהג כן. ובספר מנשנים באהל הביא בשם הגריש"א שאפשר להקל לומר בחצי שעה שלפני זמן מנחה. הטעם שבמנחה פרשת התמיד אינו חיוב עי' מקור חיים, וערוה"ש רל"ד ז'.

15. טור ושו"ע ס' מ"ח.

16. רמ"א שם.

17. כמ"ש במדרש תנחומא (פר' צו י"ד) "צו את אהרן ואת בניו לאמר - כלומר שיאמרו לבני ישראל ויתעסקו בקריאת העולה, שאע"פ שמקריבין עולה עוסקין היו בקריאתה כדי שיזכו בקרבן עולה ובקריאתה" וע"ש. ועיין בתורה אור פ"ג מה שביאר הח"ח במדרש זה.

1. רמ"א אור"ח ס' מ"ח, ובמ"ב סק"א ביאר שהיא במקום הקרבת קרבן התמיד. וכן מוכח בדברי השו"ע שם, ובהרבה ראשונים ואחרונים, וכמשנ"ל לעיל באריכות.

2. שו"ע אור"ח ח' ח'. ובט"ז סק"ח הביא מהמדרש (ויקרא רבה פ"ב י"א, ילקו"ש וירא צ"ט, תדאר"ר פ"ו י"ד) שכל מי שאומר פסוק זה הקב"ה זוכר עקידת יצחק.

3. ובפמ"ג שם (מ"ז ח') כתב שאומרים פסוק זה אחר פרשת התמיד, והובא במ"ב י"ט. והטעם י"ל כמבואר במדרש שם (והובא בבאור הגר"א כ"ט) שבטעה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו התקין הקב"ה את קרבן התמיד, ולומר פסוק זה בזמן ההקרה ע"ש.

ובסדר היום ביאר שעולת התמיד הוא העיקר שהוא קרבן על שם כל ישראל, ועיקר העולה היא השחיטה והזריקה והם מוזכרים בפסוק הזה, לכן מוזכרים הפסוק.

4. במעשה רב אות י"ב, והטעם כדי להשלים עבודת הקרבן. ובפשוטו כוונתו לארבע פסוקים שנאמרו בעולת בקר (ויקרא א' ו-ט) כיון שפסוקים אלו נדרשו ביומא כז. על קרבן תמיד, וכמו שביאר במעשה רב השלם ע"ש באריכות. אמנם בשו"ת בנין שלמה א' אות ג' (סק"ב) כתב לומר שתי הפסוקים שבבן צאן (שם י"ב י"ג).

5. טור ורמ"א מ"ח א', ובמ"ב סק"א ביאר כיון שהעסק בדיני הקרבנות נחשב כאילו הקריבום. וכ"כ בסדר היום שתקנו לומר סדר המערכה במקום הזה כדי לסדר כל הדברים בקוצר ולהעלותה על שפתינו, ולפי שהתמיד של שחר הוא עיקר הכל תקנו לומר פרשתו בפירוש ולא סמכו על הרמז שבקיצור.

והרמ"ע מפאנו בסדר עבודה כתב סדר כל עבודות התמיד באריכות (ובקיצור בסדר עבודה וזוטא). וכן בסידור בית יעקב ליעב"ץ ע"ש. וכן נדפס (בשנת תקצ"ו עם הסכמת גאוני וילנא) סדר "עבודה תמה" שמבאר כל ענייני הקרבנות בכל פרטיהם, והובא בביאור"ל ס' א' ה' ד"ה ופרשת.

6. ברמ"א שם. ובמ"ב שם כתב דבטור הגירסא כאילו קרב התמיד במועדו ולא כאילו הקרבנו.

7. מ"ב מ"ח א' ע"ש. ובתורה אור פ"א הביא מרבינו בחיי שאין הכוונה שיגרוס לשון הפסוקים נחשב כהקרה רק אם הקריאה דומה להקרה בכל מכל כל, שמוכר ומפרש כל דיני ההקרה, ומכוון בקריאת הפרשה כל מה שראוי ומחוייב לכוון ע"ש. תשובת הרא"ש כלל ד' א'. והובא בטור ס"ס מ"ז וביאר כיון שהיא במקום הקרבת התמיד שאין זמנו אלא ביום, וכ"כ בשו"ע שם י"ג ובמ"ב סק"ל ל"ב.

והנה בטור ס' א' כתב שפרשת הקרבנות טוב יותר לאומרה ביום, וכאן משמע שדוקא ביום. וכן קשה בשו"ע ס' א' סיף י"ג שכתב על כל הקרבנות לומר ביום ומדוע כאן כתב רק על תמיד. ות"י המקור חיים א' ו' שכל הקרבנות אינם חובה בכל תפוצות ישראל כמו פרשת התמיד לכן לא חמירא כולי האי. וכ"כ התבו"ש (הלכו' אמירת הקרבנות סק"י"ב) שכל הקרבנות טוב לומר ביום, אבל תמיד דוקא ביום.

8. ביאור"ל ס' א' ה' (ד"ה ופרשת) מארצוה"ח (סעיף ו') בשם הזוהר על כל הקרבנות, ואחי השל"ה בהגהות יש נוהלין פ"א סוף אות ט' האריך בזה שהעסק בפרשת הקרבן נחשב כהקרה רק אם הקריאה דומה להקרה בכל מכל כל, שמוכר ומפרש כל דיני ההקרה, ומכוון בקריאת הפרשה כל מה שראוי ומחוייב לכוון ע"ש. תשובת הרא"ש כלל ד' א'. והובא בטור ס"ס מ"ז וביאר כיון שהיא במקום הקרבת התמיד שאין זמנו אלא ביום, וכ"כ בשו"ע שם י"ג ובמ"ב סק"ל ל"ב.

והנה בטור ס' א' כתב שפרשת הקרבנות טוב יותר לאומרה ביום, וכאן משמע שדוקא ביום. וכן קשה בשו"ע ס' א' סיף י"ג שכתב על כל הקרבנות לומר ביום ומדוע כאן כתב רק על תמיד. ות"י המקור חיים א' ו' שכל הקרבנות אינם חובה בכל תפוצות ישראל כמו פרשת התמיד לכן לא חמירא כולי האי. וכ"כ התבו"ש (הלכו' אמירת הקרבנות סק"י"ב) שכל הקרבנות טוב לומר ביום, אבל תמיד דוקא ביום.

8. ביאור"ל ס' א' ה' (ד"ה ופרשת) מארצוה"ח (סעיף ו') בשם הזוהר על כל הקרבנות,

שואלים ודורשים בהל' בין המצרים

לע"נ הבחור יצחק דוב ז"ל בן יבלחט"א הר"ר משה ארלי הלוי במברגר שליט"א

דיני התענית

- א. ב"ז בתמוז מתענים מגיל י"ג, ופחות מזה אין חייבים לחנכם אפי' תענית שעות. ומ"מ אלו שיש להם דעת להתאבל ראוי לחנכם שלא יאכלו רק כדי קיום הגוף כדי שיתאבלו עם הצבור (מ"ב ס"י תקנ ס"ק ה) ודעת להתאבל הוא מגיל עשר (קיצור השל"ה)
- ב. חולה שאין בו סכנה, פטור מלהתענות ואסור לו להחמיר על עצמו (מ"ב ס"י תקנ ס"ק ד) ואם התחיל לאכול, ואח"כ מרגיש טוב באמצע הצום, ימנע מלאכול כדי להשתתף עם הציבור (נשיה בחוקין מהגר"נ קרליץ גליון 74) וכן חולה שאוכל, לא יתענג באכילתו כדי להשתתף עם הציבור (שם)
- ג. עוברות ומניקות אפי' אינן מצטערות אינן מחויבות להתענות אלא שנהגו להחמיר (רמ"א ס"י תקנ סעי' א) ואם הם חלושות אין להם להחמיר (מ"ב שם ס"ק ה) והחזו"א פסק להתענות אם אין מרגישין חולשה מיוחדת (הערת הגר"ה קניבסקי על ספר קרא עלי מועד) ובזמננו רוב עוברות נכללים בדין מצטערות הרבה ופטורים מלהתענות (הגר"נ קרליץ שם) ומניקות, אע"פ שמניקות באופן חלקי, אם החלב אם הוא חלק חשוב של מאכלו, אינה צריכה לצום (נשיה בחוקין מהגר"נ קרליץ בשם החזו"א גליון 74)
- ד. חתן שחל התענית בא' מז' ימי המשתה חייב להתענות ולהשלים (בה"ל ס"י תקמט ד"ה חייבים בשם הריטב"א) וכן חתן ביום חופתו חייב להתענות ולהשלים בכל ד' תעניות (מ"ב ס"י תקנט ס"ק לה, וכו' בשעה"צ ס"י תרפו ס"ק טז)
- ה. בתענית נדחה חתן בז' ימי משתה, בשעה"צ כ' להקל להתענות ולא להשלים [דהיינו עד חצות], ובביאור"ל כ' להחמיר שצריך להשלים (שעה"צ ס"י תקנט ס"ק לה, ובביאור"ל שם ד"ה ונדרחה) ולמעשה, י"א שסוגיא דעלמא בדברי הביאור"ל ויש להחמיר בזה (שבט הלוי ח"ו ס"י ע) וי"א מקילים בזה (נשיה בחוקין מהגר"נ קרליץ גליון 74)
- ו. קטן שנעשה בר מצוה בעום נדרחה, צריך לצום (נשיה בחוקין מהגר"נ קרליץ שם)
- ז. בתענית נדחה חתן ביום חופתו, יש להקל בדעת הגר"א ואין צריך להתענות כלל (שעה"צ תרפו ס"ק טז)
- ח. כלילה שלפני התענית אם ישן שינת קבע וקם לפני עמוד השחר אסור לאכול, כיון שהסיה דעתו מאכילה, אא"כ התנה קודם, ובשתייה א"צ תנאי (שו"ע ורמ"א ס"י תקסד סעי' א) אולם ראוי להתנות אף לשתייה, אא"כ רגיל לשותות אחר השינה (מ"ב ס"ק יז)
- ט. אסור לעשן סגריות בהתענית, ומי שדחוק לו, ומורגל בו ביותר, יש להקל אחר חצות בעינעא (מ"ב תקנה ח)
- י. מי שצריך תרופה בתענית, ואינו יכול לבלוע אותו בלי מים, אם מצטער מותר לבלוע אותו עם קצת מים (תשובות והנהגות ח"ג ס"י קנו) ויש עצה לעשות המים מרים (כגון לתת לתוכן אפר וכו"ג) שאז אין ראוי לשתייה (הערת הגר"ה קניבסקי על ספר קרא עלי מועד, הגר"נ קרליץ בנשיה בחוקין גליון 74, ועי"ש מהגר"נ"ק שבדיעבד מותר עם קצת מים. עוד כ' שם מהגר"נ"ק, דאם התרופה הוא סירופ מתוקה, יערב בה דבר מר)
- יא. השותה מים לפני הצום כדי שלא יהי' צמא בהצום, אע"פ שאינו צמא עכשיו, מברך שהכל נהי' בדברו (ק' מים חיים בשם הגר"נ קרליץ) ובתנאי שנהנה מחמת המים, מברך שהכל (נשיה בחוקין מהגר"נ קרליץ גליון 74)
- יב. מי שברך על מאכל וזכר קודם שאכל שהוא תענית ציבור, לא יאכל אלא יאמר מיד ברוך שם וכו' (אחרונים שמחלקים בין תענית ציבור לתענית יחיד) וי"א שיטעם מעט ויפלוט (תשובות והנהגות) וי"א שאינו מועיל טעימה, כיון דטעימה פטור מברכה (הגר"ה קניבסקי)
- יג. מי ששכח ואכל בהתענית, מחוייב להשלים תעניתו, וא"צ להתענות יום אחר אא"כ שכונתו לכפרה, וכן ציוה המחרי"ל לא' להתענות יום אחר לכפרה. ובתפילת עננו לא יאמר "ביום צום תעניתנו", אלא יאמר "ביום צום התענית הזה" (מ"ב ס"י תקסד ס"ק ג וס"ק ה. ועי"ש במ"ב ס"ק ג דבתענית יחיד לא יאמר עננו כלל) ואם אכל פחות מכזית, י"א שיכול לומר ביום צום תעניתנו (תשובות והנהגות ח"א ס"י שכח)
- יד. רחיצת כל הגוף בהתענית מותר רק בצונן, ופניו ידיו ורגליו אפי' בחמין (שעה"צ ס"י תקנ ס"ק ה) ובעל נפש יחמיר אף בדברים הנאסרים בת"כ (מ"ב שם ס"ק ו ושעה"צ ס"ק ט) אולם כ' הפוסקים דאין לחייב כלל להחמיר כבעל נפש, וכן לא נהוג להחמיר לצום מבעוד יום. ומי שיכול ורוצה להחמיר יכול להחמיר על עצמו (הגר"ה קניבסקי) ורק מי שמחמיר על עצמו לצום מבעודי פורש מכל העינויים, דתלוי זה בזה (הגר"מ קארפ מהשל"ה)
- טו. מלמד שאינו יכול ללמד גמרא כשיצום, אין להקל בהתענית, אלא תקנת חז"ל במקומו עומד, והחידור חייב לקחת מלמד אחר (ק' מים חיים בשם בעל שבט הלוי והגר"ה קניבסקי)
- טז. חילוני המבקר בבית ספר או כולל וכדומה ביום הצום, אסור לתת לו כוס שתייה משום לפני עור (ק' מים חיים בשם הגר"נ קרליץ)

- יז. שכח לומר עננו בתפילת מנחה, אם נזכר לפני שאמר השם של חתימת שומע תפילה, חוזר, ואם אמר השם אינו חוזר, אלא אומרו קודם יהיו לרצון, ובדיעבד אפי' אחר יהיו לרצון (שו"ע תקס"ב, מ"ב סק"ז ושע"צ סק"ז)
- יח. יחיד שאינו מתענה, אין לומר עננו בשום פנים (בה"ל סי' תקס"ה) וקטן המתענה לשעות, אם מתפלל מנחה לפני שאכל יכול לומר עננו (שבט הלוי ח"ה סי' קלא) וי"א שמעולם לא נהגו קטנים לומר עננו, כיון שאינם מחוייבים בתענית. ואפשר דאפי' אם יצום כל היום לא יאמר עננו (הערת הגר"ה קניבסקי על ספר קרא עלי מועד)
- יט. נחלקו בפוסקים האם דיני האכילות נוהגים מליל י"ז בתמוז או רק מהיום, יש מקילין רק מביום (אג"מ) ויש מחמירים מבליילה משקיעת החמה (הגר"ה קניבסקי, אורחות רבינו בשם הקה"י) וי"א דאינו מתחיל אלא מצאת הכוכבים (הגר"מ"מ קארפ שליט"א בשם הגר"ש אלישיב)

הלכות בין המצרים

דיני שהחיינו

- כ. בימי בין המצרים טוב ליזהר מלומר שהחיינו על פרי או מלבוש, אבל על פדיון הבן אומר, וכן פרי שלא ימצא אחר ת"ב מותר (שו"ע ורמ"א תקנא יז) ולא ילבש הבגד ולא יאכל הפרי בנתיים (מ"ב ס"ק עט) ובלייל י"ז בתמוז נחלקו הפוסקים האם מותר לומר שהחיינו, וכ' הפוסקים להחמיר (שו"ת שבט הלוי ח"ה קס"ה ז, נשיה בחוקי מהגר"נ קרליץ גליון 74) וכן בלייל ויום עשירי באב אין לומר שהחיינו (שע"ת תקנ"ה)
- כא. אשה מעוברת שמתאוה לאכול פרי, יאכל את הפרי בלי לברך שהחיינו. וה"ה בחולל (מ"ב תקנא ס"ק עט) דכיון שהיא אוכלת משום סכנה, אי אפשר לברך שהחיינו (רברי שי"ח מהגר"ה קניבסקי גליון 125)
- כב. על הולדת בת בימים אלו בודאי מברכים שהחיינו, וא"צ להמתין לשבת (בעל שבט הלוי זצוק"ל, דברי שי"ח מהגר"ה קניבסקי גליון 125) וברכת הטוב והמטיב מותר לברך אפי' בשבוע שחל בו ת"ב (נשיה בחוקי בשם הגר"נ קרליץ)
- כג. בשבת מותר לברך שהחיינו (מ"ב סי' תקנא ס"ק צח) וכן בראש חודש (שע"צ שם) וי"א שמוותר לברך שהחיינו בע"ש על בגד חדש אפי' שעדיין לא קיבל עליו את השבת (ק' מים חיים בשם הגר"נ קרליץ) וי"א שיברך לאחר שקיבל עליו את השבת (שם בשם הגר"ה קניבסקי) ויש מחמירים לא לברך שהחיינו אפי' בשבת (אריז"ל, וכן הורה הגר"ש הלוי ואזנר זצוק"ל. ועי' מ"ב הנ"ל מהגר"א שאפי' ביום חול הוי חומרא יתירא, ולכן כ' שם שבשבת אין להחמיר בזה)
- כד. אין לרכוש רכב בימים אלו כיון שברכתו שהחיינו, אבל אם יש לו משפחה מותר כיון שברכתו הטוב והמטיב, ולכן מותר לקנות עגלה לתינוק ומזגן כיון שברכתו הטוב והמטיב (אג"מ ח"ג סי' פ, ק' מים חיים בשם הגר"ש ואזנר מהגר"נ קרליץ)
- כה. לפי מנהגינו שאין מברכים שהחיינו על בגדים עד שלובשים אותם [ולא משעת הקניה] מותר לקנות בגדים חדשים בימים אלו. ובגדים שאין מברכים עליהם שהחיינו מותר לקנות וללובשם עד ר"ח אב (עלון נשיה בחוקי מס' 25 בשם הגר"נ קרליץ, ק' מים חיים) ויש מחמירים (לקט יושר לתלמיד תה"ד) וי"א שעיקר זמן של ברכת שהחיינו הוא בזמן הקניה ולא בשעת הלבישה (גלאט בשם הגר"ש אלישיב. וכן שמעתי מהגר"ד מורגנשטרן ברעת הגר"ש, דאין שום מקור לברך שהחיינו בשעת הלבישה, וצריך לברך בשעת הקניה)
- כו. כשמישהו אחר מברך שהחיינו, כגון בברית מילה, אין לכוון לצאת ממנו לפטור את עצמו על הבגד (ק' מים חיים בשם הגר"נ קרליץ)
- כז. כ' הפמ"ג סי' תמ"ד במ"ז ס"ק ט בשם החוות יאיר, דכשמגיע לגיל שבעים ועושה סעודה יש לברך שהחיינו, והפמ"ג בעצמו מסתפק בזה, ומסיק לברך על פרי ולכוון גם על זה, והעושה כן בימי בין המצרים יש להכות עד ש"ק ואז לברך שהחיינו (ק' מים חיים בשם הגר"נ קרליץ)
- כח. מי שמחבר ספר חדש, דנו הפוסקים האם לברך שהחיינו (מ"ב רכ"ג יג, באה"ט ושע"ת שם) ויש נוהגים לקחת פרי, ולכוון גם על הספר (הגר"ה קניבסקי ברברי שי"ח גליון 239) וגם ספר שכולו על החורבן אפשר לברך, כיון ששמה שזכה לברך עוד חלק מן התורה (שם מהגר"ה קניבסקי) ובבין המצרים א"צ להמתין לשבת כדי לברך, אלא מותר לקנות מיד "פרי חדש" ולברך שהחיינו, כיון דזמן הברכה הוא השעה שהספר יוצא, ודומה לפדיון הבן (שם מהגר"ה קניבסקי)
- כט. כלה שקיבלה תכשיטין לאירוסין בבין המצרים, ורצה ללבוש אותם באירוסין, י"א שלא תברך שהחיינו בלבישה של האירוסין, אלא בשבת עדיין נקרא חדש ואפשר להמתין עד שבת לברך (שמעתי מהגר"צ אפרדמן שכך נוהג להורות) וי"א שלא מברכים ברכת שהחיינו כלל על תכשיטין (שמעתי מהגר"ש רוזנבלט)

דיני נישואין

- ל. אין נושאים נשים בין המצרים. ובלייל י"ז בתמוז יש מתירין במקום הדחק לעשות החופה לפני השקיעה (אג"מ או"ח ח"א קס"ה) ומעיקר הדין מספיק שהחופה והיחוד יהיו לפני השקיעה (הגר"נ קרליץ בק' מים חיים תשס"ז, ארנות רבינו, הגר"ש"א)
- לא. מותר לקנות צרכי חתונה בבין המצרים (עלון נשיה בחוקי בשם הגר"נ קרליץ)

ל.ב. מי שהזמין רחמים לחתונה לפני ר"ח אב, מותר לקבל אותם אפי' בתשעת הימים, כי עיקר המו"מ הוא בשעת הקנייה. ובתנאי שלא צריך לברך עליהם שהחיינו (שם בשם הגר"ע קרליץ)

ל.ג. מותר לעשות סעודת אירוסין בבין המצרים, אבל לא בריקודין ומחולות. ומר"ח אב לא יעשה סעודה (מ"ב תקנא טז יט)

ל.ד. החזו"א לא היה נוחא ליה שילכו לחפש דירה בבין המצרים (הגר"ח קניבסקי בטעמא דקרא) וללכת לראות את האזור, אולי מותר (דברי שי"ח מהגר"ח קניבסקי גליון 125)

דיני ריקודין ומחולות

ל.ה. אסור לעשות ריקודין ומחולות בין המצרים (מ"ב סי' תקנא ס"ק טז) וכן אסור לנגן בכלי שיר (פמ"ג ובה"ל שם סעי' ב) וכן אסור לשמוע ניגונים מסייף (שבט הלוי ח"ה קכז ב, אג"מ או"ח ח"ד כא ה, אור לציון כה ב) ולשמוע שירה מסייף בלי כלי זמר [בגון חזנות] יש אוסרים (הליכות שלמה, הגריש"א זצוק"ל, שבט הלוי שם, נשיה בחוקין בשם הגר"ע קרליץ, שו"ת ציצ"א לעזר חט"ו לג ב, אשי ישראל בשם הגר"ח קניבסקי עמ' תשסה) ויש מקילין כשזה בלי כלי זמר (שו"ת אג"מ הנ"ל, שו"ת אז נדברו ח"ה נח ג) ויש המסתפקים בזה (שו"ת דברי יציב או"ח ח"ב סי' רמז)

ל.ו. צליל מנגינה במכשיר פלאפון, אין בו איסור מעיקר הדין. אבל אם אפשר להחליף את הצליל, ראוי לעשות כן (מבטני תורה בשם הגר"ש אלישיב) והשומע מנגינות באוטובוס וכדומה, אינו צריך לאטום אזניו (הגר"ח קניבסקי)

ל.ז. יש מחמירים בשירה בפה בימי בין המצרים (הגר"ח קניבסקי בשם אביו הסטייפלר זצוק"ל, ספר יוסף אומץ. וע"ע ספר בין פסח לשבועות פט"ו הערה ה' בשם הגר"שז' אורבך זצוק"ל) ובשבת אין להחמיר כלל (אהרונים) ובשמחת הבר מצוה לנין של מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל, התיר הגרא"ל להחברים של הילד הבר מצוה לשיר את הגרא"מען (פרי חיים גליון רפט)

ל.ח. חתן שהתחתן לפני י"ז בתמוז, י"א דאסור לעשות ריקודין ומחולות בסעודת שבע ברכות (שו"ת שבט הלוי ח"ג קנז, אורחות רבינו) וי"א שרק כלי זמר אסור, אבל ריקודין מותר (אבני יספה ח"א סוסי' קיג בשם הגר"ש אלישיב זצוק"ל, מועדים וזמנים ח"ה שלח, הליכות שלמה) ויש מתירים הכל (אג"מ אה"ע ח"א סי' צז)

ל.ט. בסעודת תנאים ואירוסין אסור לרקוד (הליכות שלמה, יעב"ץ, הגר"ע קרליץ)

מ. מותר לעשות "מעגל" כעין ריקוד אחר שבע ברכות, דזה לא נקרא ריקוד (הגרמ"ב זילברברג בשם הגרא"ל שטינמן)

מא. בני ספרד מחמירים בריקודין ומחולות רק מר"ח אב. וכן אשכנז מותר לנגן בחתונה של בן ספרד, כיון שהוא לצורך פרנסתו (בה"ל סי' תקנא, וכעין זה הורה הגר"ש אלישיב זצוק"ל בגנת שיהא אבילה שמו"ת להשתתף במסיבת סוף שנה אם אין מישהו להחליף אותה, כיון שזה פרנסתה - ק' מים חיים) ויש מתירים לבן אשכנז להשתתף בחתונת בן ספרד בבין המצרים (הגר"ש א. וע"ע אג"מ ב צה שמיקל בזה בימי הספירה. וע"ע תשובות והנהגות ד קבח)

מב. בגני ילדים וקיסנות, יש לשיר שירים שלא מביאים לידי שמחה (נשיה בחוקין בשם הגר"ע קרליץ) ובבתי ספר לא יערוך מסיבות עם כלי זמר בימים אלו (חוט שני ח"ב) וכן לא יתאמן בריקודים בימים אלו, בשביל מסיבה שהוא לאחר ת"ב (נשעי גבריא פט"ו)

מג. מי שעושה חוג נגינה, לא יעשה חוג בימים אלו (שמעתי מהגר"א דינר. והמדריכה צריכה להשלים אח"כ או להתויר את הכסף)

מד. מי שעושה סיום בבין המצרים, מותר לשיר, אבל לא יפליג בשירים. אבל אסור לרקוד (נשיה בחוקין בשם הגר"ע קרליץ)

מה. מי שרגיל לעשות התעמלות או הליכה לפי קצב נגינה, מותר לעשות כך עד ר"ח אב (הגרמ"ב זילברברג בשם הגר"ע קרליץ)

מו. מי שנוהג ברכב וחושש שירדם, מותר לו לשמוע שירים (הגרמ"ב זילברברג בשם הגר"ח קניבסקי) וכן מי שרגיל לשמוע שירים בשעת עבודה, ואינו יכול לעבוד בלי זה, מותר לו לשמוע שירים עד ר"ח אב (הגרמ"ב זילברברג בשם הגר"ע קרליץ)

דיני תספורת

מז. נוהגים להחמיר בתספורת מ"ז בתמוז (רמ"א סי' תקנא סעי' ד) ואפי' לכבוד שבת אסור (שונה הלכות תקנא ח) ולצורך ברית מילה מותר לבעל הברית להסתפר (שעה"צ סי' תקנא ס"ק ד בשם החת"ס) ויש מקילים גם בשבוע שחל בו (הגר"ש א. זצוק"ל) ויש נוטים להחמיר בזה (שבט הלוי י פא, כה"ח)

מח. נער שנעשה בר מצוה בימים אלו, אין להקל בתספורת (הגר"מ פיינשטיין, הגר"ש אלישיב, משנה הלכות)

מט. בבית הכנסת שיש תקנה שלא נותנים עליה לתורה למי שמגלח בבין המצרים, אין לתת כהן לכהן המגלח אפי' כשאין כהן אחר, אלא יש להכהן לצאת מהביה"ב (שו"ת שבט הלוי ח"ט סי' קלא)

- נ. בחור מבני ספרד הלומד בישיבה אשכנזית, י"א שמותר להסתפר עד ר"ח אב ואין בזה משום לא תתגודדו כיון שכונ"ע ידעי דהוה מחלוקת מחבר ורמ"א (ק' מים חיים בשם הגרש"ז אורבך זצוק"ל) וי"א שראוי שינהג כמנהג המקום (הגר"ש אלישיב זצוק"ל)
- נא. מותר לבן אשכנזי לספר בן ספרד עד שבוע שחל בו, דכל האיסור הוא לעצמו (נשיה בחוקך בשם הגר"נ קרליץ) וי"א שלכתחילה אין נכון לעשות כן (הליכות שלמה)
- נב. יש מקילים לספר השערות במקום הנחת התפילין כשיש חשש חציצה (מערני שלמה בשם הגרש"ז אורבך זצוק"ל)
- נג. מותר לאשה לספר שערות מטעמי צניעות (ש"ך יו"ד ש"ב בשם הבה"ה פמ"ג תקנא, מ"ב שם סקע"ט, שה"ל י פא)
- נד. כל אופן של הסרת שיער אסור בבין המצרים, ולא דוקא ע"י מכונת תספורת (חוט שני) וגם גבות העיניים לא יסדרו בימים אלו (שמעתי מהגר"א דינר)
- נה. בן אשכנזי שיש לו "מספרה", אין להשאיר החנות פתוח בימים אלו. אבל מותר לו לספר בן ספרד בצנעא (מבית לוי)

דיני סכנה

- נו. צריך לזיזת מ"ז בתמוז עד ט' באב שלא לילך יחידי מד' שעות עד ט' שעות, משום שבהם קטב מרירי שולט (שו"ע סי' תקנא סעי' יח) והיינו מסוף שעה ד' עד סוף שעה ט' (מ"ב שם ס"ק קב) ודוקא בהולך מחוץ לעיר, אבל בתוך העיר מותר (ערוה"ש דין לט, דינים והנהגות לחזו"א, ארחות רבינו, הגר"ש זצוק"ל) וזיזת בימים אלו שלא לילך בין חמה לצל (מ"ב שם) והכוונה להולך כסדר בשביל שהוא בין חמה לצל, ולא להולך במשהו (הגר"ה קניבסקי)
- נז. לא יכו התלמידים בימים אלו (שו"ע סי' תקנא סעי' יח) ובימים אלו, ראוי להימנע מכל סכנה היכא דאפשר (דברי ישי"ה מהגר"ה קניבסקי גליון 125)
- נח. יש המקפידים לא ללכת לים בימי המצרים מפני הסכנה (ארחות רבינו ח"ב עמ' קכט שהסתייפלד זצוק"ל אסר לילדיו ללכת לים בימים אלו, וכ' שם שהחזו"א הלך לים משום בריאות) ואלו האומרים, שאם הלך לפני י"ז בתמוז מותר להמשיך, אין לזה שום מקור והוא טעות גדול (הערת הגר"ה קניבסקי על ספר קרא עלי מועד) ויש מורים להתיר ללכת לבריכה ולים בימים אלו, אבל יש לזיזת לא ליכנס לסכנה (הגר"ש ואונר זצוק"ל בקובץ מבית לוי עמ' כב, ק' מים חיים בשם הגר"ה קניבסקי, הליכות שלמה, הגר"מ פ זצוק"ל, תשובות והנהגות ב רסג)
- נט. יש שכו' לא ללכת לטיולים בימים אלו (שד"ח ח"ה סי' א אות י, ק' מים חיים בשם הגר"א"ל שטינמן. ועי' שבט הלוי י כו שכ' למעט קצת בטיולים) ויש מחמירים דוקא בתשעת הימים (הגר"מ פיינשטיין, הגר"ש אלישיב) ומ"מ לא ילך לטיול למוקדמות שיש בהם שמחה יתירה (הגר"מ"ב זילברברג בשם הגר"ש אלישיב)

צורת האפילות

- ס. יתאבל בימים אלו אחר חצי היום ויבכה כמו חצי שעה-תיקון חצות (מ"ב סי' תקנא ס"ק קג בשם האר"י ז"ל) וכן נהג מרן הח"ח זיע"א (ספר כל כתבי ח"ה) ובע"ש ור"ה וערב ת"ב לא יעשה כן (פוסקים) ואם אומר תהלים כגון "על נהרות בבל" וכדומה, נחשב כמו תיקון חצות (ס' לקט רשימות בשם הגר"נ וואכטפויגל זצוק"ל. ומרן הגר"ש ואונר זצוק"ל בימים אלו היה יושב נמוך עם כל הישיבה ואומר איתם ביהר תיקון חצות אחרי מנחה גדולה, והמעמד בלתי נשכח)
- סא. חז"ל קבעו לנו ימים אלו להתאבל על ירושלים, ובשו"ע מובא שיש להתאבל על ירושלים כל השנה, והסביר המשגיח הגר"נ וואכטפויגל, שבימים האלו יש להתלמד ולהתחפף לאדם שיש לו שייכות עם האבילות, ואז זוכה ורואה בנחמה (לקט רשימות) ויש לו לאדם לצייר לעצמו כל הניסים והשמחה שהי' בזמן ביהמ"ק, כגון שלא אמר אדם צר לי המקום, ושמחת בית השואבה, ואז שייך להתאבל ע"ז (שם מהסבא מקלם) ועם התבוננות קטנה כל יום כבר אפשר להקרא "מתאבל על ירושלים" (שם)
- סב. אדם שהוא עשיר ובריא קשה לו להתאבל על ירושלים, ויש לו לחשוב שה' הוא האלוקים ואין עוד מלבדו, וכמה שלזים אבדו את עשרם ובריאיותם וח"ו הכל יכול להשתנות (של"ה הקדוש)
- סג. חייב כל אדם להתפלל על הגלות ועל ירושלים ולא יאמר מי אני להתפלל ע"ז, וע"ז אמרו חז"ל לפיכך נברא אדם יחידי כדי שכ"א יאמר בשבילי נברא העולם (מסילת ישרים פ"ט)

לשבת ענג

שנה א פנחס תשפ"ד 20

ביאור נפלא מתי קורים "יששכר" ומתי "ישכר"

"לישוב משפחת הישיבי" (כו, כד)

וברש"י כתב: לישוב, הוא "יוב" האמור ביורדי מצרים.

עוד ביארו, ד"יוב" הוא שם עבודה זרה, ונתן לו יששכר את האות ש' משמו, כדי שלא יהא שמו כשם ע"ז ונקרא מעתה ישוב.

ואחי וראש, ביאר בזה המנהג שקוראים בתורה יששכר כפי הכתיב, בהדגשת שני שיניין עד פרשת פנחס, ומפרשת פנחס קוראים יששכר חסר, שלפי המבואר מובן היטב, שהרי מפרשה זו נחסר האות ש' מיששכר, ומעתה שמו ישכר. (ע"פ משאת המלך - רבי שמעון משה דיסקין)

קנאות לשם שמים

"פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל" (כה, יא)

וצ"ע, מדוע לא אמר בתחילה את עיקר המעשה, ותפס רק את התועלת שיצאה ממעשיו. עוד צ"ע שם (יב) "לכן אמור הנני נתן לו את בריתי שלום", ובמדרש שם "בדין הוא שיטול שכרו" וצ"ע ביאור הקרא והדרשה?

ואמר הגרי"ד (סאלווצקי) זצוק"ל, עפ"י הגמ' בקידושין (ו), דטוב לשמים בלבד, אין לו פירות בעולם הזה. אבל טוב לשמים ולבריות, יש לו פירות בעוה"ז.

וזהו שאמר המדרש, כיון שהשיב את חמתי מעל בני, אי"כ לא היתה זאת רק קנאות לשמים מצד העבירה דבעל כותית קנאים מוגעים בו, אלא שהיה זה טוב לבריות, ולכן בדין שיהיה לו שכר בעוה"ז.

ומיושבת גם תחילתו של הפסוק, שתפס את התועלת, ולא את המעשה, משום שזה סובב על המסקנא "הנני נתן לו את בריתי שלום" (ברכת מרדכי - גלינות)

יהושע זכה בשכר שעמד לשרת

"ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו" (כו, יח)

עיין בפירוש רש"י לעיל פסוק טז, שאמר לו הקב"ה למשה, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו, שלא מש מתוך האהל.

ולפי זה יש לפרש, מאי דכתיב בפרשת דברים "יהושע בן נון העומד לפניך וגו' הוא ינחילה את ישראל", דנתן הכתוב בזה טעם למה יהושע בן נון ינחיל לישראל את הארץ, שהרי הוא עומד לפניך לשרתך, וכדאי הוא ליטול שכר שמושו אותך. (רשימות תלמידים - רבי דוד פינשטיין)

בשבת יש לאחר התפילה

"וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים" (כו, ט)

כתב במרדכי: (מסכת שבת פרק כל כתבי רמז שצח), על מה שנהגו העולם, שכל ימי השבוע מתעוררין בבקר לבית הכנסת, להתפלל, או ללמוד, ובשבת ישנים יותר בשחרית, זהו טעמו של דבר, שבכל ימי השבוע, נאמר בתמיד של שחר "בבקר בבקר", ובתמיד של שחר דשבת, לא נאמר בבקר אלא "וביום השבת", ולשון זה משמע איחור, כדמשמע ביומא (נ"ג), וטעם זה שמע ר"י ברי' יהודה בעיר רומא, מפי רב האי גאון. (אוצר החידות והידעות)

מה למדים אנו משכרו של פנחס - "בריתי שלום"

"לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום" (כה, יב)

לכאורה, כך שמעתי בשם מרן הגרי"ז זצוקללה"ה לשאול, השכר של "שלום", הוא ממש היפך פעולת הקנאות, ומן הפסוק משמע ד"לכן", היינו בגלל פעולתו, הוא מקבל שכר של שלום, ולכאורה אין שכר זה נראה כמידה כנגד מידה, כלום לא היה בנמצא שכר שיתאים יותר למדה כנגד מדה של קנאות.

ואמר מרן הרב זצוקללה"ה, בשם מרן הגרי"ח זצוקללה"ה, דמוכח מכאן שקנאותו של פנחס היתה פעולה של "שלום", כי כשהקנאות נעשית לשם שמים, אין כמוה להבאת שלום. ויש בנותן טעם להזכיר כאן, מ"ש מרן, בשם הגרי"ח, להבדיל בין "קנא" אמיתי, לבין "קנא" חיצוני, קנאי אמיתי, מטרתו היא הנושא שהוא קנאי לו, קנאי חיצוני מטרתו היא, מעשה הקנאות עצמו.

אשר בשעריך-

הגאון הגדול ר"א גרבוז שליט"א

לאחר הסתלקותו של מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל התכנסו תלמידיו הקרובים וקיבלו על עצמם על פי צוואתו ודבריו כל הימים להתחזק בלימוד המוסר ללא הרף. ובהמשך לוועד הקבוע ביום שלישי שמסר מרן זצוק"ל מתכנסים המשתתפים לאורו ולמשנתו בראשות תלמידיו ומקורביו. השבוע באופן נדיר נאות חדב"נ הגאון הגדול ר"א גרבוז שליט"א לבוא ולמסור שיחת חיוזק במסגרת 'ועד דרכי החיוזק', והבאנו חלק מדברי המוסר שנשא במקום.

בפרשת חוקת כתוב "זאת התורה אדם כי ימות באהל", וחז"ל דורשים 'אין התורה נקנית אלא במי שממית עצמו עליה'. בשביל קנין התורה צריך 'אדם כי ימות באהל', וצריכים להבין, כל הפרשה עוסקת, בדיני טהרות של טומאה, הזאת מי חטאת, דיני טומאה. איך קשור לפה אדם כי ימות באהל? אמנם פשטיה דקרא זה טומאת מת. אבל דרך הדרש, מה זה שייך לפה, לכל הפרשה שמדברת בדיני טהרה?

ויש פה ביאור נפלא של מרן הגרא"ז מלצר זצוק"ל. וכך אמר, שהתורה הרי מתחילה "זאת חוקת התורה", רש"י אומר, אומת העולם מהרהרים אחריה, אבל התורה אומרת, חוקה היא, כך חוקקתי. יש חוק! אדם טמא באופן הזה נטהר. ומסביר ר' איסר זלמן, שתורה זה חכמה. וכל החכמות, בן אדם שהוא מוכשר, יכול לקלוט יותר מהר, אבל בתורה זה לא ככה, על התורה כתוב - יגעת ומצאת תאמין, לא יגעת ומצאת אל תאמין, יגעת ולא מצאת אל תאמין.

פירוש: מי שלומד תורה בלי יגיעה הוא לא קונה תורה, כך כתוב, לא יגעת ומצאת אל תאמין! בעצם זה דבר לא מובן, אם בנ"א מוכשר הוא יכול להבין יותר מהר למה לא? אבל זה מה שהתורה אומרת פה, זאת חוקת התורה, זאת התורה אדם כי ימות באהל, זה החוקה! בשביל לקנות תורה זה רק ע"י עמל, אולי אדם יכול לקלוט, אבל זה לא "קנין התורה", בשביל קנין התורה יש תנאי, זאת התורה אדם כי ימות באהל. כשכתוב בתחילה זאת חוקת התורה, זאת התורה אדם כי ימות באהל, זה חוקה, כך חוקקתי, יוכל אדם לקלוט, אבל זה לא יהא קנין של תורה, כך אמר רמ"ז וזה ודאי דברים אמתיים, לקנות באמת קנין של תורה, זה רק ע"י עמל ויגיעה ועבודה.

...כולם זוכרים וכולם יודעים זה היה דבר פלא שראו שמורי חמי זצ"ל, כשהסתלק זה היה סילוק באופן שאפי' בשעת מיתה אל ימנע אדם עצמו מד"ת, הוא היה שקוע להכין שיעור, בעמל של תורה, ביגיעת התורה, וכך הוא עלה משיבה של מטה לישיבה של למעלה.

זה היה דבר נורא, אי אפשר לשכוח כזה דבר. אבל איך זוכים לזה? אחד שזוכה להיות כל ימיו 'זאת התורה אדם כי ימות באהל' כמו שהגמ' אומרת אין התורה נקנית אלא במי שממית עצמה עליה. כל החיים, נער לא ימיש מתוך האהל, כל החיים! מילדותו צעירותו נערותו בגרותו והלאה והלאה, כל החיים להיות זאת התורה אדם כי ימות באהל שזוכים לקיים את המימרא שאין התורה נקנית אלא במי שממית עצמו עליה אז כך זוכים להמשיך אדם כי ימות באהל. (נכתב ע"פ הבנת השומע)

שַׁבַּת קוֹדֶשׁ -

כבר מתחילת ימי המלחמה מעורר עמוד ההוראה מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א להתחזק בהלכות שבת קודש. וכתב על ענין זה כמה מכתבים והאחרון שבהם בענין ההולכים להשתתף באירועי חזנות בערים הסמוכות לבני ברק המתקיימים בשבתות ומחזקים במעשיהם את ראשי הערים שנלחמים כנגד השבת. ואף שאין בכך איסור הלכתי חילול ה' יש בזה. שאלה הלכתית בדומה לזה הונחה על שולחן מרן הגר"י שליט"א.

התינוק נרגע מחילול השבת:

פלוני שבת בשבת קודש בעיר שתושביה אינם שומרים תורה ומצוות. במהלך ליל השבת חלה בנו התינוק ובכה ללא הפסק, הדבר היחיד שהצליח להרגיעו היה לשבת במרפסת הבית, ולראות מכוניות נוסעות, ואז פסק מבכיו. ונשאלה השאלה האם מותר לעשות זאת בשבת שהרי נהנה ממלאכת שבת?

והשיב הגר"י שליט"א:

דאמנם יתכן דאין זה נקרא הנאה, ואין כאן אלא מראה, המרגיע תינוק, ואולי חז"ל לא אסרו מין הנאה כזו.

אך **מסתבר** יותר שיש בזה חילול ה', שמראה לתינוק חילולי שבת, ואיך יערב זאת לאב, וכי אם היו מובילים במכוניות את אביו לטבח, וכי גם אז היה מראה זאת לבנו כדי להרגיעו?

ופעין זה כתב החזו"א (אוי"ח להסק"ד וז"ל: והנהנה ממעשיו מעיד ח"ו שאין לבו כואב על חילול שבת, ויש בשימוש איסור חילול ה', עכ"ל. ונראה שאם יכול להרגיע את התינוק באמצעות צעצועים חשמליים המופעלים ע"י נכרי, עדיף שיעשה זאת מלהראות לו חילול שבת וחילול ה', כי צרכי חולה נעשים ע"י נכרי, כמו שכתב השו"ע (שכ"ו) משא"כ לרפאות תינוק בחילול ה'.

ופעין זה כתוב בספר פאר הדור: כשהרבנית שרע"ה חלתה והיה צריך לטפל בה בשבת קודש, שאל את החזו"א אם להשאיר את החשמל דולק מע"ש, כדי שיוכלו לטפל בה אם תצטרך השיב החזו"א: אם ישאירו את החשמל מערב שבת הרי כבר יעשו איסור חילול ה' מעכשיו, משא"כ אם אח"כ תצטרך שפיר מותר לעשות צרכי החולה.

ומעתה אני תמה, למה מזלזלין כל כך במועד המכובד הזה, אשר זכינו לו בכל חדש וחדש, והתורה הלא מכבדת היום מאד, לבד הקרבנות אשר הן כמו קרבנות החג, הלא "ראש" יקרא בתורה, אתממה! וכדאי ודאי לכבד היום הזה שזכינו לו אשר הקדוש ברוך הוא מכבדו. ולא עוד אלא שהוא יום כפרה כמבואר בגמ' (חולין ס:), ויום "תשועת נפשם מיד שונא" - אשריכם ישראל. (דעת תורה) (בית מדרש)

כענין "עושה שלום במרומיו" כי אמנם ענין ההפסד, לא יקרה אלא בסיבת התנגדות ההפכיים, ועבור שפנחס נתברך ב"שלום" נתקיים בו שהאריך ימים רבים יותר משאר כל בני דורו, שהיה משמש במשכן שילה בזמן פילגש בגבעה, וזה שאירע אחרי מות יהושע והזקנים שהאריכו ימים אחר יהושע, וכדמובא בחז"ל היא בזמן יפתח שאמרו ז"ל שפנחס לא רצה ללכת אז אל יפתח להתיר לו נדרו, וק"ו לדברי האומרים שפנחס זה אליהו שהוא עדיין חי וקיים (ספורנו)

קנאי פלוני שלא נחה דעתו שגאון כר' שמעיה ישתמש בספר של הוצאת 'ארטסקרול...', ועוד בבית המדרש של 'סאטמאר'..., והלך בעזותו והטמין את הספר במקום סתר, למחרת כאשר הגיע ר' שמעי לשיעור, וחיפש את ספרו ולא מצא, הבין בחריפותו מיד את הנעשה, וכאשר פתח את השיעור אמר כשהוא מכון לאוזנו של אותו קנאי: "מעיד אני לפניכם ששום פסול לא נמצא בני"ך הזה... הראשונים שהדפיסו בו, כמתכונתם, לא הוסיפו ולא גרעו, ותאמינו לי בזאת, כי הלא הם הקאנקורענט (המתחרים) שלי (משום הוצאת המשניות שלהם ש'מתחרה' עם המשניות 'סייעתא דשמיא') ואני מגיד לפניכם שלא נמצא שום פסול בני"ך שלהם..."

ומענין לענין ידועה היתה דעתו שהתנגד מאוד לפירוש מסוים שהתפרסם, ודעתו היתה חריפה בענין זה, אך לא הסכים להתבטא על כך בפומבי וטעמו עמו שלא יאמרו הבריות לכבוד עצמו הוא דורש...

אלימלך פריד (ווליאמסבורג)

והמשיל לכן מרן הגר"ח את משלו וכך אמר, שנים הם הרודפים את העכברים: בעלת הבית, והחתול, אך הבדל יש ביניהם, בעלת הבית מעדיפה ומעוניינת בסילוקם של העכברים, החתול, אדרבא, מעוניין הוא מאד בעכברים, כדי להיותם טרף בפיו... הלא המה מאכלו.

הקנאי האמיתי, דומה לבעלת הבית, מעוניין הוא לסלק את הסיבות לקנאותו, הקנאי החיצוני, אדרבא, מעוניין הוא שתהיינה יותר ויותר סיבות למעשה קנאותו. (ברכת מרדכי - גליונות)

עצרת תהיה לכם

בסוף שו"ת בית אפרים (חלק אורח חיים) נדפסו תולדות הגאון המחבר רבי אפרים זלמן מרגליות זלה"ה, ומסופר שם שהגאון בעל בית אפרים נשאל אודות קטע מוקשה בירושלמי, וכך נאמר בירושלמי רבי חייא נפק לקרייתא חזי דמחללי מעצרתא כתב ורמה פתקא אל תקרי עצרת תהיה לכם (במדבר כ"ט) אלא תחיה לכם, עד כאן לשון הירושלמי, ונשאל הגאון בעל בית אפרים מפני מה הוצרך רבי חייא לכתוב פתקא ולמה לא היה יכול לדרוש זאת בעל פה ברבים.

והשיב הגאון בעל בית אפרים, שהרי מצינו במגילה (דף כ"ד) אמר ליה רבי חייא לרבי שמעון בר רבי אלמלי אתה לוי פסול אתה מן הדוכן משום דעבי קלך, אתא אמר ליה לאבוא אמר ליה זיל אימא ליה כשאתה מגיע אצל וחיכיתי לך' (ושעיהו ח"ג) לא נמצאת מחרף ומגדף, ופירש רש"י שהיה קורא ליתין ההין ונראה והכיתי, אם כן לא היה רבי חייא יכול לדרוש בעל פה עצרת תחיה לכם משום שהיה נשמע עצרת תחיה לכם הואיל ולא היה יכול לבטא את האות ח', ולכן הוצרך לעשות זאת על ידי כתיבת פתקה.

ועיקר ד"ו שהחליף ה' בח' לדרשה, מצינו גם במס' שבת (ל"ב ב) בעון חלה כו' הפקדתי עליכם בהלה כו' אל תקרי בהלה אלא בחלה. וכן בשבת (ק"ה א) אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זימרא מניין ללשון נוטריקון מן התורה שנאמר כי א"ב המו"ן גוים נתתיך כו' המון חביב נתתיך באומות, מלך נתתיך לאומות, ומבואר שדרשו מאות ה' שבהמון דרשת חביב נתתיך באומות.

אלא שלא מצאתי את ד' הירושלמי הנ"ל, וכל המלקטים והמציינים על פסוק זה לא ציינוהו, ושאלתי לכב' **רבנו הגר"ח קניבסקי** איה מקום הירושלמי, והשיב על אתר אין כזה ירושלמי אולי הוא בזהר. שוב שמעתי שקובץ ישורון תש"ס הביאו מכמה ספרים שהביאו ירושלמי זה וכי שלא נמצא כן בירושלמי, והובא שיש מדרשים שלא מצאו אותם וזה א' מהם. (צבא הלוי - רצ"א הלוי שטיינברג)

להיזהר בכבוד ראש חודש

"ובראשי חודשיכם תקריבו עֹלָה לַה'" (כח, יא)

סח מרן המשיגי הגה"צ רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל: אנו אומרים תמיד, כי זה פסק גדול אם נכתב בתורה על אדם איזה דבר של גנאי, והנה הלא מדה טובה מרובה, היש קץ לכבוד יום ראש חודש אשר זכה להקרא בתורה "ראש", ונכתב על המועד הזה כמה פסוקים בתורה, וקרבו כקרבן יום טוב, ובפירוש אמרו בחז"ל (שבועות י.) "ר"ח איקרי מועד", היש קץ לכבוד היום הזה? - אילו לא זכו בני ישראל אלא לכבוד ר"ח הלא דים.

תגובות רבות קיבלנו מהקוראים הנכבדים על המאמר שפרסמנו בשבוע שעבר על הגאון רבי שמעי' גרינבוים זצוק"ל, בעל ה'סייעתא דשמיא' והדגישו באוזנינו את החשיבות שלא נהיה מתעצלים בהספדו של חכם. ואחד ממקורביו מתושבי חו"ל העלה על הכתב עובדה אחת והבאנו אותה כלשונה.

לכבוד מערכת 'קובץ גליונות': יישר כוח על הדברים המיוחדים שהבאתם (בערך לשבת עונג) על מורי הגה"ח ר"ש גרינבוים זצ"ל. כאחד משומעי לקחו, רציתי להוסיף סיפור שלענ"ד משקף את ענוותנותו הרבה, והיותו לא מחזיק טיבתיא לנפשיא כלל.

היה זה בסוף שנותיו, כשהחל למסור שיעורים על סדר הנ"ך, השיעורים כדרכו נמסרו בהחירות נפלאה בעומק הפשט, והשקיע בזה רבות בלימוד דברי חז"ל והראשונים. כאשר עסקו בלימוד ספר דניאל, 'אחז' מאוד, ולא זה ידו מפירוש רבינו 'אבן יחיאל', הנדפס בני"ך החדש של הוצאת 'ארטסקרול', ובשל כך היה מביא עמו את הספר הנ"ל לביהמ"ד 'סאטמאר' שם נמסר השיעור.

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 94 | תמוז תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות' | k.gilyonot@gmail.com

האח המתנכר

ומאז.....

מאז ועד היום, כבר חמישה שבועות, שאחי אינו עונה לי.

כעת הוא אינו יכול לטעון שהוא אינו יודע את המספר שלי, שהלא הזנתי את המספר בעצמי למכשיר הטלפון. לא נדננתי לו, ידעתי כי הוא רואה את שמי על הצג כאשר אני מתקשר אליו – ואם יירצה יחזור אלי.

אבל לאחר שניסיתי לפנות ארבע פעמים להתקשר אליו במהלכו של שבוע אחד, הוא לא ענה לי וגם לא השיב לי צלצול, נפגעתי עד מאוד.

ואף על פי שהבנתי שחיוי עמוסים, וגם הזכרתי לעצמי כמה עזר לי בעבר – נפגעתי מאוד, ולא מצאתי כל דרך לדון אותו לכף זכות.

ניסיתי לחשוב אולי הוא עצמו שקוע כעת באיזו פרשייה שתופסת את כל תשומת ליבו ולכן אינו מתפנה לעזור לי, אבל הורי ידעו לספר לי כי שלומם טוב.

ניסיתי לדון אותו עוד, ולטעון כי אולי הוא מסתיר את מצבו האמיתי מהורי, אבל כאשר אחת מאחיותי הציעה לי להעזר בו בעניין כלשהו ואמרתי לה שהוא עסוק לאחרונה ואינו עונה לי, היא השתוממה מאוד. "מזור", היא אמרה, "דווקא דיברתי איתו שלוש פעמים בשבוע שעבר".

מילותיה היו תמימות, אבל הן הכאיבו לי מאוד, כעת כבר לא מצאתי כל דרך לדון את אחי לכף זכות.

האם אתם תמצאו כוז?

רק מפערי הגילאים המשמעותיים אלא גם מ-לא נעים לומר – איזשהו זלזול קל.

באותה תקופה עמדתי לפני שידוכי ביתי השמינית, וגלגלתי סכומי כסף גדולים שלקחתי בהלוואות כדי לכסות את חובותי, ומפעם לפעם הייתי נזקק לעזרתו של אחי המקושר והמפורסם כדי להשיג הלוואות נוספות או בכירור אודות בחורים שלא הצלחתי להשיג מידע אמין אודותיהם.

ועם הזמן, כשם שקורה לפעמים כאשר מבקשים פעמים רבות מדי את עזרתו של אדם אחד, הרגשתי כי הוא כבר אינו עונה לי במאור פנים כבתחילה, ואף חשדתי כי הוא מעדיף מפעם לפעם לא לענות לי כיוון שהוא חרש שאבקש ממנו עוד טובה...

כאשר נפגשנו בכית הורינו בחול המועד העליתי באחיו את השערתו זו במעין בדיחה, והוא החזיר מעט ואמר: "לא, לא, לא, אל תחשוב כזה דבר. נכון שלפעמים אני לא עונה לטלפון, אבל לך וודאי שאענה! אתה אחי! אני מתנצל אם הרגשתי כך! יכול להיות שזה קרה כיוון שהטלפון הקודם שלי נהרס, ולא הצלחתי להעביר את הזכרונות לטלפון החדש, ולכן אני לא מזהה אותך כאשר אתה מתקשר אלי... בוא, קח את הפלאפון שלי והכנס את כל המספרים שלך, כדי שתמיד כאשר תתקשר אדע שזה אתה ואענה לך מיד".

כאשר נטלתי לידי את הפלאפון נוכחתי לראות כי אכן אין בו מספרים רבים, דבר שאושש את טענתי של אחי. הזנתי לתוכו את מספר הטלפון שלי, ביצעתי שמירה, והחזרתי לו את המכשיר.

כאשר נולד אחי הקטן הייתי בן עשרים ואחת. לפני שמלאו לו שלוש – כבר היו לי שתי בנות משלי, ובאופן טבעי גם כאשר הגעתי לבית ההורים, הייתי עסוק איתן, וכמעט ולא התייחסתי אליו. גם הוא, מצידו, לא התעניין בי כמעט. והעדיף להשתולל עם אחייניתו.

השנים חלפו ועברו להן במהירות רבה. אחי הקטן צמח וגדל, הפך מילדון לנער, ומנער לבחור חכם, לא הזדמן לנו להיפגש הרבה – אבל שמו הטוב הלך לפניו, וקיבלתי לא מעט ד"שים ומחמאות על מנת למסרם להורי...

מפעם לפעם כאשר הייתי פוגש אותו בשמחות הייתי מנסה לשוחח איתו, כדי שנחוש כשני אחים, למרות פער השנים הענקי, אבל היחסים בינו נותרו מלאכותיים מדי. צוננים ואדישים, כמוכן. מלאי רצון טוב, אפילו. אבל לא הרבה יותר מכך.

איש לא הופתע כאשר התארס אחי הקטן עם בחורה ממשפחה חשובה במיוחד, שתורה וגדולה התאחדו על שולחנה. ואם נדלג על עוד שני עשורים הרי שכאשר התקרבתי לגיל שישים, לא התפלא איש לראות כי אחי הפך ליהודי חשוב, בעל משרה מכובדת, וקשרים בכל מקום אפשרי...

אני לעומת זאת נותרתי אברך רגיל, שקוע ברוך השם באוהלה של תורה, אבל אפורי למדי, בעיני בשר ודם. הדבר לא הפריע לי, כיוון שברוך השם זכיתי לברכה בלימודי ולנחת יהודית מילדי, אבל כאשר הייתי פוגש באחי בשמחות משפחתיות הייתי חש לא פעם כי המרחק בינו אינו נובע

מיצד לדעתכם ניתן לדון לכף זכות?

פתרונות יש לשלוח עד יום ראשון מדי שבוע בשעה 18:00. יש לציין שם עיר ומס'

יש לכם סיפור על כף זכות? שלחו לנו! | אימייל: k.gilyonot@gmail.com

עונש מופרז - סופו של הסיפור משבוע שעבר

"שמעתי את אמה של ילדה בת שלוש מאיימת עליה שלא תתן לה לאכול אם לא תזדרז להתקדם לעבר אולם השמחות בו נערכו סעודות השבת המשפחתיות. כאשר הגעתי לשם ראיתי את הילדה שוכבת על הרצפה ובוכה שהיא רעבה, ואמה אינה מוכנה לתת לה לאכול. כיצד ניתן לדון את האם לכף זכות?" שואלת מספרת הסיפור משבוע שעבר.

מה שהתגלה לה בהמשך – הרי לפניכם כאן.

כמעט נגשתי אל דודתי, סבתה של הילדה, כדי לדווח לה על כך שנכדתה המורעבת מייבבת בכניסה אל האולם, כאשר הלכות לשון הרע שלמדתי בעבר נצנצו פתאום בזכרוני – לפני שאני נגשת להוציא את דיבתה של הכלה רעה בעיני חמותה, חובתי לגשת אליה ולדבר איתה אישית. וגם אם אני חוששת שמחובתי לדווח על כך לאדם אחראי נוסף, מוטב שלא אעשה זאת לפני שאכרר את העובדות עוד קצת.

אבל מה יש כאן לברר? האם לא ראיתי את ההתרחשות כולה? הייתי בבית הכנסת, הייתי בגינה,

רשמעתי את מרים מזהירה את ילדתה שלא תתן לה לאכול, והנה עכשיו אני רואה את הילדה שוכבת על הרצפה וממדרת בכבי על כך שאמה אינה מסכימה לתת לה אוכל...

איכשהו, אין לי מושג איך, הצלחתי להתגבר על חוסר הנעימות, ולהתקרב אל השולחן לידו ישבו בנות הדודות. חייכתי אל מרים ואמרתי לה: "החמודה שלך כחרץ, כוכה שהיא רעבה..."

מרים נאנחה: "כן. אני יודעת... לא הייתי צריכה להביא אותה הנה. מסכנה".

"מה זאת אומרת?" הופתעתי מן התגובה.

"גם ככה היה קשה לה להתאפק ולא לאכול מהסוכריות שזרקו בבית הכנסת... וכשהיא ראתה את בר הקינוחים שהכינו כאן – היא נשכרה".

"היא בוכה שהיא רעבה", עדיין נצמדתי להכנה הראשונית שלי, ולמחשבה כי הילדה בוכה מפני שסרכו לתת לה אוכל, לא ממתק.

"רעבה לממתקים..." אמרה האמא ונאנחה, "וביום שישי, בדרך הנה, נפל לה כתר מעל אחת השיניים... ניסינו למצוא פתרון, אפילו רופא

פרטי, אבל הכל היה סגור. והיא נשארה עם חור פעור... אם היא תאכל עכשיו מתוק, יכאב לה נוראות. אבל היא, כמוה של בת שלוש, לא מסוגלת לעשות כאלה חשבונות".

"היא כל כך כעסה עלינו כשניסינו להציע לה מאכלים אחרים, שפשוט ברחה מן האולם, ונשככה על הרצפה במבוא", התערכה בת דודה אחרת בשיחה, "עמדנו שם רבע שעה, כל הדודות וניסינו לשדל אותה לחזור פנימה, עד שהכנו שאולי צריך פשוט לתת לה להירגע..."

נדהמתי. אפשרות כזו לא הייתי מעלה על דעתי. הרי חשבתי שראיתי את המעשה כולו, מתחילתו ועד סופו, וכלל לא חשבתי על כך שבמחצית השעה שבה נעדרתי יכלו להתרחש עוד אין ספור מאורעות שישנו לחלוטין את הסתכלותי על התמונה!

ואם כך הוא הדבר כאשר רוב חלקי הפאזל בידינו, כמה צריך להיזהר לברר את העובדות כאשר מלכתחילה אנו מודעים רק לחצי מן התמונה.

וארטים לפרשת השבוע

כה יב - יג. לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום.
איתא בקידושין סו: ו דשלוס קטוע וכאילו כתיב שלם. ובטעם הדבר י"ל דמצינו בתענית כא: שלאביי היו אומרים שלום משמים כל שבוע, ולרבא אמרו שלום רק בערב י"כ. והטעם משום דרבא הגן על כל בני עירו. וא"כ י"ל דה"ה הכא שפנחס הגן על כל בני ישראל כדכתיב והשיב את חמתי מעל בני ישראל, לכך השלוס שלו לא שלם כי דיו שמגין על כל ישראל. חתם סופר.

כה יב - יג. לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום.
הטעם שהקב"ה בעצמו לא אמר לפנחס אלא הוצרך לומר למשה שיאמר לפנחס: י"ל משום שכל הבטחה שהקב"ה מבטיח יכולה להשתנות אם יגרום החטא כמו שמצינו אצל יעקב, אפי' שהקב"ה הבטיח לו שלא ינזק פחד שמא יגרום החטא. אבל מה שנביא מבטיח אינו חוזר בו גם אם חטא כדי שלא אימרו שהנביא לא נביא אותה, לכן אמר הקב"ה למשה אתה תאמר לפנחס הנני נתן לו את בריתי שלום, וכך זה הבטחה בטוחה. וכן שנינו בספרי שכל הכהנים גדולים בבית ראשון ושני היו מזרע פנחס כי הובטח לו ברית כהונת עולם לעולם, שא"א לשנות. משך חכמה.

כה יד. ושם איש ישראל המוכה וגו' זמרי בן סלוא.
כ"ע מ"ט הכא הזכירה התורה שם החוטא בן איתא בשבת צו: דרבי עקיבא היה אומר מקושה זה צלפחד ואמרו לו חכמים היאך אתה מגלה שמו כשהתורה כיסתו, והיינו שיותר נכון לכסות שם החוטא? וי"ל דפסק הרמב"ם יב ד מאיסוי"ב כל הובעל נכרית קנאים פוגעים בו והשיג שם הראב"ד בד"א כשהתרו בו קודם לכן, והקשה שם הר"מ לא דין זה דקנאים פוגעים וליפני פנחס והתם לא לא התרו בו כלל? וי"ל ע"פ סנהדרין ח: דלר"י ב"י חבר אינו צריך התראה ולכן כאן שבא לומר שבחו של פנחס אם לא יוזכר שמו זה לא שבח שהרגו כיוון שלא התרו בו, ולכן הוזכר שם החוטא שהיה נשיא שבת שמעון שהיה חבר ולכן לא בעינן התראה. אמרי שפר.

כה טו . כזבי בת צור ראש אומות בית אב במדינתו.
בטעם שהוזכר התפקיד של אבי המוכה י"ל, אומר רבי יונתן איבשיץ, משום דאיתא בסנהדרין פב.

קנאות לשם שמים

בפרשתנו מובא שפנחס קיבל מתנות גדולות מאוד מאת הקב"ה תחת אשר קינא את קנאת השם. בחז"ל מובא שמלאכי השרת בקשו מהקב"ה שלא יתן לפנחס כל תמורה על המעשה שעשה וזאת משום שלא כל אחד רשאי לקנא לאלוקיו כי בקנאות חייב להיות שיהיה בצורה זכה וטוהרה היא כונתה, כעצם השמים לטוהר, ואם יש בלבו שמץ כעס ורוגז, לא ניתנה לו רשות לפגוע בפנש זולתו, ורק כאשר קנאותו כל כולה על מדת הרחמים עומדת, רשאי הוא לקנא קנאת ה' צבקות. מלאכי השרת שאינם בוחנים כליות ולב, חששו הם שפינחס בעל חימה הוא, עד שהעיד עליו יודע תעלומות, אמנם קנאי בן קנאי הוא, אבל גם משיב חימה בן משיב חימה, ובלב מלא רחמים בא לקנא קנאת ה' צבקות. מעתה נבין את דברי רבותינו (בבא בתרא קט:) וכעין זה במדרש רבה (במדבר רבה כ"א ב') אתה מוצא בשעה שנדקר זמרי, ועמדו השבטים עליו ואמרו: ואיתם, בן פוטיאל, זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודת כוכבים הרג נשיא שבת מישראל! לפיכך בא הכתוב ליחסו פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן לכך אמר הנני נתון לו את בריתי שלום. והדברים תמוהים וכך דברי לה ורעות רוח דיברו השבטים, אבות אכלו בוסר ושניי בנים תכנהו: וכי מה ענין פינחס הקנאי אצל אבי אמו שפיטם עגלים לעבודה זרה? אלא שטענו השבטים על פינחס ופקפקו בטוהר קנאותו, והלא אבי אמו פיטם עגלים לעבודה זרה, וכבר אמרו חז"ל שהשובר כלים בחמתו כאילו עובד עבודה זרה הוא, הרי שהכעס והעבודה זרה כרוכים יחדו מן השמים, והשבטים אמרו כנראה שפינחס ירש את תכונת הכעס והחימה מאבי אמו שהיה מקריב עגלים לעבודה זרה, ולא מתוך רחמים וחמלה קנא פינחס קנאת ה' אלא מתוך חימה ורוגז. לפיכך בא הכתוב ליחסו אחר אהרן, העיד עליו יודע תעלומות הבוהן לבבות, שאכן דבקו בו תכונות אבי זקנו, אבל לא זה שפיטם עגלים, אלא זה האהוב שלום ורודף שלום, האהוב את הבריות ומקרבן לתורה, בא הכתוב ויחסו אחר אהרן, שבלאו המידות קינא לשם אלקיו והרג נשיא בנעמיו. לא קנא פינחס אלא במדת השלוס, ובדין הוא שיטול שכרו. אבל יש קנאות שהיא לא לשיי ויהיא מניעה ממקום לא טוב. רבי חיים מבריסק הביא משל על קנאות שלא לשיי, משל לבית שהיו בו הרבה עכברים, וכדי להילחם במכה זו, היו מביאים חתול והיה רודף את העכברים והורגם. והנה גם בעלת הבית וגם החתול רודפים את העכברים, אבל

שזימרי טען למשה אם זו אסורה מי התיר לך בת יתרו, ואמנם משה גייר את ציפורה אך גם כזבי התגיירה רק לא מקבלים גרים כשישראל במיטבם, אא"כ היא בת מלך שגם אצלם טוב לה, כמו שמצינו ששלמה גייר את בת פרעה. וזו היתה טענת זימרי הרי אני גיירתי אותה ואם תשאל הלא אסור לגייר כי ישראל במיטבם י"ל שהייתה בת מלך ומצינו אצל שלמה שהותר ד"ז. והטעם באמת שנאסרה משום טענם הגירות והלקיחה היה בשביל לחטוא ולא לשם גירות אמיתית.

כו כלג – כד. בני יששכר לישוב משפחת הישבי. כתב רש"י הוא יבן האמור ביוצאי מצרים. והקשה ע"כ החיד"א מדוע השתנה שמו מיוב לישוב? ותירץ שבימים קדומים היה אליל הנקרא יוב ויוב התרעם ע"כ על אביו שהוא נקרא בשם של אליל, אז נתן לו יששכר אות משמו. ולכן גם יששכר נקרא בשין אחת.

כז ג. כי בחטאו מת. וקשה מה זה משנה באיזה חטא הוא מת? אומר המשך חכמה דאילו מת בחטא קרח היה דינו כמורד במלכות שנכסיו למלך, ומשה הלא היה מלך. ולכן הדגישו שבחטאו מת.

כז כ. ונתת מהודך עליו. אומר רש"י וביותר בגמ' בב"ב עה. זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה ופני יהושע כלבנה וכו'. יש לעיין מדוע רק הזקנים אמרו ד"ז, מה עם הצעירים? וי"ל, ע"פ רבינו חננאל, שכל הארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא קידשו את החודש ע"פ הראיה, אלא ע"פ החשבון משום שלא ראו את אור החמה והלבנה משום דהעננים כיסו הכל. ולכן רק זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה כי הצעירים לא ידעו מה זה לבנה וחמה. נפתלי שבע רצון.

כח טו. ושעיר עיזים לחטאת לה'. רש"י כאן מביא כת דברי הגמ' שהטעם שנאמר כאן לה' בשונה מכל השעירים משום ששעיר ראש חודש הוא כפרה לה' שמיעט את הירח. והקשה ע"כ החיד"א דא"כ מדוע כשמתפללים תפילת ראש חודש אומרים 'מוזבח חדש בציון תכין ועולת ראש חודש נעלה עליו ושעיר עיזים נעשה ברכון'. ויש לעיין למה היו 'ברכון' הא השעיר הוא כפרה וכפרה הוא הפך רצון כי רצון הוא נדבה. ותירץ ע"כ החיד"א שהתפילה שלנו ברי"ח הוא לעת"ל

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

הבדל מהותי יש ביניהם, בעלת הבית היתה מעדיפה שלא יהיו כלל עכברים, ואילו החתול רוצה מאוד שיהיו עכברים כדי שיוכל להורגם. והוא אדין בקנאות לצדדים היה יותר נח שלא יהיה במה ובמי להילחם, משא"כ אותו אדם שמקנא שלא לשיי, רצה שיהיה לו במה להילחם הוא שאב חיות מכך. והיינו שיש אדם שמחפש פורקן לכעס והחמיה שיש לו, ולכן כל פעם אדם מחפש על מה לקנאות קנאת ה', וברגע שאין על מה לקנאות, הוא לא רגוע, הוא חייב לייצר ולחפש בעיות שיהיה על מה לקנאות, על מה להוציא את חמתו וכעסו. בדומה לזה אמר הרב שלום שברדון בני אדם בדרך כלל מחפשים לבנות את עצמם לעלות ולהתעלות, משקיעים מאמצים ויגיעה להתקדם בעבודת ה' לפי תכונותיהם, יש הזוכה ללמוד או ללמד, ישנם בעלי חסד וגם אנשי עבודה יראה תפילה וכחנה, כל איש לפי חלקו שה' נתן לו. אך לפעמים אפשר למצוא אנשים מסוג אחר, ליבם של לדברים שבקדושה, אלא שקשה להם עם עצמם, הם אינם מתקדמים בעבודת ה' האישית הפרטית, ומאחר ועם עצמם קשה להם, כתחליף החליטו להתמודד עם אחרים, לעמול על תיקונן של הזולת, לדאוג לעבודת ה' של אחרים. אותם יהודים מגלים מהר מאד נפילות של יהודים, לומדים היטב את חטאיהם של אנשים אחרים, ומה הם עושים? מתחילים בפרסום מודעות מחאה, יש להם כספי צדקה, והקנאות מתחילים בכל עוז לקנא לכבוד ה', הם מפנים את יראת השמים שלהם לכתובת אחרת, לא כלפי עצמם אלא כלפי אחרים, זועקים משמיצים את החוטאים, רומסים אותם, ובדרך כלל גם עושים שטייגן במצוות המחאה, מחדשים הידורים הידורים במצוות הקנאות, וקוראים מי לה' אלי. קנא קנאתי לה'. ולמעשה צריך לדעת שהקנאות מידה טובה יש בה, אך תנאי אחד צריך לזה, שיהיה לא פי תורה, ולאחר שרכש כל המידות טובות, אז יכול להתרכז במידת הקנאות כמו שאמר רבי אליהו לופיאן, חז"ל תיקנו לומר ג' פעמים ביום את הפרק אשרי יושבי ביתך, כדי להיחשב במדותיו של הקב"ה, ובפרק זה יש בו חלק גדול ממדות הקב"ה. ולכאורה למה סודר פרק אשרי על פי סדר א"ב? אלא לומר לך, אל תיחק מיד את המידה של "ואת כל הרשעים ישמיד" זהו החלק האחרון בסדר האי"ב של אשרי, החילה תהיה טוב לכל, רחמיו על כל מעשיו, סומך לכל הנופלים, משיבע לכל חי רצון, צדיק בכל מעשיו, ואז אח"כ תוכל להגיע למידה של

פרשת פנחס תשפ"ד

כמ"ש והביאנו לציון עירך ברינה וגו' ושם נעשה לפניך קרבנות וכו' והיינו לעת"ל. ולעת"ל כתוב שיהיה אור הלבנה כאור החמה ואז כבר לא יצטרך כפרה על מיעוט הלבנה כי זה גדל, ולכן השעיר אז יהיה לרצון.

כח כב. ויעש משה כאשר ציווה ה' אותו ויקח את יהושע ויסמוך ידו עליו. אומר רש"י ויסמוך את ידיו בעין יפה ויותר מדמה שנצטווה ונעשה ככלי מגדוש ומלאו חכמתו. יש לעיין מה הוסיף רש"י ככלי מלא וגדוש. י"ל חידוש נפלא על כך כתב רבי יוסף פטינהרט שהנה בסוף פרשת וזאת הברכה מסופר על פטירתו של משה ואמר שם ויתמו ימי בכי אבל משה ויהושע מלא רוח חכמה כי סמך את ידו עליו. ויש להקשות איך כתוב ויהושע מלא רוח חכמה הרי אמרו חז"ל (תמורה טו) ששלושת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה ואיך נשאר יהושע מלא? ולפי רש"י כאן הכל מצויין כי רש"י כאן כותב שיהושע היה מלא וגדוש ובימי אבלו של משה שנשתכחו וכו' הוא נשאר רק מלא.

בין המצרים. על מה חרבה ירושלים: יש סתירה בגמ' בדברי רבי יוחנן על מה חרבה ירושלים: פ"א כתוב אמר רבי יוחנן לא חרבה ירושלים אלא על שנאת חינם. ובמקום אחר כתוב אמר רבי יוחנן, לא חרבה ירושלים אלא משום שהעמידו דבריהם על דין תורה. לכאורה זו סתירה. וי"ל ע"פ רבי יוחנן שלישי, אמר רבי יוחנן אקמצא ובר קמצא חרבה ירושלים. ששם הבעה"ב צעק על בר קמצא וחכמים שהיו שם לא מיחו, ונשאלת השאלה למה הם לא מיחו, וי"ל שהם אמרו אם בעה"ב שונא אותו, סימן שזה בהיתר, ומה ההיתר, שראה בו דבר ערוה ביחיד, שאז מותר לו לשנאו, לכדאיתא בפסחים קיג:, על שונא לטעון, שמסביר איך שייך שונא, ולמה צריך לעזור לו, הרי"ז שונא בהיתר) וא"כ חוזרת הקושיה למה נענשו ע"כ ונחרבה ירושלים הרי זה היה בהיתר? י"ל ע"פ תוס' שם, שאומר שההיתר לא לשנא הוא רק ע"פ דין, אבל לפנים משורת הדין לא ישנא, יעויי"ש. וכעת מובן, ירושלים חרבה בגלל שנאת חינם, שהשנאת חינם בקמצא היתה מותרת ע"פ הדין, וזה גופא הבעיה שהעמידו דבריהם ע"פ דין, ולא הלכו לפנים משורת הדין .

"קנאות" ואת כל הרשעים ישמיד. להלן סיפורים על קנאות לשי"ש ועל החומרה בקנאות שלא לשי"ש.

סיפר רבי ישראל גרוסמן בחצר הסמוכה לביתנו התגוררה אלמנה עריירת, כדי להקל על בדידותה היתה שומעת דיבורים ושירים מטיפ (רדיו) קטן שהיה ברשותה. בעיני אחד השכנים שהיה קנאי גדול, לא מצא חן הדבר, שבחצרו יש בית ששומעים בו רדיו, הוא נכנס לביתה ומחה על כך בפניה, כשראה שמחאתו לא הועילה חזר וצעק עליה מספר פעמים. פעם אחת הגדיש את הסאה, ביום שישי לאחר שהאשה שטפה את ביתה לכבוד שבת לקח עמו דלי מים, התקרב לדלת ביתה, ושפך לתוך הבית את כל תכולת הדלי. דודי הרב רבי שמעון גרוסמן, לא יכול לסבול את צערה של האלמנה ומחה בפניו, אולי כוונתך רצויה, אך מעשיך ודאי אינם רצויים, וביקש ממנו וממני, לעלות עמו אל המרא דאתרא המהר"ץ דושינסקי. אותו קנאי היה כה בטוח במעשיו, שמיד הסכים לבוא. עלינו לביתו של הרב, הקנאי החל לספר לרב שבחצרו מתגוררת אלמנה המחזיקה מכשיר טמא בביתה, וכבר מספר פעמים מחה בפניה, כשראה שזה לא עוזר, החליט לעשות מעשה וביום שישי שפך מים לתוך ביתה. טרם כילה לדבר את דבריו, והרב דושינסקי קם ממקומו בפחד ורעדה, פניו התלהטו כאש שלהבת, הוא ניגש בצעדים חפוזים, ותפס את מקלו הרבני, הרים את מקלו, ופתח בצעקה!!! רשע!!! צא מביתך... הרב דושינסקי חזר ושנה על צעקתו ולא הרפה ממנו עד שזנב את ביתו.

הרב מבריסק (הגרי"ז) קירב את רבי עמרם בלוי שכל קנאותו היה על פי תורה ולא היה עושה דבר מבלי להתייעץ עם גדולי התורה. וידוע שרבי עמרם בלוי היה מתפלל קבוע במנין בביתו של הרב מבריסק. רבי עמרם בלוי זצ"ל היה משתתף באפייט מצות של הרב מבריסק והיה לו חזקה למוזג המים לקמח. שנה אחת היה רבי עמרם כלוא בבית הסוהר והנה הציע עצמו איש נכבד לפני הרב מבריסק להיות ממלא מקום לרבי עמרם בעבודת מזיגת המים. ברכו הרב בישר כח עבור ההצעה, אך מתוך כאבו על העסקנים שאינם עושים זי לשחרורו של רבי עמרם, נענה לאיש שהציע את עצמו כממלא מקום הייתי מציע לך לישב בכלא במקום רבי עמרם ואותו לשלוח הנה. כשראה רבי עמרם איזה ילד זורק אשפה, על בת ישראל שלא לבשה בצניעות מיד הוריד רבי עמרם את השלט שהיה תלוי בשכונת ורץ לילד,

ושאלו הרי בת ישראל היא, ואיך תעשה כך לזרוק עליה אשפה. גם רבי אהרן קצנלבויגן שהיה מראשי הקנאים בירושלים, היה גדול בתורה ממש, ולא פסק פומיה מגירסא. מידת הרחמנות היתה בו להפליא, סיפר הרב גמליאל רבינוביץ היה מקרה של שלום בית וביקשו מר'

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוכים בדרך של שו"ת

נושא ההלכה שיש בענייני הבית. וזכו שכינה היתה ביניהם.

שאלה: מה כדאי לתת לילדים לקרוא? **תשובה:** מובא הרבה בספרי רבותינו עוד מזמן הראשונים, שבסיפורי צדיקים יש הרבה תועלת שע"י גודלת שאיפתו להתחזקת אחר מעשיהם, ועיין במה שכתב בזה ברבינו יונה בשערי תשובה ח"ג קמז-ח. וגדולי ישראל בכל הדורות ייחסו חשיבות עליונה בסיפורי צדיקים, ואף אחזו שעצה גדולה בחינוך הבנים בדור זה הוא ע"י שמספרים לילדים סיפורי צדיקים, והחזו"א עודד מאוד דבר זה והיה רגיל לומר שסיפור מעשה אחד על גדולי ישראל שווה להתעוררות של כמה שיחות מוסר. ועיין עוד באוצר הסיפורים למחנכים שהביאו הרבה מגדולי ישראל על עניין חשוב זה.

שאלה: האם לתת לילדים לקרוא סיפורים דמיוניים של עלילות ומתח שאין בהם שום יראת שמים ושום מסרים קדושים? **תשובה:** הרב דיאמנט בספרו וזכינו כותב שקריאה זו הנאה לילד ויש לתת לו את זה ולא להגביל אותו בכך, ואם רוצה לקרוא בשעות הפנאי שיקרא. וכל ספר שהילד קורא יש להורה לבדוק ולבקר אותו לפני"כ, כי יש פעמים שהספר מחזיר השקפות פסולות או ידיעות שלא היית רוצה שהילד שלך יידע. וסגירה של הילד יותר מידי עלולה להתפוצץ בהמשך ואז כבר אין מה לתקן.

שאלה: כשמחנכים ילד האם יש לחנך אותו לישון כמו ההלכה? **תשובה:** היות וחינוך זה בשביל ההרגל כדאי וראוי להרגיל ילד כבר מגיל צעיר (9-10) שיש הלכות בשינה כגון לא לישון אפרקדן, כי אחרת הוא עלול להתרגל לזה וכשיגדל יהיה לו קשה לשנות ההרגל.

את הברכות של ליל הסדר אכילת מצה, מרור, אשר גאלנו. י. ר"ה החל סמוך לשבת כמו השנה הקרובה. יא. אותו ואת בנו. יב. שותים בצמא את הדברים. יג. על שתייה. יד. דג זהב. טו. אדם בשם מאיר. טז. חלום. "וכחלום יעוף". יז. פקק בכבש. יח. משקל. יט. מעליה. כ. רכב מנקה רחובות. כא. בנפילת אפיים. כב. הנהג. כג. שר (מיניסטר) שלא פותח את הפה. כד. עלות השחר. כה. בשעה 12 יש אחד ושתיים, א"כ השעה 12 בדיוק. כו. מי שנהיה שבע רצון. כז. יין יבש. כח. הודו. כט. פח. וזה לא עשוי מפח כי עשוי מפלסטיק ומתכת. וכן כיסוי לגז בשבת (בלאד) עשוי ממתכת ולא מפח. ל. האף של פיל נקרא חדק. לא. אריה. ברווז. גמל. דב. היפופוטם. וירוס. זאב. חמור. טווס. יונה. כלב. לויתן. מקק. נשר. סוס. עורב. פרה. צבי. קרנף. ראם. שור. תרנגול. לב. אריה. זאב. ידל. צבי. יונה. אילה. דבורה. חולדה. חיה. גדלי. עב. לביאה. ציפור. רחל. לג. גירפה. יש לה צוואר ארוך, ולכן ראשה רחוק מהבטן. לד. צרצר. פרפר. לה. אריה לביאה. חמור. אתון. לו. דג, תרנגול, פרה. לז. סוס.

אהרן שיטפל בנושא, ומיד הלך אתי, והלך רגלי לעת זקנותו ממאה שערים עד שערי חסד. ושאלתי אותו למה לא ניסע באוטובוס, ושכחתי לרגע שרבי אהרן לא נוסע עם אגד שהם מחללי שבת, ותפשתי עצמי ואמרתי ניקח מונית? אמר לי עדיף לי שאלך ברגל עד שם ואתעייף

לצוות הישיבה על בחור שפוגע בתקנון של הישיבה, כך אמר רבי חיים קניבסקי. אך יוצא מהכלל בחור שעושה נזקים רוחניים לבחורים אחרים, כגון שמביא ומראה לאחרים מכשירים פסולים וכדו' שיכול בקלות לקלקל אחרים, וודאי ראוי לומר זאת למישהו מהצוות, שידוע שמטפל בעניין זה באופן הראוי.

שאלה: היכן לא ראוי להחמיר כלל? **תשובה:** סיפר אותו רבי אריה שכטר, על אחד מבאי ביהכ"נ לדרמן שהיה בלי משפחה, ויום אחד נולד לו בן והוא עשה ברית מיד לאחר התפילה, הוא הזמין סעודה כדי המלך וכל הת"ח של לדרמן ביניהם גדולי תלמידי החזו"א התישבו לאכול כל האוכל ולא שאלו כלום והכל נעשה באופן ספונטני בלי שאחד יתייעץ עם השני. כי חומרה זה כמובן דבר חשוב ומקדש את הנפש, אבל לא כשיש יהודי שיכול להצטער.

שאלה: איזה מאכלים לא כדאי להשתמש הרבה מהם? **תשובה:** מלבד סוכר ושומן רווי, יש עוד שני דברים שמכילים דברים רבים שמזיקים לגוף וראוי למעט בזה ככל הניתן והם: צבעי מאכל, ואבטק מרק.

שאלה: באיזה דבר ראוי אצל רבי חיים קניבסקי את הדין של 'מכבדה יותר מגופו'? **תשובה:** במשך כל השנים הוא הקפיד שלא להתחיל את ארוחתו עד שהיא צטטרף אליו, וכן הוא לא הלך לנוח בצהריים עד שהיא תבוא גם, וכשלא הרגישה טוב היה בא עם הסטנדרט ללמוד עד ידה, והיה נוסע לנפש ואמר שזה בשבילה; היה קורא לה כל פעם שסיים מסכת; היה מבקש ממנה אישור לפני כל דבר שעשה כגון האם אפשר לברך לא לעשות קידוש; תמיד תמיד כשיצאה מהבית לנסיעה מחוץ לעיר היה מלווה אותה ונשאר לעמוד עד שנעלה הרכב מעניו; היה מפרגן מאוד על דברים שעשתה, והיה אומר שהאוכל שלה הכי טעים וערב לחכו; הוא סמך עליה בעניינים עצומות בכל

חידות

מי עף בלי כנפיים? יז. איזה פקק אי אפשר לפתוח עם פותחן ולא ביד? יח. מה שוקל פחות ממה שהוא שוקל? יט. מה עולה רק אחרי שהוא יורד, ויורד רק אחרי שהוא עולה? כ. למי ההגה ברכבו נמצא בצד ימין? כא. מתי לא עוזרים ליהודי מבוגר כשהוא נופל? כב. מי המבוגר שלא משלם ולא משלמים עליו בנסיעה באוטובוס? כג. מי שר עם פה סגור? כד. מי רק עולה ואף פעם לא יורד? כה. מה השעה כשהמחוג בין אחד לשתיים? כו. מי לא מברך כשנהיה שבע? כז. איזה דבר רטוב נקרא יבש? כח. מה משותף לורינט ותרנגול? כט. איזה שני חפצים יש בהרבה בתים ויש לזה אותו השם ושמים הוא ממה שעשוי והמוצר לא עשוי ממה שנקרא בשמים?

חידות על בעלי חיים לשאל את הילדים: ל. איזה בעל חיים יש לאחד מאבריו שם שונה מאשר לכל הבעלי חיים? לא. שמות בעלי חיים בכל אותיות הא-ב? לב. לפחות עשרה שמות של בעלי חיים שהם גם שמות בני אדם? לג. איזה בעל חיים הראש שלו רחוק מהבטן שלו? לד. איזה בעל חיים שמים מורכב ממילה בת ארבע אותיות שהיא שתי אותיות פעמיים? לה. איזה בעל חיים שמים ושם בן זוגם שונה לגמרי? לו. איזה בעל חיים אוכלים בשבת? לז. איזה בעל חיים נקרא ישר והפוך אותו והדבר?

תשובות: א. בגמ' אמרו בנות צלפחד חכמניות הם, וכן בפרק כו מו מוזכר סרח בת אשר ומובא בנביא שמואל ב כ שהיתה חכמה. וכן יוכבד שמוזכר בכו נט היתה מילדת ומילדת נקראת חכמה. ב. כו לט. לצפון משפחת הצפוני. ג. כו פט - נמואל. ד. וידבר ה' אל משה לאמר. ה. זרח בן שמעון וזרח בן יהודה. ו. יג כ. ו. סרח בת אשר ויוכבד בת לוי. ז. שו"ע קמא המקבל עליה קורא עם הבעל קורא ואסור שישמיע לאזניו. ח. התפוח לא נגע קודם במים ולא הוכשר לקבל טומאה. ט. לא בד"ו פסח ממילא אין בימים אלו

שאלה: אדם שמתפלל על עניין מסוים שזה נס אם זה יקרה, האם בשביל שתקבל תפילתו צריך לנכות לו מזכויותיו כמו כל נס שקורה לאדם, והאם כשהתפילה מתקבלת זה על חשבון משהו אחר? **תשובה:** כשאדם מתפלל על משהו הקב"ה נותן כח לתפילה שהיא מתקבלת ולא פוגעת כלום ובודאי לא מנכים לו מזכויותיו. כוח התפילה הוטבע במהלך הטבע הכפופה כולה לתפילה ואפי' שמתפלל על נס זה מועיל, וזה לא בגדר נס.

שאלה: לפעמים אדם מתפלל כ"כ הרבה לקב"ה ומבקש ומתחנן אליו למשהו מסוים ולבסוף לאחר כ"כ הרבה תפילות מתברר שהוא לא נענה, והחולה שכ"כ הרבו בחיזוקים בשבילו וקיבלו בתפילות מכל הגדולים שיחיה נפטר ל"ע רח"ל, איך אפשר להתעודד מכזה מצב? **תשובה:** כיהודים מאמינים אנו יודעים בוודאות שכל מה שקורה לנו גם מה שנראה כדבר הגרוע ביותר יש מישהו למעלה שהוא אב הרחמים וכל מה שנעשה לנו הוא מהרחמים האין סופיים של האבא שלנו, ומי שעושה את זה הוא גם נותן את הכוחות להתמודד עם המצב הזה, ולאדם לא מוטל לשקוע בעצב ויגון, אלא הוא עשה את המוטל עליו והתפלל התחזק ביקש ברכות מרבנים, והקב"ה עשה במקסימום של רחמים את הדבר שהכי טוב, ויקח קצת זמן ואז נבין הכל היטב. וברור שהתפילות לא שבו ריקם והועילו גם לנפטר וגם להחזיק מעמד אחרי הפטירה באופן הראוי.

שאלה: איזה דבר המליץ רבי מיכל יהודה לכל בחור צעיר לעשות בשביל הנפש שלו? **תשובה:** לבלות בבית ולשוחח עם האמא לכל הפחות חצי שעה וזה חשוב להעשות אפי' על חשבון הלימוד.

שאלה: האם מותר לבחור לערב את צוות הישיבה במידע על בחור שעושה נזק רוחני לישיבה? **תשובה:** באופן עקרוני בחור לא צריך להיות מלשין ולהודיע

חידות שינון הפרשה: חידות שינון הפרשה לפי סדר הא-ב. א. אביו וסבו של הקנאי הצדיק? אלעזר אהרן. **ב.** ניתנת לפנחס? ברית. **ג.** ממשפחות שבת מנשה? גלעדי. **ד.** אביו של חושם? דן. **ה.** משם ראה משה את א"י? הר העברים. **ו.** "_____ משה את משפטם לפני ד"י". **ז.** נשיא שמעון שחטא ונהרג בדקירה? זמרי. **ח.** מבנות צלופחד? חגלה. **ט.** תמיד של בין הערבים נשחט ממזרח ל? (רש"י) טבעות. **י.** איש על העדה? יהושע. **כ.** מן האנשים שנותרו? כלב. **ל.** אבי יוכבד? לוי. **מ.** היום הראשון והשביעי של פסח הם שניהם? מקרא קודש. **נ.** מבנות צלופחד? נועה. **ס.** מובאת עם הקורבנות? סולת. **ע.** בכור יהודה? ער. **פ.** שם הע"ז של מדין? פעור. **צ.** המדינים היו לבנ"י? צוררים. **ק.** פנחס _____ את _____ ד'. קינא, קנאת. **ר.** יש להרבות את נחלתו. **ש.** בעל חיים המשמש לחטאת? שעיר. **ת.** מבנות צלופחד? תרצה.

חידות בפרשת השבוע: א. כמה נשים חכמות בפרשה? ב. פסוק בפרשה שכל המילים שלו יש אות פ? ג. אח של דתן ואבירם בפרשה? ד. פסוק בפרשה החוזר ע"ע באופן מדויק 5 פעמים בפרשה? ה. איזה שני בני דודים בפרשה באותו השם? ו. איזה ב נכדות של יעקב מוזכרות בפרשה?

חידות ידע תורני: ז. באיזה מצווה מוציא בפיו ולא משמיע לאזניו? ח. שרץ נגע בתפוח והתפוח לא נטמא כיצד יתכן? ט. איזה שלוש ברכות א"א לברך בשני רביעי ושישי? י. 4 לילות ברצף שמברכים בהם הגפן? יא. איזה איסור נוהג רק ביום אחד?

חידות לבוגרים: יב. מה שותים דרך האוזן? יג. על מה מברכים 'שהכל נהיה בדברו' למרות שלא אוכלים אותו? יד. איזה זהב מקומו במים? טו. מי מאיר גם כשהוא נמצא בחושך מוחלט? טז.

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יותר גדול

אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com

יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ

alon@gmail.com או לטל: 0527633431

הגאון הגדול רבי אברהם צבי שמואלביץ זצ"ל

ר"מ בישיבת מיר נלב"ע י"א תמוז תשפ"ד

תולדותיו בקצרה

הגאון רבי אברהם צבי זצ"ל נולד בירושלים בכ"ט ניסן תש"ז כבן השני של אביו מרן הגאון רבי חיים לייב שמואלביץ זצוק"ל. ראש ישיבת מיר ובעל ה"שערי חיים", ולאמו מרת חנה מרים ע"ה בתו של מרן ראש ישיבת מיר הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצוק"ל.

נקרא ע"ש דודו הגאון רבי אברהם צבי קמאי זצ"ל רבה של מיר. [שהיה גאון עולם ונדפסו ממנו כתבים בס' אבי עזרי]

הגרא"צ זצ"ל היה נכדו גם של רבי יוסף יוזל הורוביץ - הסבא מנובהרדוק זצ"ל, מצד אמו של אביו שהייתה בתו של הסבא, ומצד אמו שהייתה נכדה של רבי נתן צבי פינקל הסבא מסלבודקה זצ"ל.

בבחרותו למד בישיבת חברון שם קנה את תורתו מראשי הישיבה זצ"ל מרנן הגאונים רבי יחזקאל סרנא ורבי אברהם משה חברוני זצ"ל.

בהיותו לומד בישיבת חברון בשכונת גאולה התקרב רבות לאדמו"ר בעל ה'בית ישראל' מגור זצ"ל שקירבו בצורה מיוחדת. בהגיעו לפרקו נלקח כחתן אצל הגאון רבי יהודה לייב נקריץ זצ"ל נכדתו של הגאון רבי אברהם יפהן זצ"ל חתנו של הסבא מנובהרדוק.

לאחר נישואיו הגיע לחבוש את ספסלי ישיבת מיר המקום בו אבותיו מרביצים תורה ויראה. עד מהרה החל להרביץ תורה במסירת שיעורים.

מלבד גאונותו בתורה הצטיין במידותיו התרומיות, היה מתנהג בפשטות מיוחדת והיה חביב על כל מי שפגשו.

גדל על ברכי אביו מרן רבי חיים זצ"ל שאהבו וחביבו בצורה מיוחדת והיה משתעשע עמו בלימוד.

ר' אברהם היה מלבד גדלותו התורנית והרבצת תורה, איש מיוחד מאוד בפיקחותו, בעל עצה ותבונה עמוקה, אוהב וידיד אמת, מאיר פנים, מפרגן ומכבד, נסיך אמיתי לבית מיר.

אחיו, הגאון רבי רפאל שמואלביץ זצ"ל, מראשי ישיבת מיר בירושלים נפטר בחודש שבט תשע"ו. אחיו יבלחט"א הגאון רבי מאיר שמואלביץ אב"ד בבית הדין לדיני ממונות שעל ידי המועצה הדתית בירושלים וראש מערכת האנציקלופדיה התלמודית. הותיר אחריו דור ישרים מבורך 13 ילדים בנים ובנות, חתנים וצאצאים מרביצי תורה ויראה. בנו הבכור הגאון רבי ישראל יעקב שמואלביץ ראש ישיבת 'מגדל עוז' בגבעת זאב, ורבי אליהו ברוך, רבי חיים, רבי רפאל, רבי יהודה ליב, רבי בנימין, רבי נחום, רבי דניאל. חתנו הגדול: הגאון רבי אלעזר מאירוביץ ראש ישיבת נתיבות חיים בבית שמש. ורבי שמואל פרידמן רבי יעקב פריינד, רבי משה ברוידא, רבי יעקב ישראל מנת.

בשנה האחרונה חלה, עד שנלקח לבית עולמו ביום ד' י"א תמוז, הלווייתו התקיימה מישיבת מיר להר המנוחות.

יכול לישאר עם מדות רעות

היה רגיל לומר: מפני מה היה צריך יעקב אבינו להוסיף ולא למדתי ממעשיו הרעים הרי כבר אמר עם לבן גרתי ותר"ג מצוות שמרתי. מבואר בזה ששייך לקיים את כל התרי"ג מצוות ועדיין ישארו בו השקפות פסולות דעות ומדות רעות היכולים להכנס בלבו של אדם מההשפעה של בית לבן וכמו שכתב הרמב"ם הל' דעות פרק ו' הל' א שהסביבה משפיעה על האדם בע"כ ולכן הוסיף יעקב אבינו שגם לא למד ממעשיו הרעים ונורא. (עם לבי אשיחה)

אין חרון אף

ושמעתי מידידי הגאון רבי אברהם שמואלביץ על דברי רש"י רבי יהושע בן קרחה אומר כל חרון אף שבתורה נאמר בו רושם וזה לא נאמר בו רושם ולא מצינו עונש על ידי אותו חרון אף עיי"ש. ויש לבאר מדוע באמת לא עשה חרון אף זה רושם ולא קיבל עונש לדעת רבי יהושע בן קרחה ותר"ץ משום שכיון שעיקר כונת משה היתה בכדי שלא יפגע אחיו אהרן על כגון זה אין האדם מקבל עונש ודו"ק. (עם לבי אשיחה)

מיסודי הנפש

והנה עיין ברמב"ם בהל' עדות כשמבאר שם פסולי עדות מדרבנן דכ' וכן הבזוין פסולין לעדות מדבריהם והם האנשים שהולכים ואוכלין בשוק לפני כל העם וכגון אלו ההולכין ערומים בשוק בעת שהן עוסקין במלאכה מנוולת וכיוצא באלו שאינן מקפידים על הבושת שכל אלו חשובין ככלב ואינן מקפידין על עדות שקר. ושמעתי מידיד נפשי עוז הגאון רבי אברהם שמואלביץ שמבואר ברמב"ם שחזקת הכשרות של האדם איננה בנוי רק על זה שמתירא לעבור

על העבירות שבתורה אלא היא מיסודי הנפש וכיון שכך אדם שהוא בזוי חששו חז"ל שאבד מעלה זו של האמת שהיא מיסודי הנפש ולכן חששו על עדותו שהיא שקר. (שם)

עובדות על זקנו הגרא"י פינקל

ושמעתי מרבי אברהם שמואלביץ שזקנו הגרא"י פינקל קרא כל יום עם הנה"ח וכמדור' שבלא תפילין והגר"י לוינשטיין גם כך נהג.

על הסבא מקעלם

כשהוציא הגה"צ רבי חיים שרגא לוי' לאור את הספר אור רש"י. מאמרי הסבא מקעלם [מחולקים לפי סדר הפרשיות] נהנה המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל מאוד והודה על כך. הוא התעניין אצלו, כמה כסף הוא לוקח לכרך, וענה שהוא לוקח שש ל"י, אמר לו המשגיח שלא די בסכום זה, והורה לו ליטול שש וחצי ל"י משום כבודו של הסבא, [מפי הגר"א שהיה נוכח בשעה שרבי חיים שרגא זאת לזקנו הגרא"י פינקל].

עם רבי אהרן קוטלר

בימי שהותו של הגר"א קוטלר בירושלים קיץ תשי"ט סר רבינו לביקור במעונו של ראש ישיבת מיר הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל בנו של הסבא דסלובודקה הגר"צ זצ"ל אחרי שהמתיקו סוד ביניהם בשיחה ממושכת והביקור הסתיים יצא הגרא"י בחרדת קודש ללוותו אל המכונית שהמתינה לו בחוץ ונפרדו בנשיקות איש לרעהו הכירו אז בהגרא"י שנוהג כלפיו גינוני התבטלות בפועל לאחר מכן כשחזר ונכנס אל מעונו פנימה התבטא רבי אליעזר יהודה בפני בני ביתו בנימה של התפעלות מכירו הייתי לשעבר אך לא פיללתי שמלבד גאונותו הוא ג"כ כזה צדיק וקדוש גדול בגדולים.

כל זבחים

סיפר רבי אברהם שמואלביץ כי היה מי שראה את הסבא בשבת אחרי הצולנט מתחיל ללמוד מסכת זבחים ולפני תפילת מנחה סיים את המסכת אף כאשר עבר הסבא מזה עשור בשנים את גיל הגבורות והגיע לגיל של לשוח.

קו התאריך

וסיפר הגר"ד משה כ"ץ זצ"ל שהגרא"י פינקל זצ"ל ראש ישיבת מיר אמר לו שדיבר על הנושא עם הרבי מזוויהל זצ"ל ונוכח בידיעתו והבנתו הגדולה בענין קו התאריך - מפי הגר"א שמואלביץ.

לשמור על הקבלות

שמעתי מהגאון רבי אברהם שמואלביץ שניגש למשגיח דפוניבז' זצ"ל ואמר לו בחנוכה שהוא מרגיש קרירות מהקבלות שקיבל בימים נוראים והמשגיח ענה לו בהתרגשות שבודאי נופלים מפני שמקבלים קבלות גדולות וצריך לקבל קבלות קטנות ואמר לו דוגמא לקבלה קטנה זה לומר כל יום אז ישיר בכונה.

שייף עייל

רבי אברהם שמואלביץ שליט"א ר"מ בשיבה הוסיף על זה ואמר בשם אביו ראש הישיבה הגאון רבי חיים זצ"ל שבין שייף עייל כשנכנס עד שייף נפיק כשיוצא קרה משהו בינתיים כיבדו אותו במשהו אמר שיעור קיבל ששי או מפטיר וכד' ואחרי כל זה כשהוא יוצא כמו שנכנס זה נקרא לא מחזיק טיבנותא לנפשיא ועוסק בלימוד התורה תדיר.

לימוד מוסר בהקמת ישיבה

סיפר חתנו הגדול הגאון רבי אלעזר מאירוביץ שליט"א בפתיחת ישיבתו נתיבות חיים בבית שמש, ששמע מחמיו זצ"ל שסיפר לו מרן הגרא"מ שך זצ"ל. שמרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצוק"ל לפני שנסע מסלבודקא עם קבוצת תלמידים ישיבה לפתוח ישיבה חדשה נפרד ממרן הסבא מסלבודקא זיע"א. אמר לו מרן הסבא זצוק"ל הנה יש עוד זמן מה עד שהרכבת יוצאת לדרך היכנס לבית המוסר ותלמד מוסר עד הנסיעה. בסופו של דבר הישיבה הזו לא הצליחה ומרן הגאון רבי איסר זלמן זצוק"ל תלה תמיד את הסיבה לכך בזה של עשה כמצוות רבו לפני הנסיעה הראשונה.

בכי של הרב אברמסקי

סיפר ידידו להבדל"ח הגאון רבי ישראל חניסקי שליט"א, שבהיותם בחורים נכנסו פעם למרן הגר"י אברמסקי זצ"ל, וכבר היה בערוב ימיו, ובכה לפניו שהיום היה טרוד בכמה טרדות ולכן לא למד היום, וחוש האם השוער של היה לוקח אותו לחתן אם היה יודע שהוא לא ילמד.

למה אני אשם

סיפר הגר"א: בקידוש הבוקר של ראש השנה בישיבה התעכב פעם ר' רפאל. וגיסו הגר"י אזרחי הורה להמתין לו כשהגיע ר' רפאל וראה שעדיין לא קידשו הביע את פליאתו מדוע המתינו לי ענהו ר' יצחק כדי לחנך את הדור הצעיר השיב ר' רפאל מיניה וביה וכי בשביל זה אני צריך לסבול.

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 414
תמוז תשפ"ד

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

הדבר הזה הוא פתרון מקורי לחסוך עבודה מתישה, ולמנוע בעיה שמתחדשת כל הזמן. ההלכה אומרת שאם העמוד עטוף בצמחיה גבוהה י' טפחים, היא פוסלת את העמוד כיון שהוא בתוך מחיצה. גם כשהצמחיה לא גבוהה י' טפחים, מחמירים שהיא לא תהיה צמודה לעמוד, מחשש פתחי שימאי ועוד סיבות. לכן האחראים הבקאים יודעים שתמיד צריך להשקיע לגזום סביב לעמודים פעמים רבות בשנה. וכאן כאשר העמוד קרוב לצמחיה שהיא מהסוגים שגדלים הרבה, זה דורש הרבה התעסקות, שמוסיפה קושי ומעמסה בתחזוקת עירוב. בפרט עירוב כה גדול כמו ברכסים. לכן הוא העמיד את הזוגיות משני צידי העמוד, שהם מונעים מהצמחיה לגדול לכיוון העמוד, וכך העמוד נשאר גלוי וכשר, ואין צורך לטרוח בגיזום מסביבו.

הדגמה מעשית של התקנת עירוב בעיר רכסים

דבר נוסף ומיוחד עשינו בסיוור זה יותר ממקומות אחרים, שהדגמנו לאברכים התקנת עמוד עירוב בפועל. באותו קו של עירוב היה עמוד אחד שספג תאונה חזקה והתעקם. האחראי על העירוב משך אותו בכוחות ובטכניקות והצליח להחזיר אותו לעמוד זקוף, שלפחות העירוב יוכל לעמוד עליו, אך עדיין הוא נשאר קצת עקום, וגם נהיה לו קימוט בחלקו התחתון. בדברים אלו כידוע יש מחלוקות בפוסקים, יש אוסרים ויש מתירים. וכאן ניצלנו את הדבר להראות לאברכים איך מחליפים ועושים עמוד חדש. הבאנו את הרכב והציוד המיוחד של מוקד העירוב, בשלב ראשון בחרו עם הרב שילה את המיקום לעמוד החדש, לאחר מכן תהליך החפירה, שהוא משתנה בין צורות עבודה שונות של העוסקים וגם בין סוגי הקרקעות, כי יש מקומות שיש רק אדמה רכה ואפשר לחפור במחפרון ידני, ויש מקומות שהאדמה קשה שאי אפשר עם מחפרון אלא עם חוצב ועם שפיכת מים לריכוך הקרקע, יש מקומות שנתקעים באבנים שצריך לחלץ אותם בעזרת פטישון או לום גדול, ויש מקומות עם סלעים גדולים שהחפירה קשה מאוד עד בלתי אפשרית במוקד העירוב נעזרים במגוון כלים, ובעיקר במחפרון חזק העובד על בנזין, עם שני סוגי קודחי אדמה, שמסוגל לחפור לעומק של כמעט מטר, והוא מתפרק ונכנס ברכב של העירוב. במעמד האברכים הפעלנו את המכונה, בשלב מסוים שהיו אבנים בקרקע הוספנו לחלץ בעזרת הלום הגדול, ובס"ד תוך דקות ספורות השלמנו חפירה של בור יפה המתאים לעמוד של עירוב.

התקנת העמוד החדש לצד העמוד שהתעקם

השלב הבא היה להכין את הבטון ליציקת העמוד, הבאנו את החומרים, לפי הכמויות והסדר הנדרש לעירוב טוב, וגם בזה אנו משתמשים בכלי חשמלי כעין מיקסר, המערבב את הבטון בקלות תוך דקה או שתיים. העמוד החדש הובא וביחד עם האברכים הונס אל הבור, הסברנו לאברכים כיצד מכוונים את ראשו שיתאים לזווית של החוט, לאחר מכן מיישרים אותו ע"י שני פלסים, כלומר שיהיה ישר מכל הכיוונים, גם שלא ינטה למחוף לעירוב או לפנים, וגם שלא ינטה לכיוון החוט ולהיפך ממנו. לאחר מכן שלב היציקה, שגם בזה יש חכמה, למלאות בבטון את עומק הבור, לאחר מכן להוסיף אבנים לייצב את העמוד, שישאר ישר עד שתושלם ההתייבשות של הבטון, כדי שלא יתעקם ויתביש בצורה עקומה. ולאחר מכן השלמת היציקה. ולקינוח, יש מקפידים לקנח את שאריות הבטון שנדבקו על העמוד, כדי שלא יהיה חשש פתחי שימאי, ובעיקר כדי שייראה יפה לכבוד שבת קודש.

האברכים היו נדהמים מכשרון המלאכה, ושאלו מתי אפשר לתת להם עוד הזדמנות כזו, לראות את העירובים, ללמוד את ההלכות, ולראות

הטלטול היום הפך לדבר נצרך ששווה להשקיע בשבילו

בחודש האחרון צוות מוקד העירוב שוקד על פרויקט הקיץ, הכולל עשייה רבה למען הציבור. כמידי שנה בימי הקיץ אנשים זקוקים יותר ויותר לשירות של מוקד העירוב, לקבל מידע על כשרות העירובים במאות שכונות וישובים, וכן לקבלת מענה הלכתי ופרקטי לעשיית עירובים בחצרות הצימרים והמתחמים שנוסעים לנפוש או להתגבש באוירת המושב.

ואי אפשר להיות שבת בלי לברד ולדאוג לעירוב כשר, כיון שכל קבוצה או משפחה באה עם תינוקות שצריך לטלטל אותם, או מאכלים שצריכים להעביר מחדד לחדד, הטלטול היום הפך לדבר נצרך מאוד, ששווה להשקיע בו גם עוד כמה מאות שקלים עבור שבת אחת. אך לא כולם חושבים על זה מראש, או יותר נכון כמעט כולם לא חושבים מראש, ואחרי ששכרו והתארגנו לצאת נזכרים לשאול ולברר אם העירוב מהודד, עד שמתברר שהוא בקושי כשר, או דוקא המתחם הזה מהודד. הבירור הזה הוא קריטי להרבה אנשים, ומוקד העירוב מתאמץ לתת מענה ברוב שעות היממה, עד סמוך לכניסת השבת, ושוב אנו מגיעים לימים העמוסים, שהשאלות באות בקצב מהיר, ולמרות שגם המענה מהיר, אינו משיב את הביקוש ההולך וגדל, בס"ד.

מאמצים להרחבת המענה לשואלים על כשרות העירוב

בימים אלו אנו עושים מאמצים להוסיף משיבים מיוחדים שידעו להכיר את המקומות ואת דרגות הכשרות, ולהשיב לכל שואל תשובה המתאימה לו.

אם התקשרתם ולא קיבלתם מענה - בשבילכם אנו טורחים כעת להוסיף משיבים מוסמכים, שיכנסו לעובי הקורה, להכיר את העירובים, להתרוצץ בשמש להתייגע באיסוף המידע, ולדעת להשיב לשאלותיכם.

סיוור מיוחד ללומדי השיעורים בסניף רכסים

בשבוע זה עשינו דבר מיוחד עם קבוצת אברכים משתתפי קורס העירובין בסניף רכסים. בכל קבוצה אנו יוצאים לסיוור בשטח באחד מהעירובים, כדי ללמוד לימוד מעשי בהלכות מחיצות וצורות הפתח, ללמוד נידונים חדשים, הלכות, ובעיקר להבין יותר טוב את הנלמד במסגרת השיעורים.

בקבוצה זו הזמנו את הג"ר יואל שילה שליט"א האחראי המסור של העירוב ברכסים במשך עשרות שנים, וביקשנו שיראה לנו לא רק את מה שרואים עכשיו, אלא גם את ההסטוריה של העירוב, איזה הלכות ופתרונות גרמו שכאן יש צורת הפתח למרות שיש גדר, ומדוע בצומת הרחובות יש עוד צורות הפתח, בקטע אחד בגדר יש השלמה בגובה המחיצה, ובקטע השני אין השלמה, איזה שטח כלול בעירוב, ואיזה שטח הוציא מהעירוב. האברכים היו מרותקים להסברים ולהלכות, שאלו עוד ועוד, והתחילו להכיר שהרחוב הפשוט הזה שם עוברים בו עשרות פעמים, מלא וגדוש בהלכות מכל הצדדים, והוא עצמו כמו ספר להלכות עירובין.

בסיוור העירוב בעיר רכסים

מדוע יש זוגיות משני צידי העמוד

בעמוד אחד שעמד בין השיחים הראה לנו הרב שילה שיש זוגיות גדולות לפני ואחרי העמוד, ושאל אותנו מה זה צריך להיות, מדוע הניחו אותם כאן. האברכים שלמדו בשיעורים מה הם נקודות התורפה שצריכים שימת לב מסביב לעמודים, הבינו שהנושא הוא סביב ההלכה שהעמוד לא יהיה מוקף בצמחים, אבל מה הענין של הזוגיות הגדולות, זה הסביר לנו הרב שילה.

על חומותיך... הפקדתי שומרים

כמה השקעה רבה יש בכל מחיצה, ובכל עמוד או חוט, כדי להתגבר על הבעיות המתחדשות, ולהכשירו כראוי על פי ההלכה.

ישוב מוקף גדר עם חורים שפותחים בעלי החיים

בשבוע זה זכינו לעשות תיקון לעירוב בשוב נוסף, ישוב ידוע בשומרון, שלא היה מסודר כהלכה. בשוב זה יש כולל לאברכים שמגיעים ממודיעין עילית, ואחד מהאברכים המיוחדים בקבוצה שהגיע רק בחודשים האחרונים לשם, שם ליבו לראות שגם העירוב נעשה שם כהלכה. ישוב זה מוקף בגדר טובה, אבל הוא סיפר שהבחין בכניסה

לישוב שיש צורת הפתח על השער שעומד פתוח גם בשבת, אבל נראה שאינה עשויה כהלכה. וביקש שנבוא לבדוק גם את הגדר, וגם את הפתח. הגענו לשם בתיאום עם הממונה לענייני דת, ראינו את מסירותו, ואת הכבוד שאנשי הישוב רוחשים לו. ונסענו איתו ועם איש הביטחון לבדוק לכל אורך הגדר. במקרה זה התפעלנו מהעירנות של איש הביטחון על שלימות הגדר, שידע על כל חור וחור, בגלל שיש להם בעלי חיים שנכנסים תחת הגדר, שפנים וחזירי בר, וסיפר כמה הוא טורח לסגור, ובכל זאת כמה חשוב להשאיר גם פתחים, כי אם סוגרים לגמרי הם יפתחו במקום אחר. למעשה כל החורים שהשאירו היו פחות מג' טפחים, ולא היתה שום בעיה בכשרת הגדר. וזה שונה ממקומות אחרים, גם הסמוכים לישובים ערביים, שהביטחון לא חושש לסגור חורים בגדר, אלא רק על שמירה כללית יותר, ושם יתכן חורים שהם פוסלים את הגדר.

חוט העירוב קשור לראש העמוד המכופף

בכניסה לישוב היו שתי צורות הפתח, ובשתייהן היתה בעיה חמורה. באמצע היה עמוד של עירוב רגיל, ממנו יצאו שני חוטים לשני הכיוונים לגדר. חוט אחד היה קשור מראש העמוד יורד עד ראש הגדר. הגדר כאן היתה כצורת גדרות הבטחון החדשות, שרוב הגדר ישרה ולמעלה מכופפת לצד אחד. החוט היה קשור בגדר בסמוך לסוף העמוד, כלומר לסוף החלק הנוטה שלו. ולא מעל החלק הישר. במקרה כזה הובא בגליונות הקודמים שאי אפשר להחשיבו מעל העמוד, כי זה לא מעליו אלא אחרי שהראש כבר בצידו.

מהמשך הדברים היה נראה שמי שעשה את הדבר התכוון למשהוא אחר, שהעמיד לחי על הגדר, צמוד לעמוד שלמטה. והנה הלחי הזה אינו מתחת החוט כלל, כי החוט נגמר בסוף החלק המכופף של העמוד. כנראה כוונתו היתה שהברזל המכופף יהיה המשך של החוט, ואז הלחי נמצא תחת הברזל, [והרשת שביניהם י"ל שאינה מפסיקה, כיון שהיא מלאה נקבים, ואינה כמו גג וצ"ע]. אך גם זה אי אפשר לומר, כי החוט אינו ממשיך באותו קו של הברזל המכופף, אלא הוא פונה לצד, וכשהקו אינו ישר אי אפשר להחשיבו כמשקוף. ועוד שהחוט אינו מחובר לברזל של העמוד, אלא קשור סתם לגדר. וא"כ אין אפשרות להסביר את הכשרות בצוה"פ הזו.

דוגמא של חוט בשיפוע גדול

בנוסף ראינו כאן הדגמה לנושא ההלכתי של חוט שהולך בשיפוע גדול, החוט יצא מעמוד בגובה חמש וחצי מטר, וירד לעמוד של הגדר בגובה שני מטרים, כשהמרחק ביניהם הוא כשלשה מטרים בלבד. זאת אומרת שהשיפוע של החוט הוא יותר מאבעים וחמש מעלות או קרוב לזה. וזה ג"כ סיבה שלא להכשיר את הצורת הפתח הזו. בצד השני ג"כ לא היה עמוד רגיל אלא החוט היה קשור לברזל שמחזיק את המצלמות, והוא היה תלוי בגובה ואינו מגיע לקרקע, דהיינו

שנחשב עמוד תלוי ואינו כשר. האחראי הנ"ל הסביר שזה לא הצורה המקורית שבנו את העירוב, אלא לפני תקופה נכנסה משאית גבוהה במיוחד ונתקע בחוטי החשמל של המצלמות, ומשכה ועקרה את העמודים של המצלמות. מיד הביאו בעל מלאכה שיתקן מחדש את המצלמות, והוא ביקש ממנו בדרך אגב שיעשה בברזל של המצלמה מקום לחוט של העירוב. העובד היה אדיב ושומר תורה ומצוות, וסידר לו שהחוט יהיה על הברזל של המצלמה, אך הוא לא ידע את הכללים של העירוב.

שמחתינו עם התומכים שלנו בתיקון ישוב נוסף

בישוב הזה זכינו גם לעשות מיד את תיקון העירוב, ע"י שני עמודי עירוב חדשים. במקרה זה הבאנו איתנו עמודים על גג הרכב של העירוב, כיון שהאברך אמר לנו מראש שכנראה את התיקון הזה יהיו מוכרחים לעשות, העמדנו אותם בשני הצדדים של הפתח, והשתמשנו גם בעמוד האמצעי שהיה שם, וכך הכשרנו את העירוב של הישוב.

בצאתנו מהמקום [לאחר תיקון פנצ'ר בגלגל שאירע מחמת תנאי השטח], היתה לנו שמחה גדולה, לזכות ישוב שלם עם תיקון מהיר, ובשמחה הזו אנו רוצים לשתף גם את תומכים היקרים שלנו, אלו שתורמו בעבר, ואלו שיתרמו בעתיד, שאזכים להיות שותפים בזכות שמירת השבת של אלפי אנשים.

מדוע בטונדה עגולה שונה ממרובעת

בגליון הקודם בארנו את הבעיה שיש כאשר העמוד נמצא בתוך בטונדה, או שהבטונדה נמצאת תחת צורת הפתח, ובארנו שיש אפשרות להחשיב את הבטונדה ללחי, אלא שיש בזה בעיה שהיא רחבה, ובחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח) כתב שאם הלחי רחב ובולט מכנגד החוט ולפנים ג' או ד' טפחים, אפשר דהוי פתחי שימאי, וע"פ דברים אלו מקפידים שרק אם החוט עובר בתחילת הבטונדה הוא כשר ללחי, אבל אם הוא באמצע או בסוף, שיש מהלחי ולפנים רוחב יותר מג' או ד', מוסיפים עוד לחי על הבטונדה.

בשבוע זה נתבקשנו לבדוק עירוב באחת השכונות בירושלים, במקום מסוים שהיתה בו שאלה הלכתית. לאחר מכן הסתכלנו על ההמשך של הצוה"פ, וראינו שיש בטונדה גדולה מתחת החוט. אבל במקרה זה היה דין שונה. כיון שבטונדה הזו היתה עגולה, ולא מרובעת, א"כ אפשר לומר שלא כל רוחב הטונדה הוא לחי, אלא רק מה שבכיוון של הפתח, אבל לאחר הסיבוב אינו המשך של הלחי, א"כ אין בזה את הדין של לחי רחב, כי הלחי אינו רחב באותה זווית, ומה שיש אחרי הסיבוב אינו המשך אחד.

משטח שמשוך לצד חוץ כדי להכשירו

מקרה אחר שהיה באותו אזור, שהעמידו לחי ממשטח לפני העמוד, והמשטח היה מקרשים צפופים שאין בו בעיה של חורים בלחי [מדיני פתחי שימאי], אבל היה בו נושא אחר, שכידוע הוא רחב יותר מחצי מטר.

במקרה זה האחראי דחף אותו שיהיה רבוב לצד החיצוני, ומהחוט ולצד של העירוב אין רוחב גדול, ובצורה כזו הלחי כשר גם לפי דברי החזו"א.

אבל יש מקומות שיש עוד עירוב מהצד השני של הפתח, והצוה"פ משמשת להבדיל בין שני עירובים שהם בשני דרגות שונות, וצריך להשתמש בלחי משני הצדדים. במקרים אלו אי אפשר למשוך אותו החוצה, כי לצד השני זה לא יהיה טוב. אלא צריך להעמיד לחי רגיל שרחבו 30-40 ס"מ שהוא כשר לכתחילה לשני הצדדים, שבכל צד יש פחות מג' טפחים.

האם אין מחדלים?

מי הם השומרים?

האמנם? זה בידינו?

על מה הם מגינים?

איפה החומות?

מצאתי ברורה

גליון מס' 8, פרשת פנחס התשפ"ד

פרק ד – הספרים שהיו תחת ידו (א)

ודבר זה מצוי הוא למאות בחיבורו, שמצא אחר כך ברבריו הראשונים שנרפסו בימיה, או בספרי האחרונים שלא היו לו מתחילה, ובהרבה מקומות אף נשתנה הדין כולו על ידי אותה המציאה, ומצינו ששוב חזר בו אף אחר שמצא מציאה.

הנה אף שהמשנה ברורה ללימודו עמל להשיג את כל ספרי הראשונים וכן את כל ספרי המתבירים האחרונים שנחתברו אחרי השולחן ערוך, ותמוז הודה לה' חסדו שהזמין לו את כל הספרים הנחוצים לחיבורו, מכל מקום הרבה פעמים מתחילה לא היו לו כל הספרים, ואחר שנודענו לידו הביאם בלשון ומצאתי בספר פלוני או שוב ראיתי בספר פלוני, וכיוצא בזה.

בשובו הבא יתבאר ב"ט, שרוב המציאות כתבם רק בביה"ל ובשנה"צ, ושפעמים אף אחר שמצא בספרים אחרים לא חזר והגיה

~ מקורות והוספות ~

(ראה ויש), וכן בס' י"א בביה"ל (ראה שאלה) מצא בכאר היטב בסמ"ק י"ח, ושערי תשובה [שלא מצא אלא בס' י"א בביה"ל (ראה שאלה) מדוברי שבסמ"ק תרנ"ח], ושם כל אלו היו יותר תדירים לפניו.

4. בן הוא בהרבה מקומות, וקצתם נכתבו בס' בחצרות דלקן, ודוגמא אחת יש להביא בכאר, והוא בסמ"ק תל"ו שכתב "שע"ש שם (י"א), המפרש מיבשה ל"ס או יצא בשקרא ואינו נתיב בביתו מי שיבדוק, תוך שלושים יום עוק לבדוק, וכי חזר"ל ולא יבדק אז על כיצור חמץ, ובמשנה ברורה שם (שק"ד) כתב

העצם ולא פסק בזה, אך בביה"ל (ראה ולא) הביא דעת ביה"ח דביתן שלשים יום צריך לבדק דעת הפרי חדש דגם כשבדוק קודם שלשים יום צריך לבדק, וכתב דמסתמך למב"א והש"ז ויש"א משמע דחפסי דעת הג"ח דלעולם אין צריך לבדק, ושוב כתב וז"ל, אכן מצאתי

בחדושי הריטב"א פסחים 1. וזה לשונו שם, ודעת הרא"ה דיל דכל שזקוק לבדק מוכר על הביעור, ויראין דבביתן תול שלשים יום דוקא, הרי דעת הראשונים תול דעת הריטב"א להכריע כבב"ח, וצריך עיון

למעשה, עכ"ל. הרי ששוב מצא אח"כ בריטב"א ולא כסתמתי ורב האחרונים, ועל כך הניח בפרק עיון למעשה מה יהיה פשוטל מעיקרא וכן

5. דהשו"ע בסמ"ק קע"ד (ס"ה) כתב בברכת המזון פוסתת יין שלפני המזון, סתם בנתיב המשנה ברורה. ובביה"ל שם (ראה ויש) כתב דאין דין זה ברור דיש חולקים על זה, וכתב ולפי"ז נראה שנכון לענין קידוש שלא לשתות רק כמלא לוגמיו, אח"כ מצאתי שכן כתב בחיי אדם כלל מ"א ס"ג כו', אכן לפי מה שמבואר בפוסקים [עיון בסמ"ק ק"צ] דבמשקל יש דעות דמחייב אפילו בבית וכל שכן בחור וביעית, לכן הנכון שתמיד יבין בברכת המזון לפטור היין של קידוש, ע"כ. והיוו שאלו שמצא בחיי אדם שכתב שישתה רק כמלא לוגמיו, שוב חזר בו וכתב דגם כזה אכתי תליא בפלוגתא.

ויע"ע בסמ"ק ש"ט בביה"ל (ראה ויש) שכתב להחשק בדין בורר בשרת אם אסור בעת האמילה גופא, וכתב ומצאתי בספר ברבני יוסף (שק"ט) שכתב שנחלקו ברבר כו', ואח"כ כתב וביעית בספרים ומצאתי שהראשונים פליגי בסברא זו כו', יעו"ש.

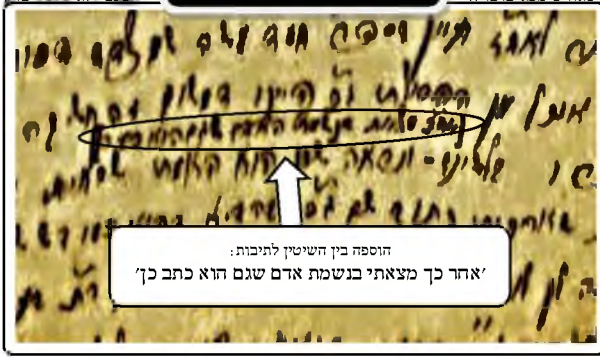
1. **ובלשון** בנו רבי אריה ל"ב זצ"ל (נכתבו דרכי חפץ חיים, קיצור תולדות, עמ' 26). ובספר הצדק רבי שלמה (עמ' 26) הביאו מרשימות חתן החפץ חיים זצ"ל, שטעם מפיו הקדוש איך נראה שכן השמים הסכימו על המשנה ברורה, שכמה פעמים היה חסר לו איזה ספר שהיה נחין לו מאוד, ופתאום בא מוכר ספרים לראדון מארץ מחזקים, ושלל אותו אם רוצה לקנות את הספר שהיה

צריך לו, ורבים מהספרים היו יקרי ערך מאוד, ע"כ. 2. בן מצינו בהרבה מגדולי הראשונים שהביא, ודוגמא לדבר בדברי הריטב"א בחדושי, אשר כמעט עשרות מקומות כתב שצ"ח מצא בדבריו.

וכגון בסמ"ק ק"ג בביה"ל (ראה אהל אה) שכתב אחר כך מצאתי בריטב"א בסוגיא דמכור והותיר כו', ובסמ"ק שפ"ו בשב"ע"א (אח"כ) כתב, אחר כך מצאתי שכן גם בן דעת הריטב"א כו', ובסמ"ק תש"ג בביה"ל (ראה משקן כו') ועצמו מצאתי בחדושי מהריטב"א ודרכי מדרש על פסחים ונחמן לענינינו וזה לשונו שם כו', ובסמ"ק תרל"ט בביה"ל (ראה ויש) כו', ומצאתי בעצות השם יתברך דגדול דבריו והוא הריטב"א בחדושי

דכתב בהדיא כו', וכן בעוד הרבה מקומות. 4. גם כן מצינו בן בהרבה מקומות לאין מספר, ואפילו בפוסקים המפורסמים מצנו שכתב כן, ודוגמא לדבר בפרי מגדים אשר הביאו כמעט בכל סמ"ק וסמ"ק, ואפילו הכי בכמה עשרות מקומות כתב שצ"ח מצא בדבריו, וכגון בסמ"ק ר"ג בביה"ל (ראה ויש) שכתב, אחר כך מצאתי בפרי מגדים שיישש בו הקושיא בטוב טעם כו', ובסמ"ק ק"ב בביה"ל (ראה ויש) כתב, ומצאתי שגם

חפרי מגדים תעיר בזה, ובסמ"ק ק"ב במשנ"ב (שק"ט) כתב, יש לענין דבר דאולי מנהי, ומצאתי בפס"א כו' ממשפיקים בזה, וכן בעוד הרבה מקומות. **ובעצם** ככל ספרי האחרונים מצנו בדבריו בכמה מקומות שלא מצא בהם אלא אחר כך, אך יש בן האחרונים שלא כתב שמצא בהם אלא באיזה מקומות, וגם זה רובם כסמינים אחרים ולא באותו הסמ"ק, וכגון המגן אברהם [שק"ד בסמ"ק ק"ד בביה"ל (ראה ויש) מצא בדבריו בסמ"ק ק"ג, ובס"ק קס"ח בשע"צ (אח"כ) מצא בדבריו בסמ"ק ר"ב, ובס"ק ר"ג בשע"צ (אח"כ) מצא בדבריו בסמ"ק ר"ט, והש"י [שלא מצא אח"כ אלא בס"ק י"א בביה"ל (ראה ויש) בדבריו בסמ"ק כ"ח], ופרישה ודרישה [ורק בס"ק ק"ט בשע"צ (אח"כ) כתב שמצא בפרישה], ובאר היטב (אשר מצא בו בס"ק רפ"ח בביה"ל

הוספה בין השיטין לתיבות:
'אחר כך מצאתי בנשמת אדם שגם הוא כתב כך'

בסייעתא דשמיא הופיע ויצא לאור
כרך חדש של הספר הנודע

אשר הנחלים מסכת עירובין

פרק שלישי

bodyukdesign.com

מעוטר בהסכמותיהם של גדולי ראשי הישיבות שליט"א

להשיג בחנויות הספרים ובטל: 053-310-6620

לראותם לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 180 | תמוז תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

**כתיבת אותיות אצל גדולי ישראל והכנסת ס"ת לע"נ הרב אברהם אריה אדר"ת
מרבני ישיבת נתיבות עולם לביהמ"ד משכן יחזקאל צילום: י. בוש**

**מעמוד לחיים לרגל הוצאת הספר 'יגיעת ערב' משיעוריו של רשכבה"ג מרן בעל אבי עזרי זיע"א
במעונו של חתנו רבינו מרן ראש הישיבה הגרמ"צ ברגמן שליט"א ובהשתתפות גדולי תלמידיו הגאון הגדול רבי איתמר גרבוז שליט"א
ראש ישיבת אורחות תורה והגאון הגדול רבי אברהם ישעיהו אדרלר שליט"א ראש ישיבת בית דוד ונכדו הגדול הגרמ"צ ברגמן שליט"א
רא"כ רשב"י והמו"ל הרה"ג ר' מאיר הרשקוביץ שליט"א מרבני כולל פוניבז' צילום: שוקי לדר**

מסע הלווית הגאון רבי אברהם צבי שמואלביץ זצוק"ל

ראש ישיבת תפרה וחבר מועצתה"ת מרן הגר"א פילץ, ראש ישיבת הנגב וחבר מועצת גדולי התורה מרן הגאון רבי אריה לוי, ראש ישיבת מאור התורה וחבר מועצת החכמים הגר"א סאלים, בכינוס כלל ראשי הישיבות והרבנים בדרום שנערך בנתיבות

רבניו הגדול מרן הגר"ד לנדו שליט"א משתתף בשמחת התנאים לבת ראש ישיבות מכונבוקא בעלזא הגר"צ רבי יעקב יהושע אנגלנדר שליט"א ונכדת הגה"ח הרב אליהו אנגלנדר והגה"צ רבי משה שטרן שליט"א אב"ד סטריקוב

רבנו מרן ראש הישיבה הגר"ב ד פוברסקי שליט"א בניחום אבלים בבית משפחת הגאון רבי אברהם צבי שמואלביץ זצוק"ל

הגר"ב ד דיסקין, הגר"א דיסקין, הגר"צ דאס רב קהילת רמב"ם, הגרא"י מלמוד ר"מ ישיבת שעדי תורה, עם שאר הצאצאים, בשיעורם השבועי לע"נ אמס/ חמותם הרבנית דיסקין ע"ה

מזן עמוד החזרה הגר"י זילברשטיין שליט"א במעמד 'לחיים' לרגל הוצאת החיבור 'כארי יתנשא'
שנכתב ע"י נכדו חביבו הבה"ח אריה זילברשטיין שליט"א, במעמד השתתף הרב"ג ר' גמליאל רבינוביץ שליט"א

ילדי ת"ת 'זכרון מאיר' מחיפה במעונו של
מזן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

תלמידיו ושיבת "דרך חיים" בשיחת חיזוק
במעונו של הגאון רבי יהושע ברכין שליט"א

הגאון רבי אהרן פריץ שליט"א גאב"ד ק"ק מליליא (ספרד) שבא להתברך עם בנו לרגל שמחת הבר מצווה

הספד על הגרא"נ גרבוז זצ"ל בהיכל הכולל הגדול "בית הלל", בו מסד שעזרים כשעסקו במסכתות קדשים, נשאו דברי
הספד ראש הכולל הגאון רבי יוסף מן שליט"א, ובנו ראש ישיבת ארחות תורה הגאון הגדול רבי איתמר גרבוז שליט"א

הרב
עקיב
ש"ס בבלי

זה קורה
כל שבוע

ואתה יכול
להיות חלק
מזה!

"ומצוה שעושים אותה הרבה בני אדם בשותפות כל אחד
נוטל שכר כאילו עשה כולה לבדו"
(שדי חסד מערכת מ כלל קצת)

בסה"כ 3.5 דפי גמרא
קבועים בכל שבוע, עמוד ליום

ואתה
שואל
בסיום
שאלה
בבלי

דפי גמרא
בכל שבוע ושבוע.

לראשונה
בעולם
התורה

מפעל
משנה
יפה
חבורת ש"ס בבלי
לע"נ יפה בת שלמה ע"ה

לפרטים והרשמה חייגו:

08.9710710

מס' המקומות מוגבל • מיועד לגילאי 17 ומעלה • פרסים והגרלות ללומדים • ערב סיומים ענק פעם בשנה

בס"ד

מקבלים

מתנה אישית
ללא הגרלה

מסיימים

את המסכת
הנלמדת בישיבה

מדווחים

מדי שבוע על ההספק
עד לסיום. בטלמסר
במספר 0733.83.83.80

מתנת
הפתעה!

לוח מאיר
לספר

אוזניות בלוטוס
נגד מים

עוד לא רשום 'בתורתי'?

תוכל להרשם בקלות בשלוחה 8

קבלת המתנה מותנית בדיווח רציף בטלמסר | המתנות ניתנות לבחירה עד גמר המלאי מאותה מתנה
| סיום המבצע בראש חודש אלול תשפ"ד |

קבלת המתנה למדווחים מדי שבוע בטלמסר

מסיימים את המסכת הנלמדת בישיבה, אח"כ ניתן לסיים גם מסכת ללא
קשר לנלמד בישיבה - כל מסכת שסיימת, מזכה במתנה.

קבלת המתנה במשרדים ברחוב נחמיה 15 לאחר שראית את שמך בפרסומים

ראשי ומנהלי ישיבות המעוניינים להצטרף
למסלול שקו"ט - מסלול אישי ישיבתי, יפנו לטל
03.6150812